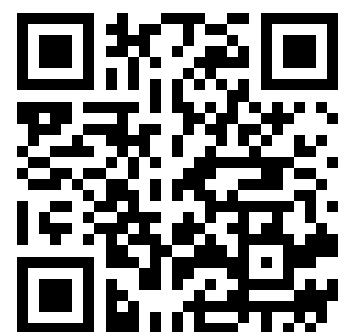

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

GRAD
SPDQ
E
020436

Buhr

C 591,784

PRIVILEGIA ПРИВІЛІГІЇ

ДИНКО
ДАВИДОВ

СРПСКЕ
ПРИВИЛЕГИЈЕ

PRIVILEGIA

PER

DIVOS IMPERATORES,
LEOPOLDUM,

JOSEPHUM,

ET

CAROLUM VI.

GLORIOSISSIMÆ REMINISCENTIÆ,

NEC NON

MODERNAM REGNANTEM
MAJESTATEM

M

ARIAM

H

ERESIAM,

INCLYTÆ

NATIONI ILLYRICO-RASCIANÆ,

PER SEQUENTES

DEPUTATOS & PLENIPOTENTIARIOS,

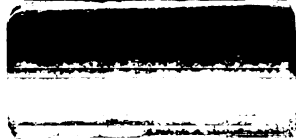
NEMPE:

PAULUM NENADOVICH, Episcopum Caroloftadiensem, & Patriarchalem
Vicarium Generalem. JOANNEM GEORGIEVICH, Archi-Diaconum Patriarchalem.
ARSENIUM WUISCH, Vice-Colonellum Regium, ex Confinia Tybisciana. ANDREAM
ANDREOVICH, Regium Postæ-Directorem Petrovaradiensem, & Domini Uffeliani
Carlovitii Administratorem, impetrata.

MEDIO

EXCELSÆ CANCELLARIÆ AULICO-HUNGARICÆ
CLEMENTISSIMÆ CONCESSA & CONFIRMATA

DIE 18. MAII ANNO 1743.

ПРИВИЛЕГІИ

ЧРЕЗЪ

БЛАЖЕННЫМЪ ИМПЕРАТОРЫ
АЛЕКСАНДРА
ІОСИФА

И

КАРОЛА ШЕСТАГО

СЛАВНѢЙШАГО ПОМИНАНІА:

ТАКЪЖЕ

НѢ ЦАРСТВУЮЩЕЕ ВЕЛИЧЕСТВО

МАРИЮ

ТЕРЕЗІЮ

СЛАВНОМУ НАРОДУ ІМПЕРІИ РОССИЙСКОМУ

ЧРЕЗЪ СЛѢДУЮЩІА ДЕПУТИРТИ, И

ПОЛНОМОЩНИКИ

ТО ЕСТЬ

ПАВЛА ПЕНАДОВИЧА, бѣны Карлишскаго, и Патріаршескаго Генерал-Вискара, ІО-
АННА ГЕОРГІЕВИЧА, архі-діакона Патріаршескаго, АРСЕНІА ВУИЧА, оберістлейтенанта
Кралевскаго въ Крайни Потискіа, АНДРЕА АНДРЕЕВИЧА, Кралескаго Постфервалтера Петро-
вградінскаго, и Хершофа уффелова Карловачкаго администратора.

ИСХОДАТАЙСТВОВАННЫА

СРѢСТВІЕМЪ ВЫСОКЫА КАМЕРІИ ДВОРОВНУТРЕННѢЙШІА, БѢГОУТРОЕ,
НѢИШЕ

ДАВОВАННЫА, и ПОТВЕРЖДЕННЫА

ДНЕ 24. апріліа. лѣта 1743.

ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Издавачи и аутор захваљују
Библиотеци Матице српске
на сарадњи
Фототипско издање *Привилегија*
Христофора Жефаровића
Објављује се са оригинала
из фонда Библиотеке
(Сигнатура: Р 18 Сх IV 16.1)

ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ, ПОСЕБНА ИЗДАЊА: КЊИГА 3
БАЛКАНОЛОШКИ ИНСТИТУТ, ПОСЕБНА ИЗДАЊА: КЊИГА 58.

**ДИНКО
ДАВИДОВ**

**СРПСКЕ
ПРИВИЛЕГИЈЕ
ЦАРСКОГ
ДОМА
ХАБЗБУРШКОГ**

ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ / НОВИ САД
БАЛКАНОЛОШКИ ИНСТИТУТ / БЕОГРАД
СВЕТОВИ / НОВИ САД

САДРЖАЈ

ПОВОД

• 9 •

ПРЕДИСЛОВИЈЕ

• 11 •

ПРВА СЕОБА СРБА И ПРИВИЛЕГИЈЕ

• 14 •

ДРУГА СЕОБА СРБА И КЊИГА „ПРИВИЛЕГИЈЕ”

• 45 •

ИСТОРИОГРАФСКИ ПРЕГЛЕД

• 65 •

ИЗВОРНИЦИ

• 76 •

НАПОМЕНЕ

• 78 •

ПРЕВОД НАСЛОВНЕ СТРАНЕ И ПРЕДГОВОРА ХРИСТОФОРА ЖЕФАРОВИЋА

• 86 •

ПРЕВОД ПРИВИЛЕГИЈА СА ЛАТИНСКОГ ИЗДАЊА 1743.

• 89 •

ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ „ПРИВИЛЕГИЈА” ХРИСТОФОРА ЖЕФАРОВИЋА

• 109 •

ZUSAMMENFASSUNG

• 145 •

РЕГИСТАР

• 149 •

...Стога ваља настојати, али без велике галаме и вређања, да се тај илирски или рашки народ помало сједини са римском црквом... Наиме, ако се те привилегије већ не могу изменити или скратити, то нека се бар од речи до речи потврде али таквим тамним изразима и двосмисленим речима изложе које би се у разна времена, могле сад овако, а сад онако разумети и тумачити; уз то ваљало би све то само привремено и са извесним клаузулама потврдити, како би касније, у згодно време, ти шизматици, као и остали акатолици... са црквом католичком, и против воље њихове, лакше се спојити могли...

Кардинал гроф Леополд КОЛОНИЋ (1796)

...Истина, привилегијама признат је српском народу изниман положај у Угарској. Те привилегије дане су Србима у тешким моментима по царевину. Дате су без добре воље и неискрено да се српски народ, с једне стране, по потреби експлоатише у интересу царског дома, а с друге, да би се цар могао Србима, као компактном целином, у свако доба, послужити у сузбијању сепаратистичких тежњи код Мађара... Али бечки политички кругови газили су, према потреби, без икаквих скрупула садржину привилегија. Том мучном и неравном борбом испуњен је читав 18. век историје Срба у Угарској...

Јован РАДОНИЋ (1940)

ПОВОД

еђу српским књигама XVIII столећа штампаним у Бечу, Венецији, Лајпцигу, Будиму и другим градовима, које се као реткости сада чувају у библиотечким трезорима, мали је број оних које су тек однедавно, у графички репродукованом али и веродостојном изгледу, поново пред очима стручних посленика и оних који понекад пожелеле да се врате у прошлост свога народа. Остало је, дакле, још доста књига из тог времена сеоба, а међу њима је и књига *Привилегије*, које због њихових темељних вредности ваља изнети на светлост друге појаве. Јер, свака је од тих књига била покушај савладавања оне наталожене културне заосталости из времена туркократије на Балкану. А тај назадак, који их је оптерећивао, Срби су тек у Подунављу, у туђој држави, „уз натчовечанске напоре” – како је то оценио Никола Радојчић – прегли да надокнаде. Успели су у томе захваљујући одиста малом броју учених, даровитих, трудољубивих и занетих, али и мецена из редова клира и грађанства. И, благодарећи књигама које су тада „на свет издали”. А издали су нешто више од четири стотине наслова, као „духовну жетву целог једног столећа”. Зар само толико? Или, зар и толико! У мукотрпном расту српске културе оног неблагоприятног, чак суровог времена, та жетва није била сиромашна. Тада је сабрана духовна храна за наступајућа прегнућа. И, да се не заборави, неке од тих књига су, тада, будиле и бодриле српско национално осећање угрожавано коморском администрацијом, римокатоличким, вармеђејским, магистратским и другим пресијама. Пружале су те књиге отпор језуитској мисији која је настојала да угаси кандило православља у Угарској, с чврстом намером да Србе поунијати и преда „у крило римске цркве”.

И одиста, од наслова до наслова, од књига сакралних, преведених, прештампаних руских до књига разних списатељских српских, али и историографских, разастрла се широка потка српског препорода. Многи од знаних који су се меценатски бринули о штампању књига, али и оних незнаних, еснафлија, господара, трговаца и разних војених Исаковича, који су за тај њима не баш сасвим близак посао одвајали форинте и сеферине, нису знали да и тиме исписују странице културне повеснице свог народа, али су, верујем, то наслућивали.

Међу књигама чије сивосмеђе, трошне, листове помно прелиставам, има и неколико одиста изузетних по трајном значају свога осмишљеног садржаја, али и по лепоти графичко-типографској. То су, није претерано рећи, међаш-каменови српске културе новијег доба.

Први корак у културну обнову обележавају књиге Жефаровићеве: *Стематографија* (1741), *Привилегије* (1745) и *Описаније Јерусалима* (1748). Оне представљају дивот-трокњиже чији сјај, ни после дугог времена које нас од њих дели, није потамнео. Те књиге су само добиле ону племениту патину која њиховом првобитном сјају даје друкчије, историјско зрачење. Особене су те књиге и по својој графици: Жефаровић је све странице, текст и илустрације, претходно нацртао а потом гравирао на бакреним плочама и на крају поступка отискивао на преси за дубоку штампу. У европским графичким центрима с развијеним штампарством тако су умножаване само луксузне, бакрорезима украшене књиге (*livre à graver*), а Срби су у нужди користили ову вештину јер у то доба нису имали своју типографију с покретним словима. У сиромаштву покушали су да досегну најбогатије. Тако је Жефаровићево графичко умеће тада привремено заменило српску штампарију. Десило се то у бечкој радионици Томаса Месмера с којим је наш графичар поред књига штампао и посебне бакрорезе, међу

њима и оне с барокним ликовима српских средњовековних владара-светитеља.

У бечкој Месмеровој бакарној типографији умножаване су плоче за књигу *Привилегије*, коју је по налогу патријарха Арсенија IV Јовановића превео с латинског „на матерњи славеносербски језик”, а заправо на оновремени рускословенски језик, народноцрквени секретар Павле Ненадовић Млађи. Тако је 1745. настало српско бакрорезно издање царских привилегија. У нашим библиографијама и библиотекама *Привилегије* се воде као књига Жефаровићева, због његовог бакрорезачког ауторства.

Тих година, на самом почетку реформи Марије Терезије, али и сужавања српских привилегијалних права, српски патријарх Арсеније IV Јовановић Шакабента, добро је оценио да је баш та књига потребна народу, особито оном национално најсвеснијем делу, ојачалом српском грађанству. И Жефаровић је у уводу написао да српске *Привилегије* грађани „јако жељаху читати”. Та полуреченица је најважнија у његовом обраћању читатељима.

Српске царске привилегије, тада умножене у облику књиге с описним насловом: *Привилегиј чрез блаженија императори Леополда, Јосифа и Карола Шестаго славнејшаго поминанија: токожде и мене царствујушче величанство Марију Терезију Славному народу Илирико Расцијанскому...*, ушле су у угледније српске домове, а њихов садржај у свест писменијих.

Привилегије Христофора Жефаровића данас су културно-историјски споменик поштоване старине, готово два и по столећа. Број очуваних оригиналних примерака може се избројати на прсте једне руке. У свему овде реченом налазе се убедљиви разлози да се Жефаровићева књига и њен латински предложак *Privilegia* из 1743. појаве у подмлађеном, факсимилном издању.

Пред овим знаменитим и лепим књигама одавно сам гајио наду да ћу их у облику верном оригиналу поново „на свет издати”. Сада се то остварило.

Осећам се побуђеним да заблагодарим историчарима Радовану Самарцићу и Славку Гавриловићу, и историчару уметности Дејану Медаковићу, који су ме подстакли на овај посао. Они су исписали странице српске историје у којима су осветљавали и привилегијално доба, повезујући научна занимања старијих и млађих писаца за судбину српског народа и његове културе у XVIII столећу.

ПРЕДИСЛОВИЈЕ

XVIII stoleћу Срби у Угарској су често, а особито када им је било тешко, упирали погледе и надања у Сремске Карловце, своје духовно и етничко упориште где су, поред осталих знаменитости и драгоцености, у добро забрављеној ризници, чуване српске привилегије примљене од аустријског цара – угарског краља Леополда I. Осим најужег круга српских архијереја и ученијих духовника, мало је ко могао видети те калиграфски исписане и украшене дипломе на пергаменту с провученим јемственим гајтаном о које виси велики воштани печат у позлаћеној округлој кутији, с урезаним двоглавим хабсбуршким орлом на поклопцу – као ни оне, потоње, потврде тих докумената, називане онда конфирмације, наследних владара Јосифа I, Карла VI и Марије Терезије, такође исписане калиграфски, али једноставније опремљене, укоричене као рукописне књиге.

Врло рано, још за живота патријарха Арсенија III Чарнојевића (Arsenio Csernovich, Orijentalis Ecclesiae Ritus Rascianorum Archi-Episkopo), коме су привилегије, намењене „српској народној и верској заједници”, дате по принципу персоналног права, оне су превођене с латинског на српски. Архијереји су одредбе привилегија, или само *Изводе* из привилегија, тумачили и препричавали свештенству а оно народу.

У српским збеговима и насељима, првих паћеничких година после велике сеобе, та тумачења српских права у Хабсбуршкој монархији, која је постала њихова нова домаја, примана су као мелем на лако рањиву душу. Leopoldus dei Gratia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus – римокатолик – јемчио је српском патријарху и српском народу православни верозакон! То се, тада, једино чуло и упијало у народну свест. И управо захваљујући првим преводима привилегија, који су ширени у рукописним свескама, Србима су биле добро познате од цара загарантоване повластице, у којима је, како се чинило, била суштина њиховог државноправног положаја у Монархији. Лаковерно су сматрали да је у привилегијама садржано најчвршће јемство њихове самосвојности. Испрва нису уочили шта се све крије иза свечаних царских обећања. Потом су се на привилегије позивали кад год су били угрођени. А то се често дешавало.

Позивајући се на заслужена права, осетљиви Срби су, у узбуђењу, и крупним речима, помињали крв коју су пролили, или коју ће пролити, за цара, свог заштитника. Још у Креденционалу Београдског црквено-народног Сабора одржаног 18. јуна 1690, неколико месеци пре велике сеобе, обећавају да ће цару „бити верни до последње капи крви”. Такво обећање је Леополд I већ у првој привилегији, од 21. августа исте године, обзнанио као српску обавезу, па се покровитељски обратио својим поданицима понављајући да им „од сада под сенком Наше заштите ваља живети и мрети”. После великих жртава које су Срби дали у ратовима после сеобе, цар у привилегији од 4. марта 1695. признаје „народа српског верне заслуге... племенито принесене и обилатом племенитом крвљу засведочене”. Тако је, готово свечано, цар истицао *српски улог у крви* за милост коју им обећава.

Српска крв се помиње и у *Стематографији*: „Славноме цару и крв си завештао”, узвикује Павле Ненадовић Млађи у песми посвећеној патријарху Арсенију IV Јовановићу Шакабенти, мислећи при том на крв српских сирмијских хусара, ландмилиције, граничара. Тада се, управо, навршило пола stoleћа како је та „племенита крв” – како се изразио Леополд I – текла за Ћесаровину, за српске „свенародне слободе”. И потоњи српски писци враћали су се на тему крви дате за привилегије: „Кад је патријарх са депутацијом српском 1741. био у Бечу, обећала му је Марија Терезија да ће потврдити привилегије. Нова депутација је пожуривала потврду; граничари српски проливали су једнако на разним пољима крв, чувајући њом, као

што рекоше у писму српској депутацији, привилегије, које су њихови преци, такође, крвљу стекли. Та крвава солицитација више је вредела од солицитације српске депутације.” Тако је мудро писао Милутин Јакшић, професор Карловачке богословије и историограф, још давне 1899. године у готово заборављеном животопису *О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти*.

На трен се учини да је „крв проливана” само реторска, епистоларна или песничка барокна фигура; она, можда, то по форми и јесте; али, авај, та крв је, у стварности, тада, проливана у бојевима балканским, панонским, фландријским, рајнским, ломбардијским. Било је нечега ментално тешког, фаталног, готово суицидног, у том ратничком расположењу српских граничара – „најјевтиније војске” оновремених европских ратишта.

Срби су се, изгледа, лако мирили са сазнањем да им привилегије ваља крвљу цару отплаћивати. Још за првих бојева с Турцима, код Сланкамена (1691), Сенте (1697) и Петроварадина (1716), жарко су се надали и чврсто веровали да ће хришћанска војска коначно победити и ослободити целу Сервију од Османлија. Убрзо, када се такво расположење расплинуло као магле над мочварном равницом, војевали су само ради царских, српских привилегија. И нису се жалили на војевање, па су и царски генерали истicali њихову храброст и њима несхватљиву издржљивост.

Ако су Расцијани тако лако, и тако лудо, проливали крв за сјајну и славну Ћесаровину, ипак су се тешко мирили с истином да се и поред таквог улога њихова права изневеравају, сужавају и на разне начине лукаво угрожавају, да би временом изгубила првобитни смисао и значај. Када су иза декоративне завесе привилегија боље спознали вешто вођену политичку и римокатоличку глуму, у очајању су намеравали да крену на југ, а неки тамо и пошли, у своју Сервију, из Хабсбуршке поново у Османску империју. Најзад, средином XVIII столећа, многи из угледног војеног staleжа, из Потисја и Поморишја, с фамилијама – тражећи обетовану земљу – одселили су се, заувек, на исток, у Русију, где им се у степама Славјаносербије и Нове Србије, губи траг. Међу њима су и заблудели Исаковичи, чија је неславна судбина ближа књижевности него историографији, што је Милош Црњански узбудљиво, поетски оживео. Нека су српска села у јужној Угарској, која су напустили, остала затрављена, а нека насељена другим, страним живљем.

И једно од најосетљивијих питања, оно које се тичало слободе вероисповести, пружа верну слику о стварном и привидном признавању српских права по слову привилегија. Верска права Расцијана у Монархији добила су прво и најистакнутије место; међутим, управо су та права често и окрутно повређивана. Римокатоличка, „јединоспасавајућа” црква сматрала је православне „шизматичима” – отпадницима, који су се нашли у строгој верској средини у којој је владало гесло: *cuius regio, illius religio*.

Разне жалбе упућене царској администрацији, познате као *gravamina*, често уз вапај због ускраћивања основних права, тужне су вести о српском „повлашћеном” положају. Док се чита једна *gravamina* из 1745, као да се из прошлости чују тужни гласови: „Шта смо Богу згрешили... Да ли што сносимо толике тешке терете и толико се боримо против спољашњих и унутрашњих непријатеља? Упућују нас да се обратимо на жупаније ради лека, но те судије су наши гониоци... Осим Бога, народ се нада помоћи од Њеног Величанства Марије Терезије. Моли је да нађе начина како да се уклони повод толиким тегобама народним...”. Нагнут над српским жалбама, писац наставља: „Народ је очајавао и тражио нове и нове од Сабора гаранције.”

Наведена *gravamina* датована је 1745 – годином изласка из штампе књиге *Привилегије* Христофора Жефаровића, у којој се, баш у Предисловију, помиње „благополучно царствујушче” Марије Терезије, од које су молитељи, дободушни и кротки као голубови, очекивали овоземаљску помоћ. Текст Жефаровићевог Предисловија одобрио је патријарх Арсеније IV Јовановић. Може бити да је по његовом налогу и састављен а да га је бакрорезац само потписао. Тако се, често, морало радити. Уосталом, патријарх је најбоље знао – због мука које је поднео тражећи и молећи конфирмацију Леополдових привилегија – да то за Србе није „благополучно царствујушче” Марије Терезије. Ипак, тако је написано. Наиме, српски

архијереј се том фразом поданички, вазалски, довијао: стављајући тиме до знања да високо цени и поштује ауторитет царског дома од кога је добио потврду царских привилегија и од кога очекује њихово испуњавање. У исто време, на тај начин је изразио уверење – у које је и сам сумњао – да српска права не могу оспоравати жупаније и више коморско чиновништво, па ни Римокатоличка црква. Осим Бога, Србима ће помоћи царица, како су сами себе уверавали и храбри српски граничари. Међутим, у даљем току развоја унутрашње политике Хабсбуршке монархије управо је царица сужавала српска права дата привилегијама. Тај процес нису могла зауставити ни граничарска војевања ни црквена довијања. А Жефаровићево Предисловије наводи на размишљање о тамним сенкама на царским привилегијама и потоњим конфирмацијама.

И, управо тада јавиле су се клице српског просветитељства, што је средином и у другој половини XVIII столећа благотворно деловало на свеколики преображај. Када је о српском културном напретку реч, поставља се питање да ли је због оних туробних политичких и осталих невоља баш све у животу српског народа било црно?

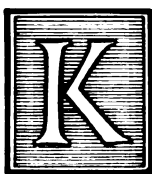
Наши преци у Угарској остварили су баш тада неочекивано брз историјски успон: од пресахле традиције ка култури западноевропског круга. А то је велика тема српске историографије.

Од Жефаровићевих књига-графика, *Стематографије*, *Привилегија* и *Описанија Јерусалима*, Јулинчевог *Кратког увода у историју*, *Србљака*, римничког и венецијанског, преко Орфелинових дела, *Калиграфије*, *Историје Петра Великог* и *Славјаносрпског магазина*, до четворотомне *Историје* Јована Рајића и *Собранија наравоучителних* Доситејевих, ниже се библиографски подсетник о српским штампаним књигама епохе Просветитељства. А све то је стечено за живота једне или две генерације: од друге сеобе (1739) до Темишварског сабора (1790), од патријарха политичара Арсенија IV Јовановића Шакабенте до ученог митрополита Стефана Стратимировића, од преписивача Рачана у Сентандреји до Новаковићеве бечке штампарије, од цркава-брвнара и набијача до високих барокних храмова и епископских дрвораца, од „Илирико расцијанског општег зографа” Христопора Жефаровића до „Царско-краљевске вијенске Академије члена” Захарија Орфелина, од непознатих иконописаца до барокног барда Теодора Крачуна и рокајног малера Теодора Илића Чешљара – тече тај успон уз жестоке битке с неукошћу, заосталошћу и предрасудама. Тада су Срби варошани у Подунављу свукли са себе зубуне, ћурдије и јапунцета и оденули се по „европејски”. Био је то историјски свлак обогаћеног српског грађанства. Корачали су груби Расцијани из својих махала и влажних приземљуша у раскошно поднебље европске културе галантног XVIII столећа. – Биле су то и битке за лепо и племенито. У њима, и око њих.

Не треба заборавити да је та епоха српске европеизације названа „привилегијално доба”. Значи ли то да су Срби онај свој успон у нову, барокну, културу остварили захваљујући сеобама, животу у Хабсбуршкој монархији и – захваљујући вероломним царским обећањима и званичним привилегијама? Одговор на ово питање је потврдан. Другим речима, и поред тога што је изневеравање привилегија пратило друштвени и верски живот, ипак су се налазиле могућности да се испоје битна стремљења у култури и уметности. А била су остварена захваљујући вешто вођеној политици Карловачке митрополије, али и ктиторству и приложништву обогаћеног српског грађанства. Српски национализам добио је тада барокна крила, што се одразило у књижевности и уметности. Срби су у то време градили високе цркве и у њима подизали позлаћене барокне иконостасе не само из религиозних осећања, већ, превасходно, из пробуђених и устрепталих националних побуда.

ПРВА СЕОБА СРБА И ПРИ- ВИЛЕГИЈЕ

ЛЕОПОЛД I – АРСЕНИЈЕ III – ИСАИЈА ЂАКОВИЋ – ЂОРЂЕ БРАНКОВИЋ – КАРДИНАЛ КОЛОНИЋ – ЈОСИФ I

Када је „шестог дана месеца априла 1690. године”, у Бечу, цар Леополд I потписао Инвентаторију, ратна срећа на балканском ратишту давала је варљиве наде час хришћанској, час османској страни. Претходне, 1689, десиле су се крупне промене на бојишту, али и у командном саставу обе војске. На турској страни осећала се нова стратегија великог везира, „енергичнога и мудрога” Мустафе Ђуприлића, који је настојао да поврати изгубљене територије.¹ Аустријски балкански корпус погођен је смрћу славног генерала Енеја Силвија Пиколоминија у Призрену, 9. новембра исте године.² Ускоро, првих дана јануара 1690, царска војска је поражена код Качаника, што је изазвало велику забринутост у Бечу.³ Ипак, очекивани преокрет набоље, заслугом фелдмаршала Лудвига Баденског и новопостављеног амбициозног генерала Лудвига Ветеранија, побудио је нову наду, што је с олакшањем примљено на Двору.⁴ До Леополда I стигла је Ветеранијева радосна и лакомислена процена да би се „са побуњеним хришћанима и 12.000 регуларне војске” непријатељ могао победити, чак протерати са Балкана.⁵ У таквом расположењу и очекивању коначне победе Леополд I је царским печатом оснажио Инвентаторију, која је у српској историографији често сматрана и првом привилегијом.⁶ То је позивно писмо упућено „балканским хришћанима” да против Турака „на оружје устану”, да се придруже царској војсци, као и да „по могућности” тој војсци обезбеде „храну и друго што јој за издржавање устреба.” На истом месту цар напомиње да, после ослобођења од Турака, балканске земље државноправно припадају краљевини Угарској и да су њему као „краљу Угарске правно потчињене и које ће се законито потчинити”. Надаље, ослобођеним народима, будућим царским поданицима, обећава царско-краљевску „милост и благонаклоност”. Она би се састојала у сумарно, чак нејасно, наведеним повластицама које се тичу свих „права своје вероисповести и избора војводе”, изузећа „сваког јавног терета и данка”, као и „слободног притеживања добара, покретних и непокретних”. Напослетку, ту је и царева патетична стилска фигура у маниру дворске епистоле: „Радите дакле Бога ради, да повратите вероисповедање, спасење, безбедност вашу, без страха пређите на нашу страну”, али, у наставку реченице стоји и наредбодавна порука: „куће ваше и пољску радњу не остављајте”. То су суштина Позивног писма.⁷ Дакле, Инвентаторија није позив на сеобу. Напротив. „Срби су требали Леополду тамо где јесу.”⁸ Наум је, нема сумње, био да се тамо негде на југу формира војна граница.

Не треба заборавити да је Инвентаторија састављена у ратном предаху, када је из удаљене бечке перспективе, по мишљењу царевих саветника изгледало да су „турске снаге у толиким погибијама победним Нашим оружјем сатрвене”.⁹ Ваља рећи и то да Позивно писмо на устанак није значило ништа ново на балканском ратишту: Срби и остали хришћани су се и пре тог позива борили на царској страни. Познато је учешће српске милиције у јединицама генерала Пиколоминија, потом Ветеранија, као и добро уходана сарадња пећког патријарха Арсенија III Чарнојевића и српских првака са аустријским генералима.¹⁰ То је у Бечу било добро знано. Инвентаторија је само царском милошћу озваничила постојеће стање – учешће Срба и осталих хришћанских Арнаута (Клименте) у том

*NOS LEOPOLDUS
Divina favente Clementia, Electus
Romanorum Imperator, semper
Augustus, ac Germaniae Hungariae,
Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae,
Sclavoniae, Bosniae, Serviae, Bulgariae
etc.*

рату. Тај царски проглас је настао као последица оног Ветеранијевог наивног предвиђања скоре победе над Турцима, а уз помоћ балканских устаника. Другим речима, Инвитуторија је царев лукаво сročен позив на потпуну мобилизацију, али тако да побуњеним хришћанима буде уручен преко пећког патријарха.

Ни текст Инвитуторије није оригиналан. Утврђена је његова „садржајна зависност” од текстова једног од двају познатих меморијала. По првом мишљењу, Инвитуторија се ослања на *Меморијал о успостави Илирског краљевства* грофа Ђорђа Бранковића,¹¹ достављен цару у лето 1688, а по другом, на Меморијал царског пуковника Лудвика Ф. Марсиљија. Друго мишљење је образложено поузданијим аргументима.¹² Но, у бити, извор-

ник Инвитуторије не мења њену суштину. Данас је извесно да је састављена према предлошку, што, даље, показује да цареви саветници нису познавали прилике, па чак ни балканску историјску географију. То се јасно уочава већ у првом делу Инвитуторије, где се наводе хришћански народи „по свој Албанији, Србији, Мизији, Бугарској, Силистрији, Илирији, Македонији, Расцији”. (Sic!) Те „тобожње земље” су, без сумње, „чисто литерарног порекла и неодређеног значења”, а потичу од старих поимања провинција „Илирика”.¹³ Такве произвољности састављача овог званичног текста и њихова необавештеност о географском положају и етничком саставу балканских земаља говоре о непоузданом садржају тог дела Инвитуторије. И појам избора војводе није јасно одређен. Тако важно право наведено је уз сумарно набрајање осталих царских обећања, без образложења чији би то војвода био, будући да се у тексту наводе „сви народи”. Није наодмет рећи да је и то „право” преузето из Марсилијевог Меморијала, а да се односи на тзв. племенског војводу (као код Арбанаса), а не на деспота – војводу, како је замишљао и предлагао гроф Ђорђе Бранковић и како су Срби тада, и много доцније, замишљали.¹⁴

Инвитуторија је даном царевог потписа, а поготово даном уручења патријарху Арсенију III, већ изгубила своју политичко-правну важност. Наиме, датована 6. априла 1690, она је тек 16. јуна, у Београду, уручена српском патријарху, који је почетком те године био принуђен да заувек напусти своје архијерејско седиште, па је, према томе, био удаљен од народа и ратника којима је Инвитуторија била упућена. Није утврђено зашто је тако дуго преношена од Беча до Београда, али је извесно да због измењених ратних околности средином јуна месеца више није могла имати никакво стварно дејство. Дакле, Позивно писмо, написано и уручено у данима када се стање на балканском ратишту брзо мењало, није избегло ефемерну судбину свог настанка.

Уз Инвитуторију Леополд I је истог дана упутио и лично писмо српском патријарху. У неколико реченица цар одаје високо признање Арсенију III за сарадњу с аустријским снагама: „Више пута нам је достављено колико Вам на срцу лежи безбедност и напредак ствари хришћанске; са задовољством смо разумели да сте о овоме изврсне доказе дали, идући наруку верноме, покојном генералу Пиколоминију, док се тамо бавио.”¹⁵ Најважнији део царевог писма се тиче поновљеног позива из Инвитуторије да се заједничким снагама збаци „турски јарам”, односно да Срби „придруживши се Нашем оружју сваким начином потпомогну, да се варварско отоманско царство понизи и угаси”. На крају писма је „високо” обећање царске и краљевске милости”, коју ће владар „даном приликом и живим доказом посведочити”.¹⁶

Српском патријарху и његовим поузданицима из редова клира, навиклим на преговарачка натезања с турским властима, нису промакла недољно јасна обећања Инвитуторије, па их ни дворски углађени стил царева лична писма није умирио. Сумња у чисте намере Инвитуторије и писма потицала је из увида да у оба царска документа нема ни речи о правима цркве и њених архијереја каква су имали у Турском царству. У таквим околностима, забринут за судбину народа и цркве, а вероватно и наслуђујући неминовност, али и неизвесност сеобе у Угарску, патријарх је 18. јуна сазвао црквено-народни сабор у Београду. Тада је већ „било мање-више јасно да ће се Београд тешко моћи одржати у рукама ћесареваца”.¹⁷

Београдски сабор одржан је уз учешће пет епископа, седам игумана и петнаест народних, световних старешина. Важно је истаћи да учесници тог сабора нису потицали само из Србије под турском влашћу већ и из Срема, у Угарској. Међу епископима је најугледнији и најобразованији био јенопољски, Исаија Ђаковић, који је управо на том сабору добио изузетну дипломатску мисију преговарача на бечком двору. Међу народним главарима истицао се кнез Јован Рашковић, капетан старовлашки. Игумани су били тројица из Србије, рачански, сопоћански и студенички, а четворица из Срема, хоповски, реметски, бешеновачки и шишатовачки. Њихови лични потписи и печати, испод потписа и печата патријарховог, налазе се на Креденционалу, којим је сабор опуномоћио епископа Исаију Ђаковића за преговарача с царем.¹⁸

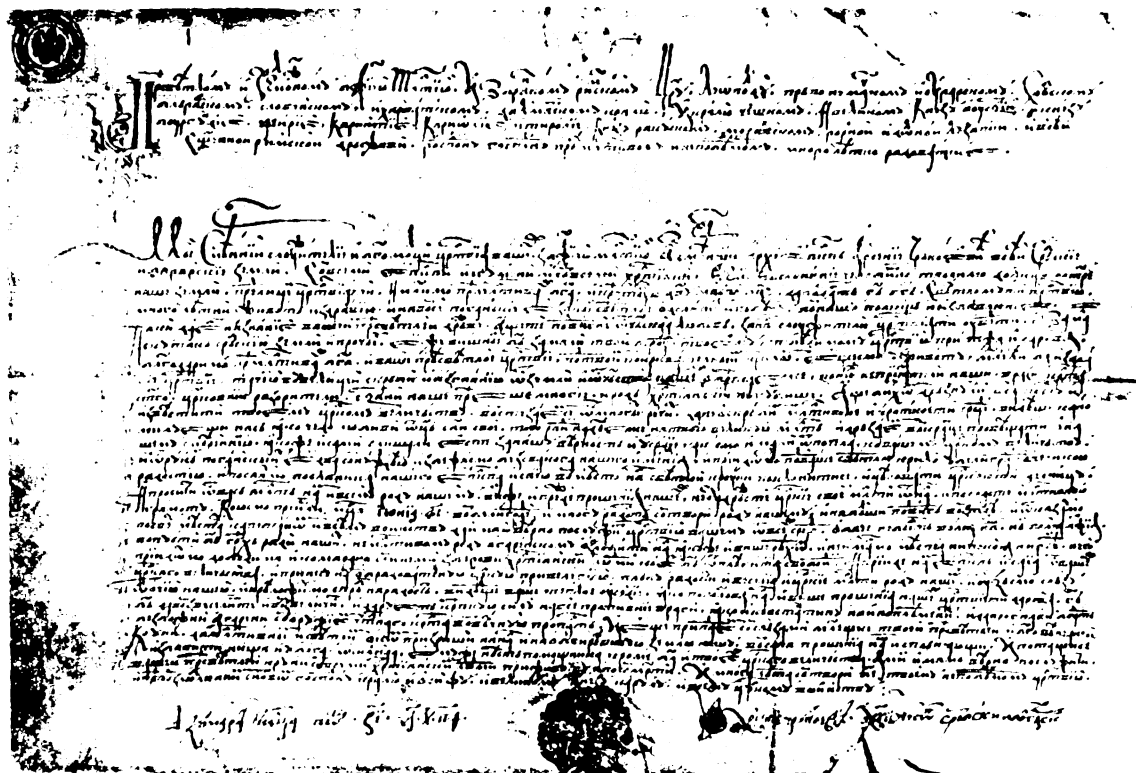
АРСЕНИЈЕ III
"АРСЕНИЈЕ ЧРНОЈЕВИЧ
БОЖИЈЕЈУ МИЛОСТИЈУ
АРХИЕПИСКОП ПЕКСКИЈ И
ВСЕМ СРБЉЕМ И БОЛГАРОМ И
ВСЕГО ИЛИРИКА ПАТРИЈАРХ"

Заказан у критичним, одсудним данима после пада већег дела Србије поново у турске руке, када су српски духовници и устаници с народом прилазили зидинама Београда, сабор је имао политичко-дипломатски карактер: на њему је утврђен однос српског народа према будућем суверену, а као одговор на његову Инвитуторију.¹⁹ С великим поданичким опрезом и тактом на сабору су донета три документа: Креденционал епископа Исаије Ђаковића, Пунктови – српски захтеви и Писмо патријарха Арсенија III цару Леополду I.

Креденционал. „Ово ће писмено Исаија Ђаковић, посланик српског народа, показати цару и камарили; он ће приступити пред престо царски као заступник на овој повељи потписаних. – Потписани моле цара да њиховом посланику верује и да се на њих сиромаше смилује. – Они обећавају да ће цару бити верни до последње капи крви” (курзив Д. Д.). Срби се обраћају Леополду I као „преузвишеној круни царској”, али и као „светлomu краљу нашему”.

Пунктови. „Тражи се: 1) Потпуна слобода православне цркве. – 2) Самовластан избор архиепископа српског националитета. – 3) Слобода архи-

епископске власти по обичају и правима православне цркве у свим крајевима где живи и где буде живио српски народ под суверенитетом царским (курзив Д. Д.). – 4) Слобода духовенства од десетка и од уконочавања. – 5) Да се све цркве, које су Турци отели поврате под власт патријархову.” – 6) Архијереји имају право визитације цркава и манастира.

ЗАХВАЛНО ПИСМО
ПАТРИЈАРХА АРСЕПИЈА III
ЦАРУ ЛЕОПОЛДУ I
од 17. новембра 1690, за прву
привилегију од 21. августа 1690:
"... и приде нам епископ Исаија от
вашега царскога величества и
принесе нам обрадователнују
царскују привилегију пуну
радости и веселиа и царске
милости роду нашему... а ми
имамо верно служити вашој
пресветлој круни с всеми
христијанскими људми при
животу и при смрти."

Патријархово писмо. „... цар се свечано уверава да му је изасланика послао сакупњени народ са свих српских земаља и половине Бугарске, и то како духовни тако и војнички и грађански ред (курзив Д. Д.) ... да изразе радост што се српски народ после 301 године ослободио турског ропства и ујединио у државе царства хабсбуршког...” Срби признају цара Леополда I, угарског и свог краља, што је назначено и у адреси: „Пресветлому римскому цару Леополду првому Угарскому, Србскому, Блгарскому ... краљу”.²⁰

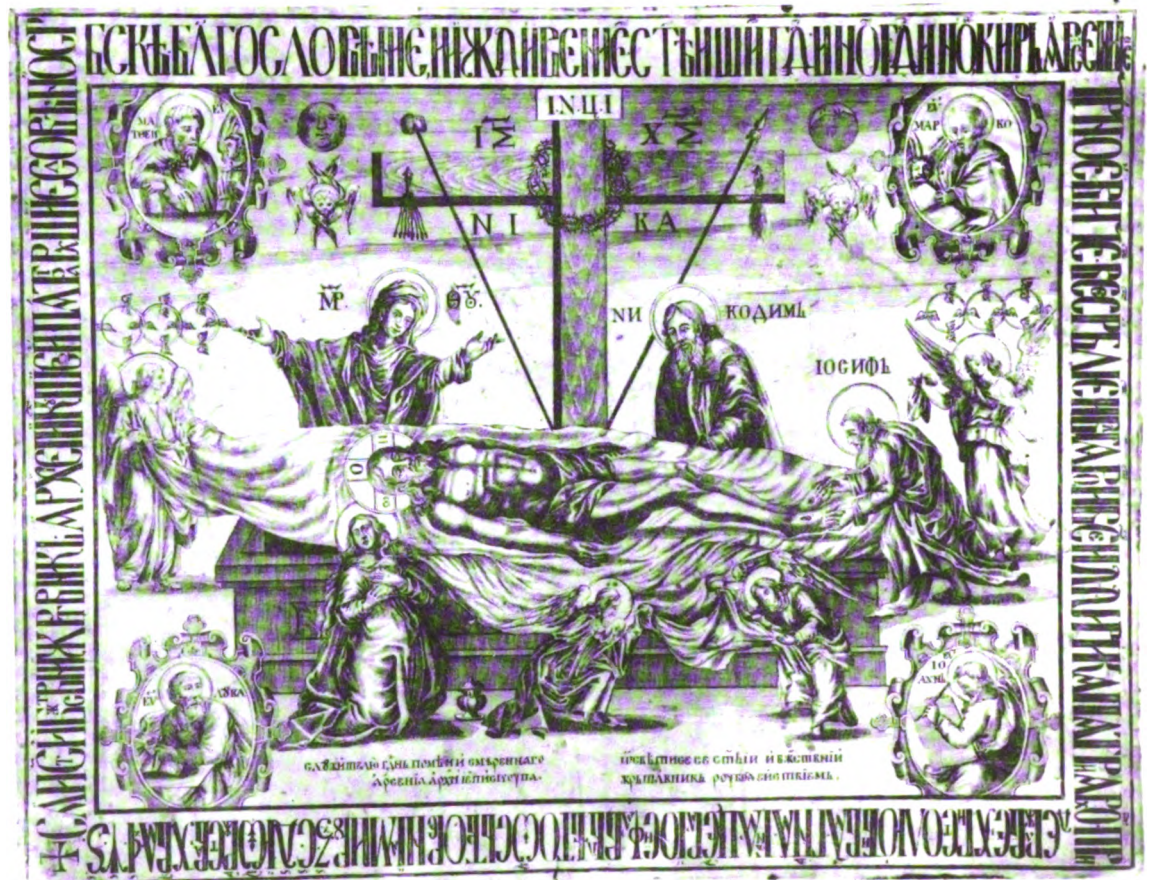
Из првог и трећег документа избија дубока понизност молитеља, што је у реторској форми обраћања владару вероватно стилизовао епископ Исаија Ђаковић коме је такав стил био добро познат, док су Пунктови састављени у виду захтева. Суштина њихова је у црквеној самоуправи, односно у аутономном, привилегованом положају Српске цркве, какав је имала под Турцима.²¹ Међутим, пада у очи да се не помињу световна права, па ни право избора војводе. То није случајно промакло, али се поставља питање зашто је у српским захтевима баш то изостало. На Београдском сабору је било чак петнаест народних старешина; да ли су они захтевали да се уврсте световна права и избор војводе па то није прихваћено, вероватно се никада неће утврдити. О неспоразумима у таквим приликама обично нису постојали писмени трагови. Може се само наслућивати да је хијерархија сматрала да је самоуправа Српске православне цркве у римокатоличкој земљи једино важна и да баш такву аутономију привилегије подразумевају јемчећи њоме остала, световна, национално-политичка права. Разумљиво, била је то велика заблуда.

Пунктови Београдског сабора, а потом и преговори епископа Исаије Ђаковића у Бечу, као и прва привилегија, датована 21. августа 1690, навели су потоње српске, али и аустријске и мађарске историчаре, на различите претпоставке и тумачења велике сеобе и српских привилегија. Оно што је било у сфери политичких, верских, војних и привредних интереса Двора, с једне стране, и српских, превасходно верских интереса, с друге стране, остаће једним делом под велом тајне и потоњих, често полемичких оцена. Остају питања без одговора, или одговори без поузданих аргумената.

ПЕЧАТ ПАТРИЈАРХА
АРСЕНИЈА III

Епископ Исаија Ђаковић је у Бечу с великим успехом заступао српске захтеве. У току преговора, цареви саветодавци су припремили текст прве привилегије а српски посланик је био упознат с концептом, који је изазвао његово неслагање и захтев да се унесу исправке у виду допуна важних за Србе. Наиме, у набрајању области на које се односе привилегије изостављена је Угарска с Хрватском. По томе би се могло наслутити да Двор тада још није мислио на даља повлачења војске већ само на ратовања на Балкану, па према томе ни на сеобу Срба. У исто време у Бечу је, по свему судећи, било одлучено да се у преговорима са Србима не помиње српски староседелачки живаљ у Угарској. Српски посланик је морао да рачуна како са сеобом тако и са Србима преко Саве и Дунава, а с њима, чак, и ако до сеобе не би дошло. Стога је поднео своје образложење. „У тој представи истиче Исаија како је у прошлој аудијенцији, у име православних на крајњој граници Угарске, Хрватске, читаве Расције и Јенопоља, поднео усмено цару извесне захтеве о слободном исповедању вере. Цар му је, истиче Исаија, даље обећао да ће становништво Грчке, Бугарске, Далмације, Босне и Херцеговине, која је још под Турцима, узети у заштиту. Цар је то заиста и учинио својом дипломом коју сада издаје, али у тој дипломи не помиње се становништво Угарске и Хрватске.”²² На захтев да се измени текст прве привилегије, епископа Исаију је, свакако, мотивисала и брига о Србима северно од Саве и Дунава, посебно у Барањи и Славонији, где су старином били густо насељени, а где су само за неколико година после протеривања Турака (од 1687) били изложени силовитом римокатоличком прозелитизму. Било му је добро познато (али и цару) да су Срби у Барањи, па чак и калуђери манастира Грабовца, под језуитским насртајима, априла месеца 1690, само неколико месеци пре бечких преговора о привилегији, били принуђени да у Печују потпишу текст уније.²³ Другим речима, да је епископ Исаија прихватио првобитни текст привилегије, после велике сеобе, која је била извесна, створила би се безизлазна ситуација јер би се сав српски народ – староседеоци и тек досељени – нашао у областима које нису под заштитом привилегија.

АНТИМИРУС ПАТРИЈАРХА
АРСЕНИЈА III ЧАРНОЈЕВИЋА
БЕЧ 1706.

ОПРОСНО ПИСМО
ПАТРИЈАРХА АРСЕНИЈА III
ЧАРНОЈЕВИЋА СА
КОМПОЗИЦИЈОМ "ВАЗНЕСЕЊЕ
ХРИСТОВО"
бакорсз, око 1700.

„Како се епископ Исаија држао веома енергично, морали су бечки кругови попустити. Текст већ спремљене привилегије, проширен је реченицом, којом се власт српског патријарха проширује и над православнима у Угарској и Хрватској” (*nes non in Hungariae et Croatiae*). Био је то дипломатски успех српског посланика, „велик успех православне, а осетан пораз римокатоличке јерархије”, која је, нема никакве сумње, била најважнији царев саветодавац, особито када је у питању било православље.²⁴ Овај свој мали пораз римокатолички прелати су добро упамтили. У царевом попуштању српским захтевима треба видети његову државничку рачуницу: привилегована Српска црква ће боље испунити своја обећања која су се тицала српских ратника у војевању с Турском.

У преговорима епископа Исаије саветодавац му је био гроф Ђорђе Бранковић, који је тада живео под „цивилним надзором” у такозваном „дворском шпиталу”, али је његова улога у тим преговорима сасвим нејасна.²⁵

Првом привилегијом Леополда I од 21. августа 1690. године испуњени су српски захтеви изнети у Пунктовима Београдског сабора. Цар се обраћа српском архијереју у свечаном тону: „Часном, Оданом, Нама љубезном Арсенију Чарнојевићу, Србаља источне цркве грчког обреда архиепископу, епископима и свима другим црквеним и мирским сталежима, капетанима и поткапетанима, најпосле целом општинству истога обреда и народа српског...” У помену српских војних старешина и поновном позиву на оружје „против најжешћег душманина хришћанског”²⁶ сагледавају се најважније околности у којима је прва привилегија потврђена царским печатом. „Уједно цар објављује да је уважио српске молбе и одлучио: да се Срби могу слободно и даље држати обичаја српске православне цркве и старог календара, а да им никакви, ни световни ни црквени сталежи не смеју сметати; да могу слободно и самостално између себе постављати архиепископа кога црквени и световни сталежи између себе изаберу; да

ПОТПИС ПАТРИЈАРХА
АРСЕНИЈА III

"Арсеније III Чрнојевић Божијеју
милостију архиепископ пекскиј и
патријарх србски."

речени архиепископ слободно може располагати са свима православним црквама, да може посвећивати епископе и распоређивати калуђере по манастирима, да може самостално градити храмове, где буде требало, и намештати српске свештенике по појединим местима; једном речју, да као и до сада буде на челу православне цркве и њене верске заједнице, те да има власт располагања, из сопствене црквене власти, а по повластицама добиеним од ранијих угарских краљева, у целој Грчкој, Рашкој, Бугарској, Далмацији, Босни, Јенопољу и Херцеговини, као и у Угарској и Хрватској, где год има Срба и *докле год буду верни и покорни* (курзив Д. Д.); да црквеном сталежу (православном архиепископу, епископима, монасима и духовницима сваке врсте) остане сопствено право располагања у црквама и манастирима, тако да им у томе нико не може сметати; *да црквени сталеж остане ослобођен од десетка, данка и уночавања* (курзив Д. Д.); да осим цара, никаква световна власт не може затварати или заробити људе црквеног сталежа, него да тим људима кад нешто скриве једино архиепископ има власт судити и кажњавати их црквеним казнама... најпосле неће се дозволити да нико од црквених ни од световних људи чини какве сметње српском архиепископу или епископима при њиховом обилажењу ради надгледања манастира и цркава или ради поуке народа и општина..."²⁷

Првом царевом привилегијом остварена је потпуна црквена аутономија. Ваља приметити да је само „црквени сталеж” био ослобођен десетка и осталих тражбина, док је народ, претежно сеоски, остао незаштићен. Због тога су се Срби у XVIII столећу радо прихватили свештеничког позива, али и војног, што се оснивањем Војне границе подразумевало. Напослетку треба додати да је у тексту привилегија извршена и једна, за Србе, неповољна исправка. У првобитном тексту четири латинске реч: *vell in posterum erunt* (да ће тако бити и убудуће) замењене су одредбом *et quatenus et quamdiu Nobis et singuli fidelis et devoti erunt* (и донде и онолико дуго колико нам сви заједно и сваки понаособ буду верни и покорни).²⁸

Док су оних августовских дана дворски калиграфи исписивали и украшавали прву српску царску привилегију, те за Србе преломне 1690. године, аустријска војска се повлачила према Београду, а испред и иза ње кретала се велика маса српског живља. Дуго путовање, почетак сеобе, праћено неизвесношћу.

Патријарх Арсеније III Чарнојевић, епископи, духовници и мањи број људства из пратње прешли су Саву после Београдског сабора.²⁹ Забележено је да су се кретали десном страном Дунава, преко Барање, где су сазнали за присуство и акцију језуитских мисионара, али и о формално поунијађеним Србима.³⁰ Преко Будима, где је у подграђу Табан³¹ затекао знатан број староседелачког српског живља, патријарх је стигао у Коморан, познат још од XV столећа по српским шајкашима, који су крај зицина тврђаве имали древну цркву. За дуге турске владавине Угарском, Коморан је био на другој страни граничне линије: аустријско утврђење које је држала царска војска и српски шајкаши. Многи су имали помађарена презимена, али су се у српској православној општини држали чврсто као „коморански християни Срби”.³² Ту је, међу својима, патријарх дочекао епископа Исаију, који му је предао привилегије Леополда I.

Српски архијереји су се могли уверити да је текст царске дипломе повољан и да задовољава српске захтеве изнете у Пунктовима Београдског сабора.³³ Међутим, дало се приметити да постоји вешта замка у делу реченице у којој се Србима обећавају тражена права, али „докле год буду верни и покорни”, што је могло изазвати сумњу да ће се привилегије тумачити условно и на штету Срба. Ту неповољну клаузулу Срби ни касније нису могли избећи. Управо та увијена а опака одредба задаваће Србима тешке ударе изрицане јавно, а подстицане тајно. Иза ње су стајали цареви саветници из римокатоличких кругова.

ГРОФ ЂОРЂЕ БРАНКОВИЋ

У целини посматрано, српски писмени захтеви и преговори Исаије Ђаковића у Бечу говоре о томе да је до велике сеобе Срба и издавања привилегија дошло *per modum pacti*, дакле, на основу уговора који има државноправну тежину.³⁴ Срби нису у сеоби прешли у Угарску као „незвани гости”, како су неки историчари сматрали.³⁵ Њихов статус утврђен уговором с аустријским царем – угарским, а од тада и њиховим краљем, потврђен привилегијама, имао је типично феудални карактер. Тај статус се постепено мењао из више разлога, али и стога што је Хабсбуршка монархија поступно прелазила на апсолутистички систем владавине. Српски прваци су, ипак, с олакшањем прихватили прву привилегију, али су у исто

ИСАИЈА ЂАКОВИЋ, ЕПИСКОП
ЈЕНЕПОЉСКИ И МИТРОПОЛИТ
КАРЛОВАЧКИ

време, још тада, у Коморану, били суочени с великим невољама које су им и поред њиховог посебног, привилегованог положаја, задавале угарске жупанијске власти и Римокатоличка црква, посебно надбискуп острогонски, примас Угарске, Леополд гроф Колонић.

Упркос царској привилегији, водећи римокатолици у држави нису „хтели да знају ни за какав изузетан положај српске цркве и народа”.³⁶ Да би се обезбедили од угарских локалних власти и конгрегација, Срби су замолили цара да се привилегије оснаже и преко Угарске дворске канцеларије, што им је и дато посебним патентом, тзв. Протекционом дипломом од 21. децембра 1690. године, којом се, заправо, потврђује прва царска привилегија од 21. августа 1690, „па се истиче да је Леополд Србе, са свим њиховим припадницима, имањем и добрима, примио под своју заштиту, старање и покровитељство и да их препоручује заштити, одбрани и покровитељству угарских сталежа и шта више тим сталежима наређују да убудуће уместо самог краља и у његово име бране и заштићују од сваког сметања и штите архиепископа, епископа, свештенство и световњаке православне цркве...”³⁷ То је највише што су Срби у години велике сеобе формално добили од владара чији су, управо, постали поданици.

Формална права стајала су на једној, а *стварна права* на другој обали српског положаја у Хабсбуршкој монархији. Те су обале често биле непрестивно раздвајане. Проблеми су настајали и зато што је српски народ био

НАСЛОВНА СТРАНА
рукописног превода
привилегија из 1732.
Преводиоци МАТЕЈ ЈЕЛЕНЕК
и АВРАМ ЈОАНОВИЋ
(Библиотека Матице српске РР 304).

И досељени Срби и Двор су знали да им ускоро предстоји војевање на јужном, турском ратишту. Због тога су српске народне старешине сматрале да се питање српског војводе неће моћи избећи. У исто време је у Дворском ратном савету планирано регрутовање и оснивање посебне војне јединице, „рачке милиције”. И док је Ђорђе Бранковић, потпуно потиснут из јавног живота, проводио празне дане у старом „дворском шпиталу”, његово име је, с различитим призвуком, изговарано и на српској и на аустријској страни. Даљи догађаји ће се брзо и непредвидљиво одвијати. Испољиће се српска политичка наивност и бечко дворско дипломатско лукавство у опхођењу с поданицима. Испрва се чинило да ће српски захтеви везани за постављање Ђорђа Бранковића за војводу бити испуњени. Наиме, бечком заточенику изненада је Леополд I обновио ранију диплому и неочекивано га подигао „у ред угарских грофова”.³⁸ Како се могло очекивати, „издање грофовске дипломе није остало без последица. Када су се, на позив Беча, у марту 1691, због формирања рачке милиције, састали у Будиму српски главари и сазнали онде за потврду Бранковићеве дипломе, извикан је и изабран био Бранковић за старешину и деспота српског наро-

ΛΕΩΠΟΛΔΖ

Божією благодатію избранний римскій імпе-
раторъ всегда прѣшитель и прѣшитель

[illegible]

Друга страна рукописног
превода привилегија из 1732:
"Посланије призивателноје првоје
к патријарху Арсенију Чер:"

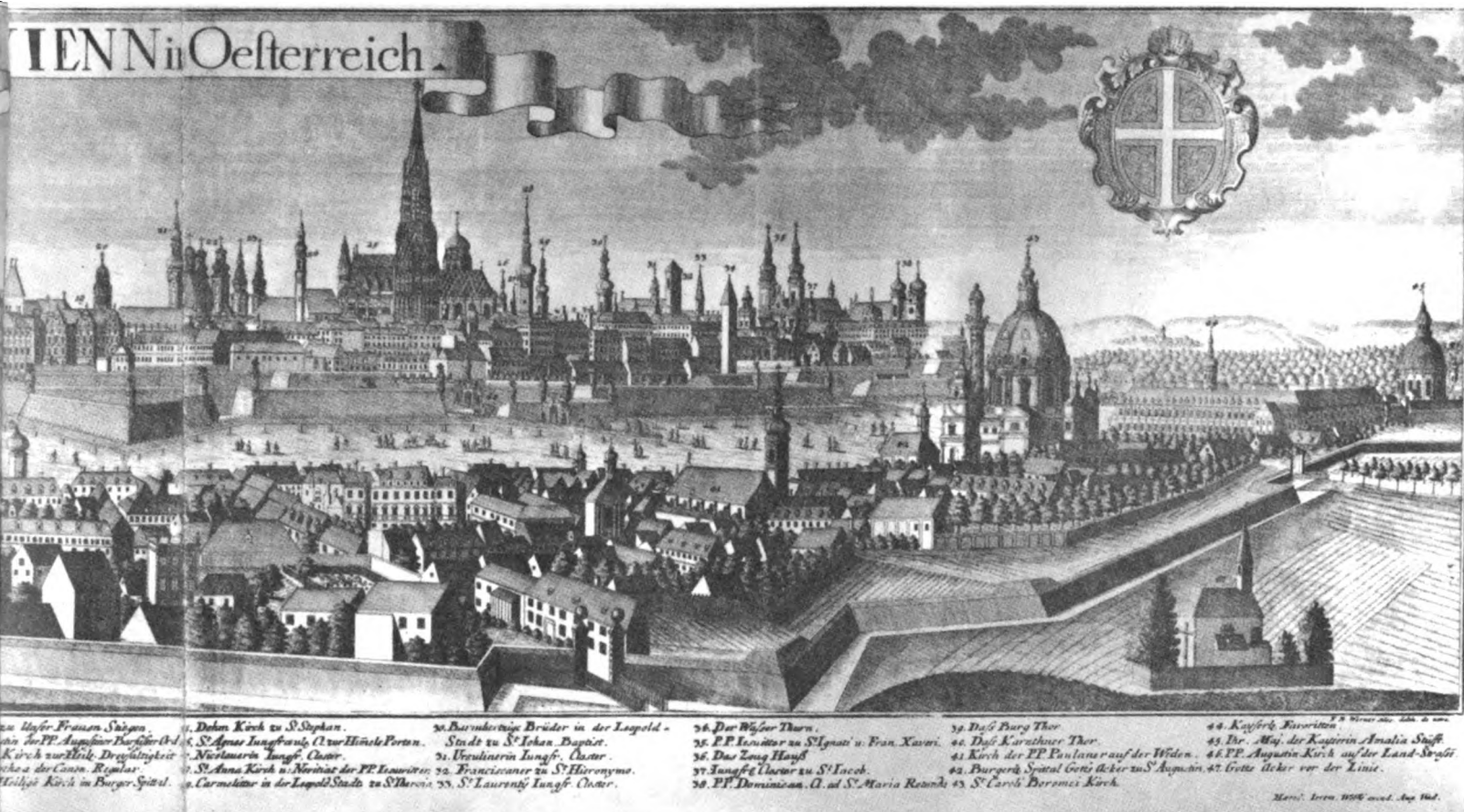
КАРДИНАЛ ЛЕОПОЛД ГРОФ
КОЛОНИЋ ПРИМАС УГАРСКЕ

да. Овај чин био је само последица тадашњег расположења. Посред страног елемента и у туђој држави, спремајући се, при том, да ратују као цареви савезници, шта је било природније за народне главаре него да се окупе око човека који им се, силом прилика, сам нудио?”³⁹ Посреди је, одиста, било распложење, без дубљег поимања и стварних могућности за успех овог чина.

Српским првацима и народу било је доста живота у туђини и насиља, која су тешко подносили тим пре што су била у супротности с њиховим правима. Србима се тада ратовало с Турцима, због чије су офанзиве и избегли у Угарску, а у њиховој свести је била жарка жеља да, уз учешће моћне царске војске, ослободе све српске земље и да – сада у повратку – прекораче своје прагове. У Будиму окупљени капетани и старешине су, „извикавши” грофа Ђорђа Бранковића за свог војду и војводу, замишљали ослобођену, полувазалну Србију под окриљем краљевине Угарске, односно Хабсбуршке монархије, будући да су цара Леополда I признали за свог краља. Тако су замишљали повратак „слободе” обећане у првој привилегији. То мишљење је делио и бечки заточеник, особито када је до њега допрла вест да је у Будиму изабран за војводу. На Двору се друкчије мислило и одлучило. И поред српског захтева, и друге по реду молбе грофа Ђорђа Бранковића да се пусти на слободу, то није испуњено.

У армији Лудвика Баденског, под командом вицегенерала Јована Мо-
настерлије, у победничкој бици код Сланкамена, Срби су учествовали с
10.000 војника. Био је то њихов славни успех који се дуго памтио и ценио
на Двору.⁴⁴ Та бурна година донела је и другу царску привилегију.

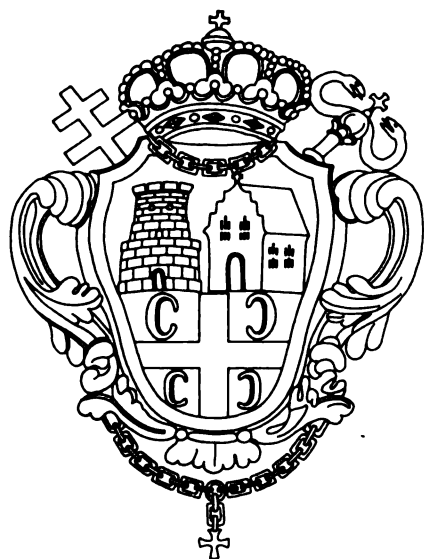
Друга привилегија, од 20. августа 1691. године, издата преко Угарске дворске канцеларије, упућена је на првом месту Србима у Угарској и Славонији, а потом и у осталим областима. У првом делу поновљен је текст прве привилегије, док је у другом делу важан додатак: „Леополд избеглим српским сталежима даје нова обећања и повластице: да ће се на сваки начин трудити да Србе победоносним оружјем што пре врати у њихове

земље и седишта; да жели да Срби остану под вођством сопствених власти и да могу несметано уживати од владара добивене старе привилегије и служити се својим обичајима; сем тога краљ пристаје, за случај ако православно лице умре без деце и крвних рођака, да цело његово имање припадне архиепископу и цркви, а исто тако ако умре архиепископ или који епископ да цела његова заоставштина пређе на архиепископију; најпоследње наређује да сви православни Срби имају зависити од архиепископа као свог црквеног поглавара и то *како у црквеним тако и у световним стварима*⁴⁵ (курзив Д. Д.). Другом привилегијом испуњени су у пуној мери захтеви патријарха Арсенија, али је запечаћена судбина грофа Ђорђа Бранковића. Та привилегија је, поред осталог, установила једну врсту српске локалне теократије, што је било противно очекивањима народних првака и официра. То ће у XVIII столећу изазвати оне познате, често ружне трзавице, оптужбе, чак и жестоке свађе између тек стасалог српског грађанства и хијерархије. Те неуљудне распре, које су нанеле велику штету тада тако потребној сарадњи „духовенства“ и „гражданства“, а које су се често тицале новца, огољено показујући грамзивост првих, стизале су – као примери српске неслоге – и до Двора. Још је горе што су те распре уносиле немир у народ.

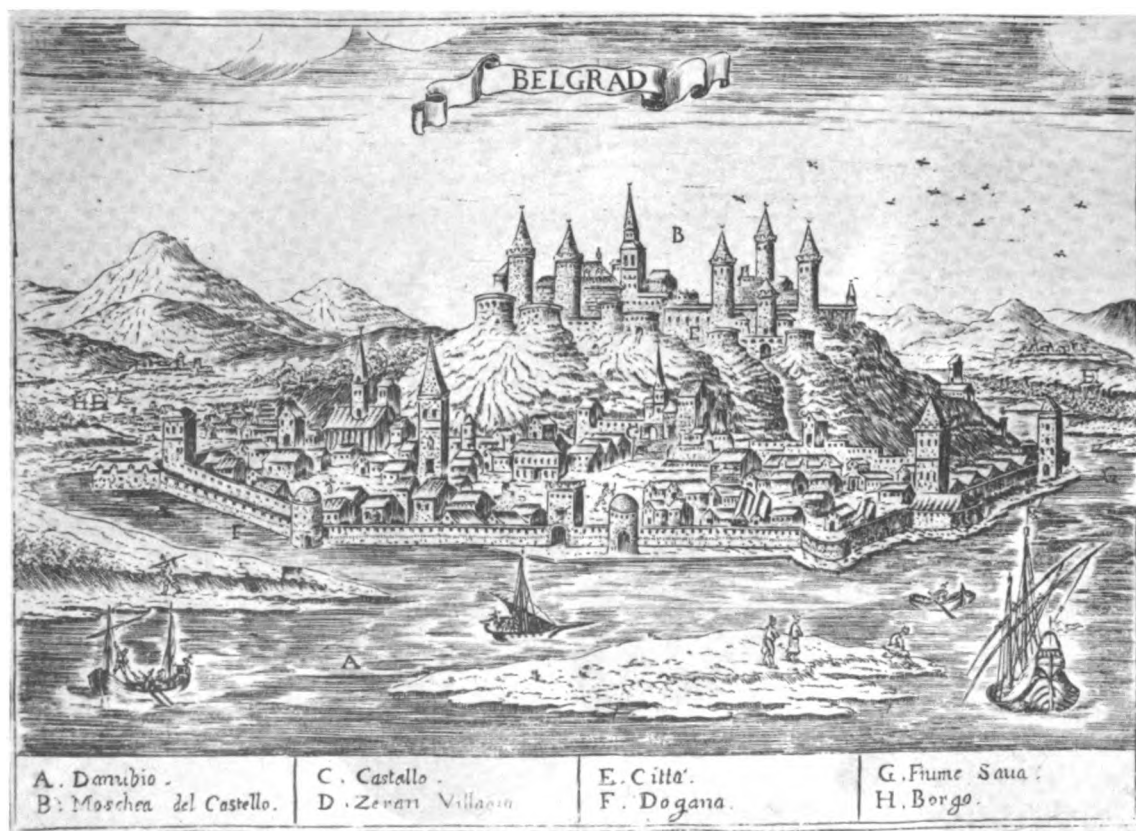
Дајући патријарху и световне надлежности, Двор је поступио држећи се тзв. персоналног права датог духовном лицу, архијереју, којим је започео формално утврђивање односа са српским народом регулисаним привилегијама. Српским световним сталежима остављена је могућност да се испоље на плану ратничком, привредном (трговина, занатство) и делимично просветном. У бити, просвета и уметност, култура у општем смислу, биле су дуго под строгим патронатом цркве и воље архијереја. Феудално збринуте земљишним поседима, које им је Двор одредио, обogaћени архијереји су користили своја световна права, али су издашније помагали само црквену уметност, посебно архитектуру и иконопис, док за друге видове грађанске културе углавном нису имали разумевања.

Трећој царској привилегији, од 4. марта 1695, претходили су за Србе важни догађаји везани за црквени живот. Патријарх је боравио у канонској визитацији српским парохијама и манастирима у Славонији и Хрватској, све до манастира Лепавине, с циљем да учврсти православље у крајевима где се осећала највећа пресија Римокатоличке цркве, као и да „уреди цркве и манастире, поучи српске калуђере, и потчини их законитој духовној власти“, а све то у складу са својим правима наведеним у привилегијама. Била је то веома успешна мисија, „па је ускоро после његовог одласка оживео нови снажан покрет против уније који је... очувао православље и српство у тим областима“.⁴⁶ Потом је патријарх предузео црквеноадминистративно уређење српских епархија основаних у Угарској још под турском владави-

ГРБ КАРЛОВАЧКЕ
МИТРОПОЛИЈЕ

ном а у саставу обновљене Пећке патријаршије, 1557. године. Арсеније III је поставио и посветио епископе на упражњене епархије и основао нову, Печујско-сечујско-сигетско-мохачку епархију, да заштити Србе у Барањи од Печујске бискупије и језуитске акције. О постављењу нових епископа, махом својих придворних калуђера из Патријаршије, обавестио је цара и замолио да потврди њихово наименовање по епархијама. Патријарховој представци од 28. јуна 1694. године жучно се супротставио кардинал Колонић и остали бискупи, револтирани противунијатским радом православне хијерархије. Колонић је, чак, наводио да успешна патријархова активност не спречава само деловање Римокатоличке цркве и њене мисије међу православним Србима, Румунима и Грцима, већ да на тај начин угрожава и политичке интересе Монархије. Супротставио се и постављању православних епископа на упражњене епархије јер би се тако десило да у истој епархији седе два епископа (римокатолички и православни), што би било противно канонском праву Католичке цркве, али и државном праву средњовековних угарских краљева. На крају свог поднеска кардинал Колонић предлаже да се патријарх „великим обећањима“ приволи на унију, а уколико то одбије, да се његова архијерејска права сведу само на околину Сентандреје.⁴⁷ Мишљење кардинала Колонића било је у супротности с правима датим Српској православној цркви а утврђеним привилегијама. Било је то, јасно се осетило, пре изливена мржња него став.

БЕОГРАД КРАЈЕМ XVII ВЕКА
ЦРКВЕНО – НАРОДНИ САБОР
ОДРЖАН 18. VI 1690.

У исто време су цареви саветници обавештавали о све изразитијој световној активности српског патријарха, посебно о томе да је поправио односе с грофом Ђорђем Бранковићем. Патријарх се у Бечу одиста састајао с Бранковићем. Потом је, неочекивано, стигла и његова молба за пуштање сужња на слободу. Патријарх је то учинио под притиском јавног мњења. И одлуке црквено-народног сабора у Баји, јануара 1694, који су припремили патријарх и официри с Монастерлијом, непријатно су изненадиле Дворски ратни савет и владара.⁴⁸ Забрињавајуће је било то што Срби, расејани по просторствима Паноније, захтевају да се населе на ужој, својој територији. Тражили су да то буде Мала Влашка и Срем са Славонијом, где су одраније били густо насељени и где су имали јака духовна упоришта, од

Коморан – Котора, бакрорез, XVIII
век. Српска црква Die Raizische
Kirche, прва с лева.
У Коморану је патријарх Арсеније
III примио прву привилегију
Леополда I датовану 21. августа 1690.

фрушкогорских манастира до Ораховице, Пакре и Лепавине. Ту би, како су предлагали, живели под управом својих старешина, признајући власт угарског краља. Отписом Дворског ратног савета од 31. маја 1694. српском захтеву није удовољено. Упућени су ради одбране границе на Ђулинско поље, област између Мориша и Кереша, а мањим делом у Срем и Славонију. Цар, дакле, није изашао у сусрет српским жељама, које су се, у крајњој линији, тичале *separatum territorium*, на шта су у Бечу били осетљиви.⁴⁹ У исто време цар није удовољио ни предлозима кардинала Колонића „да у Угарској нема места за две вере”. Верска права су формално била загарантована и првом и другом привилегијом а засебна етничко-територијална област ни првом, ни оном другом. Све што се односило на верска права могло је бити ометано, што су локалне власти и чиниле. И даље су жупанијске власти спречавале канонске визитације православних епископа, док је с друге стране римокатолички клир енергично захтевао „десетак”. Оба поступка била су супротна слову привилегија.

Своју тужбу због кршења српских зајемчених права изнео је патријарх цару за време боравка у Бечу, почетком 1695. године. Заправо, посредни су били захтеви да се уклоне постојеће сметње, да се потврде новопостављени епископи и да им се омогући вршење архијерејских дужности у епархијама. То је изазвало поново оштре протесте кардинала Колонића. Иако је углавном делио мишљење свог најистакнутијег духовника, цар је, због поновне турске опасности, чак најављене офанзиве, дакле због потребе да српски граничари учествују у том рату, изашао у сусрет захтевима српског патријарха. То је и озваничио новом привилегијом.

Трећа царска привилегија објављена је пет година после велике сеобе. Упознавањем с њеним садржајем стиче се утисак да она углавном потврђује оне пређашње; другим речима, да су поштоване претходне две привилегије, до ове треће не би ни дошло – цар би само посебним указом имао да потврди новоустоличене епископе. Међутим, невоља је била у томе што је за то кратко време српски народ и поред привилегија трпео жестоке ударце са разних страна. То кратко време живота у збегу у Угарској, препуно животних недаћа које је подносио избегли српски народ, најсажетије и најсугестивније је описао јеромонах Михаило Раваничанин: „Својих домова и манастира и сваког добра лишени, а овде никакво добро нисмо нашли. И пробависмо овде 4 године по злу добра чекајући, и не дочекасмо...”⁵⁰ Царски ослонац се показао непоузданим: претходне привилегије су изневераване готово у свим областима Угарске, иако су Срби редовно и пожртвовано испуњавали своју најтежу, ратничку обавезу.

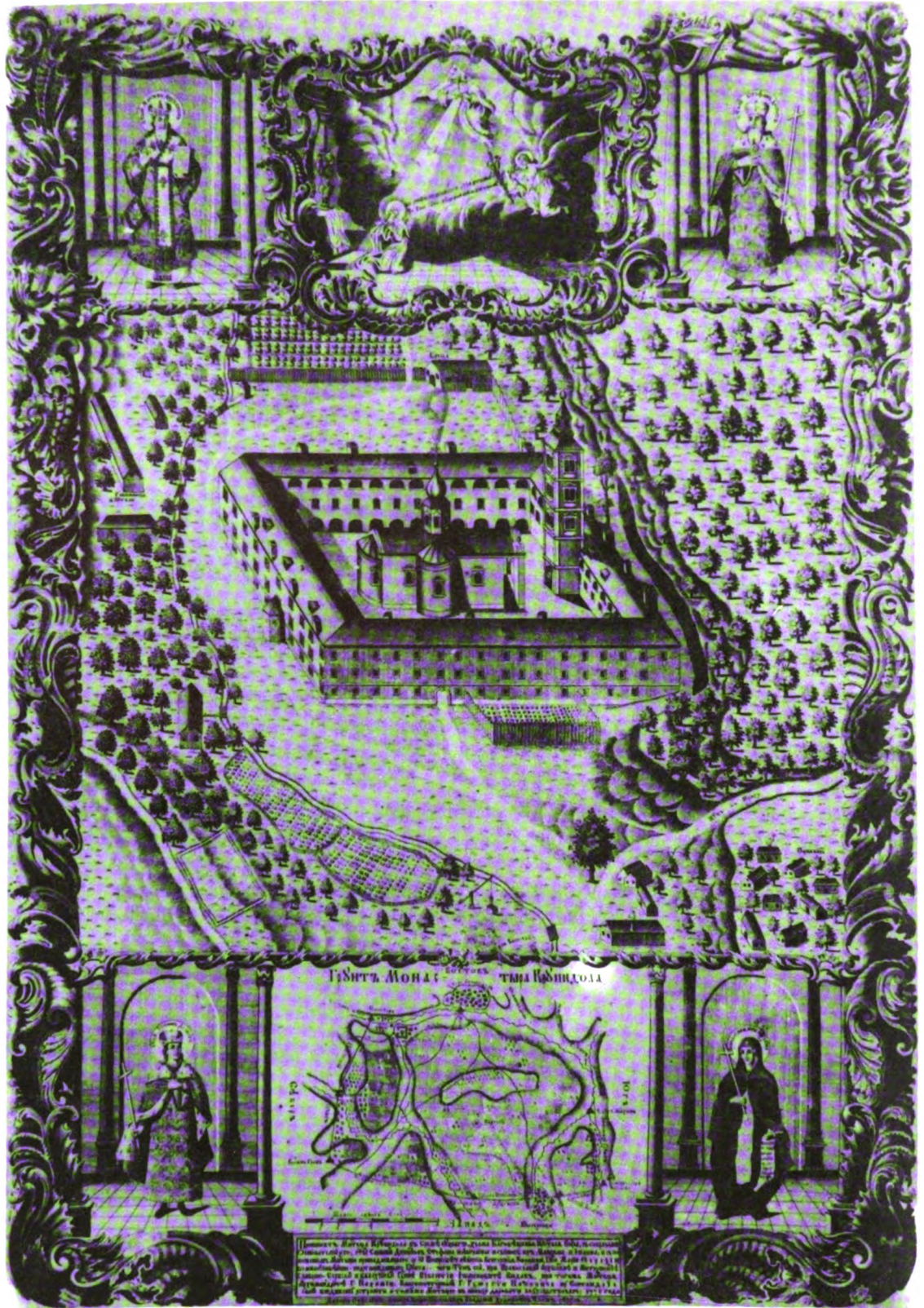
Привилегија од 4. марта 1695. није насловљена патријарху, заступнику српског народа, као претходне две, већ је као нека врста царског циркулара

БУДИМ – BUDA – OFEN
 Бакорез Мартина Енгелбрехта,
 XVIII век.
 Српска варош ТАБАШ у Будиму,
 настала у XVI веку. После велике
 сеобе једно од најзначајнијих
 српских места у Угарској. На
 гравирама и плановима:
 Ratzenschiatt – Ráczauros

упућена другој страни: аустријским и угарским личностима и институцијама, како црквеним тако и грађанским и војним, од којих је зависила судбина *populis rascianis*. Тим документом цар упознаје све угледне и одговорне да му се обратио српски патријарх представком о угрожености цркве и народа, истичући српске ратне заслуге. Због њиховог „лепог и племенитог“ дела, цар наглашава да је узео Србе у заштиту привилегијама из 1690. и 1691. године. И поред највише заштите „усуђују се неки становници обојега сталежа без обзира на краљеву вољу и допуштење узнемиравати архиепископа и народ српски у прастаром вршењу њина обреда или им сметати у црквеној управи или их принуђавати на давање десетка који им не припада, што је скопчано с великом штетом по Србе а са опасношћу за краља”.⁵¹ Како се из овог види, цар-краљ је одиста упутио оштар укор свима који су се огрешили о Српску цркву, али и о царске привилегије дате Србима. Тешко је рећи у којој је то мери било докраја искрено, али је извесно да је било сходно оновременим приликама. Дакле, у тој привилегији владар наређује: „... да архиепископу остане неповређено старо достојанство и власт постављати епископе своје вере, јер му ово по праву и обичају његове вере припада; да се примају и утврђују они епископи које је архиепископ дотле поставио да могу у одређеним окружјима (дистриктима)... своју службу несметано вршити, кривце поправљати и кажњавати, убирати свитак (стоу) и црквене приходе који им припадају по прописима цркве и по старом обичају и обављати своје звање, но без какве штете по прелате и Римокатоличку цркву; најпосле да сав народ (српски) настањен по градовима, варошима и границама или ма где се налазио у угарским земљама по упутству или дозволи Дворског ратног савета може слободно исповедати своју веру и вршити њене обреде без икаква страха или опасности... да српски народ остане ослобођен десетка онако како је био ослобођен још по трећем члану петог декрета краља Матије и по последњем члану декрета краља Владислава, али да тај десетак употреби за издржавање и плату епископа своје цркве а да му се сметње од стране прелата и коморских чиновника не смеју чинити. Зато краљ, да би Срби остали у несметаном уживању својих слобода и да би се у даровним правима боље осећали и тим више утврдили мржњу против отоманског тиранства... узима архиепископа, епископе и српски народ под своју особну заштиту и покровитељство, поверава их заштити и одбрани угарских сталежа и редова, и наређује свима да, кад год од архиепископа или епископа буду умољени, овима за чување добијених права и повластица пруже помоћ, потребну одбрану и заштиту против сваког незаконитог и насилног нападача и узнемириоца – докле ствари буду овако стајале како је у привилегији речено.”⁵²

МОНАСТИР КРУШЕДОЛ
Задужбина и маузолеј сремских
деспота Бранковића, саграђен
почетком XVI века. После велике
сеобе, на црквено-народном
сабору 1708. године проглашена
је овде Крушедолска митрополија;
од 1713. названа Карловачка
митрополија. У Крушедолу су
сахрањени патријарх Арсеније III
и митрополит Исаија Ђаковић.
(Бакорез Захарије Орфелина, 1775.)

Ако се упореде патријархова представка и царева трећа привилегија, уочиће се да су тада *de iure* осујећене пресије римокатоличких прелата и угарских staleжа. Стварност је, међутим, донела друкчије односе. Не без повода, јер су се и у овом покровитељском, милосрдно интонираном тексту нашле правне и политичке замке. Наиме, заслужене и чврсто обећане српске повластице условљене су у наведеној привилегији изричитом одредбом: ако су „без штете за прелате и Римокатоличку цркву”. То је, разумљиво, давало прилику Римокатоличкој цркви да самовољно прогласи оно што је *за њу штетно*, и да се уз такво покриће супротстави „шизматичима”, „Рацима”, па чак и да у званичним текстовима употребљава те погрдне термине за православне Србе. За прелате Римокатоличке цркве је и само постојање православља у Угарској било штетно, што су у својим „мишљењима” поднетим владару отворено наводили. Могућност за различита и недобронамерна тумачења привилегија налази се и у оној завршној и општој напомени: „док ствари буду овако стајале”. Може се сматрати да

ове вешто постављене „клаузуле мењају вредност свих обећања”, заправо, да мењају безусловни смисао привилегије. Но, треба се сетити да слична ограда стоји и у првој привилегији, којом се обећава да ће Срби имати своја права „докле год буду верни и одани”, чиме су били изложени не само сталној провери него и могућности сасвим релативног и субјективног процењивања њихове верности и оданости. Отуда је испуњење ових растегљивих и немерљивих појмова политичког карактера увек могло бити доведено у питање, у чему је и лежала могућност за разна сумњичења.

Три привилегије Леополда I чине темељ државноправног положаја српског народа у Хабсбуршкој монархији. О чврстости тог темеља стиче се потпунији утисак када се изближе сагледају могућности српског народа да оствари своја права. Држава је била оптерећена ратовима, унутрашњим административним променама и реформама, а то је веома много утицало на живот њених православних поданика. Најчешће на њихову штету.

ПЕТАР I

За време боравка руског цара у Бечу, у лето 1698. године, патријарх Арсеније III обавестио је цареве сараднике и државног секретара Прокопија Богдановича Возницина о тешком положају српског народа у Хабсбуршкој монархији и о испоштовању привилегија. У исто време Петар I није примио српског патријарха у најављену аудијенцију.

После треће привилегије, у току наредних десет година, до своје смрти 1705. године, Леополд I није више издавао Србима дипломе сличне садржине. Потоњи наследници престола објављивали су само потврде или конфирмације Леополдових привилегија. Јосиф I је обнародовао своју конфирмацију 1706. године, Карло VI (III) 1713, а Марија Терезија 1743.

Последња деценија владавине Леополда I – крај XVII и почетак XVIII столећа – испуњена је ратним догађајима и другим, важним политичким, који су и те како утицали на српска привилегијална права, а потом и на конфирмације привилегија. Српски хусари и пешадинци пожртвовано су се борили како на јужним, турским ратиштима, у војни за њих ослободилачкој, тако и на удаљеним, западним, оном на Рајни и оном за шпанско наслеђе.

Опсада Темишвара 1696. била је узалудна, а битка код Хетина на Бегеју поразна. Ипак, у изворима је остало забележено да су се српски ратници храбро борили под командом подвојводе Јована Монастерлије. Идуће, 1697. Дворски ратни савет је команду трупама на турском ратишту поверио младом војсковођи, принцу Евгенију Савојском. Успех није изостао. Била је то велика победа царског оружја 1. септембра код Сенте. Углавном, заслугом Срба. Сматра се да та битка означава завршетак дуготрајног и обострано изнурујућег „бечког” рата (1683–1697), који се водио на широком простору Паноније и Балкана, у ослобађањима и губљењима утврђених градова и читавих области, најчешће настањених српским живљем, и уз учешће српских ратника.⁵³

У току дипломатских преговора који су следили после битке код Сенте, патријарх Арсеније III је у лето 1698, у Бечу, упознао руског државног секретара Прокопија Богдановича Возњицина „с тешким положајем српског народа” у Хабсбуршкој монархији.⁵⁴ Жеља је била да српске привилегије буду оснажене предстојећим мировним уговором. Српско обраћање Русији није, на жалост, задовољило жељена очекивања, а нису уродиле плодом ни молбе грофа Ђорђа Бранковића упућене руским преговарачима у Бечу да се заузму за његово ослобођење. Русија је гледала своје глобалне дипломатско-политичке и војне интересе, који су, бар делимично, тада зависили и од Аустрије. У тој империјалној политици православне Русије, српско питање у Хабсбуршкој монархији није ни запажено. А Срби су и даље гледали „на Русију као на Месију”.

Као последица битке код Сенте, најважнији историјски догађај збио се 26. јануара 1699. у Сремским Карловцима. После дужих дипломатских преговора склопљен је мировни уговор између зараћених страна, Аустрије и Турске, уз учешће заинтересованих европских држава.⁵⁵ Поред одредби Карловачког мира, изражених у двадесет тачака, тада је повучена граница по којој је Банат остао под турском влашћу, Бачка, Барања и Славонија под аустријском државном управом, док је Срем преполовљен. Нова граница је пратила токове Мориша и Тисе, прелазила Дунав код Сланкамена и косом линијом пресекала Срем до Сремске Митровице, па настављала Савом, на западу Уном, да би испод Динаре одделила Аустрију од Млетачке Далмације. Најнеприродније је био подељен Срем: на доњи, југоисточни, турски део, и северозападни, аустријски.

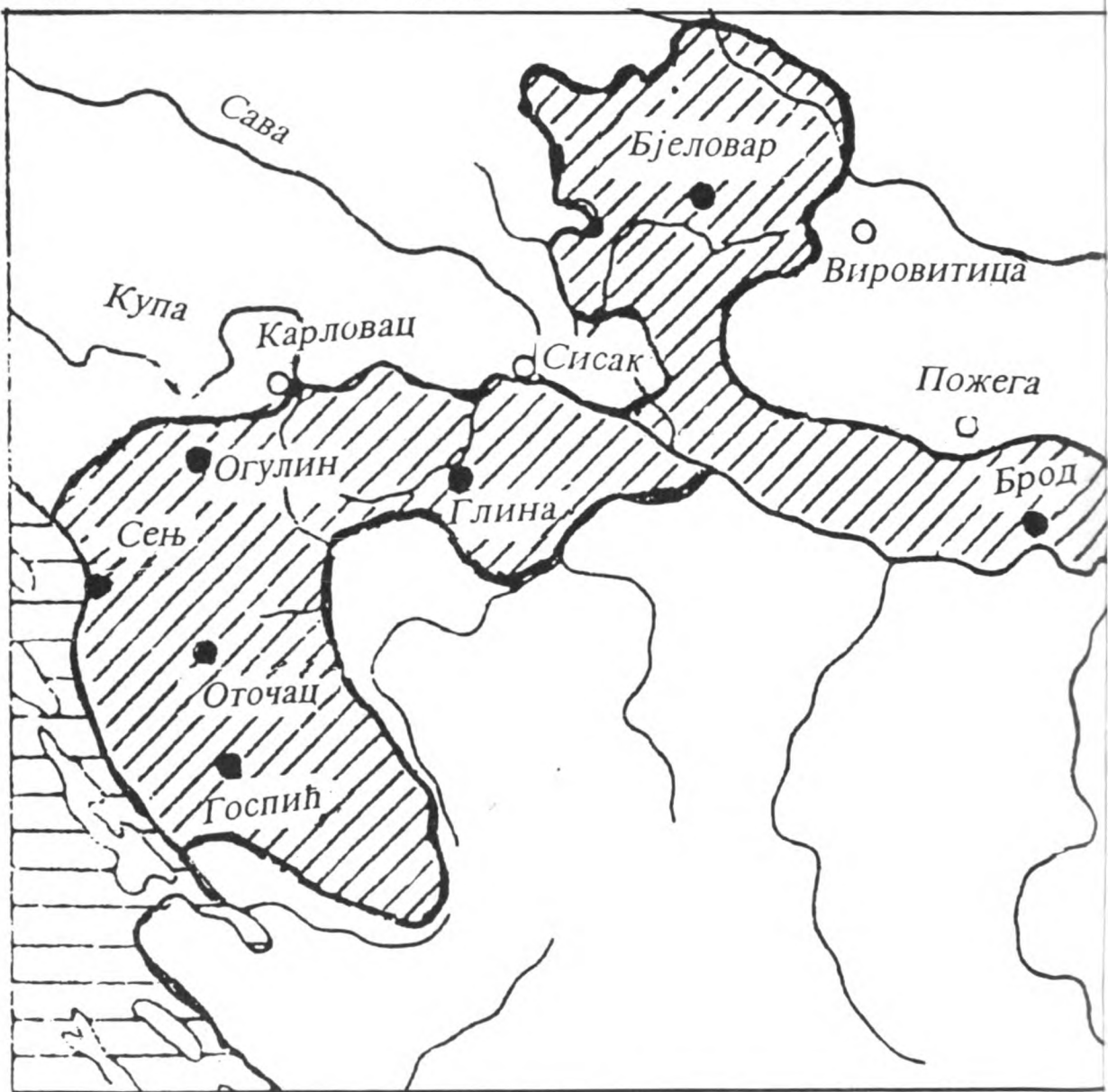
ДОКЉЕДАСТЪ
И ПРЕСТОЛЪ
ПЕКСКИ ДОБІЄЄ

НАТПИС НА АНТИМИНСУ
МИТРОПОЛИТА ИСАИЈЕ
ЂАКОВИЋА

Сај свајти и божеставни жртваник
преосвјашчене митрополије
крушелолскије и остали црква
иже обретајутсе под властију
цесара римскаго, ва места
патријаршије пекскије саборне
знову учинене, докле бог дас и
престол пекски добије се, лето
7216 – 1706.

Сему ктитор трудом и
иживенијем преосвјашчени
митрополит крушелолски кир кир
Исаија Дијакович.

Карловачким миром нису се распршиле дирљиве наде Срба у Угарској да ће њихове земље бити ослобођене и да ће се вратити у завичај. А њихова дубоко доживљавана самообмана изгавирана је и на бакорезном антиминсу 1708. године, где пише да је тај сакрални предмет Крушедолске митрополије „*ва место патријаршије Пекские знову учињене, докле бог даст и престол пекски добие се!*”⁵⁶ Ипак, прегли су Срби да свој положај баш тада осигурају, док је Беч предузео мере да њихове захтеве обеснажи и да их искористи. Стиче се утисак да су се поновили ранији српски политички захтеви: патријархов протест због повреде привилегија, активност грофа Ђорђа Бранковића и његове узалудне молбе и жалбе упућене цару у Бечу, али и цару Петру Првом, „заштитнику православља”. Уместо да буде ослобођен, несрећни гроф је 1702. заршио као доживотни заточе-

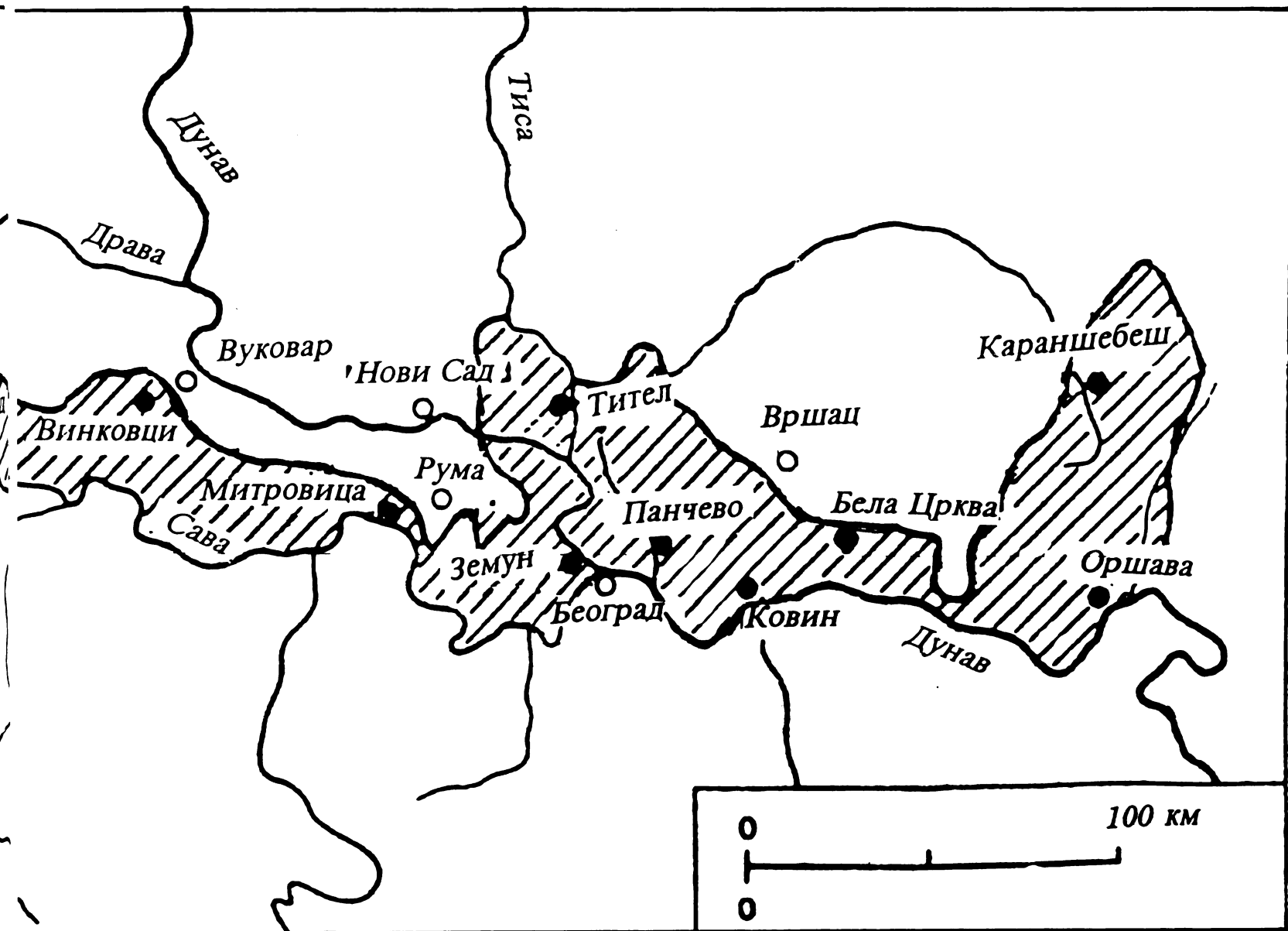
ВОЈНА ГРАНИЦА У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ ХУИИ СТОЛЕЂА ПОСЛЕ УКИДАЊА ПОТИСКО-ПОМОРИШКЕ ГРАНИЦЕ

ник, у Хебу, северно од Прага, удаљен од Срба, а тиме и од националних послова и личних и политичких циљева. Ипак, његово заточеништво у Хебу било је, можда, најважнији период његовог пустоловног живота. Једино плодан, у сваком случају. Тада су настале *Хронике*.⁵⁷

Релативно мирне прилике послужиле су Аустрији да, ослањајући се на српску милицију, организује Потиско-поморишку и Посавско-подунавску војну границу.⁵⁸ Тиме се Аустрија за дуже време осигурала, али не само у војном, одбрамбеном смислу; унеколико је решила и проблем „незадовољних” Срба. То је, разумљиво, задирало и у њихово схватање привилегијалних права. Било је очито да су Срби, само за неколико година војевања против Турака, прихватили војнички живот као стално занимање. Оуглали су на егзерцире, маршове и, најзад, на битке. Срби су описани као „рођени војници”, који „у мирно доба не стају много”, док „у ратно доба не треба бринути за регрутовање”; затим да „не дезертирају непријатељу”, да

„услед постова које држе стају мање него други”, па чак и да „ређе побољевају него други”! Ова похвална оцена грофа Јозефа Бартенштајна, председника Илирске дворске депутације, дата с висине, готово да је била понижавајућа.⁵⁹ Јевтина а изузетна војска, „живи зид против Турака”, како је написао путописац Фридрих Вилхелм Таубе.⁶⁰ Живи зид – то није била само стилска фигура.

Сведена искључиво на војне власти, под командом царских генерала, Војна граница је, заправо, била „власништво царске куће”. Срби су, дакле, постали *patrimonium domus Austriacae* – што је лепо звучало, али више као почаст, која је ласкала српским официрима. Срби су, заправо, подељени на оне у посебном статусу Војне границе, на сељаке у Провинцијалу или Паорији и оне који су живели у варошима, на грађанство.

После Карловачког мира и уређења Војне границе, у Бечу се сматрало да је наступило право време да се сломи отпор српског православља. Удар је дошао неочекивано, у исто време од Римокатоличке цркве и државних власти. Био је то прави напад на утврђена права српског патријарха и на општа права православних Срба дата царским привилегијама. Сматра се, чак, да је тада „почело јавно гоњење патријарха” што се читовало у покушају да се забране канонске визитације, а архијерејска јурисдикција сведе на најужу територију, како је то раније предлагао кардинал Колонић. Било ја драстичних примера повреда привилегија, међу које свакако спада и царева наредба од 3. августа 1700. године да се „шизматичи” у Печују морају сјединити с Римокатоличком црквом, иначе „ће бити протерани из града и градског подручја”.⁶¹ Све је указивало на то да је Леополд I, после завршетка бечког рата и успостављања мира на турској граници, променио

однос према православним поданицима. Дојучерашњи заштитник привилегија, сада их је сам угрожавао. Овога пута српске недаће нису долазиле само од локалних власти и појединих бискупија већ и од владара. Такве промене у царевом односу према православљу уследиле су опет под утицајем кардинала Колонића. У чврстој намери да оствари начело јединствене религије у држави, он је појачао свој утицај на владара и своју политичко-мисионарску активност да, уз помоћ власти, дође до сједињавања „шизматика” с римском црквом. У таквој атмосфери најаве прогона цар је 8. марта 1703. године обавестио Будимску субделеговану комисију да забрани патријарху Арсенију III „бесправно ношење патријаршке титуле, преписку са Турцима, као и сазив генералног синода, који је Арсеније без знања царева сазвао”.⁶²

СЕКУЛА ВИТКОВИЋ (1687 – 1754)
Као заповедник чете од 500 хусара учествовао у биткама са куруцима Франје Ракоција. Године 1741. добио чин обрстлајтнанта а тада је у пратњи патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабента био члан српске депутације која је у Бечу од парике Марије Терезије захтевала потврду српских привилегија. – Витковић је био велики приложник манастира Шинатовца.

Те, 1703, године избио је мађарски, антихабсбуршки устанак „куруца”, под вођством кнеза Ференца II Ракоција и грофа Миклоша Берчењија. Био је то снажан оружани покрет за одбрану старих сталешких права мађарског племства која је Аустрија укидала присвајајући себи потпуно право наслеђа на Угарску.⁶³ У повремено силовитим окршајима између царске војске и устаника, који су завладали читавим областима, Србима није било допуштено да остану неопредељени. Прогласом од 9. августа Ракоци је позвао Србе да се прикључе устаницима обећавајући им веће слободе на тлу Угарске: „Знајући да је овај увек наоружани и оружју вични народ

СРБИН ГРАНИЧАР ПЕШАДИНАЦ
/Бакорез, прва половина
XVIII века/

Портрет Јована Поповића
Текелије, ГМС-88

српски не мали део жалости и прогона у нашој држави подносио... хтедо-
смо овим нашим писмом обзнанити да не чекајући ни дана ни часа, већ да
одмах скоче на оружје и обвежу се на услугу нашој милој отаџбини. Ако
то учине, обавезујемо се да ће од оца на сина, с колена на колено, бити у
таквој слободи да нигде ником неће давати данак..." У истом позиву сле-
дила је и стравична претња: „Али, ако се деси противно, да не устану, или,
можда да против нас оружје подигну... то ћемо их, без икаквог милосрђа,
клати и сећи, а ни децу нећемо штедети. Ако нам Бог благослови наше
оружје коначно ћемо их искоренити у нашој мађарској отаџбини.”⁶⁴ Разма-
хом устанка, који се ширио готово по читавој Угарској, Срби су у поједи-
ним градовима, а особито у селима Поморишја, Бачке и Задунавља, где су
били најгушће насељени, осетили сву трагичну озбиљност свог положаја.
Било је и оних који су прилазили мађарским устаницима.

Иако повређен због сталних кршења привилегија, што је тих година с
народом тешко преживљавао, српски патријарх се баш у име тог народа
није могао огрешити о „верност и оданост” царском дому, на шта су га
обавезивале привилегије. Био је доследан. Изabraо је „легитимну стра-

ну”.⁶⁵ Разумљиво, тако су поступили и истакнути српски официри, граничарски заповедници, Хаџи Мојсије Рашковић, Јован Поповић Текелија, Секула Витковић и други. На царској страни остао је и Јован Монастерлија, чије је звање српског подвојводе, реорганизацијом царске војске, изгубило сваки значај, па је имао само чин капетана српске милиције. Срби су, дакле, ушли у нов, унутрашњи рат, који се водио за престиж аустријских, односно мађарских интереса. Ни слутили нису да ће из тог туђег рата баш они изаћи с највећим војним али и цивилним жртвама.

Сматра се да је у току Ракоцијевог устанка у разним биткама учествовало око 25.000 Срба, што староседелаца, што десетљених око 1690. године, међу којима је било младића који су у Угарској дорасли до оружја. То мноштво Срба на бојним пољима узбуђивало је вођу устанка: „Благи Боже! Да ли из земље ниче тај силни Рац, или пада из неба као киша?”⁶⁶ Жестока борба против царевих непријатеља изазвала је разјарени бес и крваву освету. Ракоцијеви куруци устремили су се на српска насеља, палили, убијали нејач и жене, остављајући иза себе згаришта, што је описано и у *Грабовачком летопису*: „... пленише наипаче род Србскиј... децу в колевках секоше и многија безчисленаја зла сотворише, које здје в краце известити невазможно. Тогда и свештенога чина не поштедише, јегде сеј свети манастир поробише.”⁶⁷ Најтеже је страдала српска Барања, или шире узевши Задубавље – Rácország. Ratzenland – како је овај део Угарске означен у старим хроникама. У жупанијама Стонобеоградској, Толнанској, Шомођској и Барањској, српска насеља су тада сатрвена. Остали су стихови које су певали Ракоцијеви устаници 1708. године:

„Megéget Rác-ország, megmaradt három ház
Elesett négy ezer, megmaradt három száz.”

Изгоре Српска земља, остадоше три куће
Падоше четири хиљаде, остадоше три стотине.

Песма се односи на уништавање српских насеља код Шимонторње и Сексарда.⁶⁸

Злочини Ракоцијевих куруца изазвали су српску освету. После заузећа Печуја и Шиклоша, једна јединица српске милиције сурово се осветила мађарском живљу и римокатоличком клиру. Била је то одмазда за догађај од 1. фебруара 1704, када су куруци ушли у Печуј и поклали око 1.400 Срба. Напослетку, остаје сазнање да тај рат „спада у најтежа искушења кроз која је прошао српски народ у Угарској”.⁶⁹

У току Ракоцијевог устанка сишли су са сцене најважнији учесници аустријско-српске политичке драме: преминули су, један за другим, цар Леополд I (1705), патријарх Арсеније III (1706) и кардинал Колонић (1707). Сва тројица су били дубоко заинтересовани за српске привилегије; цар и кардинал на једној страни, јачој и одлучнијој, патријарх на другој, слабијој, зависнијој. Будући да су кратко време надживели цара, патријарх и кардинал су, тада, сваки на свој начин, били у прилици да код наследника престола, Јосифа I, наставе своја, сасвим опречна, залагања за садржај потврде привилегија, pro et contra. Могло се очекивати да ће у царској конфирмацији бити поменуте српске жртве и заслуге за хабсбуршки царски дом у биткама с мађарским устаницима, будући да је Србе и даље требало вешто држати у уверењу да су привилеговани. Међутим, владару се није журило. Истини за вољу, Јосиф I је, непосредно после ступања на престо, издао два акта о поштовању српских права, што је наведено само у „општим цртама”. Било је то почетком 1706. године, када су Срби највише ратовали, али и највише страдали. И када су Двору били најпотребнији.

Незадовољна поступком новог владара, српска страна је припремила „опширну представку”, коју је патријарх поднео крајем фебруара или почетком марта исте године. Може се само наслућивати да је тај вешто дипломатски уобличен српски поднесак настао на овог пута неутврђеном сабору српских црквених, грађанских и војних првака, као што се то у сличним народним пословима заједнички чинило. На такво мишљење на-

JOSEPHUS I

води и једна реченица из цареве конфирмације: „Пошто смо милостиво расудили разумне молбе споменутог патријарха и архиепископа Арсенија Чарнојевића и сталежа целог племена, српског или илирског народа...”⁷⁰

Знаменита српска представка подељена је у два одељка. „Први има 18 тачака и обухвата све повластице од цара Леополда I... на основу којих је организована сва српска црквено-народна самоуправа под аустријском влашћу. Сва та права изложена су редом и готово од речи до речи онако како су дата у привилегији од 20. августа 1690. Други део излаже у 24 тачке захтеве патријархове и народне, који су имали задатак да допуне или боље протумаче привилегијална права и отклоне сметње које су чињене представницима Српске цркве и народа при њиховом раду на духовној организацији уопште и при отпору против унијаћења, као и при сређивању и уређивању политичких односа.”⁷¹

Јосиф I је српску представку дао на мишљење нешто пре тога очевом а сада свом саветнику, кардиналу Колонићу, који је, наводећи српске захтеве, од тачке до тачке, дао тајну информацију, упутство за понашање према тим захтевима. Из те информације, српској страни тада непознате, избија лукава, чак перфидна, политика Римокатоличке цркве према православљу, као и трајни утицај такве политике на владаре Хабсбуршке монархије. Срби су тада могли само да наслућују утицај Колонићев на формулације привилегија и конфирмација. У тексту кардиналове, информације испољена је отворена намера да се уз помоћ државне власти православље присили на унију. Његови предлози дати владару, иза којих несумњиво стоји Римска курија, теже том циљу. Ипак, изненађује само огољеност такве политике коју је заступао кардинал Колонић. Због тога његова информација и привлачи пажњу. Називајући, у једној прилици, патријарха Арсенија III „сином самога ђавола” (*solius Diaboli filius*), у киптећој мржњи, кардинал Колонић се нашао пред сопственим ликом у огледалу.

NOS JOSEPHUS,
*Divina favente Clementia Electus
 Romanorum Imperator, semper Au-
 gustus ac Germania, Hungaria, Bohe-
 mia, Dalmatia, Croatia, Slavonia, Bos-
 nia, Servia, Bulgaria, Rex Archidux
 Austria, Dux Burgundia, Brabantia,
 Styria, Carinthia, Carniola, Lucembur-
 giac Superioris et Inferioris Silesia;
 Wirtembergae et Teckae, Princeps Sax-
 oniae, Marchio Sacri Romani Imperii
 Burgoviae, Moraviae, Superioris et In-
 ferioris Lusitaniae, Comes Habsburgi-
 Tyrolis, Fretis, Kyburgi et Goritiae,
 Landgravius Alsaciae, Dominus
 Marchiae Slavonicae, Portus
 Naonis et Salinae* x.

КОНФИРМАЦИЈА
 ЛЕОПОЛДОВИХ ПРИВИЛЕГИЈА
 ЈОСИФА I, од 7. августа 1706.

Поводом српског захтева да се потврди право на подизање нових православних цркава, што је раније омогућавано, кардинал предлаже да се не дозволи „по градовима и селима, да по својој вољи и власти подижу цркве, него нека им се по селима и градовима уступе само оне цркве, које су имали за турскога господарства”, али, додајући да се „српске цркве током времена могу лако у католичке цркве обрнути и заузети”. Своју опаку ћуд показао је кардинал Колонић оцењујући смисао српских привилегија: „При потврди таквих и сличних привилегија... ваљало би, нарочито у стварима које се на веру односе, са особитом обазривошћу поступити. Наиме, ако се те привилегије већ не могу изменити или скратити, то нека се бар од речи до речи потврде или таквим тамним изразима и двосмисленим речима изложе, које би се у разна времена, могле сад овако, а сад онако разумети и тумачити; уз то би ваљало све то само привремено и са извесним клаузулама потврдити, како би касније у згодно време, ти шизматици, као и остали акатолици, кад им више не буду сметале сличне привилегије римске, са црквом католичком, и против воље њихове, лакше се спојити могли”⁷² (курзив Д. Д.).

Патријарховом захтеву да може тестаментом поставити себи наследника „кога народ и свештенство изабере” кардинал Колонић се оштро супротставио речима да се „то не може допустити”, али је у вези с тим питањем предложио: „Врло би добро било кад би се преко каквог поузданог човека, од стране двора, озбиљно попретило патријарху – човеку иначе необразованом и страшљивом – те се одлучно захтевало да он одустане од оних тачака које су наперене против римске цркве.”⁷³ Тако се кардинал

*Notum facimus et tenore presentium me-
 „meria commendamus, quorum interest tui
 „veris, quod ceram Nobis fidelis noster dilectus
 „Venerabilis, Arsenius Gernovichi, Crien-
 „talis Ecclesiae Graecitius Archiepiscopus
 „et Rascianorum Patriarcha nec non Gentis
 „Illyricae seu Rasciae Status tui universi devote
 „comparuerint, et per libellos supplices expo-
 „suerint, sibi ab Augusto pietissima clemenci-
 „scentia, Dominique Genitore nostro colendissi-
 „mo Leopoldo, Romanorum Imperatore
 „et Hungariae, Dalmatiae, Slavoniae, Rege,
 „gloriosissimi die sextae mensis Aprilis, et die
 „vigesima prima mensis Augusti, anni pridem
 „elapsi millesimi sexcentissimi et nonagesimi,
 „certa Indulta, Privilegia, immunitates atque
 „praeerogativas, ob comprobatam fidelitatis suae
 „constantiam nec non multifaria a dicto Popu-
 „lo et Natione Rasciana contra communem
 „Christiani hominis hostem Augustum Semui*

КОНФИРМАЦИЈА
 ЛЕОПОЛДОВИХ ПРИВИЛЕГИЈА
 ЈОСИФА I, од 7. августа 1706.
 [страна 2]

Колонић понео не само као тајни информатор царев већ и као окрутни језуита најчвршћег римског кова.

Јосиф I је, сасвим извесно, имао и друге саветнике. Као и његовом оцу, и њему су Срби требали, превасходно као ратници и граничари, али и због њихове спретности у трговини и вештине у занатству. Захваљујући томе, они су привредно обновили многе угарске вароши, у којима су стекли капитал и углед.

Размотривши све српске захтеве, које му је патријарх у опширној пред-ставци раније поднео, цар је издао своју конфирмацију 7. августа 1706. године преко Аустријске дворске канцеларије, а 29. септембра исте године преко Угарске дворске канцеларије. Поступио је с висине. Није се обзирао на поједине тачке српског документа. Његова конфирмација је веома уопштеног карактера; то је, заправо, генерална потврда привилегија Леополда I. Нови цар признаје, чак истиче српске „ванредне заслуге, стечене за Наш превишњи дом, пошто је речено племе и народ, у свакој прилици кад су буктали ратови са најжешћим непријатељем, као и у овим садашњим бунтовничким насиљима, поред свих навала, штета и осталих неприлика и незгода – остао не само у потпуној, сталној и непоколебљивој верности према истом дому, него је и самим делом, у много прилика, великодушно посведочио своју поданичку верност, оданост и послушност... не штедећи крви ни имања...” После тог уводног и већ уобичајеног признања, цар најављује да ће уважити „све најпонижније молбе” и да ће „напред спомене-нута привилегије, слободе и правце, које су им најмилостивије дане цар-ским отвореним писмом нашег узвишеног Господина родитеља... у свему

најмилостивије одобрити и потврдити”. На крају следи упозорење министима, чиновницима и осталим државним званичницима да поштују привилегије дате српском патријарху и народу, јер ће у противном бити строго кажњени.⁷⁴ У суштини, конфирмација Јосифа I није донела ништа ново: „У њој је све лепо и да не може ласкавије бити по српски народ речено, али је све то тако вешто и у опћим фразама увијено, да је неискреним издавачима њеним остављена могућност, да у згодно време све то разруше и на своју руку обрну”, забележио је стари писац, врсни познавалац српске црквене историје.⁷⁵ А што се тиче „општих фраза”, оне су у тексту привилегија стално присутне.

Патријарх Арсеније III је убрзо после ове конфирмације, у најдубљој скрушености, на ивици очајања преминуо. Његове речи у писмима руском цару Петру I Алексијевичу и државном секретару Федору А. Головину, из 1705. године, сведоче о таквим осећањима. У њима је и тужбалица о страдалној судбини српског народа: „Дан и ноћ бежећи са својим осиротелим народом из места у место, као лађа на пучини великог океана, очекујући када ће заћи сунце и смирити се дан и проћи тамна ноћ беде која нас тлачи... И рекох са сузама: Докле ћеш нас, Господе, до краја заборављати... Тако стално плач за плачем нижући не могу добити помоћи, ја и сав наш осиротели народ славеносрпских синова.”⁷⁶ У поменутој представи, патријарх је, мислећи на привилегије, оставио незаборавну идеју саопштавајући цару да се „српски народ ради тих права најенергичније борио с непријатељима хришћанског имена, и потоцима крви за хришћанску ствар на бојном пољу просуо. Борећи се тако, народ српски надао се с пуним правом, да ће бар под влашћу цесаревог моћи на миру уживати своја права, али му је горко искуство сасвим противно доказало...”⁷⁷

За шеснаест година живота у Угарској, Арсеније III се неуморно и, колико су тешке околности дозвољавале, углавном с успехом борио за очување угроженог православља, чиме је изазвао још већу јарост непријатеља православља. Да није био истрајан у том грчевитом опирању прозелитизму, Срби би под неиздрживим пресијама тих година прелазили у унију. Захваљујући урођеном и искуственом смислу за црквену организацију Пећке патријаршије, патријарх је обновио и васпоставио православне епархије у Угарској, које су, потом, ушле у састав (Крушедолске) Карловачке митрополије. Не треба заборавити ни то да се патријарх нашао у зачараном кругу царских привилегија. Тај круг се често сужавао али се једино у његовом обиму могло кретати. Мада су привилегије изневераване – у шта су се Срби уверили већ првих година после досељења – патријарх се и на такве ослањао и на њих позивао, час молећи, час захтевајући њихово испуњење. Тај циљ ће остати трајно обележје његовог моралног и политичког лика.

Митрополит Исаија Ђаковић је за кратког архипастирства – од Крушедолског сабора, почетком 1708. године, до своје смрти, 20. јула исте године – само стигао да упуту нову представку Јосифу I, у којој је „позивајући се на заслуге Срба у угушивању Ракоцијевог устанка, енергично тражио да се привилегије строго респектују”.⁷⁸ Митрополит Ђаковић је тада поновио раније српске захтеве и додао нове.⁷⁹ Представка је разматрана на Двору тек после четири године. У међувремену су преминули и српски митрополит и аустријски цар.

У измењеним политичким околностима, после завршетка Ракоцијевог устанка, митрополит Вићентије Поповић Хаџилавић обновио је старе српске захтеве. Цар Карло VI (III) се, по уобичајеном маниру, није ни осврнуо на поједине пунктове Ђаковићеве представке, већ је само генерално потврдио раније привилегије, с познатом клаузулом „да то не буде на штету трећих лица”. Ту конфирмацију је цар Карло VI (III) издао 2. августа 1713. преко Аустријске дворске канцеларије, а 8. октобра исте године преко Угарске дворске канцеларије.⁸⁰ Доцније је почело и формално сужавање

привилегија, деклараторијама из 1727. и 1729, и рескриптима из 1732. и 1734, што је унеколико ублажено царевим заштитним писмом од 18. маја 1735. године.

За владавине Карла VI, у Бечу су 1732. први пут штампане српске привилегије, у оригиналу, на латинском. Не зна се ко је за то дао идеју ни о чијем су трошку штампане, али се наслућује да је то учињено залагањем митрополита Вићентија Јовановића. Та књига садржи основне привилегије Леополда I, Јосифа I и владара на власти.⁸¹

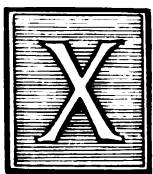
Трећа конфирмација се везује за дуг период царске власти Марије Терезије. Царичиној потврди српских привилегија претходили су ратни сукоби и још једна сеоба Срба у Угарску, 1739. године. Конфирмацију је исходио патријарх српски Арсеније IV Јовановић Шакабента 1743. године. Она је исте, 1743. године штампана у Бечу, у виду књиге, на латинском.

CAROLUS VI

ДРУГА СЕОБА СРБА И КЊИГА „ПРИВИЛЕГИЈЕ”

Арсеније IV Јовановић – Марија Терезија – Павле Ненадовић Млађи – Христофор Жефаровић

иротонисан за митрополита рашког 1721, а изабран за патријарха пећког 1726, Арсеније IV Јовановић је још у младости показао живо занимање за националну политику.⁸² Био је то буран период аустријско-турских односа и ратовања на Балкану. Патријарху тада није била на бризи само Пећка патријаршија и Срби у Турском царству већ и положај српског народа у Хабсбуршкој монархији чије су привремене ратне границе досезале све до испод манастира Љубостиње, а изнад Крушевца.⁸³ Зорно је пратио све што се дешава у Београдској и Карловачкој митрополији сматрајући да су под духовном јурисдикцијом Пећке патријаршије. Уосталом, добро је знано да је Арсеније IV Јовановић још у младости, као митрополит рашки, боравио у Осијеку, и тада се, изгледа, у Даљу на митрополијском властелинству, договорено састао с митрополитом карловачким Вићентијем Поповићем Хаџилавићем „од кога је могао доста сазнати о положају Срба у Хабсбуршкој монархији”.⁸⁴ Карловачки митрополит Вићентије, родом из Јањева, био је пострижник Пећког манастира и придворни калуђер патријарха Арсенија III Чарнојевића, а доцније је, као митрополит карловачки, обилато „помагао Пећку патријаршију”.⁸⁵ Све упућује на то да је између њих постојала тајна сарадња и да је Арсеније IV био добро обавештен о политици аустријског Двора према Србима и о угрожености њихових права датих привилегијама.

За време аустријске власти над новоосвојеним делом северне Србије, патријарх Арсеније IV је тајно подстицао на административно уједињење Београдске и Карловачке митрополије, што је, против воље аустријске државне администрације и личног налога цара Карла VI, ипак учињено на Сабору у Сремским Карловцима, фебруара 1726. године.⁸⁶ Тада је за митрополита Београдско-карловачке митрополије изабран бивши митрополит београдски Мојсије Петровић, веома заслужан за то уједињење.⁸⁷ Разумљиво, о његовом дослуху с патријархом Арсенијем IV нема писмених трагова, али се из свега што се десило јасно читује. Преко својих калуђера, који су тада походили не само Београд већ и српске цркве у Угарској, фрушкогорске манастире и Сремске Карловце, патријарх је сазнавао о тадашњем умањивању српских привилегијалних права за владавине Карла VI, а за време митрополита Вићентија Јовановића (1731–1737).

Патријарх је поседовао примерке Леополдових привилегија у рукописном преводу, али и штампане привилегије уз конфирмације Карла VI, из 1732. године. Другим речима, патријарху, његовим сарадницима и придворним саветницима био је у танчине познат садржај привилегија, покушаји њихових „тумачења”, а особито улога Римокатоличке цркве и њена противправославна мисија.

Надајући се аустријској победи на балканском ратишту и ослобођењу целе Србије, Арсеније IV је припремио свој Меморандум цару Карлу VI насловљен: „Понизно поднете тачке његовом царском и католичком величанству од стране господина патријарха рашког народа, Арсенија Јовановића, у његово име и у име његовог народа”. Меморандум је оцењен као „најзначајнији програмско-политички спис српске историје из прве половине XVIII века”,⁸⁸ а настао је, највероватније, 1736. године. У сваком случају, овај патријархов програм је одговор на Заштитно писмо цара Карла VI, од 18. маја 1735. године. Тада је пећки патријарх очекивао ослобођење Србије па је овим својим предлогом, образложеним у девет тачака, дао нацрт њеног устројства и односа према Аустрији.

Већ у првом пункту патријарховог Меморандума помињу се Леополдове привилегије, што само потврђује мисао да су оне биле помно ишчитаване у Пећкој патријаршији. Другим речима, тек сада постаје јасно у којој је

ВИЋЕНТИЈЕ ПОПОВИЋ –
ХАЦИЛАВИЋ
вл. МСПЦ Бгд.

мери патријарх пећки водио бригу о целокупном Српству, ослањајући се при томе на своје политичке процене, али и на поуздану обавештеност. Тај први пункт гласи: „Патријарх и његов народ траже потврђивање новом повластицом свих чланова пунктова које је у време прошлог патријарха Арсенија Чарнојевића милостиво одобрио славни цар Леополд илирско-рашком народу који живи у Србији, Албанији, Бугарској, Босни и Херцеговини и другим провинцијама, као накнаду за њихову верност и велике услуге које су учинили.” Очигледно, патријарх Арсеније IV је овим хтео да нагласи да би Срби, у случају ослобођења Србије од Турака признали само изворне привилегије Леополда I, а не и разне рескрипте и накнадна „тумачења” на српску штету. Меморандумом је „предложено да Србија буде вазална држава према Аустрији са органима врховне државне власти, градским и сеоским властима, плаћањем данка одсеком и скоро независном народном војском, самосталном црквом, комплетним школством и народом неоптерећеним већим дажбинама”. То је био, како је оцењено, „максимални програм српског народа који би се могао остварити у оквиру Хабсбуршке монархије, чиме би Србија дошла у положај сличан Угарској...”⁸⁹

ПАТРИЈАРХ АРСЕНИЈЕ IV
 ЈОВАНОВИЋ ШАКАБЕНТА

Аустријски неуспех у рату 1737–1739, губитак северне Србије и Београда, друга сеоба Срба, коју је на позив Карла VI предводио пећки патријарх Арсеније IV, Београдски мир, промене на аустријском престолу и почетак државних реформи царице Марије Терезије и други пратећи догађаји, веома су много утицали на положај Срба у Угарској. Сада је требало учвршћивати даљи опстанак, а да се при томе ништа не изгуби у националном, али ни у привредном погледу. Тоба посла прихватио се патријарх пећки, од тада духовни и политички вођа Срба у Хабсбуршкој монархији. Ратне заслуге свог народа у борби с Турцима он је умео да истакне и да се на њих позове кад год је то било нужно. На првом месту Арсеније IV је тражио потврду царских привилегија, што је после Београдског мира било од животног значаја за Србе. Још за време борби у Србији, о патријарху је владало мишљење царских генерала да показује „више ревности у војничким подвизима него у пастирству”. Да ли је тај утисак о патријарховој ратничкој природи сасвим веран, тешко је рећи, али да је српски патријарх

Христофор Жефаровић
**СВЕТИ САВА СА СРПСКИМ
 СВЕТИТЕЉИМА ДОМА
 НЕМАЊИНА**
 Патријарх Арсеније IV Јовановић
 Шакабента честитао је 1741.
 аустријској царици – угарској
 краљици ступање на престо
 бакрорезом који истиче култ
 српских средњовековних владара –
 светитеља. Тиме је
 недвосмислено нагласио да Срби,
 аустријски поданици, имају
 славну прошлост и да, с обзиром
 на своје тадашње ратне заслуге,
 очекују заштиту. У исто време
 бакрорез истиче српске захтеве за
 потврду привилегија.

показивао велику „ревност” и урођени дар за политичку борбу, било је јасно после друге сеобе у Угарску, где је започео своју дипломатску акцију на бечком двору.⁹⁰

У дипломатско-протоколарном маниру Арсеније IV је тада честитао царици Марији Терезији ступање на престо, али је у исто време подсетио на потврду српских привилегија и на признавање његовог достојанства у звању патријарха српског. Поред писма, патријарх је послао царици на дар бакрорез Христофора Жефаровића *Свети Сава са српским светитељима дома Немањина*. Реч је о мудро смишљеној, готово би се рекло пропагандној гравири, замишљеној у Митрополији у Сремским Карловцима, где је тих година патријарх Арсеније IV с духовницима – саветницима градио изразито национално испољену црквену политику. Та композиција је величала култове светородне лозе Немањина, па је тако замишљена постала први изразит весник идеја историзма у српској графици XVIII века. У суштини, гравира је остварена с нескривеним циљем да покаже царици – која није познавала српску историју – да су „дивљи Раци”, „шизматичи”, како су погрдно називани, народ славне средњовековне традиције. Колико је то било добро осмишљено дело, речито говоре стихови испод композиције:

*Патријарх српскога народа, Ја Арсеније Четврти
 Колика ширина слободе српске беше
 Заповедих да се штампа (ово).
 Овде ћеш видети све царе, све светитеље.
 Немојте, о Срби губити наду
 Јер краљевна Марија Терезија обуче угарско
 Царско рухо и стави круну на главу
 Да нама поданицима поврати славу наступајућих лета.
 Нека је господ сачува од сваке напасти.⁹¹*

Исте, 1741. године издао је Христофор Жефаровић, опет по налогу и идејној замисли патријарха Арсенија IV Јовановића, чувену *Стематографију*, једним делом као превод са оригинала хрватског полихистора Павла Ритера Витезовића *Stematographia sive armorum Illyricorum, delineatio, descriptio et restitutio*. Међутим, српска *Стематографија* донела је суштинске промене, заправо, допуне које су измениле првобитни карактер ове хералдичке књиге. То више није само албум грбова са стиховима и тумачем – какав је

СТЕМАТОГРАФИЈА,
 ЈОЖЕ ВЗВѢЧНЮ ПАМЯТЪ,
 БЛГО ПОЛУЧНАѢ ПОТВЕРЖЕНІА,
 СТѢИШЕМОУ, БЛЖЕННѢИШЕМОУ, ГДНѢ, ГДНѢ,
 АРСЕНІЮ ЧЕТВЕРТОМУ,
 АРХІЕПѢКПѢКѢМОУ,
 ВСѢХЪ СЕРБѢВЪ, БОЛГАРѢВЪ, ЗАПАДНА
 Ѣ ПОМОРИА, ДАЛМАЦІИ, БОСНЫ, ОБОПО
 ДУНАА, ИЦѢЛАѢ ИЛЛѢКА,
 ПАТРИАРХЪ
 ГДНѢ, ГДНѢ, МИЛОСТИВѢИШЕМОУ
 ХРИСТОФОРЪ ЖЕФАРОВИЧЪ ИЛЛѢРИО РАССІАНСКІИ
 ѢЩІИ, ЗОГРАФЪ ВСЕПОКОРНОУ ПРИПИСЕТЕЪ,

СТЕМАТОГРАФИЈА –
 ИЗОБРАЖЕНИЕ ОРУЖИЯ
 ИЛИРИЧЕСКИХ

Посветни лист патријарху
 Арсенију IV Јовановићу
 Шакабенти:

"Христофор Жефаровић, илирико
 расијански обшчиј зограф
 всепокорно приписујет и в залог
 синовскаго благовенија дарујет."

у Витезовића – већ је томе додато и двадесет и девет ликова јужнословен-
 ских, махом српских владара-светитеља, портрет Арсенија IV, дуга песма
 њему посвећена, тријумфални портрет цара Душана на коњу, лик цара
 Душана у медаљону између Хроноса и Минерве, и, на крају, ту је и песма
 посвећена бакроресцу Жефаровићу. Овако замишљена, *Стематографија* је
 истакла политичке захтеве српског патријарха упућене царици. Стихови из
 песме њему посвећене још више истичу политичке поруке:

Када си, осим савета, понудио помоћ
 Против непријатеља хришћанског
 Приволео си све своје хришћане на рат
 Скупио си обимну множину људи,
 која је могла збунити непријатеља силна.
 Сав си ти сама сушта верност и верности
 учиш народ. Славном цару и крв си завештао...
 А крв проливена већ је светом римском цару позната
 Римски непобедиви цар Карло шести
 Полазећи у вечни живот препоручи
 Наследници Августној, угарској краљици
 Терезији Марији, труд Твој даноноћни...
 Подсећамо поново на илирско оружје славно
 Које је свему свету познато...
 Оружјем је наша свенародна слобода утврђена
 Крвљу у злато процењена...
 И ето крајњи разлог мога дела је
 Да су предели у књизи овој, Илирија цела
 А ти њен патријарх по наследном праву.⁹²

Стефанъ, Немања, Симеонъ, Стефанъ, Провенчанъ, Симонъ

СТЕФАН НЕМАЊА
СВЕТИ СИМЕОН
СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ
СВЕТИ СИМОН
Стематологија, 1741

Док су ликови светитеља и владара ликовна ода српским и православним великанима давне прошлости, стихови се односе на савремене догађаје. Наглашене су у њима заслуге народне и патријархове у прошлом рату (1737–1739), потресно је поменуто славно оружје и крв српска проливена у ратовима Монархије, умесно је наведена препорука покојног цара Карла VI, и на крају није пропуштено да се каже да је патријарх у том достојанству по наследном праву.

Патријархова и Жефаровићева *Стематологија* је сликом и стихом постала најтврђи бедем верске и националне самосвести. При покушају да се осветли политички однос који је у петој деценији „јавно и тајно” владао између Двора и Карловачке митрополије поводом потврде привилегија, може се сматрати да је *Стематологија* важан сведок. Без ње се тешко могу замислити они замршени и недовољно знани политички потези једне и друге стране од којих је зависила судбина српског народа.

У бечком дворском кругу *Стематологија* је морала изазвати велико изненађење. Добро се знало да Расцијани упорно траже царско право да

✠ Г. 3. ✠

СВѢТЪ СЪВѢДѢНІА СРПСКІ СЪВѢДѢНІА СРПСКІ

СВЕТИ САВА ПРВИ
АРХИЕПИСКОП СРПСКИ
СВЕТИ САВА ДРУГИ
АРХИЕПИСКОП СРПСКИ
Стематографија, 1741.

оснују своју штампарију и да, још од првог захтева патријарха Арсенија III Чарнојевића, то право никада нису добили, а управо подносе царици штампану књигу на свом језику. Уз то, морало се признати, књига је била веома лепа, али политички ангажована у мери која није била уобичајена. Прва забуна је брзо разјашњена: у питању је била бакрорезна књига, тако рећи графички листови повезани у књигу – уметничко дело, за које се није морала тражити дозвола власти. Још је већу пажњу морао побудити садржај књиге, галерија ликова владара-светитеља и стихови с актуелним политичким порукама. Песме су, сасвим извесно, преведене царици и саветницима. Њихове примедбе и коментари о српској *Стематографији* нису познати.

У исто време, Жефаровићев Немањински бакрорез и *Стематографија*, умножени у великом броју примерака, доспели су у удаљене угарске вароши, у домове српског грађанства. Порука ових двају дела била је: српски народ у Угарској мора вазда имати на уму да је само огранак онога великог матичног древног стабла. То је стабло средњовековна Србија, њени свети-

ГРБ "ЦАРСТВО ОД НЕМАЊЕ
УСТАНОВЉЕНО"
Стематографије 1741. /Лист 13 б/
У књизи STEMATOGRAPHIA
Павла Ритера Витезовића /1700/
IMPERIUM A NEMANIDE
INSTITUTUM.

тељи и владари, које ћеш „овде видети”, како стоји на бакрорезу *Свети Сава са српским светитељима дома Немањина*. Ваља додати и то да су ова Жефаровићева дела, бакрорез и *Стематографија*, умножена у великом броју примерака, доспела у домове српског варошког живља удаљених угарских вароши, где су својим историзмом и обновом култова српских владара-светитеља развијали националну свест расејаног и угроженог народа. Завршени стихови у песми посвећеној Христуфору Жефаровићу бацају светлост на такву улогу *Стематографије*:

*Мислим да ће радостан бити такав читатељ
Кад отвори даље (књигу) и угледа цело српско царство
Јер ће се ослободити тамног мрака незнања српске прошлости
А светлост славе дома Немањићког од сада биће му позната.⁹³*

Осим ових графичко-литерарних прилога о историјату српске државности и о савременим ратним заслугама за царски дом и за ослобођење од Турака својих земаља, патријарх се обратио царици званичним актом, али и лично, у аудијенцији 23. фебруара 1741. године. Поднео је молбу да буде потврђен у патријарашком достојанству, какво је имао у Пећкој патријаршији, под Турцима, и да царица потврди привилегије Леополда I, Јосифа I и Карла VI. Аудијенција се завршила царичиним обећањима да ће се испунити патријархове молбе, што је у први мах смирило српски народ свих сталежа.

Закупљена крупним унутрашњим реформама, које су заправо биле „реформе извршене апсолутистички, у циљу централизације државне власти, али и из других разлога, царица је одлагала испуњење обећања датих српском патријарху”. У исто време је излазила у сусрет угарским и хрватским сталежима, који су битно угрожавали српске животне интересе. Врхунац такве политике испољио се на Пожунском сабору, одржаном маја-јуна 1741. у присуству Марије Терезије. Тада су донета два законска члана драстично супротна српским правима датим привилегијама. По члану

XVIII, „Потиска и Поморишка граница се имају развојачити и утеловити Угарској и подврћи жупанијској јурисдикцији”, с тим да ће се, „чим наступе мирнија и срећенија времена”, исто учинити и с Тамишким Банатом, Сремом и доњом Славонијом. У исто време, по законском члану XLVI, а на молбу клира из Хрватске, на територији Славоније и Хрватске „само припадници римокатоличке вере могу имати непокретна имања”, што је значило да је само та вероисповест административно призната, будући да се православним архијерејима неће дозволити јурисдикција у (Горњо) Карловачком и Вараждинском генералату.⁹⁴

Обе законске одлуке Угарског сабора изазвале су велико незадовољство српског народа, у првом реду граничара у Потисју и Поморишју, али и Срба у Хрватској. Следила је писмена молба патријархова да се српске привилегије коначно потврде, а потом је с истим циљем у Беч упућена званична депутација, коју су сачињавали: Павле Ненадовић, епископ горњокарловачки и патријаршки генерални викар, Јован Георгијевић, архијакон патријарашки, Арсеније Вујић, потпуковник Потиске војне границе, и Андрија Андрејевић, управник поште у Петроварадину и администратор спахилука Ујфелова. Депутација је наилазила на тешкоће у преговорима с утицајним људима Царске дворске канцеларије. Било је и искључивих мишљења, наслеђених од кардинала Колонића, да привилегије не треба ни потврдити. У преговарачком задатку српски представници су, доказујући право српског народа на потврду привилегија од стране царице Марије Терезије, остали у Бечу дуже од годину дана и, уз велике напоре и материјалне издатке на „дискреције”, измолили сагласност о конфирмацији привилегија, што је остварено тек 1743. године.⁹⁵ Царица је, најзад, потврдила српске привилегије преко Царске дворске канцеларије (24. априла), Угарске дворске канцеларије (18. маја) и Дворског ратног савета (18. маја). У потврди се помињу заслуге патријарха Арсенија IV и „целог српског народа, учињене круни”, истичу се српски војници из Угарске, Хрватске и Славоније, јер се „храбро боре у рату који се води по Баварској, Чешкој и Италији против краљичиних непријатеља те тим делом засведоћавају своју верност и оданост, и стварају уверење да ће тако и у будуће чинити”. Због свих заслуга, које се у тексту даље наводе, „потврђује краљица привилегије свога деде, стрица и оца ... од речи до речи ништа не додајући ни одузимајући, али без повреде трећих лица...”⁹⁶

Царичина конфирмација је обнародована озваниченим издањем специјалне књиге: PRIVILEGIA PER DIVOS IMPERATORES, LEOPOLDUM, JOSEPHUM, CAROLUM VI, GLORIOSSIMAE REMINISCENTIAE MODERNAM REGNATEM MAJESTATEM MARIAM THERESIAM, INCLYTAE NATIONI ILLYRICO-RASCIANAЕ... Anno 1743.

Књига је објављена у 200 примерака, о трошку српске делегације, у стандардној бечкој штампарији Леополда Ј. Каливоде, а утврђено је да је текст колациониран с оригиналима царских привилегија.⁹⁷ Данас је ово издање права реткост.

Остало је још да конфирмацију прихвати српски црквено-народни сабор у Сремским Каловцима, заказан по царичином одобрењу за март 1744. године. У присуству царских комесара, грофа Александра Патачића и фелд-маршал-лајтнанта Енглсхофена, привилегије и царичина конфирмација прочитане су на латинском, а потом и у српском рукописном преводу Павла Ненадовића Млађег.⁹⁸

Сабор је прихватио потврду привилегија, али се није завршио само у том званично-церемонијалном тону. Напротив, мимо воље царских комесара, продужио је рад у врло оштром, критичном правцу, којом приликом су формулисани српски „постулати” и гравамина.⁹⁹ На саборским седницама испољени су захтеви световних посланика, превасходно оних из Будима, несумњиво представника национално најсвеснијег и слободоумног дела српског грађанства. Будимци су приложили своје упутство, које је углавном ушло у усвојени текст постулата од 26 тачака. Докуменат је предат царским комесарима, а адресован је био на владара, царицу Марију Терезију.¹⁰⁰ У саборским постулатима Срби на првом месту истичу да се „потврда привилегија објави где то није учињено и да се привилегија на првој угарској дијети узакони, а дотле да се Србима изда ново Protectionale.”¹⁰¹ Ту

OS MARIA THERESIA

Divina favente Clementia Re-
gina Hungariae, Bohemiae,
Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae,
Archidux Austriae, Dux Bur-
gundiae, Brabantiae, Mediolani,
Styriae, Carinthiae, Carnioliae,
Mantuae, Parmae et Placentiae,
Limburgiae, Lucemburgiae, Geld-
riae, Wirtembergae, superioris &
inferioris Silesiae, Princeps Sue

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА
КОНФИРМАЦИЈА
ЛЕОПОЛДОВИХ ПРИВИЛЕГИЈА
од 24. априла 1743.

је и предлог да се дозволи оснивање „националног магистрата” састављеног од три духовна лица и седам мирских, чија би дужност била да чувају народну слободу и који би „под именом депутације у Вијени постојано стојали”.¹⁰² Даље се нижу остали захтеви: „да се одреди комисија која ће саслушати српске разлоге против зак. чл. XLVI из 1741. јер је тај закон сувише задро у привилегије; да се у будуће ништа не закључи што се тиче привилегија пре но што народ поднесе своје представке; ...да се једном за свагда забрани преко Угарске дворске канцеларије и Угарског краљевског савета да се народу чине сметње у зидању храмова... да се при новом уређењу Границе, српским официрима остави чин (’ранг’) и да се неким од њих даде генералски чин; да се Срби оставе у мирном уживању привилегија и у крајевима који су инкорпорисани или који буду инкорпорисани, и да Срби у тим крајевима буду признати за равноправне грађане; да се Срби заштите од гањања са стране спахија јер су Срби слободан народ а не кметови... да се установи народна благајна...”¹⁰³ Важан је био и захтев да се Србима омогући стицање непокретне имовине, што је, заправо, био протест против већ поменутог XLVI законског члана из 1741.

Поред постулата, учесници Сабора су поднели и гравамине, као посебан прилог. У њима су сабрани карактеристични примери повреда основних српских права загарантованих привилегијама. Текст овог документа приређен је према местима у којима су Срби били сурово угрожени. Таквих примера је било безброј, али се обично наводе они који потичу из већих места; у градовима – бискупским седиштима били су најупечатљивији. Поједини бискупи, заправо, нису признавали српска права према слову привилегија. У њиховој антиправославној политици владао је дух и практични манир понашања почившег кардинала грофа Колонића. Тако је из Суботице стигла српска жалба због тешког стања после развојачења

MARIA THERESIA

Потиске границе, коју су римокатолици називали „прибежиштем разбојника”. Срби из Јегре су се жалили да се на захтев римокатоличког бискупа више не могу досељавати у град, да староседеоце занатлије не примају у цехове, као и да их већ петнаест година спречавају да заврше градњу црквеног олтара, а све то уз стална присиљавања да прихвате унију. И у другим местима су Срби доживљавали велике сметње приликом покушаја да изграде своје храмове. У Баји је подизање нове цркве заранио арцибискуп из Калоче, а личне сметње су имали православни у Сечују, Мохачу, Великом Варадину и у другим местима. Ређају се примери присиљавања Срба да празнују римокатоличке празнике, да се одазивају на работу, или се наводе места у којима од православних свештаника траже десетак, као и друге недаће.¹⁰⁴

Српски захтеви и жалбе наишли су на протест присутних царских комесара, а, потом, у Бечу, на неодобравање дворских комисија и земаљских дикастерија.¹⁰⁵

Царица Марија Терезија није прихватила постулате српског Сабора, али ни противпредлоге својих комисија и „уже конференције”, већ је августа 1745. основала Илирску дворску комисију, која је 1747. названа Илирска дворска депутација.¹⁰⁶ Тиме је, заправо, завршен први период српског „привилегијалног доба” (1690 – 1745) и започео други, који је трајао до 1779. (Деклараторијални рескрипт), односно до 1782. (Конзисторијална система), када је обеснажено и последње слово некадашњих Леополдових привилегија.

Латинско, бечко издање *Privilegia* (1743) и митрополијска Ненадовић – Жефаровићева књига *Привилегије* (1745) припадају првом, значајнијем периоду, док су у другом периоду већ постали историпграфски изворници.

Преводилац *Привилегија* потиче из тадашње угледне занатлијско-трговачке и чиновничке фамилије Илића-Ненадовића, из будимског Табана. Деда и отац су му били сабови, старији рођак Петар учио је латинску школу у Граду (Будиму), други је био писар будимске општине, а стриц Павле Ненадовић, чије је име синовац на крштењу добио, постигао је велики црквени и друштвени углед, као епископ и потоњи митрополит.¹⁰⁷

Павле Ненадовић Млађи био је „школ иногда карловачких Козачинских ученик“, како се потписао испод похвале песме Христофора Жефаровића у *Стематографији*. Била је то Латинска школа Емануела Козачинског у којој је овај познати руски магистар и писац „учил учеников синтаксами (синтакси) латинског језика, поетики и реторики“.¹⁰⁸ Забележено је да је Ненадовић 1753. био „авдитор реторики“. И у овој школи су ретори вежбали стихотворство и добијали задаћу да на латинском или рускословенском састављају разна „поздравна“, „захвална“ и „надгробна“ слова. Међутим, овде ваља додати, Ненадовић је, после укидања карловачке школе, наставио образовање у Латинској гимназији, у Шопрону. У српској култури први пут се појавио дајући свој преводилачки и поетски допринос у *Стематографији*. За ту књигу, у чијој је садржајној замисли и сам учествовао, Ненадовић је превео латинске стихове испод грбова и хералдичке коментаре, а саставио је и обе песме, које – како је већ речено – носе политичке поруке: оду патријарху и оду бакроресцу. Испеване су у стиховима од тринаест слогова, с парним римама, у пољском тринаестерцу, чиме представљају „продужетак стихотворачке традиције Емануила Козачинског и руске поетске баштине“.¹⁰⁹ Песник и латинац добио је налог Арсенија IV да преведе *Привилегије* са штампаног, латинског издања из 1743. године.¹¹⁰

Још није утврђено каква су лингвистичка својства Ненадовићевог превода. Наиме, реч је о латинском тексту *Привилегија*, административном језику дугих, уметнутих реченица и „тамних израза“ (кардинал Колонић), и о преводу таквог текста на хибридни рускословенски језик, који Ненадовић назива „матерњи славено-србски“. У сваком случају, стручна лингвистичка анализа показује у којој се мери Ненадовићев превод може сматрати беспрекорним у односу на компликовани стил латинског оригинала. Независно од тога, *Привилегије*, у Ненадовићевом преводу, имале су превасходно документарну и политичку улогу. Шири слојеви српског грађанства могли су да се упознају с правима која су им царским документима припадала. Такву намену је овај превод успешно испунио.

Није познато да ли се Ненадовић у свом раду бар ослањао на претходне рукописне преводе привилегија. Њих овде треба поменути јер су деценијама, пре штампаних, кружили међу Србима као преписи у свескама. Таквих је било – како је већ речено – одмах по пријему Леополдових свечаних привилегија. Да је превода и преписа било у знатном, али и неутврђеном броју и да се за њима осећала велика потреба у народу, сазнаје се већ из представке патријарха Арсенија III Чарнојевића, упућене марта 1706, цару Јосифу I, у којој се, поред осталих захтева, наведених у 24 тачке, налази и овај: „да се енергично нареди, да преписи народних привилегија, уз отворено писмо патријархово, имају исту вредност као и оригинал“.¹¹¹ То значи да је већи број више пута преписаних привилегија, уз пропратно писмо, упућиван епархијама, а ове их слале на утврђене адресе. Ти најранији преводи и преписи из времена Арсенија III нису познати, а такође ни његова „отворена писма“. Први, засад познат, превод је дело анонимног аутора из 1715. године, а настао је по налогу митрополита Вићентија Поповића Хацилавића, који је, управо те године, исходио потврду привилегија од цара Карла VI и постарао се за превод.¹¹²

Други превод је познији и знатно познатији. Настао је 1732. „тшчанијем и настојаним повеленијем преосвјашченога и словеснејшаго Господина Висариона Павловића, епископа Бачкаго, Сегединскога и Јегарскога“. Преводиоци овог другог очуваног рукописа били су педагог Матеј Јеленек, из Кијева, ректор Рождествено-Богородичине школе у Петроварадинском Шанцу, и Аврам Јоановић, протопрезвитер из исте вароши. У том рукопису су преводи привилегија Леополда I, потврде Јосифа I и потврде Карла VI.¹¹³ Поред ових целина, веома су популарни били и сажети Изводи из

привилегија, називани „Екстракт пунктах привилегијских” Познат је рукописни Екстракт из 1734. године, који има 25 пунктова.¹¹⁴ Сачувани преводи у рукопису говоре о великој потреби за текстовима привилегија. А то што су наручиоци превода били архијереји, само значи да су се старали да их обезбеде за општенародне потребе. Енергични патријарх Арсеније IV није се задовољио само рукописним књигама привилегија, већ је Павлу Ненадовићу Млађем поверио нов превод, а Жефаровићу наложио да гравира и штампа књигу.

Павле Ненадовић је свој превод завршио за народно-црквени сабор у Сремским Карловцима марта месеца 1744. године, док је Жефаровић већ тада тај текст преписивао припремајући графички прелом за даљи поступак резања на бакреним плочама.

У Жефаровићевом животопису и графичком делу важно место имају радови настали пре и за време гравирања и штампања *Привилегија*. Када је у зиму 1744–1745, с великом прилежношћу и, вероватно, не мањим задовољством, припремао бакрорезне плоче да са њих отискује листове за ову књигу, он је већ имао кратко, али поуздано граверско-типографско искуство стечено у бакрорезној типографији мало познатог бечког мајстора Томаса Месмера. Поред композиција већег формата, „икона на хартији”, Жефаровић је штампао и књиге. Биле су то његове најплодније године. Није се више враћао зидном живопису, иако је на зидовима цркве манастира Бођана показао изузетан дар и ликовну осетљивост за чудесну симбиозу позновизантијског и наивно схваћеног барокног манира. Тешко је рећи зашто је зограф напречац напустио сликарство, за које се спремао, и сасвим се посветио графици, коју је тек упознао. Нема сумње да је Жефаровићево опредељење за графику подстакао и помагао његов мецена, патријарх Арсеније IV Јовановић, али се већ после првих радова показало да графика одговара његовом немирном темпераменту и трговачком духу. Овај калуђер није живео у манастиру, већ у Бечу, а бакрорезе је радио за наручиоце, али их је и сам продавао. А што се књига тиче, Срби су их тада стекли само захваљујући Жефаровићевој граверско-типографској вештини. Такве су књиге биле специјална издања и код народа који су имали развијено штампарство.

Од 1741, када је с Месмером приредио и штампао *Стематографију*, готово у исто време и бакрорез *Свети Сава са српским светитељима дома Немањина*, па до 1745, када је издао *Привилегије*, Жефаровић је био у служби Карловачке митрополије. Све наруџбине бакрорезних књига и бакрорезних икона долазиле су махом с „благословенијем” и „иждивенијем” или уз незванично одобрење Арсенија IV и његових саветника.¹¹⁵

У време кад је тек почео да се бави бакрорезном графиком, Жефаровићу је Павле Ненадовић Млађи, баш у *Стематографији*, даровао похвалну песму – необично признање, какво ниједан српски уметник XVIII столећа није добио:

Колико Ти труд твој обећава, поштовани Христофоре
Књига открива онеме који је само руком отвори
Гле, ово ново казује:
Да Ти је ова књига мала
Велико име обележила.
Ето овај часни рад не могу довољно
да нахвалим и опишем
Но срце пуно наклоности, као награду
Твоме труду, Теби приносим.
И обећавам част и похвалу од народа
који ће читати ово
И бићеш у успомени, но не малој
Него ћеш бити у успомени и сећању
многаја лета...¹¹⁶

**ПЛЕМИЊКИ ГРБ ПОРОДИЦЕ
НЕНАДОВИЋ**

Племини лист и грбовница дани
су Павлу Ненадовићу карловачком
митрополиту дана 11. маја 1758.
године.

[Детаљ бакореза Јакоба Шмуцера
"Света Ана са Њогородином",
Беч 1758]

**МИТРОПОЛИТ
ПАВЛЕ НЕНАДОВИЋ**
бакорез 1768.

Ови стихови допринели су да се Жефаровићева слава и популарност далеко рашире, по целом „Илирику”. Ненадовићева песма је, свакако, и уверљива потврда Жефаровићевог уметничког и друштвеног угледа, како у црквеним круговима, тако и у грађанској средини. Захваљујући овом панегирику, графичар се упознао и зближио с угледнијим и ученијим Србима, од којих су многи постали наручиоци његових бакореза. Међу њима су, поред патријарха Арсенија IV, и Павле Ненадовић, епископ горњокарловачки, потоњи митрополит; Јован Георгијевић, архијакон патријарашки, такође потоњи митрополит; Синесије Живановић, патријаршијски егзарх, доцније епископ арадски; Партеније Павловић, епископ посвећења; Висарион Павловић, професор Латинске школе у Петроварадинском Шанцу и епископ бачки; Дионисије Новаковић, префект Латинске школе, потом епископ будимски, а уз њих и познати официри, Арсеније Вујић, Вук Исаковић, Секула Витковић, Атанасије Рашковић, Јосиф Монастерлија, као и неколико виђенијих грађана, међу којима је и Андрија Андрејевић, краљевски „постмајстор” у Карловцима, тада веома одан митрополијским културним и политичким стремљењима.

**ХРИСТОФОР ЖЕФАРОВИЋ
СВЕТИ КУЗМАН И ДАМЈАН СА
ИЗГЛЕДОМ МАНАСТИРА
РАКОВЦА**

Ктиторски запис Павла
Ненадовића, тада епископа
горњокарловачког и "генералног
патријарашког егзарха и
општенородног сталног
изасланика на Двору њеног
краљевског величанства ради
потврде општенородних
привилегија."
Беч 1743.

Жефаровић је тих година имао пуне руке посла: од бакрорезачког до издавачког, по чему је био познат не само међу Србима и Грцима у Угарској већ и на југу, у свом ширем завичају. Тако је у години штампања *Стематологије* издао гравир *Свети Теодор Тирон и Стратилат*, за манастир Сервију, југозападно од Солуна. То је типична позновизантијска композиција, за коју је као узор послужила нека икона, можда баш из тог грчког манастира. Занимљиви граверски послови чекали су га наредне, 1742. године. Патријарх Арсеније IV му је поверио бакрорезно издање књижице *Канон воскресни*, с илустрацијом *Силазак у Ад*, коју је гравирао према руском предлошку. Готово у исто време изрезао је и штампао књигу *Поученије светителскоје*. Ова пригода духовнопедагошка књига садржи савете епископа младим свештеницима после рукоположења. У другом делу је додатак под насловом „Седам смртних грехова“, с цртежима корена грехова по схватањима хришћанске етике. И ова књига је прегравирана с руског оригинала, а штампана је с „благословенијем“ патријарха Арсенија IV, уз занимљив потпис аутора: „От трудов Христофора Жефаровића, или-рико-расцијанског опшчаго зографа“. Ту плодну годину Жефаровић је испунио израдом још три бакрорезне иконе. Гравиру *Свети Никола* израдио је у две иконографске варијанте, за цинцарске парохијане православних храмова у Кечкемету и Ђуру, где су живели његови пријатељи, можда и рођаци, пореклом с Дојрана. Отуда се на овој композицији налази запис да је посвећена у „вечни спомен својих родитеља, Димитрија свештеника и Ђурђине, своје браће и родбине...“ У исто време то је и једина изворна

Христофор Жефаровић
ВАЗНЕСЕЊЕ ХРИСТОВО
 бакрорез, 1743.
 Ктитор: Андреја Андрејевић, члан
 српске делегације која је у Бечу
 тражила потврду српских
 привилегија

вест о Жефаровићевој фамилији. Гравиру *Свети Јован Владимир Мироточиви* поручили су трговци из некад цветног Мосхопоља у Епиру. Они су караванским путевима доспевали и до Беча, где су се обратили Жефаровићу да им изради „икону на хартији” с ликом омиљеног зетског владара и светитеља, кога су красиле маштовите легенде о животу, ратовањима, чудима и трагичној смрти. Поред лика светитељевог у средишњем пољу, Жефаровић је сцене из житија распоредио на обе стране композиције, док су у доњем делу медаљони с ведућама Мосхопоља, Елбасана и Берата.

Из 1743. потиче бакрорез *Свети Наум Охридски*, за који је Жефаровић припремио цртеж а гравирао га је Томас Месмер. И у овом случају Жефаровић је мотивом везан за свој завичај и култове балканског Југа. Светитељев лик допуњује панорама језера с приказом манастира смештена у доњем делу композиције.

Када је реч о књизи *Привилегије*, која је 1743. године изашла из штампе на латинском, онда се пажњи намеће Жефаровићев рад за епископа Павла Ненадовића, који је тада – као што је већ познато – ради потврде привилегија – боравио у Бечу, на челу српске депутације. За њега је бакрорезац израдио декоративну архијерејску синђелију, али је бакрорез *Свети*

Христофор Жефаровић
СРЕМСКИ СВЕТИТЕЉИ
БРАНКОВИЋИ
Беч 1746.

Бакрорез спада у групу ликовних дела која су развијала историјску свест и будрила српско-православна осећања за време најжешћих верских пресија. Израђен је "благословенијем" патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенте а ктиторством Јована Георгијевића, архимандрита манастира Дечана, потоњег митрополита карловачког.

Кузман и Дамјан са изгледом манастира Раковца, израђен исте, 1743. године, далеко значајнији. На њему су представљени стојећи ликови светих Врачева, окружени с дванаест барокних медаљона са сценама из житија, превасходно сценама њихових чудесних исцељења. Ту је и ктиторски запис епископа Ненадовића који је бакроресцу наручио да уз његово име и титулу изгравира да је управо те године био митополијски депутат „на Двору њеног Краљевског Величанства, ради потврђивања општенородних Привилегија”. Епископ је желео да на овом Жефаровићевом делу трајно обележи и истакне своју политичку и националну мисију. У хроници мукоотрпне дипломатске активности српске депутације „на Двору”, запис на овом бакрорезу има важно место. Те године Жефаровићу се обратио још један митрополијски депутат у Бечу. Био је то Карловчанин Андрија Андрејевић, који је наручио бакрорез *Вазнесење Христово* за удаљени српски манастир Комоговину у приморској Крајини. У ктиторском запису стоји да се икона даје на „дар православнима”.

Жефаровићеви графички радови, настали у Бечу за време боравка српских представника, претходили су књизи *Привилегије*, што је на занимљив начин остало забележено. Бакрорезац се морао осећати почаствованим што познати Срби онога времена, уз то у посебној мисији у Бечу, залазе у његову „келију”, како је називао свој стан, и разгледају цртеже за наручене бакрорезе. Са Жефаровићем су одлазили у Месмерову бакрорезну типографију, где су за српске наручиоце штампане књиге и гравире. – Тада је епископ Павле Ненадовић саопштио Жефаровићу да ће му бити поверено бакрорезно издање књиге на „матерњем” језику. Били су то дани и месеци великог ишчекивања царичине потврде српских привилегија. Од тога је зависило српско издање дуго очекиваних *Привилегија*.

Најзад, привилегије су потврђене, а изашла је и књига на латинском језику. Жефаровић је тада, после Сабора 1744. године, почео да припрема своју књигу.

Из тог периода позната су два изузетно занимљива Жефаровићева писма, која се дотичу *Привилегија* а упућена су епископу коштајничком Алексеју Андрејевићу и епископу будимском Василију Димитријевићу. У оба писма бакрорезац честита епископима Божић, али честитке вешто прилагођава позиву на откуп једног дела тиража књиге чије гравирање приводи крају. Наиме, он предлаже епископима да поново изреже насловне стране за примерке које би они могли да откупе и продају у својим епархијама, уз обећање да ће на тим страницама написати да је њиховим „трудом и иждивенијем” књига штампана. Тако ће на књизи „довека” бити њихово име записано, што је и образложио: „Јешче ако изволите да заповедите по свакој цркви да узму Привилегиј, общче народскиј, јесам шчампал с екстрактом заједно, хошчу на вашој имја шчампати, т. јест трудом и иждивенијем православнаго епископа... хошчу вам дати да се находит по свакој цркви, а ви ако хошчете можете и поклонити и на типом довека будет имја ваше.” Из ових честитки – пословних писама, смишљених позива на претплату, избија Жефаровићева урођена левантска предузимљивост и његов трговачки дух.¹¹⁷ Ипак, ова посебна издања за поједине епархије нису штампана. Остало је само званично издање Карловачке митрополије, а Жефаровићева писма остају само као допуна његовог недовољно познатог животописа.

Јула месеца 1745. Жефаровић је предао митрополиту Арсенију ИВЈовановићу прве штампане примерке *Привилегија*. Књига је објављена под дугим насловом, заправо преводом с латинског издања: ПРИВИЛЕГИЈЕ БЛАЖЕНИХ ИМПЕРАТОРА ЛЕОПОЛДА, И ЈОСИФА, И КАРЛА ШЕСТОГ, НАЈСЛАВНИЈЕГ ПОМЕНА, ТАКОЋЕ И МОГ ЦАРСКОГ ВЕЛИЧАНСТВА МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ, СЛАВНОМУ НАРОДУ ИЛИРИКО-РАСЦИЈАНСКОМ... ДАРОВАНЕ И ПОТВРЂЕНЕ ДАНА 24. АПРИЛА ЛЕТА 1743... На истој, насловној страни је и додатак: „С благословом светог и блаженог патријарха Арсенија Четвртог. Од Христофора Жефаровића општег зографа, 1745.”

Раније је било одлучено да књига и у формалном погледу опонаша латинско издање. Намера је, свакако, била да и на тај начин добије званичан карактер: превод који и изгледом подсећа на оригинал. За ово српско издање *Привилегија* патријарх Арсеније ИВје добио сагласност Илирске дворске канцеларије, па се претпоставља да је такав изглед књиге условила само та институција. У сваком случају, латински оригинал је, као предло-жак, олакшао Жефаровићу његов посао, али му је и везивао руке и спутавао га у тражењу сопствених графичких решења. У латинском издању, штампаном код Каливоде, текст је прошаран вињетама, књижним украсима и заставицама с угарским грбовима из времена Марије Терезије. У питању је стандардни облик штампане књиге. Жефаровић, ипак, није могао до краја поштовати и поновити изглед латинског издања, будући да је у његовом случају у питању био граверски рад – бакрорезна књига. Насловну страну и цео текст цртао је држећи се своје граfiје и калиграфије.

Христофор Жефаровић
СВЕТИ СТЕФАН ШТИЉАНОВИЋ
СА ИЗГЛЕДОМ МАНАСТИРА
ШИШАТОВЦА

Беч 1746.

Ктитор бакрореза био је Вук
Исакович, пуковник Подунавског
пука, који је добио племство за
храброст у другом турском рату и
аустријском наследном рату.
Манастир Шишатовца је неговао
култ светог Стефана
Штиљановића, који је сматран
заштитником Подунавског пука.

Посебно је успешно решио насловну страну, која се само у „прелому” ослања на латинско издање, али га надмашује обликом и лепотом слова. Отуда се и може рећи да је Жефаровић само форматом књиге и по општем утиску опонашао књигу ПРИВИЛЕГИЈАВ, поређена с том књигом, Жефаровићева поседује неупоредиво изразитију графичку посебност.

Није познато како је Жефаровићево бакрорезно издање *Привилегија* – тај значајни културни и национални догађај – обележно у карловачком црквеном кругу и српском грађанском друштву. Зна се само да је Жефаровић тада наумио да крене на хаџилук. Какав је углед уживао Жефаровић код патријарха Арсенија ИВ показује и брига о путним исправама за његов полазак у Свету земљу. Наиме, патријарх је упутио представку Дворском ратном савету у Бечу у којој је навео да му је јеромонах Жефаровић поднео „понижну молбу” са жељом да путује у Јерусалим; он се лично заузима својом службеном молбом да се зографу издају исправе за пут, пошто он

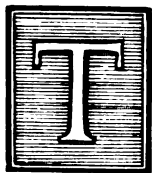
нити жели да емигрира, нити има какве друге намере већ једино хоће да се упути тамо из разлога хришћанске побожности”.¹¹⁸ Уз сву побожност, Жефаровић је имао и друге разлоге за хаџилук у Свету земљу. Он је био жива и радознала природа, па је тада пожелео да путује, да упозна непознате земље, уметничке идеје, јерусалимске споменике, о којима ће издати књигу *писаније Јерусалима* и бакрорез *Оебески Јерусалим*.

Жефаровић је јула месеца 1745. кренуо с групом калуђера на хаџилук. Митрополија је разаслала *Привилегије* епархијама, угледним грађанима и официрима, вероватно бесплатно. Тираж је остао непознат, али је сасвим извесно да је морао далеко надмашити латинско издање штампано у 200 примерака.

После повратка с дугог и корисног пута, Жефаровић је 1746. поново у Бечу, а затим је повремено боравио у Сремским Карловцима и фрушкогорским манастирима. Недовољно познати, вероватно трговачки путеви водили су га у Темишвар и Букурешт, а краће време се задржавао у Будиму и градовима средње и северне Угарске, где су заједно са Србима живели и Грко-Цинцари, наручиоци његових бакрореза. До своје смрти, 1753, израдио је другу скупину бакрореза и већи број цртежа-картона за црквено-уметнички вез. Међу његовим бакрорезима насталим у том периоду издвајају се: *Сремски светитељи Бранковићи*, за манастир Крушедол, *Свети цар Урош*, за манастир Јазак, *Свети кнез Лазар*, за манастир Врдник. При крају живота израдио је гравиру *Свети Стефан Штиљановић*, за манастир Шишатовац. Тада је, 1753, преко Токаја, где је саставио тестаментарно писмо, отишао у Русију, и ту у московском Богојављенском манастиру осамнаестог септембра преминуо.

Иако се Жефаровић целог живота бавио ликовном уметношћу, његов природни лик није познат. Добро је, међутим, представљен његов духовни лик. Једним делом и у књизи *Привилегије*. – И по њој је Жефаровић остао у сећању „многаја лета”.

ИСТОРИОГРАФСКИ ПРЕГЛЕД

ема српских привилегија незаобилазна је у домаћој, делимично у аустријској и мађарској историографији која се односи на политичке и друштвене прилике Хабсбуршке монархије крајем XVII и у XVIII столећу. У новије време занимања историчара, библиографа, па и историчара уметности за привилегије, а тиме и за Жефаровићеву књигу, још више се испољавају. Овде се, међутим, ваља осврнути на радове претходника, па ће преглед почети од оних најранијих. Да се освежи сећање на допринос старијих писаца.

У овом подсетнику на првом месту је дело Павла Јулинца *Краткоје введеније в историју происхождения славено-србског народа*, штампано у венецијанској „типографији греко-православној” Димитрија Теодосија, само двадесет година након појаве Жефаровићевих *Привилегија*.¹¹⁹ Својој првој штампаној историји, „у којој се прошлост српскога народа издваја из средњовековних хроника и посматра у посебном току”,¹²⁰ Павле Јулинац је додао „Екстракт или Извод пунктов привилегијалних”, наводећи да то чини ради задовољења народне потребе: „Между тем обаче к уведомлению токожд Народа каковыя Привилегиј и волности всепресветлејшије Римские Цесари Оному подали, и с времени на время Пријемниками их таковыя Привилегиј Конфирмовани, ја тјехже Привилегијах Екстракт или Извод при конце сеја Историји полагају...” Ту је и напомена о преводиоцу: „Сеј Екстракт Привилегија, из Латинског на Словенски језик перевел Павел Ненадовић, теперешњиј общче народни Архиепископо-Митрополитскиј секретар.”¹²¹ Међутим, писац није поменуо Жефаровића из чије је књиге прештампвао *Екстракт* или *Извод*.

После Јулинца је Јован Рајић у својој *Историји разних славенских народов* објавио текстове привилегија, издање Дворске канцеларије, и *Екстракт* из Жефаровићеве књиге.¹²² Рајић је још тада добро проценио да су царске привилегије дате Србима крајем XVII столећа незаобилазна документарна подлога за тумачење новије српске историје. И Рајић је навео име преводиоца, а изоставио име бакороресца. То, свакако, не значи да Јулинац и Рајић нису знали за Жефаровићев графички, калиграфски и издавачки удео у настанку књиге *Привилегије*, већ да су их превасходно занимали текстови, па су због тога навели само име преводиоца. И потоњи историчари нису помињали Жефаровићеву књигу или су то чинили узгредно. Ипак, та књига је редовно заступљена у библиографијама, а у новије време и у радовима историчара уметности. Разумљиво, страним писцима, који су користили латинска издања *Privilegia* из 1732. и 1743, одакле су прештампавали текстове привилегија или их наводили у деловима, није била позната српска, Жефаровићева књига.

Међу првим страним ауторима је теолог и историчар Балтазар Адам Крчелић, Хрват, који је још 1770, у Загребу, у својој чувеној књизи *De regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Notitiae Praeliminares* објавио *Litterae invitatoriae* од 6. априла 1690. и *Privilegia* од 21. августа исте године, све на латинском, а према бечком издању из 1743. године.¹²³

У адеспотном издању књиге *Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris de gente serbica perparem Rasciana dicta ajuscque meritis ac fatis in Hungariae. Cum Appendice Privilegiorum aidem Genti elargitorum...* из 1790. године, објављене су само привилегије потврђене од Угарске дворске канцеларије, такође из бечког издања 1743. године.¹²⁴ Већ идуће, 1791. године, такође адеспотно, објављен је у новосадској штампарији Емануела Јанковића превод ове књиге на немачком, с додатком привилегија на латинском.¹²⁵

О правој реткости бечког дворског издања књиге *Privilegia* из 1743. године може се сазнати из напомене митрополита Стефана Стратимировића

DE REGNIS
DALMATIAE CROATIAE
SLAVONIAE
NOTITIAE
PRAELIMINARES.

PERIODIS IV. DISTINCTAE
QUIBUS EX SCOPO ET FINE

Post veteris Pannoniae praecipue Sacrae sub Florentio Crescenteque Romano Imperio; deinde succedentis Slavoniae Croatiaeque, notitias: Regno Hungariae stabilita; Sacrae Coronae, huiusque Apostolicorum Regum, in memorata Regna: Serviam item & Bosniam, sive Ramam aut Rasciam, ac fatorum Regnorum appertinentias, Jura: cum Possessorio; serie Regum: Gubernationis quoque ratio: MAJESTAS Regalis, caeteraque: ex Diplomatum, aliisque iustis ac legalibus, Historicae veritatis fundamentis, cum Scriptorum variorumque praecedentium examine: ac demum actualis utriusque Slavoniae Croatiaeque, secundum multiplices jurisdictiones relatione, exponerentur

STUDIO, LABORE & AC IMPENSIS

NOBILIS HONORABILISQUE VIRI.
BALTHASARIS ADAMI
KERCSELICH DE CORBAVIA.

Regis Apostolicae Majestatis Clementis, Abbatis Insulati SS. Apostolorum Petri & Pauli de Kács, ac in Regnis Dal. Croat. & Slavoniae
Tabulae Iudiciariae Assessoris: & Cathedralis Ecclesiae Zagrabienfis
humilis Canonici

Ex Privilegio Regio, & Superiorum, Regiaeque Exco. Commissionis, Confirma. Librorum Fac. state.

ZAGRAVIAE 1770
TYPIS DEMUM ANTONII JANDERA, V.C.E.Z. TYPOGRAPHI.

Хрват Балтазар Адам Крчелић пл.
од Крбаве објавио је у својој
књизи *De regnis Dalmatiae, Croatiae
et Slavoniae Notitiae praeliminare*
[стр. 434-437] делове српских
привилегија: позивно писмо
Леополда I и прву привилегију
(Загреб 1770).

да се 1802. само још неки примерак „могао тешко наћи”. О српском, Жефаровићевом издању постојали су помени у инвентарима, па је сасвим извесно да се књига тада чувала у манастирским и епархијским библиотекама, али и у библиотекама учених људи. Јован Рајић је у Ковиљу поседовао оба латинска издања, а вероватно и српско; Жефаровићева књига се могла наћи код Мушицког у Шишатовцу, код Текелије у Араду и у још неким приватним библиотекама.

Joh. N. To

Differtatio
Bravis ac Sincera
Hungari Auctoris
de
GENTE SERRICA
perperam
RASCIANA
dicta
ejusque Meritis ac fatis
in
Hungaria.
Cum Appendice
Privilegiorum
eidem Genti elargitorum.

1790.

Српске привилегије објављене су у адеспотној књизи Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctori de gente serbica perperam Rasciana dicta ejusque meritis ac fatis in Hungaria (1790). Овде су публиковане само привилегије Угарске дворске канцеларије из латинског издања 1743. године.

APPENDIX
PRIVILEGIORUM
PER DIVOS
IMPERATORES ET REGES
HUNGARIAE
LEOPOLDUM,
JOSEPHUM,
CAROLUM
ET
MARIAM
THERESIAM
INCLYTAE
NATIONI ILLYRICO-
RASCIANAЕ
elargitorum, et
Medio Excel. Cancellariae Aulico-
Hungaricae.
DIE 18. MAY, 1743.
confirmatorium.

Почетком XIX stoleћа образованији Срби су своја занимања за привилегијална права могли задовољити не само из Јулинчеве и Рајићеве књиге већ и из веома популарног у оно време састава Јована Чапловића *Slavonien und zum Theil Croatien*, штампаног у Пешти 1819. године.¹²⁷

Да се привилегије поново обелодане, zaloжио се Књижевни одбор Матице српске у Пешти још 1846. године, што се види из записника од 19. новембра, где стоји да се „моле меродавне личности, а особито Јован Хацић Светић, да израде да се штампају Привилегије народа српског, које су у Карловачкој архиви”.¹²⁸ Добра намера Књижевног одбора, тада младог српског културног друштва, које је мудро проценило значај привилегија за савремену српску историографију, а вероватно и за политичку мисао, била је подстицајна, али није остварена.

Само две године после Матичиног предлога, српске привилегије су биле у зениту српске политичке мисли и активности. У години мађарске буне, оног незаборавног датума новије српске историје, изнете су из карловачке митрополијске ризнице оригиналне царске привилегије и на Мајској скупштини приказане посланицима и окупљеном народу пред Саборном црквом. Тај историјски чин, везан за српске захтеве изнете на Скупштини, овековечен је на чувеној слици Павла Симића *Српска народна скупштина у Сремским Карловцима 1. маја 1848*, која је познатија по литографској реплици израђеној и умноженој у стотинама примерака. На композицији је приказан свечани чин када главна личност Мајске скупштине, патријарх Јосиф Рајачић, уздигнутих руку износи царске привилегије и показује их учесницима овог, у том часу, већ јавног дела рада Скупштине. Догађај је веродостојан, а насликан је по непосредном опажању, вероватно и по скици, будући да је Павле Симић био присутан.¹²⁹ Ликовним језиком призор саопштава обновљене политичке захтеве српског народа изнете на Мајској скупштини.

Осим Симићеве слике и литографије, још су у једној књизи, која је настала под непосредним утиском Мајске скупштине, описане српске привилегије. Међу угледним Србима, учесницима карловачког догађаја, био је и правник и политичар Александар Стојачковић, члан Главног народног одбора. Он је исте године саставио историјско-политичку књигу *Черте из живота народа србског у унгарским областима*, а штампано је у Бечу идуће, 1849. године. Попут осталих српских писаца оног времена, у родољубивом надахнућу, а без изразитијег историографског знања и искуства, описао је најважнија збивања у животу Срба у Подунављу, у дугом временском периоду од IX (!) до XIX stoleћа, обухвативши и привилегијално доба. На занимљив начин Стојачковић је покушао да тумачи привилегије, а излагање је поделио на поглавља изведена из латинског текста, с цитатима и преводом само најзначајнијих српских права, као на пример: „Његово је ц. к. Величанство у призренију слободе и независности милостиво соизволило да честопоменутиј народ Србскиј на овај начин и у осведоченој својој верности пребивајући јединствено његовом ц. кр. Величанству подложен, а сваке друге зависимости од Вармеђа и земљедержаца (Спаија) ослобођен остане.” Или, из привилегије од 20. августа 1691. године: „И слободно вам је између вас, из народа и језика Србског, постављати Архиепископа, кога ће Сталез црковниј и светскиј између себе изабрати...”¹³⁰ Стојачковићева књига је била радо читана у доба српског романтизма и српских романтичарских политичких идеја, па се већ и стога опире заборау, али и због непосредне везе с Мајском скупштином, која је снажно деловала на пишења родољубива осећања. Ипак, не треба изгубити из вида да је Стојачковић део своје расправе о привилегијама приредио према постхумно објављеној књизи Јохана Х. Бартенштајна у којој се налази и поглавље *Privilegien der Illyrischen Nation*.¹³¹ Део књиге овог поузданог зналаца српских прилика и једно време председника Илирске дворске депутације превео је Александар Сандић под насловом *Кратки извештај о стању расејаног многобројног илирског народа по цар. и кр. наследним земљама*. Иако ненаклоњен Србима, Бартенштајн је у својству кустоса државне архиве, дакле изврсног познаваоца најважнијих докумената који су се тицали досељеног „илирског народа”, потврдио правоснажност датих царских обећања и тиме што

Kurzgefaßte
Abhandlung
über die
Verdienste und Schicksale
der
serbischen
oder
razischen Nation,
in dem
Königreiche Ungarn.
Von
einem ungarischen Patriot.
Mit einem Anhang
der
derselben verliehenen Privilegien.

Neusatz und Belgrad,
bei Emanuel Janowski, 1791

Године 1791. у штампарији
Емануела Јанковића у Новом Саду
објављене су српске привилегије
у књизи *Kurzgefaßte Abhandlung
ueber die Verdienste und Schicksale
der serbischen oder razischen
Nation in dem Königreich Ungarn.*
[Превод књиге *Dissertati brevis...*
на немачки језик].

Anhang
der von den
höchsthochseligen Kaisern und Königen Ungarns
der
**edlen serbisch-
razischen Nation**
ertheilten, und
mittelft der hohen ungarischen Hofkanzlei
den 18ten Mai 1743
beßätigten Privilegien.

је написао да је сеоба 1690. последица уговора, или како стоји: *per modum pacti*.¹³²

На Жефаровићеве *Привилегије* скренуо је пажњу Павел Ј. Шафарик у књизи *Geschichte der Serbischen Literatur*. У поглављу *Juresprudenz und Politik*, он наводи словенски наслов, али и свој зналачки коментар: „Das Ganze ist von Christoph Žefarović in Kupfer gestochen, der sich dabei: Хр. Жефарович pent.” Није му, дакле, промакло да је у питању бакрорезно издање, а сматрао је да треба то и написати.¹³³

Поред Бартенштајнове и Шафарикове књиге, од изузетне су важности и дела оних страних аутора који су објављујући српске привилегије уносили у европску историографију недовољно познате теме о правном и црквеном положају Срба у Угарској у XVIII столећу. Тако је Карл Черинг, 1855. године, у својој у то време веома цењеној етнографској студији прештампвао српске привилегије, у скраћеној верзији.¹³⁴ Но, ваља додати да су делови привилегија преузети из Рајићеве *Историје*. Потпуније је о привилегијама писао мађарски аутор Ладислав Салаи у књизи која и сада привлачи пажњу својим тумачењима правних односа појединих српских места према администрацији Монархије.¹³⁵

За први превод привилегија на савремени српски језик и њихово објављивање заслужан је књижевник и публициста Јован Ђорђевић. Оснивач Српског народног позоришта, једно време секретар Матице српске и уредник Летописа, био је, поред осталих друштвених активности, и посланик на Благовештенском сабору. Будући да су саборске седнице текле „без стенографа”, то је сам „бележио” све говоре и објављивао их у *Србском Дневнику*, да би их штампвао у својој књизи *Радња Благовештенског сабора народа србског у Сремским Карловцима 1861*. На том, за оновремена национална хтења важном сабору – покушају да се у знатно измењеним условима српска права и политичка територија у Угарској обезбеде сходно одлукама Мајске скупштине 1848 – било је у беседама посланика родољубивих и дирљивих позива на привилегије Леополда I. Учинио је то у својој патетичној беседи остарели патријарх Јосиф Рајачић и подсећајући на захтеве Мајске скупштине која се „трудила ... оживотворити умртвљено слово Привилегија свои”. Јавио се и архимандрит манастира Кувеждина Никанор Грујић, плаховити стихотворац, „Срб-Милутин”, који је у надахнутој романтичарској орацији поменуо баш оригиналне царске привилегије, давне и скорашње српске захтеве: „О самим привилегијама нашим и о важности садржаја њинога нек мудрује како ко оће, нек говори шта ко оће, нек окреће смисао речи њини коме боље иде у рачун... ми од наше стране не можемо сматрати никада за неке златним словима изшаране и украшене папире, кои су намењени били у пореклу своме, да предцима нашим, као недораслој деци изнутрашњом лепотом и спољашњом красотом својом заварују очи на неко време. За нас су биле, и биће привилегије наше, док год се не испуне, вечити и свети, као што се изражава св. патријарх, уговори, учињени међу предцима нашим и сувереним господарима ови земаља, на које је пристала, и којима се обавезала по праву и слободној вољи једна и друга страна и себе и потомке своје.”¹³⁶

Било је то последње српско саборско позивање на царске привилегије, изречено у жаркој жељи да се оживи њихово „умртвљено слово”. Узбудљива политичка самообмана „политичара старог кова” добро је позната. Романтична национална драма која је започела у Сремским Карловцима, на Мајској скупштини и Благовештенском сабору, завршила се у Бечу, сурово реалистички, и неповољно за Србе.

Због саборских позивања на привилегије, Јован Ђорђевић је, припремајући своју књигу, приредио и „Додатак”¹³⁷ у коме је објавио „наведене привилегије” на латинском, али и у преводу, па је с поносом у предговору написао: „Слободно могу рећи да овакве збирке још до сада немамо.” Није познато одакле је узет латински текст привилегија, што и није битно будући да је од 1732. прештампаван више пута. Остало је непознато ко је преводилац с латинског на савремени српски језик, али се претпоставља да је то управо Ђорђевић, који би, у супротном, навео име преводиоца. Ђорђевићева књига је, доводећи у везу царске привилегије из 1690. и захтеве изнете на Благовештенском сабору, спојила лук српских политичких права, хтења

S l a v o n i e n

und am Thell

C r o a t i e n .

Ein Beitrag zur Völker- und Länderkunde.
Theils aus eigener Ansicht und Erfahrung
(1809—1813), theils auch aus späteren zuverlässigen Mittheilungen der Insassen.

v. v.

Johann v. Csaplovics.

Sunt bona miris melior!

Zweiter Theil.

Inhalt: Die orientalische Kirche in historischer, statistischer, hierarchischer und kirchlicher Beziehung. — Schulschwestern und Literatur der Serben. — Civilgerichtsbarkeiten. — Militärgrenze. Verkehr mit den Türken. — Anhang: Türk's Padduren. Nachrichten über die Turken.

Pesth 1819, in Hartleben's Verlag.

После Јована Рајића и Јован
Чапловић је унео српске
привилегије у своју тада веома
популарну књигу, штампану у
Пешти 1819. године.

и илузија. Њен значај је превасходно у томе што се у њој налазе преводи привилегија, по чему је, како се показало, стекла трајан историографски углед. Тако је Јован Ђорђевић, коме историја није била списатељски позив, својим радом дао важан прилог управо тој дисциплини. Сви потоњи историчари који су се бавили привилегијалним добом и српским саборима заустављали су се на Ђорђевићевом „Додатку” с текстовима привилегија на савременом српском језику.

И књига Емила Пикоа *Срби у Угарској*, коју је по жељи Матице српске с француског превео и знатно допунио историчар Драгољуб Павловић, била је у своје време корисна историјска прегледница, писана на основу српске, мађарске и аустријске литературе. У њој су објављене поједине привилегије, на латинском, али непотпуно. Обилато су наведени текстови из књиге Јована Ђорђевића, али се помиње и изворно бечко издање из 1743, као и српска бакорезна књига из 1745. О њој је сасвим кратко, али с уважавањем саопштено: „Ову драгоцену свеску изрезао је целу на меди (бакру) неки Србин Христоф Жефаровић.”¹³⁸

Библиографске податке о књигама Христофора Жефаровића објавио је у свом познатом приручнику Стојан Новаковић. Он је навео *Стематографију* и *Поученије светителскоје*, додајући за обе књиге: „Цијело је у мједи резано”, док је уз *Привилегије* навео и Жефаровићев потпис.¹³⁹

После дугог и стрпљивог истраживачког рада објавио је прота Манојло Грбић, катихета Учитељске школе у Горњем Карловцу, књигу о Горњокарловачкој епархији, која се добрим делом ослања на српске привилегије.¹⁴⁰ Писац, самоук историчар, уз то и скроман, што је испољио у свом Приступу („Ова моја радња није ништа друго, него принесена и свезена историјска грађа...”); међутим, права вредност његове књиге оцењена је недавно у Предговору репринт-издања 1990. године: „Научну убедљивост Грбић постиже и цитирањем оригиналних немачких, латинских и српских извора, као што су привилегије, уговори, патенти, решења, писма, од којих неки нису сачувани, што његовом делу потенцира изворну вредност.”¹⁴¹ Текстовима привилегија Грбић је проткао своју књигу, што су често чинили оновремени писци. У једној напомени даје податке о пореклу: „Привилегије узео сам по најстаријем издању на латинском и на славено-српском језику од Христофора Жефаровића, који је штампао у Бечу 1745. године. Онда сам се служио и онијем, што их је штампао Ј. Ђорђевић...” Ипак, лако се може утврдити да су код Грбића текстови из привилегија преведени ијекавски, док је Ђорђевићев текст екавски; међутим, писац га је прилагодио ради јединственог стила. Грбићева књига није само опис прошлости Горњокарловачке епархије већ и незаменљив прилог проучавању историје судбине српског народа у западним областима давних сеоба. Отуда су се у књизи нашле и привилегије које су се односиле на Србе у тим областима, што су хрватски представници на угарским и хрватским саборима покушавали да оспоре. Управо због тога Грбић је из привилегија наводио она места која се односе на Србе у Старој Хрватској и Славонији: „Наведеном дакле привилегијом од 21. августа 1690. г. призната је Источна Православна Црква грчкога обреда или закона... по свијем онијем земљама и прикрајцима, гдје је тада станао српски народ, дакле и овамо по Хрватској и по Славонији, јер у привилегијама изричито стоји: *toti comunitati ejusdem Graeci ritus, et nationis Rascionorum in tota Graecia... nec non in Hungaria et Croatia ubi de facto existunt*. А врховна власт над том Црквом... предата је потпуна и неограничена српском патријарху Арсенију III и владикама, које он посвети и намести. У првом дијелу ове моје радње ено сам казао, како је по Хрватској и по Славонији доста било насељено православнаг народа давно прије патријархове сеобе, и како је опет у исто доба, кад је патријарх прешао у Сријем, силни народ прешао из Босне и населио се по Хрватској, чим су Турци прогнати отуда.”¹⁴²

У своје време била је добро примљена књига румског адвоката Жарка Миладиновића, у којој су у првом делу објављени изводи из привилегија у нешто измењеном преводу у односу на исте текстове у књизи Јована Ђорђевића.¹⁴³

Већу пажњу историчара одавно привлачи књига Милутина Јакшића *О Арсенију Јовановићу Шакабенти*, која је, како аутор у поднаслову наглаша-

Ч Е Р Т Е

ЖИВОТА НАРОДА СРПСКОГЪ

У УНГАРСКИМЪ ОБЛАСТИМА.

одъ времена, кадъ су Маѳари у ове дошли, па до
славнаго доба воскресѣня Войводоуше Сербіа, и
одъ годѣне 895 — 1848.

Списано и издао

Александръ Столчтовѣиѣ.

С: Дополнокъ,

содержающаго в себѣ за права оностраннаго
Народа Србскогъ глѣбѣнныя писма и повѣстѣи
наѣвоиѣнаго времена.

У БѢЧУ 1848.

Изданъ Сербскогъ Митрополиѣ.

Срединомъ XIX века српске
привилегије су у изводима
објавили Александар
Стојачковиѣ / Беч 1749/ и Маѳар
Ладислав Салаи / Лајпциг —
— Пешта 1862/.

DAS RECHTSVERHÄLTNISS

DER

SERBISCHEN NIEDERLASSUNGEN

ZUM STAAT

IN DEN

LANDERN DER UNGARISCHEN KRONE.

VON

LADISLAUS VON SZALAY.

LEIPZIG UND PEST,
LAUFFER & STOLP.
1862.

ва, писана „по архивским изворима”. У овој, на старински начин уобличеној монографији о предводнику друге сеобе Срба, и о његовом залагању за потврду привилегија после ступања Марије Терезије на царско-краљевски престо, разматрани су, поред осталих српских политичких и црквених тема, и односи Двора и Карловачке митрополије у годинама од Угарског, Пожунског сабора (1741) до Карловачког сабора (1744). То је време одласка патријарха у Беч, а потом и дужег боравка српских депутата и њихове грчевите борбе у Бечу за потврду већ окрњених српских привилегија. О тим активностима политичко-дипломатског карактера остало је доста грађе у Архиву Карловачке митрополије („А” — званична акта), коју је Милутин Јакшић, иначе професор Карловачке богословије, на занимљив начин препричао уносећи уз важне описе и оне споредне догађаје који доприносе да се доживи атмосфера тадашњег бурног времена. Тако се из те књиге може сазнати чак и колико је форинти депутација у Бечу потрошила „на дишкреције”, „на разне дарове”, „у канцеларији”, а потом и за „храну, стан, дијурне и остало”. Ишчитавајући грађу, коју пре њега, а ни после њега, српски историчари нису у потпуности исцрпили, Јакшић је највећу пажњу посветио баш потврди привилегија од стране Марије Терезије, којој је патријарх честитао ступање на престо и подсетио је на српска очекивања тог царско-краљевског акта. Напослетку, када је владарка обнародовала конфирмацију српских привилегија, „захвалио се патријарх 22. јулија 1743. краљици, истичући у захвалници да је та потврда нова веза, која везује народ за престо. Нема Илира (Србина), достојна тог имена, који неће у борби против непријатеља и последњу кап крви радо пролити”.¹⁴⁴ Речено је то у маниру барокног времена, којем су се прилагодили и српски архијереји. — Патријарх је тако написао, а Милутин Јакшић верно преписао.

Још је, можда, важнији Јакшићев оглед *Природа преласка Срба у Угарску 1690 и Привилегије*.¹⁴⁵ То је полемички текст који се односи на књигу Илариона Руварца *Одломци о грофу Ђорђу Бранковићу с три излета о такозваној сеоби српског народа*.¹⁴⁶ Наиме, критички расположен и искључив, Руварац је покушао у овој књизи да оспори „да је привилегијама нашим претходио какав уговор или да привилегије садрже уговор између ћесара и краља Леополда I с једне и народа српског с друге стране”; затим, да „не може бити говора о некаквом уговору, о некој погодби, и о уветима под којима да се склонио српски народ да остави своје отачество, да се исели из своје земље, те да се пресели у туђу земљу, у земљу Угарску”. Али, врхунац Руварчеве погрешне оцене о српској сеоби, а тиме и о привилегијама, налази се у реченици: „Срби су од год. 1690—1699. били у Угарској само гости, и пошто их нико није звао ни позвао у земљу Угарску, само незвани гости.”¹⁴⁷ Иако знатно скромније историографске спреме и искуства, Јакшић се супротставио Руварчевој искључивости тврдећи сасвим супротно: „Но цела та правна радња међу Леополдом и српским народом под Турцима без сумње је уговарање, и привилегије и неке писмене изјаве српског народа јесу саставни део уговора.” И даље, закључује Јакшић, „Леополд назива српске погодбе молбама, а своја обећања привилегијама. У ствари из тих факата резултује уговор.”¹⁴⁸ У полемику о правном положају Срба у Угарској, а посебно о проблему да ли су Срби за време велике сеобе прешли „у туђу земљу” на основу уговора (per modum pacti) или као бегунци и „незвани гости”, укључили су се правни писац и политичар Григорије Гершић,¹⁴⁹ историчар Јован Томић¹⁵⁰ и публициста Јаша Томић.¹⁵¹ Они су, сваки на свој начин, оповргли Руварчеве тезе. Гершић се ослања на крунског сведока Јохана Х. Бартенштајна, једно време председника Илирске дворске депутације, који је тврдио да се „досељење (Einwanderung) Срба у Угарску догодило per modum pacti (на основу уговора) јер је тада било стало до тога да се Срби склоне, да из Турске пређу под аустријску власт, јер се од многобројног прелаза њиховог очекивала велика корист; тај одлични државник и темељит познавалац историје српскога досељења и смерова и тежњи аустријскога двора сведочи да су Срби по позиву и на основу уговора прешли у Угарску”.¹⁵²

Међу књиге намењене „ширим слојевима нашега народа” — како стоји у предговору Јове Адамовића — а које се односе на српске привилегије, спада и његова, *Привилегије српског народа у Угарској*, објављена на на-

говор и „трошком Петра Николића”, у Загребу 1902. године. Мецена ове књиге боље је познат по издањима оних, за наше прилике јединствених, олеографија које су умножаване у Загребу крајем XIX и почетком XX столећа. Када је репродуковао и пустио у „српску публику слику Дубровчанина Влаха Буковца” *Благовештенски сабор*, дошао је на идеју да штампа и књигу о српским привилегијама. Писца је нашао у историографски образованом загребачком новинару Јови Адамовићу. Тако је настала успела компилација која се ослања на књиге Јована Ђорђевића, Хајдрика Ј. Швикера, Милутина Јакшића, Пико-Павловића. Аутор је навео и то да његова књига „није намењена писањем столу научника-историчара, већ родољубивим Србима и Српкињама”, којих је у Загребу, и у Троједници уопште, било много, особито припадника грађанског сталежа, трговаца и занатлија, али и духовног и војног сталежа. Због прегледне композиције, умивеног публицистичког стила и ваљано прештампаних привилегија, књига Јове Адамовића се опире забораву. Треба је, дакле, памтити и због оне родољубиве улоге коју је имала међу Србима у Хрватској, о чему су бринули и писац и издавач.¹⁵³

Јован Скерлић је уврстио Христофора Жефаровића у своју *Српску књижевност у XVIII веку*, сматрајући да је бакрорезац био аутор прозних текстова, тумач грбова у *Стематографији*, какво је мишљење и иначе владало. Ипак, Скерлић је посебно истакао граверски рад: „Жефаровић, вешт бакрорезац, радио је на још неколико српских књига онога времена. Он је у бакру резао књигу Павла Ненадовића, народнога секретара, *Привилегија...* која је изашла у Бечу 1744 (?). Жефаровић је ту написао и пригодан предговор упућен члановима српског Сабора.”¹⁵⁴

Још давне 1911. утврдио је Димитрије Руварац да су српски архијереји пре штампања Жефаровићеве књиге давали да се преведу пунктови привилегија и да су ти преводи колали у преписима. Један такав *Екстракт пунктах привилегијских* Руварац је нашао у протоколу кореспонденције београдско-карловачког митрополита Вићентија Јовановића. *Екстракт* је датован 1734, а садржи 25 пунктова и разликује се унеколико од оног штампаног у Жефаровићевој књизи.¹⁵⁵ Другом приликом Руварац је у раду *Ка изучавању Христофора Жефаровића* објавио и два до тада непозната Жефаровићева писма из 1744, у којима бакрорезац позива епископе, коштајничког и будимског, да откупе део тиража за своје епархије.¹⁵⁶ Поред ових Руварчевих прилога, који су били путокази за даља истраживања дела Христофора Жефаровића, он је у једном свом раду навео „Тефтер од књига во Архиепископо-Митрополитској резиденцији... маја 18. – 1735. лета у Белиграду”, где на страни десетој наводи: „114 парчади штампаних привилегија општенародних видимираних и невидимираних.” У питању су, највероватније, полутабаци бечког латинског издања.¹⁵⁷

Политичке односе Двора и српских представника у годинама око велике сеобе истраживао је Јован Радонић у монографији *Гроф Ђорђе Бранковић и његово време*. У овој књизи, која садржајем наткриљује наслов, остварена је разуђена историјска композиција пуна главних и на изглед споредних ликова и догађаја. Још су важнија Радонићева одмерена тумачења у појединим деловима те композиције, у која свакако спадају и његови осврти на Леополдове привилегије. Управо Радонић је привилегије сместио у ширу панораму хабсбуршких војностратешких и политичко-дипломатских интереса у југоисточној Европи. Од изузетног је значаја његово осветљавање преговора поводом прве и друге Леополдове привилегије. На тој прилично затамњеној слици важно место заузима гроф Ђорђе Бранковић. Радонићева истраживања, још више расуђивања и оцене допринели су да цела историјска слика буде јаснија, а самим тим и лик Бранковићев на њој. Другим речима, српски преговори које је у Бечу водио епископ Исаија Ђаковић не могу се замислити без посредног удела грофа Ђорђа Бранковића. Будући да је био полузаточеник, о његовим разговорима с опуномоћеним епископом нису остале никакве белешке. Остају могућа наслуђивања: „Не знам како и на који начин, али поуздано држим да се у августу 1690. епископ Исаија састао са грофом Ђорђем Бранковићем, који је тако одмах на почетку утицао на односе Срба према кући хабсбуршкој. Саставши се са епископом Исаијом и разабравши у каквој је сврси Исаија

дошао у Беч, дао се Бранковић на посао да помогне Исаији. Нема сумње да је он као зналац латинског језика и човек рутиниран у дипломатским пословима био од велике користи епископу Исаији.”¹⁵⁸ И у другој прилици када су Срби 1694. тражили од Двора засебну територију, види се „да у тим важним преговорима Бранковић није остао по страни, него да је радио споразумно са патријархом и епископом Исаијом”. Радонићева тумачења појединих проблема везаних за настанак прве српске привилегије, уз тајно учешће грофа Ђорђа Бранковића и његовог утицаја на епископа Исаију, нису могла бити заснована на изворној грађи, али су поткрепљена уверљивим претпоставкама и логичним судовима.

Јован Радонић је објавио српске привилегије на латинском у књизи *Histoire des Serbes de Hongrie*, коју је приредио 1919. по налогу владе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Повод је била Мировна конференција у Паризу (Етнографска секција и Територијална комисија), на којој су историјским и етничким аргументима доказивана права нове државе на српске области у Подунављу, на територијама које је ослободила и запосела војска Краљевине Србије у јесен 1918. године. За ову изузетно важну конференцију Радонић је написао прегледан и сажет историјски осврт – од доласка Словена на Балкан до српских сеоба у Панонију, крајем XVII и почетком XVIII столећа. И, баш као потврду последица тих миграција и добијених српских права, Радонић је у другом делу књиге приложио *Appendice*, с привилегијама и образложењем упућеним европској дипломатији: „Un Appendice, placé à la fin du volume, contient les documents les plus importants pour l’Histoire des Serbes de Hongrie. Ce sont d’abord les privilèges serbes dont les originaux sont conservés aux archives du patriarcat serbe à Karlovitzi.”^{158a} Радонић је у књигу унео основне царске привилегије Леополда I, као и конфирмације потоњих владара.

Међу малобројним писцима који су између два светска рата обратили пажњу на дело Христофора Жефаровића спада и историчар књижевности Петар Колендић. Он је 1931. објавио оглед о Жефаровићу у којем је навео безмало све његове бакрорезе, али и бакрорезне књиге. Ту је и осврт на Ненадовићев превод и Жефаровићево издање *Привилегија*, „отмену и репрезентативну едицију”, која опонаша „раније латинско издање”.¹⁵⁹

У обимној монографији *Историја Срба у Војводини*, написаној на основу изворне архивске и писане грађе, Алекса Ивић је, закупљен ратним догађајима, посебно за време велике сеобе и непосредно после ње, мало простора посветио српским привилегијама, иако једно поглавље књиге носи наслов „Привилегије досељених Срба”. Ипак, сматрао је неопходним да нагласи како је привилегија од 11. децембра 1690. године „знатно проширила привилегију од 21. августа исте године. Њоме је цар узео у заштиту све Србе, њихова добра и поседе, ослободио их је свих пореза и намета и препоручио је угарским властима српско свештенство и световно становништво као своје штићенике. Готовост и брзина, с којом је цар изашао Србима на сусрет, може се разумети тек онда, када се имају пред очима прилике, у којима се Аустрија тада налазила... У Бечу се знало да аустријска офанзива може успети само уз издашну помоћ Срба.”¹⁶⁰ Из овог кратког коментара о привилегији од 11. децембра 1690. стиче се утисак да Ивић није желео да дубље разматра државно-правне односе Двора и досељених Срба, препуштајући то ауторима којима је ова материја била ближа. На таквог znalца се није дуго чекало.

Писац најпотпуније, научно незаобилазне студије о српским привилегијама био је правник Стеван Симеонович-Чокић. Трајну вредност ове студије потврдили су сви потоњи историчари, особито Јован Радонић и Мита Костић у својој монографији о српским привилегијама. Симеонович-Чокић је пришао привилегијама превасходно с циљем да обради „историјат српског привилегијалног права”,¹⁶¹ што је у највећој мери и остварио, али треба нагласити да он није дао само историјат већ и тумачење најсложенијих државноправних и политичких односа хабсбуршког Двора према *patrio iustitiae*. У томе је највећи значај његове студије. Ослонивши се на изворе и целокупну српску и аустријско-мађарску историјску литературу, он је образложио сваку привилегију посебно, потоње конфирмације, рескрипте, регуламенте и деклараторије: од *Litterae invitatoriae* до Декларатив-

ног рескрипта (*Rescriptum Declaratorium Illiricae Nationis*), из 1779. године. Од извора се служио текстом основних привилегија и конфирмација у *Appendix privilegiorum*, штампаном као прилог у књизи *Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris de gente serbica...* (1790). Првобитна бечка издања *Privilegia* из 1732. и 1743, као и Жефаровићево, из 1745, Симеоновић-Чокић тек узгред помиње. Иначе, овај аутор се ослободио „доктринарног” тумачења и није се бавио дипломатском анализом текстова, па зато код њега нема навода појединих пунктова привилегија, али су заступљене српске представке и протести због појединих „тумачења” и рескрипта из времена Карла VI и Марије Терезије, када је почело сужавање привилегија. Разматрајући шта се десило с привилегијама после Декларативног рескрипта, познатијег као Деклараторија, Симеоновић-Чокић је потврдио постојеће мишљење историчара: „Тај Деклараторни рескрипт... прописао је целу организацију српске цркве, независно од жеља и захтева и српског клира и народа, и без много обзира на прописе српских привилегија. Са привилегија феудалног права прешло се на апсолутистичко законодавство модерног стила, а са паритетног односа државе и цркве прешло се на апсолутистичко подвлашћење цркве држави”, при чему је „народно-политичка аутономија Срба у Угарској претворена у црквено-школску”.¹⁶²

У зборнику Војводина II, где је објављена студија Стевана Симеоновића-Чокића, налази се и оглед Јована Радонића *Војводина од Велике сеобе (1690) до сабора у Крушедолу (1708)*. Писан три деценије после монографије о грофу Ђорђу Бранковићу, овај рад обухвата исти период, а добрим делом се ослања на раније написану књигу. Ипак, у међувремену је Радонић истраживао и проучавао тај период српске историје па је новим сазнањима обогатио своју студију. Не измиче пажњи ни Радонићева критичка оцена: „Истина, привилегијама признат је српском народу изниман положај у Угарској. Те привилегије су дане Србима у тешким моментима по царевину. Дате су без добре воље и неискрено да се српски народ, с једне стране по потреби експлоатише у интересу царског дома, а с друге стране да би се цар могао Србима, као компактном целином, у свако доба послужити у сузбијању сепаратистичких тежњи код Мађара. Али, бечки политички кругови газили су према потреби, без икаквих скрупула садржину привилегија, док је, опет, српски народ сву снагу прибрао да одбрани привилегије. Том мучном и неравном борбом испуњен је читав 18. век историје Срба у Угарској, а та борба преноси се и у 19. век, само у нешто измењеном облику.”¹⁶³

После Другог светског рата објављена је књига Рајка Веселиновића *Арсеније III Црнојевић у историји и књижевности*. Дobar познавалац историјских прилика у којима су Срби живели у Угарској, он се у овој студији дотицао и Леополдових привилегија. Уз карактеристичне наводе објављене архивске грађе, Веселиновић је указао на неке чињенице које су промакле ранијим истраживачима а односе се на српска привилегијална права, посебно на злоћудну улогу кардинала Колонића и на његов однос према патријарху Арсенију III и српским привилегијама.¹⁶⁴

Године 1954. издала је Српска академија наука књигу Јована Радонића и Мите Костића *Српске привилегије од 1690. до 1792*. Уложен труд крунисан је корпусом који је постао извор за даља проучавања. Испред текстова привилегија, на латинском и у српском преводу, аутори су објавили сажет Увод где су изнели читав низ непознатих или мало познатих података. Између осталог, објавили су да постоји „један у науци до сада библиографски потпуно непознат примерак Леополдових Привилегија”, штампан 1732. године. То прво латинско бечко издање, са записом *Monasteri Kobilienis*, пронашао је Георгије Михаиловић. Међутим, у библиотеци ковиљског манастира налазио се и један примерак другог издања, из 1743, који је „... те године од стране Царске дворске канцеларије и Угарске дворске канцеларије, као и Дворског ратног савета званично колациониран, свиленим гајтаном прошивен, државним печатом снабдевен и службено оверен”.¹⁶⁵ Те две до сада уникатне публикације *Privilegia* највероватније је прибавио архимандрит и историк Јован Рајић. Разумљиво, у Радонић – Костићевој књизи поменуто је и српско бакрорезно издање: „Џефаровић је Ненадовићев текст изрезао у бакру и штампао у дивот-издању имитујући по форма-

ту, вињетама и штампарском слогу у свему латински оригинал из 1743..."¹⁶⁶ Аутори нису уочили извесне разлике у графичко-типографском изгледу, али су утврдили садржинске измене, односно „да се Цефаровић – Ненадовићев *Екстракт* не слаже са *Екстрактом* привилегија из 1743. по тачкама, као што се не слаже ни по тексту". Наиме, у званичном латинском издању *Екстракт* има 51 пункт, а у Жефаровићевом само 33 пункта. Зашто је Карловачка митрополија, поверивши Павлу Ненадовићу Млађем превод привилегија, смањила број пунктова, може се схватити када се поређењем утврди да је одабрала и одредила за превод само најважније тачке *Екстракта*. Ослањајући се на мишљења претходних истраживача, а пре свих на студију Стевана Симеоновића-Чокића, аутори су закључили да је сужавање „српских привилегијалних права од Карла III (VI), Рескриптима од 1727, 1729, 1732 и 1734, као и заштитним писмом од 1735, настављено (...) даље од Марије Терезије..."¹⁶⁷ У посебном поглављу објављени су „Преводи привилегија с латинског језика на српски", с напоменом да су преузети из књиге Јована Ђорђевића.

Георгије Михаиловић, заслужни библиограф српске штампане књиге XVIII столећа, исцрпно је описао сва три издања штампаних привилегија, оба латинска и српско. Уложио је и истраживачки напор и у несрећеној библиотеци манастира Ковиља открио оба латинска издања. Детаљно је описао српско издање уочивши мање графичке разлике у односу на латинску штампану књигу. Библиографске дескрипције све три књиге привилегија у Михаиловићевој *Српској библиографији XVIII века* узимају се као примарни описи неопходни у првом сусрету са овим књигама.¹⁶⁸

И историчаре уметности је привлачила тема *Привилегија*, и то не само Жефаровићева бакрорезна књига, која улази у корпус српске графике XVIII столећа, већ привилегије као политичко-историјска тема која је битно утицала на развој српске ликовне културе. У том смислу Дејан Медаковић је тумачио привилегије у склопу аустријске државне политике, као и њен однос према мађарској феудалној опозицији, што се одразило на правни положај српског народа. С друге, пак, стране, њега је занимала црквено-народна идеологија Карловачке митрополије и њени велики културни и уметнички напори. Они су се тицали историзма и обнове култова српских владара-светитеља, што је и те како бодрило националну свест, а тиме и свест о српским привилегијама. Истакао је Медаковић сву сложеност ове проблематике: „Отуда, сасвим је разумљиво да је и питање српских привилегија било најтешње повезано и зависно од целокупног унутрашњег развоја аустријске империје, а не мање и од спољнополитичких фактора, од европске равнотеже моћи и честих исцрпљујућих ратова у којима су Срби, употребљени као војна снага, играли видну улогу."¹⁶⁹ И у осталим студијама, особито у књигама *Барок код Срба* и *Serbischer Barock*,¹⁷⁰ Медаковић је расправљао о привилегијама истичући да је њихов најдубљи смисао чинио политичко упориште српске хијерархије, што је она и преко уметности, а најизразитије преко графике, успешно испољила.

Напоследку, наводим и то да сам се Жефаровићевим *Привилегијама* бавио у књизи *Српска графика XVIII века*.¹⁷¹

Српска историографија друге половине XX столећа чврсто се ослања на истраживачка и научна достигнућа заслужних претходника, који су осим књига и студија објављивали и читаве збирке архивске грађе из бечких, пештанских и карловачких архива и на свој начин тумачили оне запретене тајне из прошлости српског народа у северним областима многих и многољудних сеоба. У њиховим радовима смењују се разноврсни догађаји и прилике у Панонији: ратови, војне границе, миграције и демографска померања, друштвени и духовни живот, трговина и занатство, уметност и списатељство. Неретко, ти старији историчари су – како се из овог непотпуног прегледа види – објављивали и објашњавали српске привилегије. На тако поузданом темељу настављени су научни послови српске историографије у смислу синтетичких сагледавања, која су се најуверљивије испољила у капиталној *Историји српског народа*. А када је реч о српским привилегијама, од изузетног значаја су поглавља која су у тој књизи написали Рајко Веселиновић (*Борба за аутономна права и духовну самосталност 1690–1699; Народноцрквена и привилегијска питања Срба у*

*Хабсбуршкој монархији 1699–1716; Борба за одбрану привилегијских права и духовног јединства) и Александар Форишковић (Политички, правни и друштвени односи код Срба у Хабзбуршкој монархији).¹⁷² Ове студије ће се, вероватно, допуњавати новим истраживачким открићима, али се у бити неће моћи изменити. У томе је њихова трајна вредност. А што се допуна тиче, оне су се јавиле већ у току изласка из штампе *Историје српског народа*, а односе се на привилегијално доба.¹⁷³ Овде се превсходно мисли на студије Славка Гавриловића објављене деведесетих година овог столећа.¹⁷⁴*

Павле Симић, Мајска скупштина,
литографија, 100 x 70 цм.
ГМС – 911

ИЗВОРНИЦИ

Овде доносим сасвим сажет опис или каталог свих споменика, које сам назвао изворницима за проучавање српских привилегија. Опис треба схватити само као подсетник будућим истраживачима и писцима. Он садржи следеће:

- Litterae invitatoriae
- Лично писмо Леополда I патријарху Арсенију III
- Оригиналне царске дипломе Леополда I
- Конфирмације – потврде потоњих владара
- Штампане књиге Privilegia
- Преводе у рукопису и препису
- Привилегије Христофора Жефаровића.

ПОЗИВНИ ПРОГЛАС ЛЕОПОЛДА I – LITTERAE INVITATORIAE

Датовано 6. априла 1690. године.

Оригинал изгубљен. Концепт у Државном архиву у Бечу, фонд Illyrico-Serbica 1683 – 1715.

Текст на латинском, брзопис, страна 4.

ЛИЧНО ПИСМО ЛЕОПОЛДА I ПАТРИЈАРХУ АРСЕНИЈУ III

Датовано 6. априла 1690. године.

Адреса: Honorabili devoto Nobis dilecto Clementi Patriarcha Rascianorum.

Потпис: Leopoldus

Хартија прилепљена на платно, савијена у облику писма.

Величина: 325 x 210 мм.

Музеј Српске православне цркве.

ПРВА ПРИВИЛЕГИЈА ЛЕОПОЛДА I

Датовано: 21. август 1690.

Украшена диплома на пергаменту, калиграфија.

Величина: 880 x 670 мм.

Јемствени свилени гајтан са царским печатом у металној кутији са угравираним аустријским царским двоглавим орлом.

Испод текста с леве стране потпис: Leopoldus.

На пресавијеној страни пергамента запис да је привилегија свечано проглашена 13. јануара 1691. године на жупанијској скупштини у Коморану.

Музеј Српске православне цркве.

ДРУГА ПРИВИЛЕГИЈА ЛЕОПОЛДА I

Датовано: 20. август 1691.

Украшена диплома на пергаменту, калиграфија.

Величина: 730 x 500 мм.

Јемствени свилени гајтан са царским печатом у металној кутији с угравираним аустријским царским двоглавим орлом.

Испод текста с леве стране потпис: Leopoldus.

На пресавијеној страни пергамента запис да је привилегија свечано проглашена 17. марта 1692. године на жупанијској скупштини у Острогону.

Музеј Српске православне цркве.

ТРЕЋА ПРИВИЛЕГИЈА ЛЕОПОЛДА I

Датовано: 4. март 1695.

Украшена диплома на пергаменту, калиграфија.

Величина: 700 x 560 мм.

Јемствени свилени гајтан са царским печатом у металној кутији са угравираним царским двоглавим орлом.

Испод текста с леве стране потпис: Leopoldus.

На пресавијеној страни пергамента запис да је привилегија свечано проглашена 12. септембра 1695. године на генералној скупштини пештанске жупаније.

Музеј Српске православне цркве.

КОНФИРМАЦИЈА ЈОСИФА I

Потврда Леополдових привилегија: 7. августа 1706. преко Аустријске дворске канцеларије; 29. септембра исте године преко Угарске дворске канцеларије.

Рукописна књига, калиграфија.

Величина: ____ x ____ мм; листова ____

Потпис: Josephus

Музеј Српске православне цркве.

КОНФИРМАЦИЈА КАРЛА VI /III/

Потврда Леополдових привилегија: 2. августа 1713, преко Аустријске дворске канцеларије.

Рукописна књига, калиграфија.

Величина: ____ x ____ мм; листова ____

Потпис: Carolus

Музеј Српске православне цркве.

КОНФИРМАЦИЈА КАРЛА VI /III/

Потврда Леополдових привилегија: 8. октобра 1715, преко Угарске дворске канцеларије.

Рукописна књига, калиграфија.

Величина: ____x____ мм; листова ____

Потпис: Carolus

Музеј Српске православне цркве.

КОНФИРМАЦИЈА МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ

Потврда Леополдових привилегија: 24. априла 1743. преко Аустријске дворске канцеларије.

Рукописна књига, калиграфија.

Величина: ____x____ мм; страна ____

Потпис: Maria Theresia

Музеј Српске православне цркве.

PRIVILEGIA PER DIVOS IMPERATORES LEOPOLDUM ET JOSEPHUM... CAROLUM VI INCLUTAE NATIONI ILLYRICAE... Беч 1732.

Штампана књига, садржи три свеске. Прва свеска, стр. 2+25; друга свеска стр. 2+38; трећа свеска стр. 8.

Величина: 219 x 330 мм.

Штампани текст привилегија службено колациониран и званично оверен према оригиналима. Службено потврђено од Аустријске дворске канцеларије, Угарске дворске канцеларије и Дворског ратног савета.

На насловној страни запис мастилом: Monasteri Kobiliensis.

Библиотека манастира Ковиља, сада у Епархијској библиотеци у Новом Саду.

PRIVILEGIA PER DIVOS IMPERATORES LEOPOLDUM, JOSEPHUM ET CAROLUM VI... MARIAM THERESIAM... Беч 1743.

Штампана књига, садржи четири свеске. Прва свеска, стр. 27, друга свеска стр. 26, трећа свеска страна 16+2, четврта свеска стр. 8.

Штампарија Јосифа Каливоде.

Величина: 288 x 400 мм.

Библиотека манастира Ковиља, сада у Епархијској библиотеци у Новом Саду. – Архива САНУ у Сремским Карловцима. – Библиотека Матице српске у Новом Саду.

EXTRACTUS PUNCTORUM PRIVILEGIALIUM... Беч 1743.

Сепарат из претходног бечког издања привилегија.

Величина: 290 x 410 мм; страна 8.

Садржи 51 пункт.

Архив САНУ у Сремским Карловцима.

ПРЕВОД ПРИВИЛЕГИЈА Леополда I и конфирмација Јосифа I и Карла VI.

Рукопис из 1715. године.

Непознат преводилац, по налогу митрополита Вићентија Јовановића Хаџилавића.

Три свеске, страна 22 (6+10+6).

Величина: ____x____ мм.

Архив САНУ у Сремским Карловцима.

ПРЕВОД ПРИВИЛЕГИЈА Леополда I и конфирмација Јосифа I и Карла VI.

Рукопис из 1732. године; листова 49 (1+37+11)

Превод: Матеј Јеленек из Кијева, ректор Рождественско-богородичне школе у Петроварадинском шанцу и Аврам Јоановић, протопрезвитер у истом месту.

Поручилац превода: Висарион Павловић, епископ бачки. Рускословенски језик („славеносрпски” – *slav.*).

Полуустав прве половине XVIII века с елементима брзописа.

Библиотека Матице српске (PP 304). Други примерак истог превода /препис/ налази се у Музеју СПЦ; оставина Радослава Грујића.

ХРИСТОФОР ЖЕФАРОВИЋ: ПРИВИЛЕГИЈЕ, Беч 1745.

Превод с латинског: Павле Ненадовић Млађи.

Рускословенски језик.

Бакрорезна књига – *livre à gravure*. Типографија Томаса Месмера.

Страна 2+28+4. Прве две стране и задње четири нису пагиниране.

Наручилац: Карловачка митрополија; патријарх Арсеније IV Јовановић Шакабента.

Народна библиотека Србије. – Универзитетска библиотека у Београду, Музеј СПЦ /оставина Радослава Грујића/ и Библиотека Матице српске.

ОРИГИНАЛНА БАКРОРЕЗНА ПЛОЧА ХРИСТОФРА ЖЕФАРОВИЋА

Величина: 325 x 415 мм.

Сачувана је само једна бакарна плоча на којој су изгравирани две стране књиге *Привилегије*, односно са које је књига отискивана у бечкој типографији.

а/ Насловна страна конфирмације Марије Терезије од 18. маја 1743.

б/ Текст на страни шеснаестој.

На реверсу исте плоче изгравирана је Жефаровићева композиција „Богородица извор живота” настала исте 1745. године. Музеј СПЦ /Оставина Радослава Грујића/.

НАПОМЕНЕ

1. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић и његово време*, Београд, 1911, 412.
2. „Нови командант, херцег Ђорђе Христијан од Холштајна, доспео је, истина, до Љуме, али се убрзо морао повлачити. Његово надмено и окрутност поступање са Србима и Арбанасима довело је дотле да су ови почели да напуштају хесаревце, сматрајући их не ослободиоцима, него угњетачима.” Вид. J. Радонић, *Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века*, Београд, 1950, 403.
3. *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 521–522.
4. „Цар Леополд је наредио Ветеранију да прими под заштиту све крајеве у Србији који то буду желели, а према становницима да се поступа човечно и зајамчи им се слобода вере, па макар то били и Турци.” Вид. *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 522.
5. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 413.
6. М. Костић, *О постанку и значењу тзв. „Инвитуторије” Леополда I балканским народима од 6. априла 1690*, Историјски часопис САН II, Београд 1951, 144–156. Прештампано у *Сеобе у споровима*, Нови Сад, 1991, 164–174.
7. „У аутентичном тексту прогласа налазе се речи *lares vestros culturamque agrorum non deserite*, дакле даје се савет Србима да не напуштају своја стара седишта, што је и логично кад Леополд иде за тим да баш ове крајеве, где се та седишта налазе, ослањајући се при том на Србе који тамо станују, оружјем припоји својој држави.” Вид. С. Симеоновић-Чокић, *Српске привилегије*, Војводина I, Нови Сад, 1941, 52.
8. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 52–53.
9. J. Радонић – М. Костић, *Српске привилегије од 1690. до 1792*, САНУ, Посебна издања, књ. ССХХV, Одељење друштвених наука, нова серија, књ. 10, Београд, 1954, 89.
10. *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 510–523.
11. J. Радонић, *Војводина од Велике сеобе (1690) до сабора у Крушедолу (1708)*, Војводина II, Нови Сад, 1941, 6–7.
12. М. Костић је утврдио „да је као подлога за састављање Леополдове Инвитуторије од 6. априла 1690 балканским народима послужио Меморијал грофа Марсилија, а не Ђорђа Бранковића 1688 г.” Вид. М. Костић, *нав. дело*, 155.
13. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 415.
14. М. Костић, *О постанку и значењу тзв. „Инвитуторије” Леополда I балканским народима од 6. априла 1690*, 153.
15. J. Радонић – М. Костић, *нав. дело*, 90.
16. *На истом месту*.
17. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 417.
18. К. Суботић, *Уговори између Леополда I и српског народа*, Летопис Матице српске, књ. 184, Нови Сад, 1895, 1–13.
19. *Историја Београда*, I, САНУ, Одељење историјских наука, Београд, 1974, 489–450; *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 525–527.
20. Сви наводи потичу из докумената које је публикувао К. Суботић, *нав. дело*, 5–12.
21. „Захтев за изузетним, привилегованим положајем српске цркве потпуно је одговарао тадашњем феудалном карактеру Угарске краљевине.” Вид. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 423.
22. J. Радонић, Војводина II, 11–12.
23. С. Михалчић, *Барања. Од најстаријих времена до данас*, Нови Сад, 1937, 262–274. Обновљено, факсимилно издање Библиотеке града Београда, 1991.
24. J. Радонић, Војводина II, 12.
25. Р. Самарцић, *Ђорђе Бранковић*, Сентандрејски зборник САНУ I, Београд, 1987, 7–23.
26. J. Радонић – М. Костић, *Српске привилегије*, 91.
27. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 55.
28. J. Радонић, *Римска курија*, 409.
29. Није тачно мишљење да је патријарх Арсеније III остао у Београду до 1. октобра (Р. Грујић, *Духовни живот*, Војводина II, 378).
30. „Оригинал уговора о Унији у Печују” објавио је С. Михалчић, *Барања. Од најстаријих времена до данас*, 270–274.
31. За време османлијске владавине Угарском, Срби су се у већем броју досељавали у Будим. Њихово је подграђе Табан, које су називали „будимска долна варош расцијанска”. За време велике сеобе Срби су ову варош многољудно населили, и у њој затекли стару цркву уз коју је био и омањи владичански двор, седиште будимских епископа. У немачким, односно мађарским изворима и гравирама Будима, Табан је називан Raitzen Stadt – Raczvaros. Вид. J. Szentklari, *A Dunai hajohadak története*, Budapest, 1886; Г. Витковић, *Прошлост, установа и споменици угарских краљевих шајкаша*, Гласник СУД, књ. 67, Београд 1887; Д. Давидов, *Српска варош „Табан” на гравирама Будима*, Balcanica XII, Београд, 1981, 59–87.
32. У Коморану су Срби имали добро организовану црквену општину, коју су називали „христијански сабор” или „коморански христијани Срби”. На челу ових сабора био је црквени отац с црквеним синовима. Вид. Д. Давидов, *Срби у Коморану у XVI и XVII веку*, Београд, 1981, 59–87.
33. „Српска православна црква призната је привилегијама de iure за установу јавног права под суверенитетом Хабсбуршке Монархије.” Вид. *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 553.
34. J. Бартенштајн – А. Сандић, *Кратак извештај о стању илирског народа*, Нови Сад, 1866, 20.
35. И. Руварац, *Одломци о грофу Ђорђу Бранковићу и Арсенију Црнојевићу с три излета о такозваној Великој сеоби српског народа*, Београд, 1896, 144–145, 154.
36. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 444.
37. С. Симеоновић-Чокић, *Српске привилегије*, 57.
38. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 449–450.
39. J. Радонић, Војводина II, Нови Сад, 1941, 17.

40. J. Хлапец-Ђорђевић, *Подвојвода Јован Монастерлија*, Летопис матице српске LXXXIV/247, Нови Сад, 1908 („Овај угарски коморански грађанин, чија породица до душе није била потпуно мађаризирана... али који ипак није репрезентовао чистог Србина, био је за Србе из Старе Србије не *ex grege suo*, него баш потпуно туђинац, странац”, стр. 15).
41. J. Хлапец-Ђорђевић, *нав. дело*, 18.
42. J. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић...*, 456.
43. J. Радонић, *Војводина II*, 20.
44. И. Руварац, *Стари Сланкамен*, Земун, 1892, 44.
45. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 56.
46. Р. Грујић, *Духовни живот*, Војводина II, 386.
47. „У Бечу су били запрепашћени када је патријарх 28. јуна 1694. поднео молбу Леополду I да потврди седам епископа на реорганизоване и заокружене епископије... Патријархова молба била је дата на мишљење Колонићу, преко Угарске дворске канцеларије. Колонић је дао мишљење да у Угарској нема места за две вере и да патријархову јурисдикцију треба ограничити на нове дошљаке у Сентандреји и околини.” Вид. Р. Веселиновић, *Арсеније III Црнојевић у историји књижевности*, Београд, 1949, 37.
48. „Бечки двор је Србе требао, и због тога је чинио уступке. Али, чим је потреба за Србима престала, прелазило се лако преко свечано датих обећања. На крају крајева, Срби нису добили одвојено земљиште, нити своје народне власти.” Вид. J. Радонић, *Војводина II*, 29.
49. *На истом месту*.
50. *Очевици о великој сеоби*. Приредио Ђорђе Трифуновић, Крушевац, 1990, 12.
51. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 59–60.
52. *На истом месту*.
53. J. Радонић, *Војводина II*, 31–33.
54. Р. Веселиновић, *нав. дело*, 42.
55. *Историја српског народа*, III/1, Београд, 1993, 571–572.
56. Д. Давидов, *Српска графика XVIII века*, Нови Сад, 1978, 99, 338.
57. Р. Самарцић, *Ђорђе Бранковић*, Сентандрејски зборник I, Београд 1987, 7–23.
58. Д. Поповић, *Војна граница*, Војводина II, Нови Сад, 1941, 269–349.
59. J. Бартенштајн – А. Сандић, *нав. дело*, 116.
60. F. W. Taube, *Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und Herzogthums Syrmien, Leipzig 1777*; Ф. В. Таубе, *Опис Славоније и Срема*, Зборник Матице српске за књижевност и језик III, Нови Сад, 1955.
61. В. Пандуровић, *Из прошлости барањских Срба*, Осијек, 1923, 41.
62. J. Радонић, *Војводина II*, 41–42.
63. А. Форишковић, *Срби у Хабсбуршкој монархији и покрет Фрање (Ференца) II Ракоција (1703–1710)*, у *Историја српског народа*, IV/1, Београд, 1986, 78–85.
64. Д. Поповић, *Велика сеоба Срба 1690*, Београд, 1954, 88–89.
65. „Патријарх Арсеније III беше тада у веома тешком положају. Требало је да се одлучи да ли да са својим Србима пристане уз цара или да се одазове позиву кнеза Ракоција. Ни једна ни друга страна није пружала повољне изгледе. Бечки двор, истина, обећвао је патријарху проширење привилегијалних повластица, али тек када се буду средиле прилике у Угарској. Срби су, међутим, имали прилике да осете колико су бечка обећања несигурна и како су бечки политички фактори готови да, према потреби, сваки час пређу безобзирно преко садржине привилегија. Још су мање поверења уливали Мађари, са којима су Срби, већ првих дана по прелазу у Угарску, дошли у веома оштар сукоб... Због тога је он, као врховни представник српске цркве и народа, волео пристати уз легитимну страну, уз цара.” Вид. J. Радонић, *Војводина II*, 42.
66. С. Михалцић, *нав. дело*, 340.
67. В. Красић, *Манастир Грабовац*, Летопис Матице српске, 117, Нови Сад, 1881.
68. С. Михалцић, *нав. дело*, 348.
69. А. Форишковић, *нав. дело*, 85.
70. Р. Грујић, *Како се поступало са српским молбама на двору ћесара аустријског последње године живота патријарха Арсенија III Црнојевића*, Нови Сад, 1906, 7.
71. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 61.
72. Р. Грујић, *Како се поступало...*, 17.
73. *Исто*, 20–21.
74. *Исто*, 34–35.
75. *Исто*, 33.
76. J. Радонић, *Прилози за историју Срба у Угарској у XV, XVI и XVII веку*, Нови Сад, 1909, 138–140 (на српскословенском). *Очевици о великој сеоби*. Приредио Ђорђе Трифуновић, Крушевац, 1990, 48.
77. Р. Грујић, *Како се поступало...*, 18.
78. J. Радонић, *Војводина II*, 46.
79. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 62.
80. *На истом месту*, 62.
81. J. Радонић – М. Костић, *Српске привилегије...*, 17.
82. *Енциклопедија СХС*, II, 189.
83. *Историја српског народа*, IV/1, Београд 1986, 136–137. (Географска скица: Србија под влашћу Аустрије 1718–1739.)
84. С. Гавриловић, *Српски национални програм патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенте из 1736/37. године*, Зборник Матице српске за историју 43, Нови Сад, 1991, 39.
85. *Енциклопедија СХС*, III, 594.
86. „И поред отпора државних власти, осећање једне јединствене народне заједнице однело је победу, пошто је београдски митрополит Мојсије Петровић изабран за митрополита карловачког једнодушним и општим гласом... Тиме је постигнуто *de facto* уједињење двеју митрополија са седиштем у Београду.” Вид. *Историја српског народа*, IV/1, Београд, 1986, 127–128.
87. Д. Руварац, *Мојсије Петровић, митрополит београдски*, Споменик СКА 34, Београд, 1898, 119–120.
88. С. Гавриловић, *Српски национални програм...*, 40.
89. *На истом месту*.

90. М. Јакшић, *О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти*, Сремски Карловци, 1899, 26 и даље.
91. Д. Давидов, *Српска графика...*, 49.
92. *Стематографија – Изображеније оружјѣ илиричѣских, фототипско издање Галерије Матице српске*. Приредио Динко Давидов, Нови Сад, 1972, 10.
93. *На истом месту*.
94. J. Schwicker, *Politische Geschichte der Serben in Ungarn*, Budapest, 1880, 79–80; J. Радонић, *Римска курија...*, 622–624; J. Радонић – М. Костић, *Српске привилегије...*, 5.
95. М. Јакшић, *О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти...*, 66–73.
96. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 69–70.
97. Колационирано је само 87 примерака привилегија (PRIVILEGIAE) и 100 примерака екстракта (EXTRACTUM). Вид. J. Радонић – М. Костић..., 7.
98. М. Јакшић, *нав. дело*, 82–84; С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 69–70.
99. Д. Руварац, *Народни сабор од 1744. Прилог за историју српских сабора*, Српски Сион, Сремски Карловци, 1903, 375–380.
100. *Историја српског народа*, IV/1, Београд, 1986, 270.
101. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 70.
102. Д. Руварац, *нав. дело*, 376.
103. С. Симеоновић-Чокић, *нав. дело*, 70–71.
104. „Уз те захтеве поднео је сабор тегобе (гравамина) које се могу сматрати за неки прилог, додатак постулатима. Оне су ваљале да служе као доказ, да се привилегије на много места вређају, те да су за њихово тачно вршење потребне јаче гаранције... У Бечу су се грозили већ саме речи gravamen... Но сувише је било повода за жаљење, а да би се могла избећи и сама та реч, још мање појам. Одрећи се задобивених права значило је одрећи се главних погодаба за верски и уопће народни живот...” Вид. М. Јакшић, *нав. дело*, 105–106.
105. J. H. Schwicker, *Politische Geschichte der Serben in Ungarn*, Budapest, 1880, 88–109.
106. J. H. Schwicker, *нав. дело*, 102; М. Јакшић, *нав. дело*, 133.
107. Б. Маринковић, *Уводне белешке за једну студију о Павелу Ненадовићу Млађем, преводиоцу Жефаровићеве „Стематографије“*, Библиотекарски годишњак Војводине, Нови Сад, 1966, 171–178.
108. В. Ерчић, *Мануил (Михаил) Козачинскиј и његова Траедокомедија*, Београд-Нови Сад, 1980, 98.
109. Б. Маринковић, *нав. дело*, 175.
110. Жефаровић није био преводилац *Привилегија*, као што се мисли, већ само Ненадовић. Вид. М. Павић, *Историја српске књижевности барокног доба*, Београд, 1970, 342.
111. Р. Грујић, *Духовни живот...*, 416.
112. Архив САНУ у Сремским Карловцима („В”, број 5, из 1715. године).
113. И. Веселинов, *Српске ћирилске књиге у Библиотеци Матице српске*. Годишњак Библиотеке Матице српске, Нови Сад, 1982, (РР 304, Српске привилегије, 1732), 116.
114. Д. Руварац, *Извод из привилегија даних српском народу*, Архив за историју Српске православне Карловачке митрополије, Сремски Карловци, 1911, 86–88.
115. О Жефаровићевом графичком раду вид.: Д. Давидов, *Српска графика XVIII века*.
116. *На истом месту*, 125.
117. Д. Руварац, *Ка изучавању Христовора Жефаровића*, Прилози за КЈИФ II, Београд, 1922, 19; Д. Давидов, *нав. дело*, 111.
118. Оригинални документ у Архиву САНУ у Сремским Карловцима (РМ Архив „В” 1745, бр. 497).
119. Г. Михаиловић, *Српска библиографија XVIII века*, Београд, 1964, 74 (библ. бр. 68).
120. Фототипско издање, Београд 1981. Поговор проф. Мирослава Пантића (242).
121. П. Јулинац, *Кратко введенје в историју...*, 160 (188).
122. Ј. Рајић је објавио латински текст из издања 1743. Вид. Ј. Рајић, *Прибавленије III*, 369–406.
123. В. А. Krčelić, *De regnis Dalmatiae, Croatiae... Zagrabiae*, 1770, 434–437.
124. Anonim, *Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris de gente serbica...*, 1790, 27–80.
125. *Kurzfassende Abhandlung ueber die Verdienste und Schicksale der serbischen oder raazischen Nation in dem Königreich Ungarn... Mit einem Anhang der denselben verliehenen Privilegien*, Neusatz und Belgrad bei Emanuel Jankowits, 1791.
126. J. Радонић – М. Костић, *нав. дело*, 7.
127. Ј. Чапловић је сматрао да је књигу *Dissertatio brevis* на немачки превео (*Kurzgefassete Abhandlung...*) Сава Текелија.
128. Рад и именик Матице Српске, Нови Сад, 1898/9; 1899, 7.
129. Д. Медаковић, *Српска уметност у XIX веку*, Београд, 1981, 121–122.
130. А. Стојачковић, *Черте из живота народа србског...*, 31, 34.
131. J. Chr. Bartenstein, *Kurzer Bericht von der Beschaffenheit der zerstreuten zahlreichen Illyrischen Nation in k. k. Erblanden*, Frankfurt u. Leipzig, 1802, 68–101.
132. Ј. Бартенштајн – А. Сандић, *Кратак извештај...*, 5–9.
133. P. J. Safarik, *Geschichte der Serbischen Literatur*, Prag 1865, 869.
134. K. Czoering, *Etnographie der oesterr. Monarchie*, III, Beilage IV; *Privilegien und Acten in Beziehung auf Serben*, Wien, 1855, 68–76.
135. L. Szallay, *Das Rechtsverhältnis der serb. Niederlassungen zum Staate in den Ländern der hung. Krone*, Leipzig u. Pest, 1862, 152–171.
136. Ј. Ђорђевић, *Радња Благовештенског сабора народа србског у Сремским Карловцима 1861*, Нови Сад, 1861, 5, 9.
137. *На истом месту*, 187–207.
138. Е. Пико – Д. Павловић, *Срби у Угарској*, Нови Сад, 1883, 82.
139. С. Поваковић, *Српска библиографија за новију књижевност 1747–1867*, Београд, 1869, 13, 18.
140. М. Грбић, *Карловачко владичанство. Прилог к историји српске православне цркве*, Карловац, 1891.
141. Исто. Репринт-издање, „Саво Мркаљ”, 1990. Предговор проф. С. Гавриловића, *О Манојлу Грбићу и његовом делу „Карловачко владичанство“*, Топуско, 1990.
142. Исто, 229.
143. Ч. Миладиновић, *Тумач повластица, закона и уредаба и других наређења српске народне црквене аутономије*, Нови Сад, 1987.
144. М. Јакшић, *О Арсенију IV Јовановићу Шакабенти*, Сремски Карловци, 1899, 70.

145. М. Јакшић, *Природа преласка Срба у Угарску 1690 и Привилегије*, Летопис Матице српске, 206, Нови Сад, 1901, 1–32.
146. Поново објављено у књизи *Сеобе у споровима*. Приредио Љ. Андрић, Нови Сад, 1991, 14, 54.
147. И. Руварац, *нав. дело*, у: *Сеобе у споровима*, 49.
148. М. Јакшић, *нав. дело*, у: *Сеобе у споровима*, 108.
149. Г. Гершић, *После педесет година*, Дело 19, Београд, 1898, 243–258. (Прештампано у *Сеобе у споровима*, 73–88.)
150. Ј. Томић, *Десет година из историје српског народа и цркве под Турцима (1683–1693)*, Београд 1902. (Прештампано у *Сеобе у споровима*, 119–124.)
151. Ј. Томић, *Сеоба Срба*, Нови Сад, 1908.
152. Г. Гершић, *Сеобе у споровима*, 82.
153. Ј. Адамовић, *Привилегије српског народа у Угарској*, Загреб, 1902.
154. Ј. Скерлић, *Српска књижевност у XVIII веку*, Београд, 1923, 183, 184.
155. Д. Руварац, *Извод из привилегија даних српском народу*, Архив за историју српске православне Карловачке митрополије, Сремски Карловци, 1911, 86–88.
156. Д. Руварац, *Ка изучавању Христофора Жефаровића*, Прилози за КЈИФ, II-1, Београд, 1922, 19.
157. Д. Руварац, *Историја архиепископско-митрополитско-патријарашке библиотеке у Сремским Карловцима*, Сремски Карловци, 1919, 9.
158. Ј. Радонић, *Гроф Ђорђе Бранковић*, 425.
- 158a. J. Radonich, *Histoire des Serbes de Hongrie*, Paris, 1919.
159. П. Колендић, *Џефаровић и његови бакорези*, Гласник Историјског друштва у Новом Саду IV, Нови Сад, 1931, 35–45.
160. А. Ивић, *Историја Срба у Војводини*, Нови Сад, 1929, 301–302.
161. С. Симеонович-Чокић, *Српске привилегије*, Војводина II, Нови Сад, 1941, 48–85.
162. *На истом месту*, 85.
163. Ј. Радонић, *Војводина од Велике сеобе (1690) до сабора у Крушелолу (1708)*, Војводина II, Нови Сад, 1941, 39.
164. Р. Веселиновић, *Арсеније III Црнојевић у историји и књижевности*, Београд, 1949.
165. Ј. Радонић – М. Костић, *Српске привилегије*, Српска академија наука, Посебна издања, књ. ССХХV, Одељење друштвених наука, нова серија, књ. 10, Београд 1954, 16.
166. *На истом месту*, 8.
167. *Исто*, 17.
168. Г. Михаиловић, *Српска библиографија XVIII века*, 33 (22), 35 (24).
169. Д. Медаковић, *Барок код Срба*, Загреб 1988, 15.
170. Д. Медаковић, *Serbischer Barock*, Böhlau verlag Wien, Köln, Weimar, 1991.
171. Д. Давидов, *Српска графика XVIII века*, Нови Сад, 1978, 111, 157, 288–290.
172. *Историја српског народа*, III/1, *Срби под турском влашћу (1537–1669)*, Београд, 1993; *Историја српског народа*, IV/1, *Срби у XVIII веку*, Београд, 1986.
173. С. Гавриловић, *О борби Срба у Хабсбуршкој монархији за политичко-територијалну аутономију (1690–1850)*, Зборник Матице Српске за историју, 43, Нови Сад, 1991, 7–24.
174. С. Гавриловић, *Српски национални програм патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенте из 1736/37. године*, Зборник Матице српске за историју, 44, Нови Сад, 1992, 39–48.

PRIVILEGIA

PER
DIVOS IMPERATORES,
LEOPOLDUM,
JOSEPHUM,
ET
CAROLUM VI.

GLORIOSISSIMÆ REMINISCENTIÆ,

NEC NON
MODERNAM REGNANTEM
MAJESTATEM

MARIAM
HERESIAM,

INCLYTÆ
NATIONI ILLYRICO-RASCIANÆ,

PER SEQUENTES
DEPUTATOS & PLENIPOTENTIARIOS,

NEMPE:

PAULUM NENADOVICH, Episcopum Caroloſtadienſem, & Patriarchalem
Vicarium Generalem. JOANNEM GEORGIEVICH, Archi-Diaconum Patriarchalem.
ARSENIUM WUISCH, Vice-Colonellum Regium, & Confinia Tybiſciana. ANDREAM
ANDREOVICH, Regium Poſtæ-Directorem Petrovaradienſem, & Dominiſ Uffeliani
Carloviti Adminiſtratorem, impetrata.

MEDIO
EXCELSÆ CANCELLARIÆ AULICO-HUNGARICÆ
CLEMENTISSIMÆ CONCESSA & CONFIRMATA
DIE 18. MAJI, ANNO 1743.

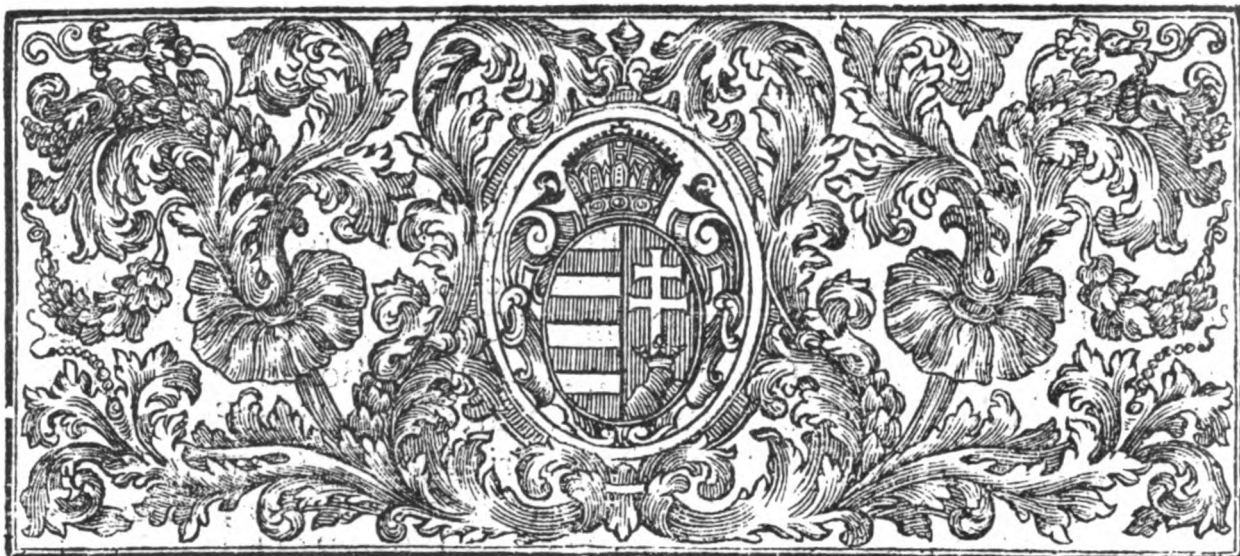
LEOPOLDUS,

Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, &c. &c.

Honorabilis, Devote, Dilecte; Pluribus Nobis relatum est, quantopere vobis cordi sit rei Christianæ incolumitas, & incrementum, cujus egregia vos præbuisse specimina fideli defuncto Generali Piccolomini ibi locorum agenti opera navata non sine satisfactione intelligimus; id ipsum Nobis deinceps a singulari fide, ac studio vestro, præsertim vero in Deum cultu promittentes, dum non dubitamus vos, pro ea, qua apud Populos illarum Partium, & imprimis Albanenses, & Rascianos polletis autoritate, strenue collaboraturos, ut oblata a Deo tam opportuna occasione jugum Turcicum, sub quo hætenus deplorandum in modum gemuerunt, excutiant, & armis Nostris sociati barbaram Ottomannorum Tyrannidem deprimere modis omnibus extinguereque juvent. Opus certe Deo gratissimum præstituri, Nostra etiam Gratia Cæsarea Regiaque omnino dignum: quam uti vobis

A 2

cle-

OS MARIA THERESIA

DEI Gratia Regina Hungariæ, Bohemiæ,
 Dalmatiæ, Croatia, Slavoniæ, Ramæ, Serviæ,
 Gallitiæ, Lodomeriæ, Cumanæ, Bulgariæ; Archi-
 Dux Austriæ; Dux Burgundiæ, Brabantæ, Superi-
 oris & Inferioris Silesiæ, Mediolani, Styriæ, Carinthiæ, Carnio-
 liæ, Mantuæ, Parmæ, Placentiæ, Limburgiæ, Lucemburgiæ, Gel-
 driæ, & Wirtembergiæ; Princeps Sueviæ; Marchio Sacri Romani
 Imperii, Burgoviæ, Moraviæ, Superioris, & Inferioris Lusatæ;
 Comes Habsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Go-
 ritæ, Gradiscæ, & Arthesiæ; Landgravia Alsatæ; Comes Na-
 murci; Domina Marchiæ Slavonicæ, Portus Naonis, Salinarum,
 & Mechliniæ; Nupta Dux Lotharingæ, & Barri, Magna Dux
 Hettruriæ, &c. *i* MEMORIÆ commendamus, tenore præsentium,
 significantes, quibus expedit Unversis. Quod Fidelis Noster Vene-
 rabilis ARSENIUS JOANNOVICH, Orientalis Ecclesiæ Græci Ritus
 Patriarcha, & Rascianorum in Terris & Ditionibus Nostris commo-
 rantium Metropolita, & Archi-Episcopus tam suo, quam & totius
 Gentis, Populique Rasciani præfati Nominibus, ac in Personis ex-
 hibuerit, & præsentaverit Nobis certas quasdam Serenissimi quon-
 dam Principis, Domini CAROLI VI. Romanorum Imperatoris,
 ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ,
 Croatia, Slavoniæque &c. Regis, immediati videlicet Prædecesso-
 ris, & Genitoris Nostri Gloriosæ Recordationis desideratissimi, Pri-
 vilegiales Literas, Latino Idiomate confectas, ac in hac Archi-Du-

ПРЕВОД НАСЛОВНЕ СТРАНЕ И ПРЕДГОВОРА ХРИСТОФОРА ЖЕФАРОВИЋА

П Р И В И Л Е Г И Ј Е

ОД СТРАНЕ
БЛАЖЕНИХ ИМПЕРАТОРА

ЛЕОПОЛДА
ЈОСИФА
И
КАРЛА ШЕСТОГ

КАО И ОД СТРАНЕ
ДАНАС ЦАРСТВУЈУЋЕГ ВЕЛИЧАНСТВА

МАРИЈЕ
ТЕРЕЗИЈЕ

СЛАВНОМ НАРОДУ, ИЛИРСКО РАСЦИЈАНСКОМ
ПРЕКО СЛЕДЕЋИХ ПОСЛАНИКА И
ОПУНОМОЋЕНИКА
ТО ЈЕСТ

ПАВЛА НЕНАДОВИЋА, епископа горњокарловачког и патријаршког генералног викара, ЈОВАНА ГЕОРГИЈЕВИЋА, архиђакона патријарашког, АРСЕНИЈА ВУЈИЋА, потпуковника Потиске војне границе и АНДРИЈЕ АНДРЕЈЕВИЋА, управника поште у Петроварадину и администратора спахилука Ујфелова

КОЈЕ СУ ИСХОДОВАНЕ
С ДОЗВОЛОМ ВИСОКЕ ДВОРСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА
ПРЕБЛАЖЕНА ДАРОВАНА И ПОТВРЂЕНА

дана 24. априла, лета 1743.

С Благословом свјат. блаж. Патријарха Арсенија Четвртог
Од Христофора Жефаровића, илирско расцијанског обштер
зографа 1745.

ОСВЕЋЕНИ КЛИРЕ И СЛАВНИ НАРОДЕ!

НАЈБЛАЖЕНИЈИ, ПРЕОСВЕЋЕНИ, БО-
ГОЉУБИВИ, НАЈЧАСНИЈИ, ПРЕПОДОБНИ,
НАЈПОБОЖНИЈИ, ВИСОКОРОДНИ, БЛАГО-
РОДНИ, БЛАГОПЛЕМЕНИТОРОДНИ, БЛАГО-
ПОШТОВАНИ,

СВИ СВИХ ЧИНОВА, ПОЛОЖАЈА, СТЕПЕНА,
ЧАСТИ, ДОСТОЈАНСТВА, ИМЕНА У СЛАВ-
НОМ НАРОДУ СРПСКОМ.

ГОСПОДО, ГОСПОДО,
ПРЕМИЛОСТИВА, МИЛОСТИВА И ВИСОКО-
ПОШТОВАНА.

Сви, свег славнопоменутог народа који бе-
ху на прослави недавног прошлогодишњег
Сабора у Карловцима, Високопоштована гос-
пода депутати које је Свемилоствиво, Њено
Краљевско Величанство послало, као и најви-
шег звања Комесари, особито Његово превас-
ходство Генерал-лајтнант барон од Енгелс-
хофена и Његова светост гроф господин Алек-
сандар од Патачић; оно што следи славном
народу нашем Илирико-српском од трију
преславних, најблаженијих помена, римских им-
ператора: Леополда, Јосифа и Карола, а сада
од срећно царствујућег Њеног Краљевског Ве-
личанства Марије Терезије, због овде похвал-
ног описивања заслуга, свемилоствивог даро-
вања, дакле, саборно потврђених привилегија,
које су више него што је уобичајено, свечано
публиковане или обнародоване усмено саслу-
шане. Али, оно што ум човека не може схва-
тити јесте то са коликом је раскошном
царском мудрошћу и речитошћу испуњен са-
држај тих привилегија, које су у тако кратком
времену прочитане и обнародоване па их је-
два у памћењу своје од речи до речи понети
може. Сувишно би било рећи да су многи баш
као и ја, пошто су Привилегије биле одштам-
пане или по други пут обнародоване, желели

да их опет чују и, још више, да их читају.
Руководећи се марљивошћу потрудих се да
поменуте Привилегије, на латинском језику
издане, прибавим у нашем матерњем славено-
српском преводу па их тако трудом и радом
својим бакорезно издати, своје славном на-
роду на корист поднети. Желећи, и будући у
нади да су претходне Привилегије добро про-
тумачене, и као што верујем овоме преводу за
који су Високоречени краљевски комесари
својеручно, у Карловцима 5. маја 1744. године
по римском календару, потписали сагласност,
осмелих се да их трудом својим овако бакро-
резно издам, надајући се да ће сваки високопо-
штовани читатељ желети да награди храб-
рост, верност и постојаност у служби и дока-
зане заслуге за Цара својих предака и желети
да сазна о њима, као од живих сведока. Не
трудих се у овоме због сујете или због сти-
цања богатства, нити о овоме треба судити по
уложеном трошку, него сам увек желео – и
сад желим – да придобијем свеколику милост,
наклоност добре жеље помоћ и награду.

Освећеног клира и славног народа

Најпокорнији Послушник Христофор Жефа-
рович, Илиричко – Расцијански општи Зо-
граф.

У Бечу 1745.

У преводу претходних рукописа Привилегија
са латинског језика на матерњи славено-срб-
ски језик потруди се Павле Ненадовић, патри-
јаршијски писар, који смирено моли висо-
копоштованог Читатеља да не суди по погреш-
кама, него да их исправи својим искус-
ством и свој труд себи у заслугу упише.

ПРЕВОД
ПРИВИЛЕГИЈА
СА ЛАТИНСКОГ ИЗДАЊА
1743.

ПРЕВЕО:
ДАРКО ТОДОРОВИЋ
АСИСТЕНТ БАЛКАНОЛОШКОГ ИНСТИТУТА САНУ

ПРИВИЛЕГИЈЕ

од

блажених царева

ЛЕОПОЛДА,
ЈОСИФА

и

КАРЛА VI,

преславне успомене,

као и од

садашњег владајућег
величанства

МАРИЈЕ
ТЕРЕЗИЈЕ

славном
народу илирско-расцијанском

преко следећих
изасланика и опуномоћеника,

наиме:

ПАВЛА НЕНАДОВИЋА, епископа горњокарловачког и
патријаршијског генералног викара, ЈОВАНА ЂОРЂЕВИЋА,
патријаршијског архиђакона, АРСЕНИЈА ВУЈИЋА, краљевског
потпуковника са Потиске војне границе, АНДРИЈЕ АНДРЕ-
ЈЕВИЋА, краљевског петроварадинског управника поште и
администратора

карловачког Уфеловог спахилука издејствоване,

посредством

УЗВИШЕНЕ ДВОРСКЕ ТАЈНЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ
премилостиво издате и потврђене
дана 24. априла, године 1743.

(Писмо цара Леополда I упућено српском патријарху Арсенију III Чарнојевићу 6. априла 1690.)

**ЛЕОПОЛД,
по милости божјој изабрани
римски цар, увек узвишени итд.
ИТД.**

Часни, одани и љубазни, у више наврата јављено нам је колико вам на срцу лежи безбедност и напредак хришћанства, о чему сте, како са задовољством увиђамо, пружили изврсне доказе верном пок. генералу Пиколоминију док је у оним крајевима савесно обављао своју дужност. То нам и убудуће обављајте с обзиром на своју изузетну верност и ревност, особито у штовању Бога, па не сумњамо да ћете – због угледа који уживате у народу из оних области, особито у Албанаца и Расцијана – вредно сарађивати да они овом згодном, од Бога даном приликом збаци турски јарам под којим су досад горко стењали и да, придруживши се нашем оружју, потпомогну да се на сваки начин сузбије и уништи варварска отоманска тиранија. Учинићете без сумње дело и Богу врло мило, и наше царске и краљевске милости посве достојно: као што вам ову милост благодатно нудимо, исто тако нећемо пропустити да је, када се за то укаже прилика, посведочимо живим доказима. Дато у нашем граду Бечу, дана шестог, месеца априла, године хиљаду шесто деведесете, а наших краљевања: римског тридесет друге, угарског тридесет пете, чешког, пак, године тридесет четврте.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Т. А. Хенр. гроф пл. Штратман.

На сопствену заповест светог царског и краљевског величанства.
Стеф. Анд. пл. Верденбург.

(Свечана потврда српских привилегија коју је издала царица Марија Терезија 24. априла 1743.)

МИ, МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА, по милости божјој краљица Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније; надвојвоткиња Аустрије; војвоткиња Бургундије, Брабанта, Милана, Штајерске, Корушке, Крањске, Мантове, Парме и Пјаченце, Лимбурга, Луксембурга, Гелдерна, Виртемберга, Горње и Доње Шлеске; кнегиња Швапске и Ерделја; маркгрофица Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; грофица Хабсбурга, Фландрије, Тирола, Хенегауа, Кибурга, Горице и Артоа; ландгрофица Алзаса; грофица Намира; господарица маркгрофовије Венда, пристаништа Наона, Салина и Мехелна; удата војвоткиња Лотарингије и Бара; велика војвоткиња Тоскане итд. итд.

Дајемо на знање и садржајем ових редова предајемо на памћење свима којих се тиче: да нам је наш верни, љубазни и часни АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ, патријарх источне цркве грчког обреда, архиепископ и митрополит расцијански, предавши нам у своје и у име целог племена расцијанског понизно молбено писмо, поднео на увид извесна допуштења, привилегије, слободе и преимућства која му је наш узвишени господин и деда, најпобожније успомене, многопоштовани Леополд, римски цар и преславни краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније итд. итд., премилостиво доделио дана шестог, месеца априла, и дана двадесет првог, месеца августа, године давно прошле хиљаду шесто деведесете, због његове осведочене и постоја-

не верности, као и због многоврских услуга које је речени народ и племе расцијанско учинило како верно, тако и корисно за наш узвишени Дом против заједничког непријатеља хришћанског имена; а која су потврдили наш господин стриц Јосиф, најблаженије успомене, такође римски цар и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније итд., дана седмог, месеца августа, године хиљаду седамсто шесте, као и наш господин и родитељ преузвишени Карло VI, славне успомене, дана другог, месеца августа, године хиљаду седамсто тринаесте и дана десетог, месеца априла, године хиљаду седамсто петнаесте. Он нас најпонижније и најоданије моли да се и ми, који смо милошћу божјом по праву наследства стекли управу над својим краљевствима и покрајинама, премилостиво и прељубазно удостојимо да својим ауторитетом и краљевском милошћу одобримо и потврдимо иста привилегијална писма, права, слободе и преимућства. А она су следећег садржаја:

(Цар Карло VI потврђује раније српске привилегије 2. августа 1713.)

МИ, КАРЛО VI, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Кастиље, Арагона, Леона, обеју Сицилија, Јерусалима, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије, Бугарске, Наваре, Гранаде, Толедо, Валенције, Галиције, Мажорке, Севилје, Сардиније, Кордобе, Корзике, Мурсије, Хаена, Алгарбије, Алжира, Гибралтара, Канарских и Индијских острва и Чврсте Земље, Мора Океана; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Милана, Штајерске, Корушке, Крањске, Лимбурга, Луксембурга, Гелдерна, Виртемберга, Горње и Доње Шлеске, Калабрије, Атине и Неопатрије; кнез Швапске, Каталоније и Астурије; маркгроф Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; гроф Хабсбурга, Фландрије, Тирола, Хенегауа, Кибурга, Горице и Артоа; ландгроф Алзаса; маркгроф Орисана; гроф Госијана, Намира, Росиљона и Сердање; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона, Бискаје, Мулена, Салина, Триполиса и Мехелна.

Дајемо на знање и садржајем ових редова предајемо на памћење свима којих се тиче: да су се пред нама појавили наш верни, љубазни и часни ВИЋЕНТИЈЕ ПОПОВИЋ, архиепископ источне цркве грчког обреда и митрополит расцијански, као и сви сталежи племена илирског или расцијанског, и молбеним писмом поднели на увид извесна допуштења, привилегије, слободе и преимућства која им је наш узвишени господин и родитељ најпобожније успомене, многопоштовани Леополд, римски цар и преславни краљ Угарске, Далмације, Хрватске, Славоније итд. итд., премилостиво доделио дана шестог, месеца априла, и дана двадесет првог, месеца августа, године давно прошле хиљаду шесто деведесете, због њихове осведочене и постојане верности, као и због многоврских услуга које је речени народ и племе расцијанско учинило како верно, тако и корисно за наш узвишени Дом против заједничког непријатеља хришћанског имена; а која је потврдио наш прељубазни господин брат Јосиф, најблаженије успомене, такође римски цар и краљ Угарске, Далмације, Хрватске, Славоније итд. итд., дана седмог августа, године хиљаду седамсто шесте. Они нас уједно најпонижније и најоданије моле да се и ми, који смо милошћу божјом по праву наследства стекли управу над својим краљевствима и покрајинама, премилостиво и прељубазно удостојимо да својим ауторитетом и царско-краљевском милошћу одобримо и потврдимо ис-

та привилегијална писма, права, слободе и преимућства. А она су следећег садржаја:

(Свечана потврда српских привилегија коју је издао цар Јосиф I 7. августа 1706.)

МИ, ЈОСИФ, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије, Бугарске итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке; кнез Швапске; маркгроф Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице; ландгроф Алзаса; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона и Салина.

Дајемо на знање и садржајем ових редова предајемо на памћење свима којих се тиче: да су се пред нама појавили наш верни, љубазни и часни АРСЕНИЈЕ ЧАРНОЈЕВИЋ, архиепископ источне цркве грчког обрета и патријарх расцијански, као и сви сталежи племена илирског или расцијанског, и молбеним писмом поднели на увид извесна допуштења, привилегије, слободе и преимућства која им је наш узвишени господин и родитељ најлобожније успомене, многопоштовани Леополд, римски цар и преславни краљ Угарске, Далмације, Славоније итд., премилостиво доделио дана шестог, месеца априла, и дана двадесет првог, месеца августа, године давно прошле хиљаду шесто деведесете, због њихове осведочене и постојане верности, као и због многоврсних услуга које је речени народ и племе расцијанско учинило како верно, тако и корисно за наш узвишени Дом против заједничког непријатеља хришћанског имена, као што опширније и исцрпније показује садржај овог писма који овде следује. Они нас уједно најпонижније и најоданије моле да се и ми, који смо милошћу божјом по праву наследства стекли управу над својим краљевствима и покрајинама, премилостиво и прељубазно удостојимо да својим ауторитетом и царско-краљевском милошћу одобримо и потврдимо иста привилегијална писма, права, слободе и преимућства. А она су следећег садржаја:

(Проглас – тзв. „Инвитуторија” – цара Леополда I балканским народима од 6. априла 1690.)

МИ, ЛЕОПОЛД, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије, Бугарске итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке; кнез Швапске; маркогроф Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице; ландгроф Алзаса; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона и Салина.

Свим народима и покрајинама које зависе од нашег наследног краљевства Угарске и свима осталима који ово писмо буду читали или слушали, а поглавито народу албанском, нашу царску и краљевску милост и свако добро.

Нека вам је знано да турски рат, на који смо вероломно и неправедно изазвани, водимо само ради тога да бисмо народе који су нам правно потчињени и који правно зависе од споменутог нашег краљевства Угарске, као и све друге хришћане, по нашој царској и краљевској дужности, уздајући се у божју заштиту и праведност наше ствари, отргли из страшног турског сужањства и повратили их пређашњој слободи, пређашњим повластицама и пређашњем јединству с телом од кога зави-

се, уклонивши сваку злоупотребу, исправивши сваку штету коју је нанела турска тиранија и вративши свакоме своје право. Ради тога, све народе који су настањени по читавој Албанији, Србији, Мисији, Бугарској, Силистрији, Илирији, Македонији, Рашки и осталим покрајинама које зависе од реченог нашег краљевства Угарске, као и све друге народе који стењу под турским јармом, милостиво бодримо нека, сагласно нашој побожној и очинској жељи, у овој тако повољној прилици – кад су турске силе после толиких пораза сатрте нашим победоносним оружјем – за своје спасење и ослобођење и за унапређење хришћанске вере сви пређу на нашу страну, лате се оружја против Турака и придруже се, према прилици и потреби, нашим трупам на заповест наших војсковођа и генерала, који ће се ускоро с довољном и многобројном војском појавити на бојишту; нека им према својим могућностима пруже храну и остале потребе за њихово издржавање, и нека у свакој прилици буду спремни да им притекну у помоћ против заједничког непријатеља, а речене наше војсковође пружиће им сваку заштиту од турских насртаја и свуда ће, као што смо им озбиљно заповедили, одржавати савршену војничку дисциплину; нека се добровољно поврате нашем законитом господству ако желе да искусе нашу милост и благодат. Обећавамо свима вама горе поменутим народима и покрајинама које су нам као краљу Угарске правно потчињене и које ће се законито потчинити, да ћете, задржавши поглавито слободу своје вероисповести и избора војводе, те привилегије и права, бити изузети од сваког јавног терета и пореза, изузев старих и уобичајених права краљева и господара која су постојала пре сваке турске најезде, при чему ће у њима бити укинута свака злоупотреба која је уведена турским господством, изузев у случају ратне нужде, када ћете за своје сопствено спасење и одбрану давати, према могућности – у виду добровољног пореза – неопходну помоћ како би се наше јединице могле одржавати, покрајине бранити а ратни терети сносити. По збацивању турског јарма, међутим, ми ћемо убудуће по вашој жељи и на ваше задовољство све довести у постојан облик и одговарајући ред и, повративши свакоме своја права и слободу вероисповести, привилегије и опросте од јавних дужности, одаћемо правду свима скупа и свакоме понаособ, и свима ћемо пружити преобилан сведочанства своје милости, благодати, доброте и очинске заштите. Сем тога, обећавамо, дарујемо и дозвољавамо, свима скупа и сваком понаособ, слободно поседовање добара, било покретних, било непокретних, што год их од Турака буду одузели у својим крајинама.

Делајте, дакле, за Бога, за веру, за спас, за слободу, да повратите своју безбедност, неустрашиво пређите на нашу страну, не напуштајте своја огњишта и обрађивање њива, позовите своје другове да следе ваше стопе, и ову прилику пружену вам од Бога и од нас – прилику која се никад више неће повратити – уграбите ако желите да помогнете себи, својој деци, најзад, љубљеној Домовини и њеном спасењу, при чему вам у свему осталом, свима скупа и свакоме понаособ, јасно пружамо своју царску и краљевску милост.

Дато у нашем граду Бечу, дана шестог, месеца априла, године хиљаду шесто деведесете, а наших краљевања: римског тридесет друге, угарског тридесет пете, чешког, пак, тридесет четврте.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Т. А. Хенр. гроф пл. Штратман.

На сопствену заповест светог
царског и краљевског величанства.
Стеф. Анд.пл. Верденбург.

*(Прва привилегија цара Леополда I упућена
српском народу 21. августа 1690.)*

МИ, ЛЕОПОЛД, по милости божјој изабра-
ни римски цар, увек узвишени, и краљ Не-
мачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске,
Славоније, Босне, Србије, Бугарске итд.; над-
војвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабан-
та, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга
и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке;
кнез Швалске; маркгроф Светог Римског Цар-
ства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужи-
це; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибур-
га и Горице; ландгроф Алзаса; господар марк-
грофовије Венда, пристаништа Наона и Салина.

Часном, оданом и љубазном нам АРСЕНИ-
ЈУ ЧАРНОЈЕВИЋУ, архиепископу расцијас-
ком источне цркве грчког обреда, епископима
и свим осталим црквеним и световним стале-
жима, капетанима, поткапетанима и, уопште,
читавајој заједници истог грчког обреда и наро-
да расцијанског по Грчкој, Бугарској, Рашкој,
Херцеговини, Далмацији, Подгорју, Јенопољу
и осталим прикљученим местима, као и сви-
ма другима који ово писмо буду читали, виде-
ли или слушали, нашу царску и краљевску
милост и свако добро.

Не само из понизног писма које нам је у
име свих вас поднео к нама упућени епископ
јенопољски ИСАИЈА ЂАКОВИЋ, него још ја-
сније из његовог усменог излагања, пре-
милостиво смо разабрали вашу понизну
захвалност што смо вас избавили из чељуст
варварске турске тираније и повратили вас
пређашњој слободи, као и вечити дуг с којим
признајете да сте нам, због толико добра које
смо учинили за вас, и ви и ваши потомци
обавезни — истина, по својој дужности, али
и на наше утолико веће задовољство јер, при-
знајући наше право и бацајући се у крило ми-
лости и благодати нас као свог господара и
законитог краља, с похвалном душевном снагом
изјављујете да вам одсад ваља живети и мрети
под сенком наше заштите. Узимајући у обзир
ово ваше заклињање и изјаву, који су нам ве-
ома драги, ми вас, све скупа и сваког пона-
особ, премилостиво примамо — не толико под
своју царско-краљевску заштиту, колико да би
се тиме ова изврсна намера усадила у ваше
душе, а вашој деци непрестано уливала у срца,
и да би се у свим приликама све више и више
потврђивала стварним доказима. Очински вас,
стога, позивамо да се латите оружја и ударите
на најжешћег непријатеља хришћанског име-
на и свог прогонитеља, под нашим заповедни-
штвом и под вођством наших војсковођа, да
одбијете неправде, невоље и беде које су вам
досад најнеправедније наносиле. Да бисте,
опет, већ на самом прагу осетили благодат
и сласт наше власти и господства, ми смо, изла-
зећи у сусрет вашим молбама с урођеном нам
благошћу, премилостиво одлучили: да се сло-
бодно држите расцијанског обичаја источне
цркве грчког обреда, као и норме старог ка-
лендара, те да вам, и надаље као и досад, није-
дан сталеж, ни црквени ни световни, не може
чинити никакве неприлике; нека вам је сло-
бодно да међу собом по сопственом овла-
шћењу из народа и језика расцијанског поставља-
те себи архиепископа, кога ће бирати црквени
и световни сталеж међу собом: овај архиепис-
коп нека има власт да управља свим источ-
ним црквама грчког обреда, да рукополаже
епископе, распоређује свештенике по мана-
стирима, да тамо где је потребно подиже цркве
по сопственом овлашћењу, да у градовима и

селима поставља расцијанске свештенике — је-
дном речју, да, као и досад, буде поглавар над
црквама источног обреда и заједницом исте
вероисповести, те да на основу сопственог
црквеног ауторитета, снагом повластица које
су вам доделили наши претходници, негдаш-
њи блажени угарски краљеви, ужива власт у
целој Грчкој, Рашкој, Бугарској, Далмацији,
Босни, Јенопољу и Херцеговини, као и у
Угарској и Хрватској, где их заправо има, и
уколико и док год нам, сви скупа и сваки по-
наособ, буду верни и одани. Надаље, црквеним
сталежима, као и архиепископу и епископима,
монасима и свим свештеницима грчког обреда
нека остане сопствена власт да управљају у
манастирима и црквама, тако да им нико у
реченим манастирима, црквама и вашим резид-
енцијама не може учинити никакво насиље,
него да уживају старе слободе кад је реч о
десетку, порезима и конацима; и нека нико од
световних лица, изузев нас, нема власти над
црквеним сталежом да кога ухапси или при-
твори, али архиепископ може таква црквена
лица која од њега зависе да казни по црквеном
или канонском праву ако шта скриве. Долаје-
мо такође и потврђујемо да се цркве и мана-
стири грчког обреда и све што уз њих спада,
као и добра која припадају архиепископу и
епископима, ма каква да су, имају поседовати
према даривању наших претходника, а оне
цркве које вам је одузео Турчин, непријатељ
хришћанског имена, заповедићемо да се врате
у ваше руке чим се поново освоје. Најзад, кад
архиепископ или ваши епископи по потреби
крену да обилазе манастире и цркве у градо-
вима или селима, или пак да поучавају парохе
или паству, нећемо дозволити да им ма ко,
било од црквених, било од световних лица, на-
несе какву непријатност. Ми вам чврсто обе-
ћавамо да ћете ово наше најдарежљивије и
премилостиво допуштење заслужити свим сво-
јим напором и силама, а ваша верност и ода-
ност биће непрестано сачувана цела и нео-
крњена, и никакве олује неће је уздрмати. У
свему осталом ми вам, свима скупа и сваком
понаособ, премилостиво потврђујемо своју
царску и краљевску милост. Дато у нашем
граду Бечу, дана двадесет првог августа, годи-
не хиљаду шесто деведесете, а наших краље-
вања: римског тридесет треће, угарског триде-
сет шесте, чешког, пак, тридесет четврте.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Т. А. Хенр. гроф пл. Штратман.

На сопствену заповест светог
царског и краљевског величанства.
Стеф. Анд. пл. Верденбург.

Милостиво, дакле, разматрајући разумне
молбе споменутог патријарха и архиепископа
АРСЕНИЈА ЧАРНОЈЕВИЋА, као и сталежа це-
лог племена и народа илирског или расцијан-
ског, и најизврсније заслуге које су они
стекли за наш узвишени Дом — при чему је,
наиме, речено племе и народ у свим могућим
преокретима, у жестоким ратовима с најљућим
непријатељем и дуготрајним вихорима уста-
нака, насиља, најезда, штета и других несрећа
остао не само свагда непоколебан у не-
умањеној и најпотпунијој верности Дому, не-
го је такође великодушно доказао своју
особиту приврженост и ревносну послушност
у многим приликама — како унапређењем ко-
ристи и услуга за наш Дом, тако и пружањем
спремне помоћи и подношењем заједничких
терета, а да би одвратио непријатељске и бун-
товничке подухвате, није штетео ни крв, ни
имање, него је, запоставивши сва добра и пре-
зревши животну опасност и све тешкоће,

држећи се постојано свог законитог краља и господара, с бесмртном славом испунио поданичку и вазалску дужност, а обећава и жели да је и убудуће испуњава — хтели смо да милостиво уважајмо најпонижније молбе речених молилаца, и стога, на основу свог поузданог знања, разумне одлуке, одлучне воље и пунине царске и краљевске моћи и власти, овим прељубазно оверавамо и сасвим и у свему милостиво одобравамо и потврђујемо горе поменуте привилегије, слободе и преимућства, која им је својим краљевским отвореним писмом у целини и у појединостима његовог садржаја, клаузула и израза премилоствито доделио наш узвишени господин и родитељ; задржавајући, сем тога, за себе најпотпунију власт да — кад се божјом добротом и сложним настојањем истих Илира и осталих наших верних поданика поврати жуђени мир у нашем краљевству Угарској и нашим пограничним покрајинама — да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати још бољи облик, показујући уједно у још већем степену своје најнаклоњеније расположење према илирском племену, уколико буде изгледало да то доноси корист и добробит нама и нашим краљевствима и покрајинама.

Ради тога, овим писмом озбиљно налажемо и заповедамо нашим редовним судовима, како црквеним, тако и световним, свим скупа и сваком понаособ; најзад, свим нашим држављанима, министрима и службеницима ма ког степена, чина, достојанства и имена, те осталим нашим поданицима, верним и љубазним: нека дозволе да споменути патријарх и архиепископ, као и сви сталежи реченог народа расцијанског, на миру и без икакве неприлике, сметње и узнемиравања користе, уживају и радују се, свим скупа и свакој понаособ, напред наведеним привилегијама, преимућствима, слободама, овлашћењима, милостима, допуштењима, правима и овим нашим потврдним писмом; нека их учврсте и одбране у њима, нека не покушавају и не чине ништа што би било противно њиховом садржају, и нека не допусте да други на неки начин покушају и да се то догоди, иначе ће пасти у најтежу немилост нас и наших наследника, па осим тога што ће се њихов чин обезвредити, платиће самим тим глобу од тридест марака у злату, и то једну половину фиску или нашој благајни, а другу онима који су претрпели неправду. По сведочењу овог писма, које је потписано нашом руком и оверено нашим већим висећим печатом. Дато у нашем граду Бечу, дана седмог, месеца августа, године хиљаду седамсто шесте, а наших краљевања; римског седамнаесте, угарског деветнаесте, чешког, пак, друге.

ЈОСИФ.

(М. П.)

Јох. Фрид. барон од Зајлерна
Фил. Л. гроф од Зинцендорфа.

На сопствену заповест светог
царског и краљевског величанства.
Јакоб Ернест пл. од Плекнер.

Пошто смо, дакле, милостиво размотрили разумне молбе споменутог патријарха и архиепископа ВИЋЕНТИЈА ПОПОВИЋА, као и сталежа целог племена и народа илирског или расцијског, и најизвршније заслуге које су они стекли за наш узвишени Дом — при чему је, наиме, речено племе и народ у свим могућим преокретима, у жестоким ратовима с најљућим непријатељем и дуготрајним вихорима устанака, насиља, најезда, штета и других несрећа остао не само свагда непоколебан

у неумањеној и најпотпунијој верности Дому, него је такође великодушно доказао своју особиту приврженост и ревност послушност у многим приликама — како унапређењем користи и услуга за наш Дом, тако и пружањем спремне помоћи и подношењем заједничких терета, а да би одвратио непријатељске и бунтовничке подухвате, није штетео ни крв, ни имање, него је, запоставивши сва добра и презревши животну опасност и све тешкоће, држећи се постојано свог законитог краља и господара, с бесмртном славом испунио поданичку и вазалску дужност, а обећава и жели да је и убудуће испуњава — хтели смо да милостиво уважајмо најпонижније молбе речених молилаца, и стога, на основу свог поузданог знања, разумне одлуке, одлучне воље и пунине царске и краљевске моћи и власти, овим љубазно оверавамо и сасвим и у свему милостиво одобравамо и потврђујемо горе поменуте привилегије, слободе и преимућства, која им је својим краљевским отвореним писмом у целини и у појединостима његовог садржаја, клаузула и израза премилоствито доделио наш узвишени господин и родитељ, а потврдио их, као што је речено, наш љубљени господин брат; задржавајући, сем тога, за себе најпотпунију власт да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати још бољи облик, показујући уједно у још већем степену своје најнаклоњеније расположење према илирском племену, уколико буде изгледало да то доноси корист и добробит нама и нашим краљевствима и покрајинама.

Ради тога, овим писмом озбиљно налажемо и заповедамо нашим редовним судовима, како црквеним, тако и световним, свим скупа и сваком понаособ; најзад, свим нашим држављанима, министрима и службеницима, ма ког степена, чина, достојанства и имена, те осталим поданицима нашим, верним и љубазним: нека дозволе да споменути митрополит и архиепископ, као и сви сталежи реченог народа расцијанског на миру и без икакве неприлике, сметње и узнемиравања користе, уживају и радују се, свим скупа и свакој понаособ, напред наведеним привилегијама, преимућствима, слободама, овлашћењима, милостима, допуштењима, правима и овим нашим потврдним писмом; нека их учврсте и одбране у њима, нека не покушавају и не чине ништа што би било противно њиховом садржају и нека не допусте да други на неки начин покушају и да се то догоди, иначе ће пасти у најтежу немилост нас и наших наследника, па осим тога што ће се њихов чин обезвредити, платиће самим тим глобу од тридесет марака у злату, и то једну половину фиску или нашој благајни, а другу онима који су претрпели неправду. По сведочењу овог писма, које је потписано нашом руком и оверено нашим већим висећим печатом. Дато у нашем граду Бечу, дана другог, месеца августа, године хиљаду седамсто тринаесте, а наших краљевања; римског друге, шпанског десете, угарског и чешког, пак, треће.

КАРЛО.

(М. П.)

Јох. Фрид. барон од Зајлерна.
Филд. Луд. гроф од Зинцендорфа.

На сопствену заповест светог
царског и краљевског величанства.
Јакоб Ернест пл. од Плекнер.

(Заштитна диплома Карла VI од
10. априла 1715.)

МИ, КАРЛО ШЕСТИ, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, краљ Немачке, Шпаније, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије, Бугарске итд; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Штајерске, Корушке, Крањске и Виртемберга; гроф Хабсбурга, Фландрије, Тирола и Горице итд.

Дајемо на знање и садржајем ових редова предајемо на памћење свима којих се тиче: да су нам наш верни, љубазни и часни ВИЋЕНТИЈЕ ПОПОВИЋ, архиепископ источне цркве грчког обреда и митрополит расцијански, као и сви сталежи племена илирског или расцијанског, молбеним писмом поднели на увид следеће; премда им је наш узвишени господин и родитељ, најпобожније успомене, многопоштовани ЛЕОПОЛД, римски цар и преславни краљ Угарске, Далмације, Хрватске, Славоније итд.; дана шестог, месеца априла, и дана двадесет првог, месеца августа, године хиљаду шесто деведесете премилостиво доделио извесна допуштења или привилегије, слободе и преимућства због осведочене постојаности њихове верности и корисних услуга учињених за наш узвишени Дом, а прељубазно их потврдили наш господин брат ЈОСИФ, најблаженије успомене, римски цар и краљ Угарске, Хрватске, Далмације, Славоније, Босне, Србије и Бугарске итд., дана седмог, месеца августа, године хиљаду седамсто шесте, као и ми дана другог августа, године хиљаду седамсто тринаесте – свеједно се још и данас наилази на неке наше поданике обају сталежа, наиме и црквеног и световног, који, не без озбиљног вређања споменутих привилегија и наших допуштења, те неподношљивог губитка и штете за речено племе илирско или расцијанско, покушавају да узнемире горе поменутог архиепископа и њему подређене епископе и свештенике заједно с народом у вршењу њиховог прадедовског обреда, да спрече изградњу неопходних цркава, да ухапсе свештенике и монахе истог обреда и нагнају их и присиле на плаћање неприличног десетка и издавања коначишта за војску. Ови нас, пак, најпонижније моле да им пружимо делотворну помоћ у овим тешким губицима, да озбиљно спречимо овакве неовлашћене подухвате и одани нам народ илирски или расцијански заштитимо у мирном и неузнемираваном коришћењу и поседовању наших допуштења и привилегија, утолико пре што се у горе поменутих потврдним писмима која смо им премилостиво доделили наш прељубазни господин брат и ми налази уметнута и следећа клаузула, која није унета при самом састављању и издавању привилегија: „Задржавајући, сем тога, за себе најпотпунију власт да – кад се божјом добротом и сложним настојањем истих Илира и осталих наших верних поданика поврати мир у нашем краљевству Угарској и нашим пограничним покрајинама – да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати још бољи облик” итд., коју неки, што или нису разумели, или су наопако схватили наум нашег духа, криво тумаче реченом народу, изазивајући тиме немале неприлике и неугодности. Да бисмо што боље поткренули учинак своје преобилне царско-краљевске наклоности и милости према овом народу изражене у управо поменутих привилегијама, слободама и допуштењима, те да бисмо у потпуности отклонили и одвратили сваки повод кривом тумачењу и препирци која би донела штету и губитак реченом оданом нам народу – удостојили смо се да премилостиво протумачимо и разјаснимо своју мисао и вољу кад је реч о поменутој *резервишућој* клаузули (= клаузу-

ли о царевом *резервисању* искључивог права на даље тумачење привилегија, *прим. прев.*) Ми, који свагда желимо да све своје верне поданике и вазале неповређене одбранимо и заштитимо у привилегијама, слободама и преимућствима која су честито измолили од нас или наших претходника, сматрали смо да је достојно и праведно да се ништа мање старамо и за добробит поменутог љубазног нам народа илирског или расцијанског (који је, збацивши турски јарам, са славом притекао под сенку заштите и моћи нашег узвишеног Дома и нас као законитих краљева краљевства Угарске, и најпонижније потчинио себе и своје потомке заклетви и вези неразрушиве оданости, верности и послушности, те пружио досад верне и корисне услуге нама и хришћанској држави, и обећао да ће их и надаље у свим будућим временима понизно пружати), да ради тога љубазно удовољимо поменутом његовом понизном захтеву и молби, и да га у његовим правима и привилегијама које су му досад додељене милостиво сачувамо и заштитимо од ма ког узнемиритеља и изопачитеља наше мисли и наума. Полазећи, дакле, од одлучне воље, здраве одлуке и пуnine своје царско-краљевске власти, држећи се своје заштитне дипломе која је недавно, дана шеснаестог фебруара, издата и отправљена из наше Краљевске угарске дворске канцеларије свим сталежима и редовима наших краљевстава Угарске, Хрватске, Далмације и Славоније итд. – ми овом својом новом заповешћу, која има важити за свагда, не само што милостиво установљујемо, урђујемо и хоћемо да поменута допуштења, слободе и привилегије које су досад милостиво дароване реченом племену и народу расцијанском и његовим архиепископима или митрополитима и епископима буду и остану свагда на снази и правоваљање, а да они сами посредством наших дикастерија и магистрата који су установљени и подређени у реченим нашим краљевствима, по молби или захтеву поменутог народа и његових поглавара или службеника буду чврстом руком одлучно заштићени и одбрањени од поменутих тешкоћа и ма каквих узнемиритеља; него и поменуту клаузулу, садржану у реченим потврдама, на следећи начин разјашњавамо и милостиво тумачимо.

Да, наиме, често помињане привилегије, слободе и допуштења која су милостиво додељена често помињаном љубазном нам народу илирском или расцијанском имају остати неповређена, а да се речени одани нам народ има сачувати без сваке сметње и неприлике у њиховом спокојном и мирном поседовању, коришћењу и уживању све донде док исти буде истрајавао и док је намеран да истрајава у несмањеној верности, оданости и покорности коју дугује нама и нашем узвишеном Дому, у шта се свагда уздамо. Ради тога, овим писмом озбиљно налажемо и заповедамо нашим судовима, како црквеним, тако и световним, свим скупа и сваком понаособ; најзад, свим нашим држављанима, министрима и службеницима, ма ког степена, чина, достојанства и имена, те осталим нашим поданицима, верним и љубазним: нека дозволе да споменути митрополит и архиепископ, епископи и остали свештеници монашког и световног реда, лица источне цркве грчког обреда ма ког сталежа и положаја, љубљени нам, наиме, народ илирски или расцијански на миру и без икакве неприлике, сметње и узнемиравања користи, ужива и радује се, свим скупа и свакој понаособ, напред наведеним привилегијама, преимућствима, слободама, овлашћењима, милостима и овом нашем заштитном писму; нека међу њима поглавито често спомињаног архиепископа и његове наследнике сачувају и задрже у њиховој власти, у овлашћењу да подижу цркве где

је потребно, у њиховом досад уобичајеном праву и надзору у односу на свештенике и монахе, њихове личности и добра, као и своју имовину, при чему је забрањена било чија друга врховна јурисдикција, а заувек неповређена наша и врховна јурисдикција поменутог архиепископа; затим у слободи од десетка, особито оног са самих свештеничких и монашких имања, у слободи од издавања коначишта за војску и од личних пореза. Нека не покушавају и не чине, и нека не допусте да други на неки начин покушају и да се догоди било шта противно садржају речених привилегија, а на губитак и штету реченом оданом нам народу, ништа против нашег наума и наше премилостиве воље, која је овде исказана и изражена кад је реч о поменутој клаузули. У противном, пашће у најтежу немилост нашу и наших наследника, па осим тога што ће се њихов чин обезвредити, платиће самим тим глобу од тридесет марака у злату, и то једну половину фиску или нашој благајни, а другу онима који су претрпели неправду. По сведочењу овог писма, које је потписано нашом руком и оверено нашим већим висећим печатом. Дато у нашем граду Бечу дана десетог, месеца априла, године поново задобијеног спасења хиљаду седамсто петнаесте, а наших краљевања: римског четврте, шпанског дванаесте, угарског и чешког, пак, четврте.

КАРЛО.

(М. П.)

Фил. Л. гроф од Зинцендорфа.

На сопствену заповест светог
царског и краљевског величанства.

Јакоб Ернест пл. од Плекнер, витез

Милостиво, дакле, разматрајући најизврсније заслуге споменутог патријарха, архиепископа и митрополита АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА и целокупног племена илирског – то, наиме, што је у недавном турском рату, по примеру свог претходника АРСЕНИЈА ЧАРНОЈЕВИЋА, патријарха, односно митрополита, напустио своје патријаршијско седиште у Пећи и с илирским народом који му је био поверен прешао из Турске у наше области, што је исти народ охрабрио на пружање верних и корисних услуга нама и нашем узвишеном Дому, а исти народ, добро опремљен великим бројем наоружаних чета прикупљених из краљевстава Угарске, Хрватске и Славоније и достојно снаб- девен војним потребама набављеним о сопственом трошку, храбро се и одважно борио против свих непријатеља, заједно с нашим војскама утабореним у Баварској, Чешкој и Италији, и тиме како ваља испунио своју поданичку и вазалску обавезу – а обећава и жели да је и убудуће испуњава; с тих разлога,

будући да је све добро и похвално обављено, на делу потврђено и по себи познато, ми милостиво прихватамо најпонижнију молбу речених молилаца и на основу поузданог знања, разумне одлуке, одлучне воље и пунине царске и краљевске моћи и власти, овим љубазно оверавамо и сасвим и у свему милостиво одобравамо и потврђујемо горе поменуте привилегије, слободе и преимућства, која им је својим краљевским отвореним писмом у целини и у појединостима његовог садржаја премилостиво доделио наш преузвишени господин деда, а потврдили их, као што је речено, наш прелјубазни господин стриц и преславни родитељ.

Ради тога, овим писмом озбиљно налажемо и заповедамо нашим судовима, како црквеним, тако световним, свим скупа и сваком понаособ; најзад, свим нашим држављанима, министрима и службеницима, ма ког степена, чина, достојанства и имена, те осталим поданицима нашим, верним и љубазним: нека дозволе да споменути патријарх, митрополит и архиепископ, и целокупни наш речени народ расцијански на миру и без икакве неприлике, сметње и узнемиравања користе, уживају и радују се, свим скупа и свакој понаособ, напред наведеним привилегијама, преимућствима, слободама, овлашћењима, милостима, допуштењима, одобреним и потврђеним овим нашим отвореним писмом; нека их учврсте и одбране у њима, и нека их такође штите од свих оних који би их нападали, узнемиравали и наносили им штету – онолико пута колико то од вас, или једног од вас буду затражили речени архиепископ и они који су му потчињени, и то све донде док овај народ или племе расцијанско буде истрајавало у неумањеној верности и оданости нама и нашем узвишеном аустријском Дому. Нека не покушавају и не чине ништа што би било противно њиховом садржају, и нека не допусте да други на неки начин покушају и да се то догоди, иначе ће пасти у најтежу немилост нас и наших наследника, па осим тога што ће се њихов чин обезвредити, платиће самим тим глобу од тридесет марака у злату, и то једну половину фиску или нашој благајни, а другу онима који су претрпели неправду. По сведочењу овог писма, које је потписано нашом руком и оверено нашим већим висећим печатом. Дато у нашем граду Бечу, дана двадесет четвртог, месеца априла, године хиљаду седамсто четрдесет треће, а наших краљевања треће.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА.

(М. П.)

К. гроф од Улфелда.

На сопствену заповест светог
краљевског величанства.

Јох. Кристоф Бартенштајн.

ПРИВИЛЕГИЈЕ
од
блажених царева
ЛЕОПОЛДА,
ЈОСИФА
и
КАРЛА VI,
преславне успомене,
као и од
садашњег владајућег
величанства
МАРИЈЕ
ТЕРЕЗИЈЕ
славном
народу илирско-расцијанском
преко следећих
изасланика и опуномоћеника,
наиме:

ПАВЛА НЕНАДОВИЋА, епископа горњокарловачког и патријаршијског генералног викара, ЈОВАНА ЂОРЂЕВИЋА, патријаршијског архиђакона, АРСЕНИЈА ВУЈИЋА, краљевског потпуковника са Потиске војне границе, АНДРИЈЕ АНДРЕЈЕВИЋА, краљевског петроварадинског управника поште и администратора карловачког Уфеловог спахилука издејствоване,

посредством
УЗВИШЕНЕ УГАРСКЕ ДВОРСКЕ
КАНЦЕЛАРИЈЕ
премилостиво издате и потврђене
дана 18. маја, године 1743.

*(Потврда српских привилегија коју је издала
царица Марија Терезија 18. маја 1743.)*

МИ, МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА, по милости божјој краљица Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Раме, Србије, Галиције, Лодомерије, Куманије, Бугарске; надвојвоткиња Аустрије; војвоткиња Бургундије, Брабанта, Горње и Доње Шлеске, Милана, Штајерске, Корушке, Крањске, Мантове, Парме, Пјаченце, Лимбурга, Луксембурга, Гелдерна и Виртемберга; кнегиња Швапске; маркгрофица Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; грофица Хабсбурга, Фландрије, Тирола, Хенегауа, Кибурга, Горице, Градишке и Артоа; ландгрофица Алзаса; грофица Намира; господарица маркгрофовије Венда, пристаништа Наона, Салина и Мехелна; удата војвоткиња Лотарингије и Бара; велика војвоткиња Тоскане итд. Предајемо на памћење садржајем ових редова, објављујући свима којих се тиче: да нам је наш верни и часни АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ, патријарх источне цркве грчког обрета и митрополит и архиепископ Расцијана који бораве у нашим земљама и областима, у своје и у име целог реченог племена и народа расцијанског лично поднео и показао извесно привилегијално писмо негдашњег пресветлог кнеза, господина КАРЛА VI, римског цара и краља Немачке, Шпаније, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније итд., нашег, наиме, непосредног претходника и родитеља славне успомене, најљубљенијег – састављена на латинском језику и издата у овом нашем надвојводском граду Бечу у Аустрији, дана осмог, месеца октобра, године хиљаду седамсто тринаесте, и оверена његовим својеручним потписом и тајним висећим печатом, којим се служио као краљ Угарске; из овог писма видело се да је наш горе поменути негдашњи родитељ милостиво потврдио извесно друго привилегијално потврдно писмо негдашњег пресветог кнеза и господина ЈОСИФА I, такође римског цара и краља Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и

Славоније, нашег стрица и у исти мах претходника, достојног најпобожније успомене – којим је, наиме, исти наш стриц и претходник милостиво потврдио извесна три привилегијална и у исти мах заштитна писма негдашњег пресветлог кнеза и господина ЛЕОПОЛДА, такође римског цара и краља Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније, нашег деде и претходника, такође најблаженије успомене – свако на свој начин отправљена и издата посредством наше Краљевске угарске дворске канцеларије за потребе и по молби негдашњег часног АРСЕНИЈА ЧАРНОЈЕВИЋА, ондашњег патријарха, митрополита и архиепископа речене источне цркве грчког обрета, те претходника наведеног АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА – како би његова митрополитска и архиепископска власт и обред реченог племена и народа расцијанског били сачувани цели и неокрњени, њихове функције уређене и расподељене, а остала различита преимућства, слободе, милости, допуштења, права и слободе милостиво признате горе поменутом негдашњем архиепископу и митрополиту, као и целом реченом племену и народу расцијанском, што је у трима напред назначеним писмима негдашњег деде нашег опширније растумачено, и видело се из њиховог доле наведеног садржаја. Споменути АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ понирио је и с дужним настојањем замолио наше величанство, како у своје, тако и у име реченог племена и народа расцијанског, да се и ми удостојимо да напред наведена потврда и привилегијална писма нашег господина негдашњег родитеља и стрица, претходника наших, и све што је у њима садржано у целини и у појединостима одобримо, оснажимо и оверимо својом краљевском влашћу, те да их милостиво потврдимо реченом митрополиту и архиепископу грчког обрета АРСЕНИЈУ ЈОВАНОВИЋУ и племену и народу расцијанском, држећи их за правоваљана, хвале вредна и прихватљива, и дајући да се унесу и упишу у наше такође привилегијално и потврдно писмо. А садржај ових привилегијалних потврда писана јесте следећи:

*(Цар Карло VI потврђује у целини раније
привилегије својих претходника
8. октобра 1713.)*

МИ, КАРЛО VI, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Шпаније, Кастиље, Арагона, Леона, обеју Сицилија, Јерусалима, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Раме, Србије, Галиције, Лодомерије, Куманије, Бугарске, Наваре, Гранаде, Толеда, Валенције, Галиције, Мажорке, Севиље, Сардиније, Кордобе, Корзике, Мурсије, Хаена, Алгарбије, Алжира, Гибралтара, Канарских Острва, као и источних и западних Индијских Острва и Чврсте Земље, Мора Океана итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Милана, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга, Виртемберга и Теке, Горње и Доње Шлеске, Атине и Неопатрије; кнез Швапске; маркграф Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; гроф Хабсбурга, Фландрије, Тирола, Барселонета, Хенегауа, Кибурга, Горице, Росиљона и Сердање; ландграф Алзаса; маркграф Ористана и гроф Гесијана; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона, Бискаје, Мулена, Салина, Триполиса и Мехелна итд. Предајемо на памћење садржајем ових редова, објављујући свима којих се тиче: да нам је наш верни и часни ВИЋЕНТИЈЕ ПОПОВИЋ, митрополит и архиепископ источне цркве грчког обрета, како у своје, тако и у име целог племена расцијанског и народа српског, лично поднео и показао извесна привилеги-

јална писма негдашњег пресветлог кнеза господина ЈОСИФА ПРВОГ, римског цара и краља Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније итд., нашег непосредног претходника и најљубљенијег брата славне успомене, састављена на латинском језику и издата у овом нашем граду Бечу у Аустрији, дана двадесет деветог, месеца септембра, године господње хиљаду седамсто шесте, и оверена његовим својеручним потписом и тајним висећим печатом, којим се служио као краљ Угарске. Из овог писма видело се да је наш управо поменути негдашњи брат и непосредни претходник ЈОСИФ милостиво потврдио извесна три једнако привилегијална и у исти мах заштитна писма негдашњег пресветлог кнеза и господина ЛЕОПОЛДА, такође римског цара и краља Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније итд., нашег родитеља и у исти мах претходника, најблаженије успомене, најљубљенијег – свако на свој начин отправљена и издата посредством наше Краљевске угарске дворске канцеларије за потребе и по молби негдашњег часног АРСЕНИЈА ЧАРНОЈЕВИЋА, ондашњег архиепископа речене источне цркве грчког обрета и патријарха расцијанског, те претходника наведеног ВИЋЕНТИЈА ПОПОВИЋА – како би његова власт и обред реченог племена и народа расцијанског били сачувани цели и неокрњени, њихове функције уређене и расподељене, а остала различита преимућства, изузећа, милости, допуштења, права и слободе, милостиво признате горе поменутом негдашњем архиепископу и митрополиту и, следствено томе, целом реченом племену расцијанском и народу српском, што је у трима напред назначеним писмима његовог негдашњег величанства нашег оца опширније растумачено – те да је, сем тога, наведеног негдашњег АРСЕНИЈА ЧАРНОЈЕВИЋА, као и цело поменуто племе расцијанско, милостиво уверио и утврдио кад је реч о извесним њиховим ондашњим молбама – да ће, наиме, оне бити испуњене у прикладно време, на начин, у облику и према приликама објашњеним у поменутих потврђених писмима нашег негдашњег господина брата, што се види из њиховог доле наведеног садржаја. Поменути ВИЋЕНТИЈЕ ПОПОВИЋ понизно је и с дужним настојањем замолио наше величанство, како у своје, тако и у име реченог племена расцијанског и народа српског, да се и ми удостојимо да напред наведено потврдно и привилегијално писмо господина негдашњег брата и непосредног претходника нашег, и све што је у њему садржано, у целини и у појединостима, одобримо, оснажимо и оверимо својом царско-краљевском влашћу, те да га милостиво потврдимо реченом митрополиту и архиепископу грчког обрета и племену и народу расцијанском, држећи га за правоваљано, хвале вредно и прихватљиво, и дајући да се унесе и упише у наше такође привилегијално писмо. А садржај овог привилегијалног потврдног писма јесте следећи:

(Потврда српских привилегија коју је издао цар Јосиф I 29. септембра 1706.)

МИ, ЈОСИФ, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске; маркгроф Моравске; војвода Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке; кнез Швапске; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице итд. Предајемо на памћење садржајем ових редова, објављујући свима којих се тиче: да је наш верни и часни АРСЕНИЈЕ ЧАРНОЈЕВИЋ, архиепископ источ-

не цркве грчког обрета и патријарх расцијански, како у своје, тако и у име целог племена расцијанског и народа српског, лично поднео и показао нашем величанству извесна три привилегијална и уједно заштитна писма негдашњег пресветлог кнеза и господина ЛЕОПОЛДА, римског цара и краља Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније итд.; увек узвишеног, нашег родитеља и претходника, славне успомене, најљубљенијег; прво, наиме, од једанаестог децембра, године господње хиљаду шесто деведесете; друго, пак, из године хиљаду шесто деведесет прве; дана двадесетог августа; и, најзад, треће од четвртог марта, године господње хиљаду шесто деведесет пете; сва три састављена на латинском језику и издата у овом нашем граду Бечу у Аустрији, посредством наше Краљевске угарске дворске канцеларије, са својеручним потписом његовог величанства нашег оца, оверена тајним печатом којим се он служио као краљ Угарске. Из ових писама видело се да је исто негдашње величанство наш отац оставио не само стару власт истом архиепископу и патријарху, а реченом племену и народу расцијанском цело и неокрњен обред, него да је споменутом архиепископу и патријарху и расцијанском или српском народу и племену грчког обрета доделио и нека друга преимућства, изузећа, милости, допуштења, права и слободе, и милостиво уредио и расподељено остале функције које су тамо јасније обухваћене и разврстане, због извесних обзира и разлога, начина, облика и услова који су у истим трима писмима јасније и опширније приказани, те да је истог архиепископа и патријарха, као и племе расцијанско утолико узео под своју премилостиву царско-краљевску заштиту и уједно их препоручио особитој подршци и заштити свих својих поданика и потчињених сталежа и редова у реченом нашем краљевству Угарске и крајевима и окружјама који су му прикључени, што се види из доле наведеног садржаја (ових писама). Он је врло понизно замолио наше величанство да се удостојимо да напред наведена три привилегијална писма поменутог величанства нашег оца и све што је у њима садржано, у целини и у појединостима, одобримо, оснажимо и оверимо својом царско-краљевском влашћу, те да их милостиво потврдимо реченом архиепископу и патријарху грчког обрета и племену и народу расцијанском, држећи их за правоваљана, хвале вредна и прихватљива и дајући да се унесу и упишу у наша такође привилегијална писма.

А дословни садржај и смисао ових писама – и то оног првог, састављеног и издатог на претходан начин поменутог дана једанаестог, реченог месеца децембра, наведене године хиљаду шесто деведесете – јесте следећи и иде овим редом:

(Заштитна диплома и писмо цара Леополда I од 11. децембра 1690.)

ЛЕОПОЛД, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије, Бугарске итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке; кнез Швапске; маркгроф Светог Римског Царства Бургауа, Моравске, Горње и Доње Лужице; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице; ландгроф Алзаса; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона и Салина итд. Нашим вернима, свима скупа и сваком понаособ, господи прелатима, баронима, магнатима и племићима, као и великим жупанима и поджупанима свих жупанија, ис-

то тако градским и сеоским бировима, градским начелницима и управитељима у нашим градовима и осталим варошима и селима, сем тога, свим командантима наших тврђава, главним капетанима и поткапетанима и осталима ма ког сталежа, степена, части, лицима у војној и коморској служби, било где да се налазе и да су постављени у наведеним нашим краљевствима, на име у Угарској, Далмацији, Хрватској, Славонији, Србији, Рашкој, Бугарској, Босни и крајевима који су им прикључени, на име у Херцеговини, Јенопољу и Подгорју, а који ово наше писмо буду видели, читали или слушали оно што буде читано, поздрав и милост. Будући да смо часном, оланом и љубазном нам АРСЕНИЈУ ЧАРНОЈЕВИЋУ, архиепископу расцијанском источне цркве грчког обреда, као и епископима и осталим црквеним и световним сталежима, капетанима, поткапетанима и, уопште, целој заједници истог грчког обреда и народа расцијанског, који борава по Грчкој, Бугарској, Рашкој, Херцеговини, Далмацији, Подгорју, Јенопољу и осталим њима прикљученим местима, који су се, на име, избавили из чељусту варварске турске тираније и, бацајући се сами заједно са целокупним потомством, у крило милости и блакости нас као свог господара и законитог краља, с похвалном душевном снагом изјавили да ће одсад живети и мрети под сенком наше заштите – сматрали смо да им снагом наше милостиве дипломе издате дана двадесет првог, месеца августа, текуће, доле наведене године, са нашим својеручним потписом, ваља не само допустити и доделити извесне привилегије, слободе и изузећа, него да их све скупа са целокупном њиховом породицом и стварима, свим добрима и имовином ваља примити под нашу краљевску заштиту и особито старање и покровитељство – те да их, штавише, ваља поверити и вашој заштити, одбрани и особитом покровитељству. Стога свима вама горе наведеним овим писмом чврсто заповедамо и налажемо: одсад па убудуће дужни сте и обавезни да горе наведене – архиепископа, епископе и сва остала црквена и световна лица источне цркве грчког обреда, ма ког сталежа или положаја, са целокупном њиховом породицом, стварима и читавом њиховом имовином – у нашој личности штитите, браните и одржавате у њиховим горе наведеним привилегијама, слободама и изузећима опширније назначеним и протумаченим у нашој напред уметнутој милостивој дипломи, а против свих оних који би их нападали, узнемиравали и наносили им штету, да их, потом, у њима сачувате како ви сами, тако и да настојите да их други сачувају; најзад, да им допустите да користе, уживају и радују се нашој поменутој милости која им је на претходан начин премилостиво указана, а њима самима да пружите сваку помоћ и подршку, те да се на сваки начин старате о безбедној пратњи, а поглавито, пак, и о повременим превозењима поменутог архиепископа. Пошто смо вам овим с те стране потпуно уступили и доделили наша краљевска овлашћења, другачије нећете поступити. Писмо вратити доносиоцу пошто се прочита.

Дато у нашем граду Бечу у Аустрији, дана једанаестог, месеца децембра, године господње хиљаду шесто деведесете, а наших краљевстава: римског тридесет треће, угарског и осталих тридесет шесте, чешког, пак, године тридесет пете.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Блаж Јаклин, епископ тинински.
Јован Махолоањ.

Ово је, опет, садржај другог писма:

(Привилегија цара Леополда I издата одмах после сеобе Срба у Угарску 20. августа 1691.)

ЛЕОПОЛД, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније, Босне, Србије и Бугарске итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске, Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Тске; кнез Швапске; маркгроф Моравске и обеју Лужица; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице; маркгроф Светог Римског Царства Бургауа изнад Енса; ландгроф Алзаса; господар маркгрофовије Венда, пристаништа Наона и Салина итд. Часном, оланом и љубазном нам АРСЕНИЈУ ЧАРНОЈЕВИЋУ, архиепископу расцијанском источне цркве грчког обреда, епископима и свим осталим црквеним и световним лицима, капетанима, поткапетанима и, уопште, целој заједници истог грчког обреда и народа расцијанског по Угарској, Славонији, Илирији, Мисији, Албанији, Грчкој, Бугарској, Херцеговини, Далмацији, Подгорју, Јенопољу и осталим прикљученим местима, те свима другима који ово наше писмо буду читали, видели или слушали, нашу царску и краљевску милост и свако добро. Не само из понизног писма које нам је у име свих вас поднео к нама упућени епископ јенопољски ИСАИЈА ЂАКОВИЋ, него још јасније из његовог усменог излагања, премилостиво смо разабрали вашу понизну захвалност што смо вас избавили из чељусту варварске турске тираније и повратили вас пређашњој слободи, као и вечити дуг с којим признајете да сте нам, због толико добра које смо учинили за вас, и ви и ваши потомци обавезни – истина, по својој дужности, али и на наше утолико веће задовољство јер, признајући наше право и бацајући се у крило милости и блакости нас као свог господара и законитог краља, с похвалном душевном снагом изјављујете да вам одсад ваља живети и мрети под сенком наше заштите. Узимајући у обзир ово ваше заклињање и изјаву, који су нам веома драги, ми вас, све скупа и сваког понаособ, премилостиво примамо – не толико под своју царско-краљевску заштиту, колико да би се тиме ова изврсна намера усадила у ваше душе а вашој деци непрестано уливала у срца, и да би се у свим приликама све више и више потврђивала стварним доказима. Очински вас, стога, позивамо да се латите оружја и ударите на најжешћег непријатеља хришћанског имена и свог прогонитеља, под нашим заповедништвом и под вођством наших војсковођа, да одбијете неправде, невоље и беде које су вам досад најнеправедније и најнемилосрдније наошане. Да бисте, опет, већ на самом прагу осетили благодат и сласт наше власти и господства, ми смо, излазећи у сусрет вашим молбама с урођеном нам благошћу, премилостиво одлучили: да се слободно држите расцијанског обичаја источне цркве грчког обреда, као и норме старог календара, те да вам, и надаље као и досад, ниједан сталеж, ни црквени ни световни, не може чинити никакве неприлике; нека вам је слободно да међу собом, по сопственом овлашћењу, из свог народа и језика расцијанског постављате себи архиепископа, кога ће бирати црквени и световни сталеж међу собом: овај архиепископ нека има власт да управља свим источним црквама грчког обреда, да рукополаже епископе, распоређује свештенике по манастирима, да тамо где је потребно подиже цркве по сопственом овлашћењу, да у градовима и селима поставља расцијанске свештенике – једном речју, да, као и досад, буде поглавар над црквама источног обреда и заједницом исте вероисповести, те да на основу сопственог црквеног

ауторитета, снагом повластица које су вам доделили наши претходници, негдашњи блажени угарски краљеви, ужива власт у целој Грчкој, Рашкој, Бугарској, Далмацији, Босни, Јенопољу и Херцеговини, као и у Угарској и Хрватској, Мисији и Илирији, где их заправо има, и уколико и док год нам, сви скупа и сваки понаособ, буду верни и одани. Надаље, црквеним сталежима, као и архиепископу, епископима, монасима и свим свештеницима грчког обреда нека остане сопствена власт да управљају у манастирима и црквама, тако да им нико у реченим манастирима, црквама и вашим резиденцијама не може чинити никакво насиље, него да уживају старе слободе кад је реч о десетку, порезима и конацима; и нека нико од световних лица, изузев нас, нема власти над црквеним сталежом да кога ухапси или притвори, али архиепископ може таква црквена лица која од њега зависе да казни по црквеном или канонском праву ако шта скриве. Додајемо такође и потврђујемо да се цркве и манастири грчког обреда и све што уз њих спада, као и добра која припадају архиепископу и епископима, ма каква да су, имају поседовати према даривању наших претходника, а оне цркве које вам је одузео Турчин, непријатељ хришћанског имена, заповедили смо да се врате у ваше руке, чим се поново освоје. Најзад, кад архиепископ или ваши епископи по потреби крену да обилазе манастире и цркве у градовима и селима или да поучавају парохе или паству, нећемо дозволити да им ма ко, било од црквених, било од световних лица, нанесе какву непријатност. Уложићемо, најзад, по могућству сав труд како бисмо узмогли да својим победоносним оружјем, с помоћу БОЖЈОМ, поменуто племе расцијанско што пре поново уведемо у земље или станишта која је раније поседовало, и да непријатеља оданде протерамо. Хоћемо да исто племе расцијанско узмогне да остане под вођством и управом сопствене власти, и да на миру ужива у старим привилегијама које му је милостиво даровало наше величанство, као и у својим обичајима. Сем тога, олобравамо и то да, ако би ко од њих грчкога обреда преминуо без утехе деце и сродника, да онда цела таква имовина припадне архиепископу и цркви, а исто тако, ако би који архиепископ и епископ умро, да онда цела таква имовина пређе на архиепископију. Напоследку, премилостиво хоћемо и заповедамо да сви зависе од архиепископа као од свог црквеног поглавара, како у духовним тако и у световним стварима. Себи чврсто обећавамо да ћете ви ово наше најдаражљивије и премилостиво допуштење заслужити свим својим напором и силама, а да ће ваша верност и оданост бити непрестано сачувана неокрњена и да је никакве олује неће уздрмати. У свему осталом ми вам, свима скупа и сваком понаособ, премилостиво потврђујемо своју царску и краљевску милост. Дато у нашем граду Бечу у Аустрији, дана двадесетог, месеца августа, године господње хиљаду шесто деведесет прве, а наших краљева: римског тридесет четврте, угарског и осталих тридесет седме, чешког, пак, тридесет пете.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Блаж Јаклин, епископ нитрански.
Јован Махолоњ.

Најзад, садржај трећег изгледа овако:

(Привилегија цара Леополда I од
4. марта 1695.)

МИ, ЛЕОПОЛД, по милости божјој изабрани римски цар, увек узвишени, и краљ Немачке, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и

Славоније итд.; надвојвода Аустрије; војвода Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке, Крањске; маркгроф Моравске; војвода Луксембурга и Горње и Доње Шлеске, Виртемберга и Теке; кнез Швапске; гроф Хабсбурга, Тирола, Хенегауа, Кибурга и Горице итд. Нашим верним, свима скупа и свакоме понаособ, господи прелатима, баронима и магнатима, особито, пак, будућим архиепископима острогонске, калочке и бачке цркве, кнезу-палатину реченог нашег краљевства Угарске; такође, грофовима, судији наше краљевске курије, као и врховном генералу Горњих области наведеног нашег краљевства Угарске, те бану наших краљевстава Далмације, Хрватске и Славоније итд, нашим тајним саветницима; потом заступнику нашег личног краљевског присуства у судовима и нашем саветнику, ако и префекту наших угарских и сепешких комора, администратору и осталим саветницима; сем тога, великим жупанима и поджупанима, племићким судијама и јурасорима свих жупанија речених наших краљевстава Угарске, Далмације, Хрватске и Славоније; уз то, капетанима и поткапетанима свих наших утврђења и осталим официрима, коњичким као и пешадијским, садашњим и будућим, постављеним скупа или појединачно, које овим писмом буду потражили, поздрав и милост. Часни АРСЕНИЈЕ ЧАРНОЈЕВИЋ, архиепископ српски грчког обреда, најпонижније је предочио нашем величанству да – премда је пре неколико година, наиме током скорашињег рата против заклетог непријатеља хришћанског имена који још и данас пламти, подстакнут успехом нашег победоносног оружја и нагнан очевидним примером божанског благослова који је потпомогао наше снаге, намерио да заједно са расцијанским народима који одавно стењу у варварском сужањству стресе јарам отоманске тираније; и (премда је) у ту сврху изјавио не само да су они и њихови потомци потчињени праву, милости и царској благодати нас као свог законитог краља, него и да су, напустивши своја пребивалишта у турским областима, оставивши своја добра и имања као изгнаници с очинског огњишта, и преселивши се у пограничне области нашег краљевства Угарске, заувек готови да живе и умиру под сенком наше заштите како би се и надаље светили најстрашнијем непријатељу за његову свирепост и сатрли је; и (премда је) овим особито храбрим и племенитим чином од нашег величанства издејствовао милостива допуштења и дипломе, издате поглавито године хиљаду шесто деведесете и деведесет прве, као и слободе и преимућства која су онде обухваћена, из чијег се садржаја видело да су не само цели и неокрњени очувани стара власт истог архиепископа и обред расцијанског народа, него и да им је пружена потпуна слобода духовне управе и да су, штавише, и у световним стварима ослобођени свих терета и дажбина, а особито десетка – свеједно се још и данас наилази на неке наше верне држављане обају сталежа који, не обазирјући се на нашу милостиву вољу и допуштење, покушавају да наведеног архиепископа и народ српски час узнемире у вршењу њиховог прадедовског обреда, час спрече у духовној управи, час, опет, присиле на плаћање десетка који им не припада, што не бива без њиховог тешког губитка и штете, и с очигледном опасношћу по њихову службу нама; поменути архиепископ СРПСКИ понизно је и с дужним настојањем замолио наше величанство да се удостојимо да ради њиховог бодрења на вршење службе милостиво сачувамо њихова пређашња права, да потврдимо достојанство архиепископа и његову власт да може постављати епископе свог обреда, да, надаље, епископима допустимо не узнемиравану управу над пастирском служ-

бом, да, напоследку, целом народу изнова одобримо да свугде може слободно исповедати веру по свом обреду и уживати уобичајену слободу од десетка, те да га утолико милостииво узмемо у своју краљевску заштиту и одбрану. Пошто нам је њихова понизна молба предата и саопштена, и пошто смо узели у милостиво разматрање верне услуге које нам је речени народ расцијански племенито пружао у борби против заједничког хришћанског непријатеља и посведочио их обилном проливеном крвљу, обећавајући нам драге воље и убудуће своју постојану оданост (до наше даље милостиве уредбе и одлуке, коју ћемо донети према томе како прилике буду захтевале), милостиво смо одлучили: да и поменутом архиепископу остане неокрњено његово старо достојанство и власт да може постављати епископе свог обреда (будући да му она припада по праву и обичају истог његовог обреда), а епископи које је он рукоположио – а то су часни Исаија Ђаковић, темишварски и јенопољски и архимандрит манастира Крушедола, Стефан Метоксијац, горњокарловачки и зринопольски, Јефтимје Дробњак, сегедински, Јефтимје Поповић, будимски и столнобеоградски, Јефтимје Тетовац, мохачки и сигетски, Спиридон Штибица, вршачки и Јефрем Бањанин, великоварадски и јегарски (за које смо ми снагом овог писма сматрали да их ваља милостиво прихватити и сносити) – да без сметње могу обављати своје духовне дужности по окрузима који су им одређени, у којима се, наиме, вољом нашег Дворског ратног савета населио и сместио довољан број породица народа расцијанског или српског, који је, као што је поменуто, из јарма турског сужањства примљен у наше подаништво; (да могу) поправљати кривце и кажњавати их по заслуги; примати штоларине и црквене приходе који им припадају по обреду и старом обичају, те вршити своју дужност (али без икакве штете од стране наших прелата и римокатоличке цркве); напоследку, да се сав народ у нашим тврђавама, варошима, крајинама и областима, односно местима која смо му уступили преко повереништва поменутог нашег Дворског ратног савета, може, ма где становао, без икаквог страха, опасности и штете по тело или по имовину, слободно радовати исповедању свога обреда и вере, да може користити и уживати пређашњу слободу од десетка, која им је још од старине одобрена на темељу петог декрета краља Матије, члан трећи, и другог декрета краља Ладислава, члан последњи; овај, пак, десетак нека сав народ употребљава и даје на храну и приход епископима свога обреда, а наши прелати и коморски службеници нека им не чине никакве сметње. Стога, да би они и надаље могли што поузданије уживати у споменутим слободама и изузећима и да би их што постојаније усрећила наша добротина, те да би тиме још ватреније истрајали у жестокој мржњи против отоманске тираније и племенито и постојано сачували дужну оданост и похвалну спремност да нам буду на услузи – сматрали смо да их, све скупа, наиме архиепископа, епископе и српске народе који су се недавно избавили из турског сужањства, са целокупном њиховом породицом и добрима и са свим стварима и имовином, ваља прихватити под нашу краљевску заштиту и особито старање и покровитељство – те да их, штавише, ваља поверити и вашој заштити, одбрани и особитом покровитељству. Стога, садржајем ових редова милостиво поручујемо и заповедамо, чврсто налажући верностима свих вас горе наведених и сваком од вас понаособ: дужни сте и обавезни да кад год и колико год пута вам се, свима заједно или свакоме понаособ, обрати речени архиепископ или њему

потчињени епископи распитујући се у вези с горе наведеним, да их, док ствари стоје онако како је горе речено, чувају, штите и бране – те од свих оних који би их противзаконито нападали, узнемиравали и наносили им штету, те да их на сваки начин сачувају и одржите у наведеним нашим допуштењима и дозволама. Будући да смо вам тиме с те стране потпуно уступили и доделили своја краљевска овлашћења по праву и правди, другачије нећете поступати. Писмо вратити доносиоцу пошто се прочита. Дато у нашем граду Бечу у Аустрији, дана четвртог, месеца марта, године господње хиљаду шесто деведесет пете, а наших краљевања римског тридесет седме, угарског и осталих четрдесете, чешког, пак, године тридесет девете.

ЛЕОПОЛД.

(М. П.)

Блаж Јаклин, епископ нитрански.
Павле Медњански.

Ми, пак, који не желимо ништа више до да следимо стопе незаборавног негдашњег родитеља нашег, и да његове премилостиве дозволе, уредбе и опросте, које је он љубазно доделио својим вернима за њихова преславна дела, уз најважнији труд задржимо и сачувамо; што, дакле, стога – што, опет, љубазно сагледавајући и разматрајући особите заслуге које су споменути патријарх и архиепископ расцијански Чарнојевић, као и племе или народ расцијански стекли за наш узвишени аустријски Дом – при чему је, наиме, речено племе или народ кроз све могуће преокрете у жестоким ратовима с љутим непријатељем Турчином, па и у недавним унутрашњим немирима и бунама које су подигли неки одметнути Угри, као и у другим неприликама и метежима, истрајавајући у несмањеној верности нама спремна духа испољио и показао особити жар оданости и послушности у многим приликама, што пружањем одлучне помоћи, што преузимањем заједничких терета, а обећава да ће га с једнаком верношћу и ревностношћу испољавати и показивати и убудуће – ми смо, дакле, услишавши с краљевском благонаклоношћу молбу упућену нашем величанству на горе описани начин, снагом своје милостиве одлуке обзнањене десетог септембра текуће, доле наведене године у нашој Краљевској угарској и такође дворској канцеларији посредством наше Дворске коморе, својим напред поменутих краљевским аутритетом одобрили, оснажили, оверили и потврдили речена три привилегијална и заштитна писма његовог царско-краљевског величанства нашег оца, достојног блажене успомене – неизбрисана, недотерана, и ни у једном свом делу сумњива, него лишена сваке грешке и сумње, и од речи до речи, без икаквог одузимања или додавања, унета и уписана у ово наше такође привилегијално писмо – а с обзиром на све своје садржаје, клаузуле и чланове, правоваљана, хвале вредна и прихватљива у мери у којој су и сама правилно и законито издата, а њиховом се снагом помаже истина. Сем тога, чврсто убеђујући и краљевском речју уверавајући реченог патријарха и архиепископа и цео народ расцијански да смо, с обзиром на напред наведене верне услуге и отуд стечене заслуге, вољни да љубазно размислимо и о осталим такође најпонижнијим молбама, којима се овде и сада не може тако лако удовољити због тренутног немирног стања у реченом нашем краљевству Угарске, те да им, кад мир поново засја у овом краљевству, милостиво изиђемо у сусрет (уколико не би стајале у супротности са службом нама и са законима краљевства); задржавајући, сем тога, за себе потпуно власт

да – кад се божјом доброто и сложним настојањем поменутих Расцијана и осталих наших верних поданика поврати жуђени мир у реченом нашем краљевству Угарској и нашим пограничним покрајинама – да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати још бољи облик показујући уједно у још већем степену сву душевну наклоност према расцијанском племену уколико одиста буде изгледало да то доноси корист и добробит нама и нашим краљевствима и покрајинама, а особито самом реченом народу српском или расцијанском, (ми их, тј. слободе итд. – *прим. прев.*) прихватамо, оснажујемо, оверевамо и потврђујемо, те обезбеђујемо и задржавамо, на начин и у облику који ће, како је речено, бити опширније назначени; уз поштовање туђег права. Снагом и по сведочењу овог нашег писма овереног нашим тајним висећим печатом, којим се служимо као краљ Угарске. И стога, садржајем ових редова поручујемо и заповедамо, чврсто налажући нашим верним црквеним и световним staleжима и редовима толико спомињаног нашег краљевства Угарске и крајева који су јој прикључени, те осталим нашим држављанима, службеницима и поданицима ма ког staleжа, степена, чина, достојанства и превасходства, ма где били постављени и ма где се налазили, свима скупа и свакоме понаособ, нека дозволе да често спомињани патријарх и архиепископ АРСЕНИЈЕ ЧАРНОЈЕВИЋ и племе и народ расцијански на миру и без икакве неприлике и сметње користе, уживају и радују се свим наведеним привилегијама, преимућствима, изузећима, милостима, допуштењима, правима и слободама; нека их сачувају и одбране у њима и нека под претњом наше законите казне и немилости не покушавају и не чине ништа што би било противно њиховом садржају, и нека не допусте да други покушају и да се то догоди. Дато руком нашег верног, љубазног, уваженог и велелепног нам грофа Николе Илешхазија од Илешхазе, великог жупана доживотно наследног у жупанији Тренчин и прикљученој јој Липтовској жупанији, нашег коморника и саветника, као и дворског угарског канцелара, у нашем граду Бечу у Аустрији, дана двадесет деветог, месеца септембра, године господње хиљаду седамсто шесте, а наших краљевања: римског седамнаесте, угарског и осталих осамнаесте, чешког, пак, године друге.

ЈОСИФ.

(М. П.)

Гроф Никола Илешхази.
Ладислав Хуњи.

Ми смо, дакле, услишивши с краљевском благонаклоношћу и милостииво прихвативши овакву најпонижнију молбу реченог ВИЋЕНТИЈА ПОПОВИЋА, митрополита и архиепископа, и целог поменутог племена расцијанског и народа српског упућену нашем величанству на горе описани начин, својим напред поменутих краљевским ауторитетом одобрили, оснажили, оверили и реченом митрополиту и архиепископу ВИЋЕНТИЈУ ПОПОВИЋУ и племену или народу расцијанском грчког обреда љубазно и на исти начин потврдили – те, штавише, одобравамо, оснажујемо, оверавамо и потврђујемо – поменуто потврдно привилегијално писмо нашег негдашњег господина брата и непосредног претходника – неизбрисано, недотерано и ни у једном свом делу сумњиво, већ лишено сваке грешке и сумње, и од речи до речи, без икаквог одузимања или додавања, унето и уписано у ово наше такође привилегијално писмо, а с обзиром на све своје садржаје, клаузуле и

чланове, правоваљано, хвале вредно и прихватљиво у мери у којој је и оно само правилно и законито издато, а његовом се снагом помаже истина; уз поштовање туђег права. Снагом и по сведочењу овог нашег писма овереног нашим тајним висећим печатом којим се служимо као краљ Угарске. Дато руком нашег верног, искрено нам љубазног, поштованог и велелепног грофа НИКОЛЕ ИЛЕШХАЗИЈА од Илешхазе, великог жупана, доживотно наследног у жупанији Тренчин и прикљученој јој Липтовској жупанији, нашег истинског тајног саветника и дворског угарског канцелара, у нашем надвојводском граду Бечу у Аустрији, дана осмог, месеца октобра, године господње хиљаду седамсто тринаесте, наших краљевања: римског треће, шпанског једанаесте, угарског, чешког и осталих, пак, треће.

КАРЛО.

(М. П.)

Гроф Никола Илешхази.
Ладислав Хуњи.

Узевши, дакле, у премилостиво разматрање најизврсније заслуге како наведеног патријарха, митрополита и архиепископа АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА, тако и горе поменутог племена и народа расцијанског, које су они стекли за свету круну краљевства Угарске, а такође и за наш узвишени аустријски Дом, као и за наше величанство – то, наиме, што је речни архиепископ у последњем турском рату, по примеру свог претходника АРСЕНИЈА негдашњег ЧАРНОЈЕВИЋА, патријарха и исто тако митрополита и архиепископа, такође напустио своје патријаршијско седиште у Пећи и с народом који му је био поверен на управу прешао из Турске у наше области, што је исти народ охрабрио на пружање верних и корисних услуга поменутој светој круни краљевства Угарске и нашем узвишеном Дому, а речени, пак, народ, племена расцијанског, прикупивши чете из краљевства Угарске, Хрватске и Славоније, достојно снабдевен војним потребама набављеним о сопственом трошку, храбро се и одважно бори у садашњем жестоком рату против наших и непријатеља наших краљевства делајући заједно с нашим војскама у Баварској, Чешкој и Италији, и тиме стварно и на делу посведочују своју верност и поданичку оданост нама и нашем узвишеном Дому, а то (као што се милостииво надамо) намеравају да и убудуће свагда посведочују непрекидним настојањем и ревношћу – ми смо, дакле, услишивши с краљевском благонаклоношћу и милостииво прихвативши овакву најпонижнију молбу реченог АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА, патријарха, митрополита и архиепископа, и целог поменутог племена расцијанског и народа српског упућену нашем величанству на горе описани начин, својим напред поменутих краљевским ауторитетом одобрили, оснажили, оверили и реченом патријарху, митрополиту и архиепископу АРСЕНИЈУ ЈОВАНОВИЋУ и племену или народу расцијанском грчког обреда љубазно и на исти начин потврдили – те, штавише, одобравамо, оснажујемо, оверавамо и потврђујемо – поменуто потврдно писмо нашег негдашњег господина родитеља и стрица, и у њега унето привилегијално писмо – неизбрисано, недотерано, и ни у једном свом делу сумњиво, већ лишено сваке грешке и сумње, и од речи до речи, без одузимања или додавања, унето и уписано у ово наше такође привилегијално потврдно писмо – а с обзиром на све своје садржаје, клаузуле у чланове, правоваљано, хвале вредно и прихватљиво у мери у којој је и оно само правилно и законито издато, а његовом се снагом

помаже истина; уз поштовање туђег права. Снагом и по сведочењу овог нашег писма овереног нашим тајним већим висећим печатом, којим се служимо као краљица Угарске. И стога, садржајем ових редова поручујемо и заповедамо озбиљно налажући нашим верним црквеним и световним staleжима и редовима нашег често помињаног краљевства Угарске и крајева који су јој прикључени, те осталим држављанима, службеницима и поданицима нашим ма ког staleжа, степена, чина, достојанства и превсходства, ма где били постављени и ма где се налазили, свим скупа и сваком понаособ, нека дозволе да напред поменути патријарх, митрополит и архиепископ АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ и племе и народ расцијански и српски на миру и без икакве неприлике и сметње користе, уживају и радују се свим наведеним привилегијама, преимућствима, изузећима, милостима, допуштењима, правима и слободама, све донде док овај народ расцијански и српски буде истрајавао у неумањеној верности и оданости нама и нашем узвишеном аустријском Дому; и нека их у њима учврсте и одбране и од оних и онаких који би – због клаузуле која је, као што се види из њеног горе наведеног текста, унета у потврду привилегије одобрене дана двадесет деветог, месеца септембра, године хиљаду седамсто шесте од нашег горе поменутог најљубљенијег господина стрица („Задржавајући, сем тога, за себе потпуну власт да – кад се божјом добротом и сложним настојањем речених Расцијана и осталих наших верних поданика поврати жуђени мир у реченом нашем краљевству Угарској и нашим пограничним покрајинама – да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати још бољи облик” итд.), и због кривог тумачења управо поменуте клаузуле – причинили горе реченом племену и народу расцијанском каквегод неугодности; нека под претњом наше законите казне и немилости не покушавају и не чине ништа што би било противно њиховом садржају, и нека не допусте да други покушају и да се то догоди. Дато руком нашег верног, искрено нам љубазног, уваженог и велеможног грофа Људевита пл. Батјана, великог жупана, доживотно наследног у Немет-Ујвару у жупанији Ваш, нашег главног краљевског пехарника у Угарској, истинског тајног саветника и дворског канцелара у поменутом нашем краљевству Угарске. У нашој краљевској тврђави у Прагу, дана осамнаестог, месеца маја, године господње хиљаду седамсто четрдесет треће, а наших краљевања: угарског, чешког и осталих године треће.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА.

(М. П.)

Гроф Људевит пл. Батјан, с. р.
Фрања Колер, с. р.

(Марија Терезија потврђује Арсенија Јовановића у патријаршијском достојанству 24. априла 1743.)

МИ, МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА, по милости божјој краљица Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније; надвојвоткиња Аустрије; војвоткиња Бургундије, Брабанта, Штајерске, Корушке и Крањске; грофица Фландрије, Тирола и Горице; удата војвоткиња Лотарингије и Бара; велика војвоткиња Тоскане итд. Предајемо на памћење садржајем ових редова, објављујући свима којих се тиче: пошто је пре неких шест година, кад је избио рат са отоманском Портом, патријарх источне цркве грчког обреда у Пећи, часни и одани АРСЕ-

НИЈЕ ЈОВАНОВИЋ, вођен љубављу и верношћу нашем узвишеном Дому, напустио своје тамошње патријаршијско седиште и обилате приходе и прешао у наше области, његово негдашње свето царско и краљевско величанство наш родитељ и претходник, најпoboжније успомене, наљубљенији, ношен оном наклоношћу и милошћу коју је непрестано гајио према изврсном и верном народу илирском, врло заслужном за речени наш узвишени Дом – желећи да се за први мах постави за овај народ, који је недавном смрћу часног и оданог ВИЋЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА остао лишен свог црквеног поглавара, наиме митрополита и архиепископа – провизорно је поставио на његово место истог патријарха АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА, а исти је такође, како на задовољство горе поменутог блаженопочившег нашег господина родитеља, тако и на наше сопствено задовољство, све досад исправно вршио поверену му црквену управу – свештенство и народ поменутог обреда и племена узастопно су понизно захтевали од нас да реченог патријарха АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА љубазно потврдимо у овом његовом патријаршијском достојанству и поставимо га за њиховог истинског црквеног поглавара. Стога смо ми, који речени народ илирски и расцијански пригрљујемо с ништа мањом наклоношћу и предусретљивошћу него наши претходници, премилостиво удовољавајући молби реченог свештенства и народа, истог патријарха АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА због његових особитих врлина и извршних духовних дарова, непорочног живота и владања, као и због постојане оданости и ревносне верности нама – што је досад и посведочио у различитим приликама – на основу пунине своје краљевске моћи и највише власти, не само милостиво потврдили у патријаршијском достојанству, него и одредили и именovali за истинског црквеног поглавара целокупног свештенства и народа расцијанског који борави у нашим наследним краљевствима и покрајинама, наиме за архиепископа и митрополита, као што га снагом ових редова милостиво потврђујемо и постављамо; следствено томе, заповедамо и налажемо: да се сам АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ (све донде док буде истрајавао у дужној верности и оданости нама и нашем узвишеном Дому – и он сам, који се на то обавезао и заклетвом, и народ расцијански, коме у црквеним стварима стоји на челу) за таквог призна и поштује по целом народу расцијанском поменутог грчког обреда, који (као што је речено) живи у нашим краљевствима и областима. Ради тога, свима вама скупа и свакоме од вас понаособ – црквеним и световним лицима и читавом свештенству и народу расцијанском источне цркве реченог грчког обреда, ма где се налазили и ма где боравили под јурисдикцијом свете, горе помунуте круне нашег краљевства Угарске и крајева који су јој прикључени – овим писмом чврсто заповедамо и налажемо: одад па убудуће дужни сте и обавезни да горе наведеног патријарха АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА имате, држите и признајете за истинског и несумњивог архиепископа и митрополита племена илирског или расцијанског источне цркве грчког обреда које обитава у нашим земљама и областима под светом круном наведеног нашег краљевства Угарске, и да му, према потребама свога обреда, у црквеним стварима исказујете дужну послушност, част и поштовање; другачије нећете поступати. Писмо (за које смо наредили да се на њега обеси наш тајни већи печат, којим се служимо као краљица Угарске) вратити доносиоцу пошто се прочита. Дато у нашем надвојводском граду Бечу у Аустрији, дана двадесет четвртог, месеца априла, године господње хиљаду седамсто четрдесет треће, а на-

ших краљевања: угарског, чешког и осталих године треће.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА.

(М. П.)

Гроф Људевит пл. Батјан, с. р.
Фрања Колер, с. р.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА, по милости божјој краљица Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске и Славоније; надвојвоткиња Аустрије; удата војвоткиња Лотарингије и Бара; велика војвоткиња Тоскане.

Високо поштовани, исто тако поштовани, уважени и велеможни, као и извршни, верни и љубазни нам. Кад је реч о понизној молби с којом нам се, како у своје, тако и у име целог племена и народа расцијанског обратио АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ, патријарх источне цркве грчког обрета и митрополит и архиепископ Расцијана који бораве у нашим земљама и областима – како бисмо, на име, милостиво потврдили најпре истог АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА на његовој архиепископској дужности, а онда и привилегијална писма која су наш родитељ, стриц и деда, славне успомене, подарили реченом племену и народу расцијанском – ваше ће верности више дознати из ових прикључених преписа истог потврдног писма које смо им отправили.

Сматрали смо да га вашим верностима ваља милостиво саопштити посредством ових (преписа) управо зато да би се у оним жупанијама и крајевима реченог нашег краљевства Угарске где, на име, борави речено племе и народ расцијански грчког обрета постарали и не би пропустили да објаве ово љубазно потврдно писмо, ради њиховог неопходног упознавања с њим. У свему осталом ми у својој краљевској милости остајемо љубазно и трајно наклоњени вашим верностима. Дато у нашој тврђави Линцу, дана двадесетог, месеца јуна, године господње хиљаду седамсто четрдесет треће.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА.

(М. П.)

Гроф Људевит пл. Батјан, с. р.
Фрања Колер, с. р.

ИЗВОД

привилегијалних тачака, и то: персоналних, стварних, заштитних и даровних; милостиво дарованих часном свештенству грчког обрета, као и целом славном народу илирско-расцијанском, од негдашњег блаженог римског цара ЛЕОПОЛДА, године 1690, 1691. и 1695; а премилостиво потврђених од ЈОСИФА 1706. и од КАРЛА VI 1713. и 1715, такође римских царева преславне успомене, као и од садашњег срећно владајућег краљевског величанства МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ, године управо текуће 1743; издатих посредством узвишених канцеларија: Дворске тајне, Дворске ратне и Краљевске угарске, а издејствованих на понизну молбу наблаженијег патријарха, митрополита и архиепископа АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА и целокупног свештенства и народа грчког обрета преко следећих изасланика и опуномоћеника, нарочито за ову прилику упућених у име целог реченог племена расцијанског, на име: ПАВЛА НЕНАДОВИЋА, епископа горњокарловачког и патријаршијског генералног викара, ЈОВАНА ЂОРЂЕВИЋА, патријаршијског архиђакона, АРСЕНИЈА ВУЈИЋА, краљевског потпуковника са Потиске војне границе, АН-

ДРИЈЕ АНДРЕЈЕВИЋА, краљевског управника поште и администратора карловачког Уфеловог спахилука.

Леополдова привилегијална диплома издата године 1690. посредством Дворске тајне канцеларије садржи следеће:

1-во. МИ, ЛЕОПОЛД, по милости божјој римски цар, увек узвишени, краљ Немачке, Угарске и Чешке итд. Обећавамо свима вама горе поменутим народима и покрајинама које су нам као краљу Угарске правно потчињене и које ће се законито потчинити, да ћете, задржавши поглавито слободу своје вероисповести и избора војводе, те привилегије и права, бити изузети од сваког јавног терета и пореза, изузев старих и уобичајених права краљева и господара која су постојала пре сваке турске најезде, при чему ће у њима бити укинута свака злоупотреба која је уведена турским господством, изузев у случају ратне нужде, када ћете за своје сопствено спасење и одбрану давати, према могућности – у виду добровољног пореза – неопходну помоћ како би се наше јединице могле одржавати, покрајине бранити а ратни терети сносити. По збацивању турског јарма, међутим, ми ћемо убудуће по вашој жељи и на ваше задовољство све довести у постојан облик и одговарајући ред и, повративши свакоме своја права и слободу вероисповести, привилегије и опросте од јавних дужности, одаћемо правду свима скупа и сваком понаособ, и свима ћемо пружити преобилна сведочанства своје милости, блажности, добротe и очинске заштите.

2-го. Сем тога, обећавамо, дарујемо и дозвољавамо, свима скупа и сваком понаособ, слободно поседовање добара, било покретних, било непокретних, што год их од Турака буду одузели у својим крајинама.

3-ће. Делайте, дакле, за БОГА, за веру, за спас, за слободу, да повратите своју безбедност, неустрашиво пређите на нашу страну, не напуштајте своја огњишта и обрађивање њива, позовите своје другове да следе ваше стопе, и ову прилику пружену вам од БОГА и од нас – прилику која се никад више неће повратити – уграбите ако желите да помогнете себи, својој деци, најзад, љубљеној Домовини и њеном спасењу, при чему вам у свему осталом, свима скупа и сваком понаособ, јасно пружамо своју царску и краљевску милост.

Друга Леополдова диплома издата године 1691. посредством Краљевске угарске дворске канцеларије садржи следеће:

4-то. Не само из понизног писма које нам је у име свих вас поднео к нама упућени епископ јенопољски ИСАИЈА ЂАКОВИЋ, него још јасније из његовог усменог излагања, премилостиво смо разабрали вашу понизну захвалност што смо вас избавили из чељусти варварске турске тираније и повратили вас пређашњој слободи, као и вечити дуг с којим признајете да сте нам, због толиког доброчинства које смо учинили за вас, и ви и ваши потомци обавезани – истина, по својој дужности, али на наше утолико веће задовољство јер, признајући наше право и бацајући се у крило милости и блажности нас као свог господара и законитог краља, с похвалном душевном снагом изјављујете да вам одсад ваља живети и мрети под сенком наше заштите.

5-то. Узимајући у обзир ово ваше заклињање и изјаву, који су нам веома драги, ми вас, све скупа и сваком понаособ, премилостиво примамо – не толико под своју царско-краљевску заштиту, колико да би се тиме ова изврсна намера усадила у ваше душе, а

вашој деци непрестано уливала у срце, те да би се у свим приликама све више и више потврђивала стварним доказима.

6-то. Очински вас, стога, позивамо да се латите оружја и ударите на најжешћег непријатеља хришћанског имена и свог прогонитеља, под нашим заповедништвом и под вођством наших војсковођа, да одбијете неправде, невоље и беде које су вам досад најнеправедније и најнемилојсрдније наношене.

7-мо. Да бисте, опет, већ на самом прагу осетили благод и сласт наше власти и господства, ми смо, излазећи у сусрет вашим молбама с урођеном нам благошћу, премилостиво одлучили.

8-мо. Да се слободно држите расцијанског обичаја источне цркве грчког обреда, као и норме старог календара, и да вам, и надаље као и досад, ниједан сталеж, било црквени, било световни, не може чинити никакве неприлике.

9-то. Нека вам је слободно да међу собом, по сопственом овлашћењу, из свог народа и језика расцијанског постављате себи архиепископа, кога ће бирати црквени и световни сталеж међу собом.

10-то. Овај ваш архиепископ нека има власт да управља свим источним црквама грчког обреда, да рукополаже епископе.

11-то. Да распоређује свештенике по манастирима.

12-то. Да тамо где је потребно подиже цркве по сопственом овлашћењу.

13-то. Да по градовима и селима поставља расцијанске свештенике.

14-то. Једном речју, да, као и досад, буде поглавар над црквама грчког обреда и заједницом исте вероисповести.

15-то. Да на основу сопственог црквеног ауторитета, снагом повластица које су вам издали наши претходници, негдашњи блажени угарски краљеви, ужива власт по целој Грчкој, Рашкој, Бугарској, Далмацији, Босни, Јенопољу и Херцеговини, као и у Угарској и Хрватској, Мисији и Илирији, где их заправо има, и уколико и док год нам, сви скупа и свако понаособ, буду верни и одани.

16-то. Надаље, црквеним сталежима, као и архиепископу, епископима, монасима и свим свештеницима грчког обреда нека остане сопствена власт да управљају у манастирима и црквама.

17-то. Тако да им нико у реченим манастирима, црквама и вашим резиденцијама не може чинити какво насиље.

18-то. Нека уживају старе слободе кад је реч о десетку, порезима и конацима, и нека нико од световних лица, изузев нас, нема власти над црквеним сталежом да кога ухапси или притвори.

19-то. Али архиепископ може таква црквена лица која од њега зависе да казни по црквеном или канонском праву ако шта скриве.

20-то. Дозвољавамо, такође, и потврђујемо да се цркве и манастири грчког обреда и све што уз њих спада, као и добра која припадају архиепископу и епископима, било каква да су, имају поседовати према даривању наших претходника.

21-во. Оне, пак, цркве које вам је одузео Турчин, непријатељ хришћанског имена, заповедили смо да се и оне врате у ваше руке кад се поново освоје.

22-го. Најзад, кад архиепископ или ваши епископи према потреби крену да обилазе манастире и цркве у градовима и селима или да поучавају парохе и паству, нећемо дозволити да им ико, било од црквених, било од световних лица, нанесе какву непријатност.

23-ће. Уложићемо, најзад, по могућству сав труд како бисмо узмогли да својим победоносним оружјем, с помоћу БОЖЈОМ, поменуто

племе расцијанско што пре поново уведемо у земље или станишта која је раније поседовало, и да непријатеља оданде протерамо.

24-то. Хоћемо да исто племе расцијанско узмогне да остане под вођством и управом сопствене власти, и да на миру ужива у старим привилегијама које му је милостиво даровало наше величанство, као и у својим обичајима.

25-то. Сем тога, одобравамо и то да, ако би ко од њих грчкога обреда преминуо без утехе деце и сродника, да онда цела таква имовина припадне архиепископу и цркви, а исто тако, ако би који архиепископ и епископ умро, да онда цела таква имовина пређе на архиепископију.

26-то. Напоследку, премилостиво хоћемо и заповедамо да сви зависе од архиепископа као од свог црквеног поглавара, како у духовним тако и у световним стварима.

27-мо. Себи чврсто обећавамо да ћете ви ово наше најдарежљивије и премилостиво допуштење заслужити свим својим напором и силама, а да ће ваша верност и оданост бити непрестано сачувана неокрњена и да је никакве олује неће уздрмати; у свему осталом ми вам, свима скупа и сваком понаособ, премилостиво потврђујемо своју царску и краљевску милост.

Трећа исто тако Леополдова диплома издата године 1695. такође посредством Угарске дворске канцеларије садржи ово:

28-мо. Милостиво смо одлучили да и поминутом архиепископу остане неокрњено његово старо достојанство и власт да може постављати епископе свог обреда (будући да му она припада по праву и обичају истог његовог обреда), а епископи које је он рукоположио – а то су часни: ИСАИЈА ЂАКОВИЋ, темишварски и јенопољски и архимандрит манастира Крушедола, СТЕФАН МЕТОХИЈАЦ, горњокарловачки и зринопољски, ЈЕФТИМИЈЕ ДРОБЊАК, сегедински, ЈЕФТИМИЈЕ ПОПОВИЋ, будимски и столнобеоградски, ЈЕФТИМИЈЕ ТЕТОВАЦ, мохачки и сигетски, СПИРИДОН ШТИБИЦА, вршачки, и ЈЕФРЕМ БАЊАНИН, великоварадски и јегарски (за које смо ми, снагом овог писма, сматрали да их ваља милостиво прихватити и сносити) – да на миру могу обављати своје духовне дужности по окрузима који су им одређени, у којима се, наиме, вољом нашег Дворског ратног савета населио и сместио довољан број породица народа расцијанског или српског, који је, као што је поменуто, из јарма турског сужањства примљен у наше подаништво; (да могу) поправљати кривце и кажњавати их по заслуги; примати штоларине и црквене приходе који им припадају по обреду и старом обичају итд.

29-то. Напоследку, да се сав народ у нашим тврђавама, варошима, крајинама и областима, односно местима која смо му уступили преко повереништва поменутог нашег Дворског ратног савета, може, ма где становао, без икаквог страха, опасности и штете по тело или по имовину, радовати слободном исповедању свога обреда и вере, да може користити и уживати пређашњу слободу од десетке, која им је још од старине одобрена на темељу Петог декрета краља МАТИЈЕ, члан трећи, и Другог декрета краља ЛАДИСЛАВА, члан последњи.

30-то. Овај, пак, десетак нека сам народ употребљава и даје на храну и приход епископима свог обреда, а наши прелати и коморски службеници нека им не чине никакве сметње.

31-во. Стога садржајем ових редова милостиво поручујемо и заповедамо, чврсто налажући верностима свих вас горе наведених и сваком од вас понаособ: дужни сте и обавезни

да кад год и колико год пута вам се, свима заједно или сваком понаособ, обрати речени архиепископ или њему потчињени епископи распитујући се у вези с горе наведеним, да их, док ствари стоје онако како је горе речено, чувате, штитите и браните од свих оних који би их противзаконито нападали, узнемиравали и наносили им штету, и да их на сваки начин чувате и одржавате у наведеним нашим допуштењима и дозволама. Будући да смо вам тиме с те стране потпуно уступили и доделили своја краљевска овлашћења по праву и правди, другачије нећете поступати.

Заштитна потврдна диплома издата године 1743. посредством Дворске ратне канцеларије гласи овако:

32-го. Свима скупа и свакоме понаособ, нашем генерал-лајтнанту, фелдмаршалима, коњичким генералима, врховним заповедницима артиљерије итд. итд. Стога свима вама горе наведеним и сваком од вас понаособ садржајем ових редова чврсто налажемо и заповедамо: да управо реченог АРСЕНИЈА ЈОВАНОВИЋА, патријарха, архиепископа и митрополита, епископе и остале свештенике монашког и световног реда, лица источне цркве грчког обреда ма ког сталежа и положаја, настањена у нашим тврђавама, варошима, крајинама и областима – умете да сачувате и одржите у њиховим већ одобреним и потврђеним привилегијама, слободама, преимућствима, овлашћењима, милостима, допуштењима и правима, свима скупа и сваком понаособ; да допустите да се њима на миру и без икакве неприлике, сметње и узнемиравања користе, уживају их и радују им се; штавише, дужни сте и обавезни да их на сваки начин штитите и браните од свих оних који би их нападали, узнемиравали и наносили им штету – онолико пута колико то од вас, или једног од вас, буду тражили речени архиепископ и они који су му потчињени, док год овај народ или племе расцијанско буде истрајавало у неумањеној верности и оданости нама и нашем узвишеном Дому; немојте допустити да се на било који начин покуша или да се догоди ма шта што би било противно њиховом садржају.

Најзад, садржај потврде која је издата године 1743. посредством Краљевске угарске дворске канцеларије јесте следећи:

33-ће. И стога, садржајем ових редова поручујемо и заповедамо озбиљно налажући нашим верним црквеним и световним сталежима и редовима нашег често помињаног краљевства Угарске и крајева који су јој прикључени, те осталим држављанима, службеницима и поданицима нашим ма ког сталежа, степена, чина, достојанства и превасходства, ма где били постављени и ма где се налазили, свима скупа и свакоме понаособ, нека дозволе да напред поменути патријарх, митрополит и архиепископ АРСЕНИЈЕ ЈОВАНОВИЋ и племе и народ расцијански и српски на миру и без икакве неприлике и сметње користе, уживају и радују се свим наведеним привилегијама, преимућствима, изузећима, милостима, допуштењима, правима и слободама, док год овај народ расцијански и српски буде истрајавао у неумањеној верности и оданости нама и нашем узвишеном аустријском Дому; и нека их у њима учврсте и одбране и од оних и онаквих који би – због клаузуле која је, као што се види из њеног горе наведеног текста, унета у потврду привилегије одобрене дана 29. септембра, године 1706. од нашег горе поменутог најљубљенијег господина стрица („Задржавајући, сем тога, за себе потпуну власт да – кад се божјом добротом и сложним настојањем речених Расцијана и осталих наших верних поданика поврати жуђени мир у реченом нашем краљевству Угарској и нашим пограничним покрајинама – да те слободе, преимућства и привилегије надаље тумачимо тако што ћемо им, према приликама, давати бољи облик” итд.), и због кривог тумачења управо поменуте клаузуле – причинили горе реченом племену и народу расцијанском каквегод неугодности; нека под претњом наше законите казне и немилости не покушавају да учине ма шта што би било противно њиховом садржају, и нека не допусте да други покушају да учине штогод.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА.

Овај извод сравнио сам са оригиналима, односно с показаним ми дипломама које су у одговарајућем облику видимиране у Тајној аустријској и у Канцеларији Дворског ратног савета, и нашао да се он подудара с њима. У Бечу, дана 31. августа, године 1743.

*Бернард Хонеш пл. Дворец
Угарске дворске канцеларије
Њ. Кр. В-ства
експедитор и конциписта*

ПРИВИЛЕГИЈЕ
ХРИСТОФОРА ЖЕФАРОВИЋА
1745.

П Р И В И Л І Є Г І Й

Ч Р Ё З Ъ

Б л а ж е н н ы я І м п е р а т о р ы
Л е о п о л д а
І о с е ф а

и

К а р о л а ш е с т а г о

С л а в н ѣ й ш а г о П о м и н а н і я:

т а к о ж д е

н ѣ ц а р с т в ю щ е е б е л и ч е с т в о

М а р і ю

т е р е з і ю

С л а в н о м у н а р о д у І м л ѣ р і ю с о р а с с і я н с к о м у

ч р е з њ с л ѣ д ю щ і а д е л у т и р т и , и

п о л н о м о щ н и к и

т о е с т ь

П а в л а Н е н а д о в и ч а , б ѣ п с я К а м и щ а с к а г о , и П а т р і а р ш е с к а г о Г е н е р а л - В и к а р а , І о а н н а Г е о р г і е в и ч а , а р х і - д і а к о н а П а т р і а р ш е с к а г о , а р с е н і а В у и ч а , о б р і с т л и к т е н а н т а К р а л е в с к а г о ѿ К р а й н и П о т и с к і а , а н д р е а а н д р е в и ч а , К р а л е с к а г о П о с т ф е р в а л т е р а П е т р о в а р а д і н с к а г о , и Х е р ш о ф а у ф ф е л о в а К а р л о в с к а г о а д м и н и с т р а т о р а .

и с х о д а т а и с т в о в а н н ы я

с р е с т в і е м њ в ы с о к ы я к а ц е л а р і и д в о р о в н у т р е н н ѣ й ш і а , б ѣ г о у т р о е н ѣ и ш е

д а р о в а н н ы я , и п о т в е р ж д е н н ы я

д н е 24 . а п р и і л і а . л ѣ т а 1743.

ОСЩЕННЫЙ КЛЕРЪ

И

СЛАВНЫЙ НАРОДЪ!

ВСЕБЛАЖЕННѢЙШІЙ, ПРЕОСЩЕННѢЙШІЙ,
БГОЛЮБИВІИ, ВСЕЧТНЫИ, ПРЕПОДОБНЫИ,
БЛГОГОВѢННѢЙШІИ

ВЫСОКЪ = И = БЛГО = РОДНЫИ, БЛГО = ПЛЕМАНИТО =
РОДНЫИ, БЛГО ПОЧТЕННЫИ, . ВСИ ВСАКАГО ЧИНА,
САНА, СТЕПЕНЕ, ЧТИ, ДОСТОИНСТВА, И ИМЕНЕ ВЪ
СЛАВНОМЪ НАРОДѢ СЕРЕБКОМЪ.

ГДІЕ, ГДІЕ, МЛТИВѢЙШІИ,
МЛТИВІИ, И ВЫСОКОПОЧТЕННѢЙШІИ.

Вси Всѣмъ СЛАВНО НАПОМАНУТАГО НАРОДА ПРИ ВЪ СКОРЫИТЕКШЕ ЛѢТѢ ТОРЖЕ СТЕОБАННО СОБОРѢ КАРЛОВАЧКАВЪ БЫЕ,
ШИИ ВЫСОКОПОЧТЕННЫИ ГД : ДЕПУТАТЫ ЧРЕЗЪ Р. МЛТИВѢЙШЕ. О ЕА КРАЛЕВ : БЕЛІИ : НА ТОЙ ПОСЛАТЫА,
И ВСЕВЫСОЧАЙШЕ НАРАЖДЕННЫА КОМИССАРИ, ЗНАМЕНАТЕЛНѢЖЕ ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛСТВО ГЕНЕРАЛ-ФЕЛ-

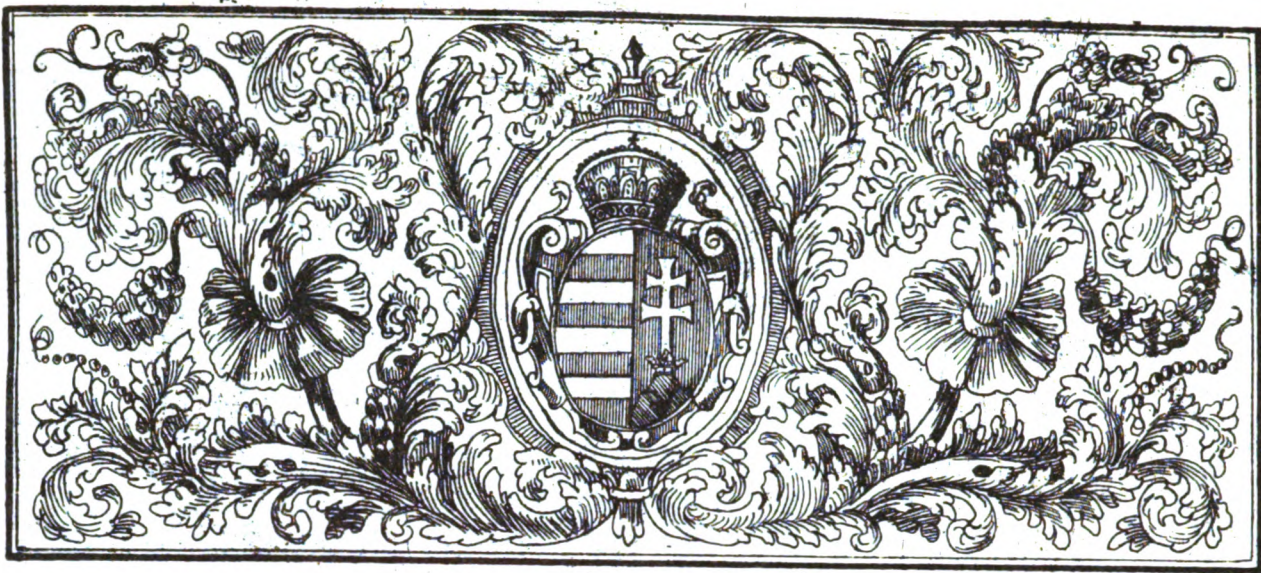
Маршал-Лейтенанта Барона Шенгсхоффенъ и его Сіятелство Гдѣна Графа Александра
 Шпатачича слѣдующія славному Народу нашему Іллірическому Сербскому Штрехъ Преславнѣ
 Лесополда, Іосифа, и Карола, Блженнѣйшаго Поминанія Императоръ Римскій, и Нѣсѣ Бѣлополуч,
 ны Царствующаго въ Кралевскѣ Величества ИМПЕРИИ АВСТРІИ ЗА ВѢСТРЪ похвално описанна
 Заслуги, Всемигнѣише дарованныя, слѣдователи и сопотвержденныя Привилегіи Собранны въ
 шемъ, неже обыче торжестве публициранныя или Народствованныя слухомъ слышаша, но, Елико же ни
 сходно уму члѣскому быти можетъ, толь пространное Царскою Мудростію, и Речивствомъ напои
 кое Сложеніе чѣхъде Привилегіи въ толь краткомъ Времені прочтенное и Народствованное
 едва въ Памати Своей Ш слова до слова понести возмогша, да протерзаннѣ рещи Мо
 гу, Мнози, Елико же и самъ Языкъ, по Концѣ Публикаціи, тыла или вторичею Народстве мыа,
 слышати, или Написанныя Опаско читати желяху, Таковимъ же Любопытствомъ самъ
 Водимъ трудился Напомануты Привилегіи діалектикомъ Латинскимъ изданны на Матерней
 Наше Славенско преко къ Грѣкѣ прибавити, и той трудомъ и Рукѣ дѣлаемъ Моимъ, тѣпомъ напи
 сѣ, Всему славному Народу въ честь, и ползу прѣставити, Елико же по желаніи Моимъ прѣслѣдующія Пр
 вилегіи въ надеждѣ добру протолкованныя, и Елико же Вѣрую, преводу оному чрезъ Горѣ Высочайше
 ченныя Кралевскія Комиссари Своеучинѣ въ Карловцѣ 5го Марта по Римскому 1744го лѣти подпи
 саннымъ равнѣогласныя, Ш трудомъ Моимъ сице тѣпомъ изложити дерзнухъ, уповаа, Елико
 Всаки Высоко почтенный Читатель хотаи предъкобы своихъ храбрость, Вѣрность, постоанство,
 службы, и Заслуги Царемъ своимъ доказанныя, и Мзду трудѣ Ш и снискаемыя аки бживи
 свидѣтелехъ познати, небудетъ Мене за извѣстество сѣтнѣаго Времени, или Ш извѣстиа ил
 ній въ семъ трудѣшася и издѣленіе положша судити, но Всакиа Мѣти, Наклонности, Блѣже
 лѣнія, помози, и Мзди сподобити, иже Вседѣ въ желаніи имѣхъ быти, и есмь.

Осѣненнаго Клепа, и
 Славнаго Народа.

ВѢБНИЧѢ 1745.

Покорнѣйшій Послѣдшникъ
 Хрістофъ: Жефаровичъ Іл: Рѣсс: бѣнц: зографъ.

Въ преводѣ Привилегіи на прѣслѣдующій Ш Латинскаго діалекта на Матерній Славенскій - Сербскій
 Языкъ трудился Павелъ Ненадовичъ Патриаршескій Писарь, иже и проситъ смиренны Высо
 копочтеннаго Читателя въ несправны не осудити, но и справити своимъ искусствомъ, и
 его трудѣи сѣбѣ въ службу пріяти.

МЫ МАРІА ТЕРЕЗІА БЖІЮ ПОСПІШАЮЩЕЮ

МЛТІЮ ЦАРИЦА ХУНГАРІИ, БОХЕМІИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКІА, СЛАВОНІИ, АРХІ-
ДУЖА АУСТРИИ, ДУЖА БУРГУНДИИ, БРАВАНЦИИ, МЕДИОЛАНА, СТИРИИ, КАРИНТИИ, КАРИОЛИИ,
МАНТВЕ, ПАРМЕ, И ПЛАЦЕНТИЕ, ЛИНЦБУРГИИ, ГЕЛДРИЕ, ВИРТЕМБЕРГЕ, ГОРНЫА, И НИЖНЯА СИЛЕЗИИ,
ПРИНЦЕССА ШВАБСКІА, И ТРАНСИЛВАНИИ, МАРХІО ОЦЕННАГО ЦАРСТВА РІМСКАГО, БУРГОВІИ,
МОРАВИИ, ГОРНЫА, И НИЖНЯА ЛЮЗАЦИИ, ГРАФИНА ХАБСБУРГА, ФЛАНДРИИ, ТЮРОЛСКІА,
ФЕРРЕТА, КИУБУРГА, ГОРИЦЕ, ГРАДИШКОГО, И АРТЕЗИЕ, ЗЕМЛИ ГЖА АЛЗАЦИИ, ГРАФИНА, НА-
МУРКА, ГЖА МАРХІИ СЛАВЕНСКІА, ПРИСТАНИЩА НАОНСКАГО, САЛИНЫ И МЕХЛИНИЕ, ОБРУЧЕННАА
КНЕГИНА ЛОТАРИНГИИ, И БАРА, ВЕЛИКА КНЕГИНА ТОШІАНСКАА. И ПРЪ: И ПРЪ:

ВѢДОМО ТВОРИМЪ, И СОДЕРЖАНІЕМЪ НАСТОАЩИХЪ | : ГРАМОТЬ | ПАМЯТИ ВЪРУЧАЕ, ИМЖЕ НАЛЕЖИ,
ВСЕМЪ, ИКЪ НАМЪ ВЪРНЫЙ НАШЪ ВОЗЛЮБЛЕННЫЙ, ЧТНЫЙ АРСЕНІИ ІОАННОВИЧЪ
ВОСТОЧНЫА ЦРКВЕ ГРЕЧЕСКАГО ЗАКОНА ПАТРИАРХЪ, АРХІ ЕПІКПЪ, И РАССІАНСКІИ МИТРОПОЛИТЪ,
СВОИМЪ, И ВСЕГО РАССІАНСКАГО НАРОДА ИМЕНЕ ЧРЕЗЪ ПРИСЛАННЫЙ НАМЪ СМІРЕННѢЙШІИ ЛИСТЪ МОЛЕБ-
НЫЙ БЛГОГОВѢИМЪ ПРЕЛОЖИЛЪ, ЕМУ Ш АУГУСТНАГО БЛГОЧЕСТИВѢЙШІА ПАМАТИ ГДІНА,
И ДѢДА НАШЕГО ПОЧТЕННѢЙШАГО ЛЕОПОЛДА РІМСКАГО ІМПЕРАТОРА, И ГЕРМАНИИ, ХУНГАРГИ,
БОХЕМІИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКІА, СЛАВОНІИ, И ПРЪ: И ПРЪ: ЦАРА СЛАВНѢЙШАГО, ДНѢ ШЕСТАГО
МЦА АПРИЛІА, И ДНѢ ДВАДЕСЯТЪ ПЕРВАГО МЦА АУГУСТА ЛѢТА ДАВНО МИНУВШАГО ТЫСАЩА
ШЕСТСОТЪ ДЕВЯТДЕСАТАГО, БЫВША ПОЗВОЛЕНІА, ПРИВИЛЕГИИ, СВОБОДЫ И ПРЕИМУЩЕСТВА, ЗА
ИСКУШЕНОЕ ВѢРНОСТИ СВОЕА ПОСТОАНСТВО, И МНОГО ОБОРАЗНЫА Ш РЕЧЕННАГО НАРОДА, И
РОДА РАССІАНСКАГО ПРОТИВЪ ОБЩАГО ХРИСТІАНСКАГО ИМЕНЕ СУПОСТАТА, АУГУСТНОМУ ДО-
МУ НАШЕМУ ТОЛИКО ВѢРНО, ЕЛИКО ПОЛЕНО УЧИНЕННЫА СЛДЖБЫ, БЛГОУТРОВНѢЙШЕ ДАРОВАН-
НАА, Ш ВОЗЛЮБЛЕННАГО ЖЕ, БЛАЖЕННѢЙШАГО ПОМИНАНІА ГДІНА СТРОІА НАШЕГО ІОСИФА,
РІМСКАГО РАВНО ІМПЕРАТОРА, ГЕРМАНИИ, ХУНГАРГИ, БОХЕМІИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКІА, СЛА-
ВОНІИ, И ПРЪ: ЦАРА, ДНѢ СЕМИГО АУГУСТА ЛѢТА ТЫСАЩА СЕМ-СОТЪ ШЕСТАГО, РАНО ЖЕ И
Ш ГДІНА, И РОДИТЕЛЯ НАШЕГО АУГУСТНѢЙШАГО КАРОЛА ШЕСТАГО СЛНАГО ПОМИНАНІА,
ДНѢ ВТОРАГО МЦА АУГУСТА ЛѢТА 1713. И ДНѢ ДЕСАТАГО МЦА АПРИЛІА, ЛѢТА НА ТЫСА-
ЩА, СЕМ-СОТЪ ПАТНАДЕСАТАГО ПОТВѢРЖДЕННА БЫВША, СМІРЕННѢЙШЕ ВЪКЛПѢ, И БЛГО-
ГОВѢИМНѢЙШЕ ПРОСА, ДА ВЫХЪ И МЫ ЧРЕЗЪ МЛТЪ БЖІЮ НАСЛѢДОВАНИМЪ НАСЛѢДІА ПРАВО,
ЦАРСТВЪ, И ПРОВИНЦИИ НАШІИ ВЛАДѢНІЕ ПРИЕМШЕ, ТЫАЖДЕ ГРАДМАТЫ ПРИВИЛЕГІАЛНЫА,
ПРАВА, СВОБОДЫ, И ПРЕИМУЩЕСТВА АУТОРИТЕТОМЪ НАШИМЪ, И МЛТІЮ ЦАРСКОЮ БЛГОУТРО-
ВНѢЙШЕ, РАНО И БЛГОУКНѢЙШЕ АППРОВІРАТИ, И СОУТВѢРДИТИ ИЗВОЛИЛИ. СЪТЪЖЕ СОДЕР-
ЖАНІА СЛѢДУЮЩАГО:

МЫ КАРОЛЪ ШЕСТЫЙ БЖІЮ ПОСПІШАЮЩЕЮ МЛТІЮ ИЗБРАН-
НЫЙ РІМСКИИ ІМПЕРАТОРЪ, ВСЕГДА ПРИБЛИТЕЛЕ, И ЦАРЪ ГЕРМАНИИ, ІАСТЕЛЛИ,
АРАГОНІИ, ЛЕГІОНА, ОБОА СИЦИЛИИ, ІЕРУСАЛИМА, ХУНГАРГИ, БОХЕМІИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТ-
СКІА, СЛАВОНІИ, БОСНЫ, СЕРБІИ, БОЛГАРИИ, НАВАРРЫ, ГРАНАТА, ТОЛЕТА, ВАЛЕНТИИ, ГАЛИЦИИ,
МАЈО,

Маґорикѣ, Севиліи, Сардиніи, Кордубе, Корсикіи, Міріи, Гієнни, Алаґарвіи, Алаґезири, Гипералтара, островѣ Канаріи, и Індійскій, и Зѣмли Корѣнтіа, Море Окіанскаго: Архі-Духъ Австріи, Духъ Бургундіи, Брабанціи, Медіолана, Шверскіа, Каринтіи, Карніоліи, Лимбургіи, Люцсембургіи, Гелріи, Виртембергга, Горныа, и нижныа Силезіи, Калабріе, Аѳени, и Непатртіи, Князь Швабскіа, Каталоніи, и Астуріи, Мархіу священнаго Царства Рімскаго, Бурговіи, Моравы, Горныа, и нижныа Лужиціи, Графъ Хабсбургга, Фландріи, Түролскіа, Феррета, Кувьурга, Горнице, и Артезіи, Зѣмли Гдѣнъ Алзаціи, Мархіу Орістана, Графъ Гоціана, Намурка, Россііона, и Кеританіи, Гдѣнъ Мархіи Славоніскіа, Пристанница Наонскаго, Вискіи, Молины, Сали, Трипола, и Мехиніи.

Вѣдомо творимъ, и содержаніемъ Настоящій памати вручае, имже надлежитъ, Всѣмъ: Имъ пре Нами Вѣрный Нашъ Возлюбленный, Чтѣный Викентій Поповичъ, Восточныа Цркве, Гречекаго Закона Архі-єпіѣпъ, и Россіанскій Митрополитъ, и Народа Іалѳрічскаго, или Россіанскаго вси стѣты Блгоговѣнныа стѣша, и чре Молебныа листи прѣложивша, ему ѿ Августнаго Блгочестивѣйшаго памати, Гдѣна, и Родителя Нашеґо Почтеннѣйшаго Авѣполда, Рімскаго Імператора, и Хунгаріи, Далматіи, Хорватскіа, Славоніи, и прѣ: и прѣ: Царя Славнѣйшаго, днѣ Шестаго Мѣа Априліа, и днѣ двадцатъперваго Мѣа Августа, лѣта давнѣ Минувшаго тысаща Шест-сотъ девятдесатаго Бываа Позволеніа, Привилегіи, Свободы, и преимущества, За искушенное Вѣрности своеа постоанство, и Много образныа ѿ реченнаго Народа, и Людства Россіанскаго протѣ общаго Хртіанскаго Имене сѣпостата Августномуу дому Нашему толикѣ вѣрно, еликѣ полезнѣ учиненныа службы Блгоутробнѣйше дарованнаа, и ѿ Возлюбленнѣйшаго, Блаженнѣйшаго Поминаніа Гдѣна, Брата Нашеґо Іосифа, Рімскаго рѣнѣ Імператора, и Хунгаріи, Далматіи, Хорватскіа, Славоніи, и прѣ: и прѣ: Царя, днѣ Седмаго Августа, лѣта тысаща Седм-сотъ Шестаго соудтвержденнаа Бывша, смиреннѣйше купѣ, и Блгоговѣннѣйше Настояще, да и Мы чре Мѣа Бжю Наслѣдованнимъ Наслѣдіа правѣ Царствъ, и Провинцій Нашей Владѣніе пріемше тыаже Грамматы Привилегійскіа, права, свободы, и преимущества Ауторитетомъ Нашей, и Мѣа Цесарю Кралѣвскою Блгоутробнѣйше рѣнѣ и блголюбнѣйше апробирати, и соудтвердити и зѣвоулимы. сѣтъже содержаніа слѣдующаго:

Мы Іосифъ, Бжюю поспѣшающе Мѣау Избранныи Рімскій Імператоръ, Всегда при, бавитель, и Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далматіи, Хорватскіа, Славоніи, Босны, Сербіи, Болгаріи, и прѣ: Царъ; Архі-Духъ Австріи, Духъ Бургундіи, Брабанціи, Шверскіа, Каринтіи, Карніоліи, Люцсембургга, и Горныа и нижныа Силезіи, Виртембергга, и Аѳени, Принцъ Швабскіа, Мархіу священнаго Рімскаго Імперіума, Бурговіи, Моравіи, Горныа и нижныа Лужиціи, Графъ Хабсбургга, Түролскіа, Феррета, Кувьурга, и Горнице, Зѣмли Господинъ Алзаціи, Гдѣнъ Мархіи Славоніскіа, Пристанница Наонскаго, и Салинъ.

Вѣдомо творимъ, и содержаніемъ настоащій памати вручае, имже налѣжѣ, всѣмъ; Кѣмъ прѣдъ Нами Вѣрный Нашъ Возлюбленный, Чтѣный Арсѣній Черновичъ, Восточный Цркве Гречекаго Закона Архі-єпіѣпъ, и Россіанскій Патріархъ, и Рѣа Іалѳрічскаго, или Россіанскаго стѣты вси Блгоговѣнныа стѣша, и чре листи молебныа изложиша ему ѿ Августнаго Блгочестивѣйшаго поминаніа Гдѣна и Родителя Нашеґо Почтеннѣйшаго Авѣполда, Рімскаго Імператора, и Хунгаріи, Далматіи, Славоніи, и прѣ: Царя Славнѣйшаго днѣ Шестаго Мѣа Априліа, днѣ двадцатъперваго Мѣа Августа лѣта давнѣ Минувшаго тысаща Шест-сотъ девятдесатаго Бываа Позволеніа, Привилегіи, Свободы, и преимущества За искушенное Вѣрности своеа постоанство, и Много образныа ѿ реченнаго Народа, и Націона Россіанскаго протѣ общаго Хртіанскаго Имене сѣпостата Августномуу дому Нашему такѣ вѣрно, еликѣ полезнѣ учиненныа службы Блгоутробнѣйше дарованнаа, Бывша, еликѣже тоєсть и содержаніе Зѣѣ послѣдующее: Ширше ипросѣтѣннѣе и зѣвѣитъ, смиреннѣйше купѣ и Блгоговѣннѣйше Настояюще, да Бжю и Мы чре Бжю мѣа Наслѣдованнѣи Наслѣдіа правѣ Царствъ и Провинцій Нашей Владѣніе пріемше тыаже Грамматы Привилегійскіа, права, свободы, и преимущества Ауторитетомъ Нашимъ, и Мѣа Цесарю Кралѣвскою Блгоутробнѣйше рѣнѣ и блголюбнѣйше апробирати, и соудтвердити и зѣвоулили: сѣтъже содержаніа слѣдующаго:

5
Мы Асѡполдъ, Бжїею поспѣшающею Млѣтїю Избранный Римскій Императоръ всегда прилѣвитель, и Германїи, Хунгарїи, Бохемїи, Далматїи, Хорватскїа, Славонїи, Босны, Сербїи, Болгарїи, и прѡ: Царь; архї-дукъ Австрїи, дукъ Бургундіи, Брабанціи, Шверске, Каринїи, Карнїолїи, Личембургъ, Горныа и Нижныа Силезїи, Виртемберга, и Фейсы, Принцъ Шварскїа, Мархїѡ ѡщеннаго Царства Римскаго, Бурговїи, Моравїи, Горныа и Нижныа Лужицїи, Графъ Хабсбургъ, Түролскїа, Феррета, Кѣбургъ, и Горице, Земли Гдїиъ Австрїи, Гдїиъ Мархїи Славенскїа, Пристанища Наѡнскаго, и Салинъ.

Всѣмъ Народѣмъ, и Провинціямъ ѡ Наслѣдїемъ Нашѣ Хунгарїи Царствѣ высаци, и Всѣмъ и тоиѣмъ прочїимъ Настоящїа: Грамоты: прочитающїи, или пославшающїи, въ первыѣ Народѣмъ Асѡполдъ, Млѣ Нашѣ Цесарскѣ, и Кралевскѣ, и Всѣмъ добро.

Вѣдомо буди Вамъ, Яко Бранѣ Түрскѣю, Намюже Завѣтоломѣ и Неправѣнѣмъ иззвѣнны по звѣнїи Нашемъ Цесарскѣ и Кралевскѣ на покровителство Бжїе, и повода Нашего правдѣ по вѣрїшеса гонїи, на той едїи Конечѣ, Яко да Народы Намъ правоположныа, и правїи, ко ѡ поманѣтѣ Нашемъ Хунгарїи Царствѣ высаци, и вса прочїа Хрїтіанѣ ѡ жестокїа Гиботы Түрскїа исторгше к древней свободѣ, древнѣмъ привилегїа и древнѣмъ сѣтѣломъ, ѡнемже высатѣ, соединенїю, слоѣ всакоѣ употребленїе ѡ вергше, и Наградѣмъ сѣдѣстѣ Түранствомъ Түрскїи введемъ, и всакоѣмъ своѣ право давше, возвратїи; сего раїи вса Народы чре всю Албанїю, Сербїю, Мѣссїю, Болгарїю, Силистрию, Ілларїю, Македонїю, и Рессїю живущїа и вса провинціи ѡ прѣреченїѣ Царствѣ Нашѣ Хунгарїи высаци, и вса прочїа народы по ігомъ Түрскїмъ стѣнаціа Блголюбїи увѣщеваше, Яко да Блгочестїивомъ, и отечѣкомъ Нашемъ желанїю соѡвѣтствующе в сѣмъ такѣмъ Народѣмъ поводомъ сотрѣннїи сѣнїи толики Түрскїи Крѣпостемъ чре побѣдоноснѣмъ оружїа Наша, за своѣ спасенїе и иззавленїе и блгочестїа Хрїтіанскаго разширенїе в страны Наша вступатѣ, протїи Түркѣмъ оружїа возмѣтѣ, поакомъ Нашимъ по прилици и требованїи на повелѣнїа Нашїи воевоѡ, и Генералѣмъ. ижесправїи и Многочїленнїи Воинство вѣскорѣ на полѣ укажутѣ, прилѣпѣтѣ, и имъ по возможности пищу и прѡ: потребнаа кїи при держанїю подадѣ, и готовѣю во всаки прилики протїи общаго Непрїтѣла приносатѣ помощь, реченнїи Воевода Нашїи, имъ всакоѣ протїи Түрскїи навѣтѣ покровителство даѣти, и Яко же твердо повелѣхѣ, достойное гдѣблїе Воинское наказованїе хранїти имѣющимъ, и законномъ Нашемъ Гдѣтвованїю своеволю сѣбѣ ѡ дадѣ, аще Млѣ и блгѣутрѣбіе Наше и сѣкусїти хотѣ. Обѣщаше Вамъ всѣмъ прѣреченнѣмъ Народѣмъ, и Провинціа, Намъ Яко Хунгарїи Царѣ по правдѣ положнѣ, и законно положїтїса хотѣщимъ, ѡдержаше впервы Блгочестїа своего, и Избранїи Воеводы свободѣ, привилегїи, и права, и знатїе ѡ всакаго общаго Бремене, и даноданїа изѣмше ѡбаче дрѣнна и ѡбычнаа прѣжде всакаго Түрскѣмъ Нашествїа, Царей и Господѣмъ права, двїгнувше такѣжде втѣхъ всакоѣ, чре Гдѣтвованїе Түрскѣе, введемъ слоѣ употребленїе, развѣ в случай Нѣжди Бранїи, в нїи же за Ваше собственное спасенїе, и Застѣпленїе по образѣ Тѣнеданїа по возможности потребнѣю по мощь возпозволїте, имже пощы Нашїи содержаватїса возмѡгутѣ, Бранїтїса Провинціи, и таготы Бранїи ѡдержати: Изѣвше Яга Түрскѣмъ вса во ѡбрѣ становїтїи и раїи должнїи за будущее по желанїи и довлѣтворенїи Ваше поставїи, и всакомъ права своа, свободу Закона, Привилегїи, и безнавѣтїи возвращше, Всѣмъ колики правдѣ сотвори, Всѣмъ Млѣ, Блгѣутрѣбіа, Блголюбїа, и отечѣкаго Нашего Покровителства, Шїршаа доаза телства Навїтїи хотѣше. Обѣщаше кромѣ того, дарѣмъ, и позволѣе всѣмъ колики свободное добра, будїи двїжимаго, или Недвїжимаго, Бже точію Түркѣмъ на Країна своѣ ѡ имѣтѣ, прїтажателство.

Творїте убо за Бга, за блгочестїе, за спасенїе, за свободу, за ѡновїтїи ѡтїшїе Ваше, безвоази в страны Наша стѣпїте ѡтѣчѣство Ваше, и дѣланїе Нївѣ Нѣѡстѣвляйтѣ, другїи Ваша вслѣдѣ Васѣмъ зовїте, и прилику сїю ѡ Бга и насѣмъ вѣ прѣнесеннѣю, и Нїкогда возвратнѣю, примїте, аще Ва, аще сыновомъ Вашїи, и аще напослѣ, доаза возлюбленномъ ѡтѣчѣствѣ и спасенїю блгѣвїтїи желаете. егда Вамъ в прочѣ Всѣмъ, и ѡсобно Млѣ Нашѣ Цесарскѣ и Кралевскѣ Намѣмъ предносїи.

Дано в Градѣ Нашѣ Вїеннѣ днѣ шестаго Мїѣа Априліа, лѣта Тысаща шѣст-сотѣ девѣат-деса҃тѣмъ, Царствѣ Нашїи, Римскаго Трїдѣсѣти Вторѣмъ, Хунгарскѣмъ

ЛЕОПОЛДЪ .

Ч. А. Хенр. Графъ ѿ Штрайтма .

На повелѣніе ѿщепеннаго Царскаго и
Кралѣскаго Величества собственное .

Стефанъ Андрей ѿ Верденбургъ .

Мы ЛЕОПОЛДЪ Вѣією поспѣшающею Мѣтїю избранный Рїмскій Імператоръ , Всегда приѣз-
витель , Германїи же Хунгарїи , Бохемїи , Далмаціи , Хорватскїа , Славонїи , Босны , Сербїи ,
Болгарїи , и прѣо : Царъ ; Архі-дѣкъ Австріи , дѣкъ Бургундіи , Брабанціи , Шаерскїа , Ка-
ринтіи , Карніолїи , Люцсембургъ , Горныа и Нижныа Силезїи , Виртембергъ , и Фрісцы ,
Принцъ Швабскїа , Мархіо ѿщепеннаго Царства Рїмскаго , Бурговїи , Моравы , Горныа
и Нижныа Лузаціи , Графъ Хабсбургъ , Тїролскїа , Феррета , Кѣбургъ , и Горїце , Земли Гдїнъ
Лизаціи , Гдїнъ Мархіи Славенскїа , Пристанища Папскаго и Салїнъ .

Почтенному , Блгоговѣйному , Намъ возлюбленному АРСЕНІЮ ЧЕРНОВИЧУ Восточныа
Цркви , Закона Греческаго Архі-епїпа , епїпомъ , и Всѣмъ Прочїимъ Црковнѣмъ , и Мірскїмъ ста-
темъ , Капитаномъ , Вице-Капитаномъ , и въ концѣ Всей обществѣ тогѣжде Зако-
на Греческаго , и Народа Россїанскаго чрѣ Гречѣмъ , Болгарїю , Россїю , Херцеговину , Дали-
цію , Подгорїю , Іенополью , и прочаа близкаа мѣста , и Всѣмъ кїимъ до прочїимъ
Настояща прочитавашїи , смотрящїи и слышашїи Мѣтъ Нашѣ Цесарскѣ , и Кралѣскѣ , и
Всѣмъ добро .

Негѣчїю изъ смиреннаго Лїста Намъ Всѣхъ вѣ іменемъ чрѣ посланнаго изъ Намъ бпїпа
Іенопольскаго Ісаїю Дїаковича , но и словеснїи егѣ изложєніемъ Іакше блгоутробнѣ-
йше Прїахѣмъ смиренное блгодарєніе Ваше , Іакѣ Васѣ изъ устѣ Варварскаго Тѣр-
скаго Тѣранства и зторгше древней возвратїхѣ свободѣ , и Всегдашнее ѿбвѣзѣ-
ніе , имѣ же Намъ за толикаго блгодѣанїа изданїе , ѿбвѣзанныа Вы и потѣмъ
Ваша исповѣдуете , вѣрѣхъ по должности Вашей , Нашїи ѿбаче толико вѣщїмъ
довлетворєніемъ Іакѣ познахъ правѣ Нашему Васѣ вѣдрѣ мѣтїи , и блготрѣбїа Наше-
го , дїки Гдїна , и Царѣ Вашего Законаго покрѣгающе , по сѣбїю Покровїтелства Нашего
по сѣ житїивамъ и умрети , похвалною блгодушіа крѣпостїю ѿвлаете . Котѣраго Намъ
сѣбѣ прїятнаго засвїдѣтелствованїа , и издатности Вашей прїзрѣніемъ Васѣ Всѣхъ ,
и ѿсѣбїи вѣ защищенїе Наше Цесаро-Кралѣское блготрѣбнѣйше негѣчїю прїемлемъ ; но
Іакѣ и дѣ блгознамени тоє Намѣрєніе вѣ срїдѣ Ваша воглѣбитсѣ , и сыновѣ Всегда воз-
вѣщаєтсѣ , и во всѣхъ стїцанїа вѣщественнїи доказателствїи содѣтверждаєтсѣ . Орѣ-
жїе вѣнапрѣ прѣтї ѿполченнѣйшаго Імене Хрїїанскаго Непрїятѣла , и Гонитѣла Вашего
по сѣбїю Нашею , и Нашїи Воєвѣ управїтелствїи прїаїти , ѿбидїе бѣды , и нужды
Вѣ беззаконнѣйше , и жесточайше Намѣнныа прогонїти , ѿтеческїи увѣщеває . Паки
дѣ Малѣкѣ и сладѣ Царства и Господарства Нашего всѣмѣмъ Началѣ ѿщутїте ,
про іамъ Вашїи блгочестїемъ На естественнїи снисходяще блголюбнѣйше проразвї-
дѣхѣ ; дѣ по Восточныа Цркви Греческаго Закона Россїанскому обыкновенїю , и
уставѣ Вѣтхаго Калєндѣра свободѣмъ державлетсѣ , и Іакѣ же досѣ , таїко и вѣнапрѣ
нїи ѿ кїї же Црковнѣ или Мірскїи статїи кїимъ ли вѣ ѿблѣблетсѣ стѣжєніе . Сѣо ,
вѣмѣмъ будїи Вамъ , Междѣ Вами собственною Властїю ѿ Нарѣда , и Іазыка Россїан-
скаго поставлѣати Архі-епїпа , егѣже статїи Црковнѣ , и Мірскїи Междѣ собою
извѣрѣ . Той же Архі-епїпъ свободѣ Властї дѣимѣтъ во всѣхъ Восточнѣ Греческаго За-
кона Цркви располагѣти , епїпи посѣати , сѣщеннїи вѣ мѣтїи урѣждѣти ,
Цркви , гдѣтребѣ вѣдѣть , собственною властїю созидѣти , вѣ Варѣша и селѣхъ Россїи .

АСКІА СЩЕННИКИ ПОЧИНОВАТИ : СЛОВО ІАКОВЖЕ ДОСЛѢ, ГРЕЧЕНАГО ЗАКОНА ЦРКВАНЪ И
 ТОГОВЖЕ ИСПОВѢДАНІА ОБЩЕСТВУ ПРЕСТАТЕЛСТВОВАТИ МОЖЕТЬ, И СОБСТВЕННИ АУТО-
 РИТЕТО ЦРКОВНИ, СЫЛОЮ ПРИВИЛЕГІИ Ш ПРѢИВЪЗ МАШИ, БЛЖЕННЫ ИНОГДА ХУНГАРИИ
 ЦАРЕЙ, ВАМЪ ДАННЫХЪ, ВО ВСЕЙ ГРЕЧЕКОИ, РАССІИ, БОЛГАРИИ, ДАЛМАТИИ, БОСНИ, ІЕНОПОЛИИ, ХЕР-
 ЦЕГОВИНИЖЕ, ХУНГАРИИ, И ХОРВАТСКОЙ, И ДѢЖЕ ПРАВИЧНО ПРЕБЫВАЮТЬ, И ПОСЛИКУ, И ДОНДЕЖЕ НА
 ВСИ, И ОСОБНЫ ВѢРНЫ, И БЛГОГОВѢЙНЫ БУДУТЬ, ВЛАСТИ УРАЖДЕНІА ДА РАДУЕТСА. СТАТЕМЪ
 КЪ ТОМУ ЦРКОВНЫМЪ, ІАКОВЖЕ АРХІ-ЕПІПЪ, И ЕПІПОВЪ МОНАХОВЪ, И ВСАКОГО ГОДА СЩЕННИКОМЪ
 ЗАКОНА ГРЕЧЕНАГО ВЪ МНТЪРѢ И ЦРКВѢ ДА ОСТАНЕТЬ СОБСТВЕННАА ВЛАСТЬ ПРАВЛЕНІА, ТАКЪ
 ІАКЪ ДА НИКТОЖЕ ВЪ ПРѢРЧЕННЫ МНТЪРѢ, ЦРКВѢ, И РЕЗИДЕНЦІАХЪ ВАШИХЪ НАСИЛІА ТВОРИ
 МОЖЕТЬ; НО ВЪ ДЕСАТЦѢ, ДАНОДАМНІАХЪ, И КВАРТИРЕХЪ ДРЕВНЕИ СВОБОДѢ ДА РАДУЮТСА,
 НИЖЕ СВРХЪ ЦРКОВНАГО СТАТА КТО МИРСКІ, КРОМѢ НАСЪ, ВЛАСТИ ДА ИМАТЬ, АРРЕСТИРАТИ, ИЛИ
 ЗАЙМАТИ КОГО, НО АРХІ-ЕПІПЪ ТАКОВЫА Ш НЕГѢ ДЕПЕНДИРУЮЩІА ЦРКОВНИКИ, ВЪ ПОГРѢШѢ-
 НІЕ НѢКОЕ ВЪПАДША, ПРАВОМЪ ЦРКОВНЫМЪ, ИЛИ КАНОНИЧѢСКИМЪ НАКАЗОВАТИ ДА МОЖЕТЬ:
 ДАРСТВУЕ ТАКОВЖЕ И СОУТВЕРЖДАЕМЪ, ГРЕЧЕНАГО ЗАКОНА ЦРКВИ, МНТЪРИ, И КЪ НИ ПРИНАЛЕ-
 ЖАЩАА, ІАКОВЖЕ И АРХІ-ЕПІПКАА И ЕПІПКАА ДОБРА, КАКОВА ОНА БЫЛА, ПО ДАРОВАНІИ ПРЕ-
 ДЪКОВА НАШЕГО ПРИТАЖАТЕЛНАА, А ІАКЪ ЦРКВИ ХРѢСЦІАНСКАГО ИМЕНЕ СУПОСТАТЪ ТУРИНЪ ВАМЪ Ш
 КЛАЗ, И ТЫА ПОВРАТИВШЕ, РУКА ВАШИ ВОЗВРАТИТИ ЗАПОВѢДАТИ БУДЕ. НАПОСЛѢДОКЪ,
 АРХІ-ЕПІПЪ, И ЕПІПОВЪ НАШИМЪ, НУЖДѢ ТАКЪ ИЩУЩЕЙ, МНТЪРИ, И ЦРКВИ ВЪ ВАРОШѢ
 И СЕЛѢ ПОСѢЩАЮЩЕЙ, ИЛИ ТАКОВЖЕ СЩЕННИКИ И ОБЩИНИ МѢСТА ПОУЧАШЕЙ НИ
 Ш КОГѢ ТАКЪ ЦРКОВНАГО ІАКЪ И МИРСКАГО СТУЖЕНІЮ ТВОРИТИСЯ, НЕПОТЕРПИ,
 СЖЕ ДАРОТВОРНѢЙШЕЕ, И БЛГОУТРОБНѢЙШЕЕ ДОПУЩЕНІЕ НАШЕ Ш ВАСЪ ВСАКИ ТЩА-
 НІЕ И СИЛАМИ Ш СЛУЖИВАЕМО, ВѢРНОСТЪЖЕ И БЛГОВѢНОСТЪ ВАШЕ НЕПОКОЛЕБИМО СОХРАНА-
 ЕМО ВСЕГДА, И НИКОИМИ БУРАМИ РАЗНИТИСЯ ИМУЩЕ НАМЪ ТВЕРДО ОБѢЩАЕ, И ВО
 ПРОЧЕ ВАМЪ ВСѢМЪ, И ОСОБНО МАТЬ НАШУ ЦЕСАРСКУЮ, И КРАЛЕВСКУЮ БЛГОУТРОБНѢ-
 ЙШЕ СОУТВЕРЖДАЕ. ДАННО ВЪ ГРАДѢ НАШЕ ВІЕННѢ, ДНѢ ДВАДЕСАТЬ ПЕРВАГО АУГУ-
 СТА, ЛѢТА ТЫСАЩА ШЕСТЬ СОУЪ ДЕВАТДЕСАТАГО; ЦАРСТВО НАШЕ, РИМСКАГО, ТРИ-
 ДЕСАТЬ ТРЕТІАГО, ХУНГАРСКАГО, ТРИДЕСАТЬ ШЕСТАГО, БОХЕМСКАГО ТРИДЕСАТЬ
 ЧЕТВЕРТАГО.

ЛЕОПОЛДЪ

Т. А. ХЕНР. ГРАФЪ Ш ШТРАТМАННА.

НА ПОВЕЛѢНІЕ ОЩЕН. ЦЕСАРСКАГО
И КРАЛЕВСКАГО ВЕЛИ. СОВѢЩЕНОЕ.

СТЕФ АН. Ш ВЕРДЕНБУРГЪ.

Разсудяюще убо благолюбивъ помянутаго Патріарха, и Архієписпа АРСЕНІА ЧЕРНОВИЧА, статѣ иже всего Рода, и Народа Імперическаго, или Россійскаго молебны разумныя и заслуги благознаменитѣйшія ѿ прибавителю домѣ Нашему снискавныя, егда тоестъ Реченный Родъ, и Народъ чрезъ вса вещей премѣны, горащими съ жесточайшій супостатомъ ратми, трающимъ такъ же, де ѿ стѣпникѣмъ Насиліа, Нахожденіа, тщета и инѣмъ сопротивныи случаѣмъ бѣда, в Цѣлои и Неразрушимой къ Немѣ вѣрности непобѣди Нетоіемъ всегда пребы, но такъ же Вещественную свою Благоговѣйства, и поручности ревность въ Множай, шій поводѣ, Іакѣ в' повизаніи пользы, и служби домѣ Нашего, такъ и в' при, ношеніи Гштовыа Помощи, и в' помоществованіи таготъ общій, великодушнѣмъ проуказу, Непріятельскаа же, и ѿ стѣпникѣмъ Намѣреніа воіже ѿ вратити, Безе, мертною Похвалою Ни Крове, ни и мѣніа Пошадѣ, но заничто и мѣвше добра вса, и неперѣше ѿ гибели житіа, и всѣхъ трудностѣ, законному Царю, и Гдѣиу своему постоянно прилѣжащъ, истинноу положникоу, и поручникоу должно исполни, и до посадѣи исполнати обѣщае, и желаетъ: смиреннѣйшему прѣпома, нутыхъ Молебникѣмъ прошенію Благоутробнѣмъ вышити хотѣхѣмъ, и тогѣ рѣи ѿ исти, наго Нашего Знаніа, Здраваго Совѣта, и Воли Благоуразуднаа, Цесарскіа же и Кра, левскіа Власти полности, и авторитета, прѣсказаннаа Привилегіи, Свободностей, и преимущества чре дѣгустнаго Гдѣиа и родителѣ Нашего Благоутробнѣйше позволен, ныа Царскіа ѿборныа Грамматы, по всѣхъ и ѿсобиѣи содержаніа и, заключеніи, и изложеніи, сими Благолюбивѣйше за пріятныа имѣты, и во всѣхъ, и чрезъ вса Благоуто, рѣи апробирѣ, и соутверждае. удержавше сверхъ тогѣ Намъ полнѣйшую Власть, возвра, тившейся чре Благость ежію, и и Імперическѣмъ, и инѣмъ вѣрныи Нашѣмъ Подданникѣмъ сосло, жное тщаніе, Црствъ Нашемъ Хунгаріи, и ѿкринимъ провинціаи Нашимъ тишинѣ, ты, ажде Свободы, преимущества, и Привилегіи дѣлше тоіковати, и в' боіи, по качествѣ Бремене, образъ поставити, купно и пространнѣйшую Нашу к' Роду Імперическому Бо, лю ширше показати, Іакѣ же къ Нашей, Црствъ же Нашей, и провинціи, а навластити и Самаго Народа Імперическаго ползѣ, и добру Видѣлоса Бѣдетъ.

Сего рѣи всѣмъ, и ѿсобиѣимъ Нашимъ урѣдованныи судилища, Іакѣ Црковныи, такъ и Мірскіи, потомъ же и всакии Црстважителѣ Нашей, Министромъ же и ѿфициалѣмъ Коего ни, будъ Степенѣ, Чина, Достоинства, и имѣне, и прочіи подданни Нашей вѣрныи, и возлю, бленныи сими остроу повелѣвае, и Заповѣдемъ, да помянутаго Патріарха, и Архієписпа и стати вса реченнаго Народа Россійскаго, вса и ѿсобиѣи прѣмыведенныа приви, легіи, Преимущества, Свободы, Власти, Мѣти, позволеніа, права, и Грамматы сіа На, ша соутвердителныа покойно, и кромѣ всакаго стуженіа припатствіа и смущеніа употреблати, уживати, и радоватиса тѣмъ, ѿставать, и в' тѣхъ руко дѣлатъ, и защи, щаютъ, и ничто протѣи содержаніа дерзаетъ, ни творять, или ѿ инѣмъ дерзатиса, и творити допустать. Иначе в' Нашу, и наследникоу Нашей тажчайшую Немѣть в' падуть, и кромѣмъ вничтоженіа дѣйства, аѣе казнь тридесать Марки Злата чис, та, полъ части фишкѣсѣ, или Сокровищу Нашему, Другѣю же ѿбидѣ терпѣв, шій воздадутъ. Свидѣтелствомъ Грамматъ сѣи рукою Нашею подписанныи, и Печа, ты Нашеа вѣщныа привѣшеніемъ укрѣпленныи. дадеса в' Градѣ Нашемъ Бѣннѣ, днѣ седмаго Мѣа дѣгуста, лѣта тысаща седмѣ сотѣ шестаго, Црствъ Нашей Римскаго сѣмъ надесятѣмъ, Хунгарскаго девятнадесятѣмъ, Бохемскаго втораго.

ІОСИФЪ.

Іоаннъ Фри: Б. ѿ Сайлернъ.
Филипъ. А. Графъ ѿ Синцендорфа.

На повелѣніе ѿщен. Цесарскаго и
Кралевскаго Вели. собственное.
Іакѣ ернеѣ Б. Г. ѿ Плѣкнеръ.

Разсуждающе уже благовоеніе поманутаго Митрополита и архі-епископа, статей же
Всего Рода и Народа Славѣнскихъ, или Россіанскихъ Милости разумныя, и Заслуги
Благо-Знаменитѣйшія въ прибавителномъ домѣ Наше снисзанныя: егда тоисте рече-
ный Родъ, и Народъ чрезъ вса вѣщи премѣны гораздѣи сѣсточашъ супостато Брании, тра-
ющъ такожде ѿступникоу насилію, нахожденію, тишѣ, и инъ сопротивны случаѣ бурѣ в нѣру-
шимой и цѣлой къ нему вѣрности, непобѣдѣ. Потокомо всегда пребысть, но такожде въ
цѣлѣннѣю свою благоговѣиства и поручности рѣшость в мислѣишъ поводе, инѣ въ
подвизаніи ползи, и служеніи домѣ Нашего, тако и в примощіи Готовыя помощи, и в по-
мощствованіи таготе общи, великоу души проумудра, непріятельна же и ѿступническа
Намѣренія Воине ѿвратити, вѣснотную похвалю ни кроуе, ни имѣніа пощаде, но за ничто
имѣвше добра вса и некрѣпше ѿгнѣлижитѣ и вѣснѣ трудностѣ, законному Царю, и Гдѣи
своему постоянному прилѣжащъ, истинноу положению, и поручникоу доимность исполни,
и до послѣдка исполнати обѣщантѣ, и желантѣ; смиреннѣйшему препоманутѣи Молебни,
къ прошенію благоутробенѣ вѣншпѣи хотѣхому, и тогорѣи ѿ истиннаго Нашего вѣдѣніа
Здравяго советѣа, и воли благоуразумна, Цесарскія же и Кралѣскія Власти полности, и аѣто
ритета прѣсказанныа Привилегіи, свободностей, и преимущества чрезъ аѣтунаго Гдѣина, и Го-
дителя Нашего благоутробнѣйше дарованныа, и ѿ Возлюбленнѣйшаго Гдѣина Брата Наше-
го, Бѣнѣишъ речеса, соутвержденныа Кралѣвскія ѿборенныа Грамматы, по вѣснѣи ѿ особиты
содержаніа и, заключенія, и изложеніяхъ силъ благоуобнѣишъ за пріятныа имамы, и во вѣ-
и чрезъ вса благоутробнѣ апроирѣе, и соутверждае: удержавше сверху тоу на полнѣи-
шюу Влѣсть, тыа же въ напре свободы, преимущества, и Привилегіи далше толкова-
ти, и в вошій по качеству Времени, поставити образъ, купно и пространнѣйшюу нашу
къ Роду Славѣнскому Волю ширше показати, Мислѣишъ къ Нашей Црѣви же Нашей, и провинци
а властитѣишъ и славаго Народа Славѣнскаго ползе и доверу видѣлоса будѣть:

Сего ради всѣмъ и особитымъ Нашей уадовленнымъ судилищѣи, яко Црковны, тако и
Міренны, потомже всаки Црѣвишѣи Нашей, Министрѣи, и ѿффициалѣи Коего нибудѣ
степене, чина, Достоинства, и имѣне, и прѣтѣи поданныи Наши вѣрны, и Возлюблен-
ныи сими ѿстрѣи повелѣвае, и заповѣдае: да поманутаго Митрополита, и архі-
епископа, и статьи вса Реченнаго Народа Нашего Россіанскаго вса и особитыа прѣдѣ-
наведенныа Привилегіи, Преимущества, Свободы, Власти, Мѣти, позволенія, права, и
Грамматы сіа наша соутвердителныа покойно и кроуѣ всакаго стѣженія, при-
патствія, и смущенія употреблѣти уживати, и радоватиса тѣмъ, ѿставати, и в тѣ-
рукодержати, и защищають, и ничто прѣтѣи и содержанія дерзѣють ни творѣти
или ѿ инѣи дерзѣтиса или творити допустѣти; Иначе Нашу, и наслѣдниковъ Нашу
тажшайшюу неимѣти, и кроуѣ воничтоженія дѣиства, аѣи в казнь тридѣсѣти Мар-
ки злата чиста, ползе чисти фѣишѣи или сокровищѣи Нашему, драгѣишѣи обидѣ терпѣв-
шѣи платити, в падѣти. Свидѣтелство Грамматы сѣи рукою Нашею по писатѣишъ, и Пе-
чатѣи Нашею вѣишѣи привѣшеніе укрѣпленныа. Дадѣса в Градѣ Нашеи Вѣннѣи днѣ
2. Мѣсяца аѣвгуста 1713. Црѣвѣи Нашей, Римскаго 2-хѣишпанскихъ 10-хѣишгарскаго
же и Бохемскаго 3-.

КАРОЛЪ

Іоаннъ Фри: Н. ѿ Сайлеръ.

Филиппъ Лѣ. Графъ ѿ Синцендорфа.

на пожелѣніе ѿ сѣишъ: Цесарскаго и
Кралѣвскаго велѣи: собственное.

Іоаннъ: Ернестъ Б. Г. ѿ Плѣкнеръ.

Digitized by Google

МЫ

10
МЫ **КАРОЛЪ ШЕСТІЙ** Бжїею поснѣшающею млгїю изиранный Римскій Импе-
раѣторъ, Всегда прибавитель, Германїи, Хиспанїи, Хунгарїи, Бохемїи, Далмаціи, Хорват-
скїа, Славонїи, Босны, Сербїи, Болгарїи, и прѡ: Царъ, Архі-дїакъ Австріи, Дїакъ Бургундіи,
Цесарскїа, Каринтіи, Карнїолїи, и Биртемберга, Графъ Хабсбургъ, Фландрїи, Тѣрол-
скїа, и Ториціе, и прѡ:

Вѣдомо творимъ и содержанїемъ настоащїи памати вѣруе, имже належитъ, Всѣмъ
Кажо Намъ предложилъ Блгоговѣннѡ чрезъ Молебныя Грамматы Вѣрныи Нашѣ
Блгоговѣнныи, Чтѣнныи Викентїи Поповичъ, Восточныи Црїевъ Греческаго Зако-
на Архі-епископъ, и Россїанскїи Митрополїтъ, Неменьше Народа Лаврїческаго или Россї-
анскаго Статѣи Вси, да, аще имъ ѡ Августнаго Блгочестїваго поминанїа Гдїи
на; и Родителя Нашего Почтеннѣйшаго Лѡполда, Римскаго Императора, и Хунгарїи,
Далмаціи, Хорватскїа, Славонїи, и прѡ: и прѡ: Царя Славнѣйшаго днѣ 6го Мѣа Апри-
лїа, и днѣ 21го Мѣа Августа, лѣта 1690го допущенїа нѣкотораа или привилегїи, Свобо-
ды и преимущества за искушенное Вѣрности Своеа постоанство, и полезныя слѣж-
бы Августному дому Нашему учиненныя млтивѣише и издашася, ѡ Возлюбленнѣй-
шаго же Блаженнѣйшаго Поминанїа Гдїина Брата Нашего Іосифа, Римскаго Импе-
ратора, и Хунгарїи, Хорватскїа, Далмаціи, Славонїи, Босны, Сербїи, и Болгарїи, и прѡ:
Царя, днѣ 7го Мѣа Августа, лѣта 1706го Кажо же и ѡ насъ днѣ 2го Августа лѣта 1715го
Млтивѣише Сопотвердишася, ничтѡ мѣнше обаче дослѣ нѣкоторїи Наши обѡи,
Црїковнаго тобѣтъ и Мїрскаго Статѣи Подданницы обрѣтаются, иже не безтаж-
ко кажѡ прѣреченныи Привилегїи, и допущенїи Наши поврежденїа, тако и неснос-
но Реченнаго Народа Лаврїческаго или Россїанскаго убїтїа, и шкоди прѣпоману-
таго Архі-епископа, и егѡ поручныа епископи и ещенники купно с Народоу в древне
Закона Своего дѣйстви смущати, нуждныи Црїевъ зданїи припатствовати, сщенни-
ки и дхѡвныа тогоже Закона аррестирати, и Непристойному изискуемїи десатїсѡ
данїю, и Квартиремъ Милитарскїи полжати, условати, и пригонати дерзають,
понижнѣише на просаще, да быхѡ не токмо тажїїа сїа убїтїи Нарочно уврачевати,
Непристойнаа Сицева дрзновенїа острѡ запрѣтити, Блгоговѣнныи Намъ Лаврїекїи
или Россїанскїи Нарѡ в употребленїи, и прїтажателствѣ покойномъ допущенїи, и При-
вилегїи Нашихъ несмущеннѡ покривати, наипаче же, понеже прѣпоманутыи ѡ Возлюблен-
нѣйшаго Гдїина Брата Нашего, Кажо же и ѡ насъ Млтивѣише дарованныи Грамматы со-
потвердителныи в само Привилегїи сложенїи, и дарованїи необрѣтающася Клаузула: За-
державше сверху того на полнѣишую Власть, возвратившася чрезъ Блгость Бжїю, прѣре-
ченныи же Россїанѡ, и инїи Вѣрныи подданникѡ Наши сосложное тѣанїе Реченному Кралевству
Нашему Хунгарїи, и ѡкраинныи Провинціямъ Наши пожеланной Тишинѣ, тыжде Свободы, преим-
щества, и Привилегїи даише толковати, и въ болшїи по Кчеству Времени обрѣпооставити, и прѡ:
вмѣщенна обрѣтается, изъ Которїа лѣваго толкованїа прѣреченному Нарѡу ѡ нѣкотори
Млтивѣишїа Мисли Нашеа Разумъ ѡи неразумѣющїи, или развращеннѡ той употреба-
ющїи немалаа Вредителства, и убїтїи узрокуются, Мы, за лучше сопотвердити Цесаро-
Кралевскїа Нашеа сверху тогоже Нарѡа в нѣ реченныи Привилегїихъ, свободѣ, и доп-
ущенїи изложенныа Богатѣишїа Наклонности и Млти дѣйство, и Весаи двинути, и
ѡбратити всакии развращеннаго толкованїа, и ѡ тѣхъ Нашкоду и убїтоку реченнаго на
Блгоговѣннаго Нарѡа происходащаго прекословіа побѣды сверху прѣреченныа Клаузули
Задержательныа, Мысль и Волю Нашу еице тогда Млтивѣише протоликовати, и изасни-
ти извоили. Мы, иже Всѣмъ Вѣрныи Нашии Подданникѡ, в Привилегїи, Свободѣ и преим-
вѣ ѡ на, или Предковъ Нашии Добро с ни сканныи нерушимѡ застѣпемїи, и Содержаеми Быти
Всегда желѣе, достойно во истинну, и праведно быти судимыа, да неменьше и ѡ прѣречен-
наго Намъ Возлюбленнаго Нарѡа Лаврїекїаго или Россїанскаго с иже изїеиу игу
Тѣрскому по сѣмъ покровѣтелства, и Власти Августнаго Дома Нашего, Кажо Законныи
Кралевства Хунгарїи Царей с похвалою приѣже, себе же и Своеа потомки нерушимѡ
Блгоговѣнства, Вѣрности и послушества Клаузою и бѣва занїемъ понижнѣише положи,
Вѣрныа и полезныа дослѣ слѣжи Намъ и обществу Хрїанскому сотвори, в напѣ такожде
и во вса будущаа Времени понижно творити обѣща з ползѣ возрадимъ, и Натѡи Конѣцъ
прѣдъ положенному Огреннѣишему прошенїю егѡ Млтивѣишѡ в нѣшїахъ, и егѡ въ правыхъ
Своеи, и Привилегїи дослѣ дарованныи противъ всакии смутителїи, или Мисли и на-
мѣнѣ,

мѣреній Нашего Разврати телей Мѣтивѣ Рѣкодержимъ, и покровительству. Волею ѹбо
 благо разсѣдною, Здравій Совѣтъ и ѿ полности Власти Нашея Цесаро-Кралѣвскія и поспѣду,
 юще Дипломи Нашей Покровительной и зъ Канцеляріи Нашея Мажарскія Кралѣвскія двѣрныа
 днѣ 16го Феврѹаріа Недавню истекшаго къ Статемъ и чиновъ Царствъ Нашей Хунгаріи,
 Хорватскія, Далмаціи, и Славоніи и прѣ: изшедшей, и ѹготованной, чрезъ Новыи сѣи ѹнѣ
 Нашъ за Всегда стоать имѹщій не токмо Мѣтивѣ ѹставляемъ, ѹраждаемъ, и хощемъ, да прѣ
 поманутаа допущенія, Свободѣ и Привилегіи Реченному Родѹ и Народѹ Россіанскому, и
 егѡ Архі-Епископъ и ли Митрополитомъ и Епископъ Мѣтивѣ дослѣ дарованна, всегда крѣп
 ка и поставленна бѣдуть, и ѡстануть, они же прѣ прѣреченныи таже и смѹтителей коихъ
 либѣ средѣ ствїемъ Дикастерій и Магістратовъ Нашей в Реченныи Царствѣ Нашей поставленныи
 и подчиненныи на настоаніе и Возпрошеніе прѣреченнаго Нарѡда, и егѡ правителей и ѡффи
 ціалѡ Рѹкою Крѣпкою Готовѡ в права Свѡихъ держатса, и защищаютъ: Но и задержанную в
 прѣповѣданныи Сопотвержденія Кмѹзѹлѣ на толикѡ изаснаемъ, и Мѣтивѣ толикѡемъ.

Да тоестъ частореченныа Привилегіи Свободѣ и допущенія частореченному Намъ возлю
 бленному Народѹ Илѹріческому и ли Россіанскому Мѣтивѣ дарованнаа дотолѣ Невредима
 пребивати, и Реченныи Намъ Благоговѣйный Нарѡ в покойномъ и Мирномъ тѣхъ прѣта
 жителствѣ, ѹпотребленіи, и ползованіи кромѣ Всакаго припатія и стѹженія содержа
 тиса подобаетъ дондеже и онъ въ должной к Намъ, и Августному Дѡмѹ Нашему, и кѡже
 Всегда ѹповаемъ, Вѣрности, Благоговѣйствѣ, и послушествѣ напоколеніемъ постоить, и
 пробавить.

Чегѡ ради Всѣмъ и ѡсобитимъ Нашимъ Судилищѣмъ тако Црѣовныи Емѡ Мирскій и Всѣмъ на
 Конецъ Царстважителѣ Нашей, Министромъ и ѡффиціалѡмъ Всакаго Степенѣ, чина,
 Достоинства, и ймене, и прочіимъ поданнымъ Нашей Вѣрныи, и Любезнымъ сими крѣпко при
 казѹемъ, и Заповѣдѹемъ, да Поманутаа Митрополита и Архі-Епископа, Епископи и прочіа
 Сщеники Дѡвныа и Мирскія коегѡ либѣ стѹта и Качества Восточныа Црѣве Греческаго
 Закона Люди, Народъ тоестъ Илѹріческій и ли Россіанскій Намъ возлюбленный во Всѣхъ и
 ѡсобитыи прѣмнѣденныи Привилегіа, прѣимѹществѣ, Свободѣ, Властѣ, Мѣтѣ, и Грамотѣ
 сѣи Нашей Покровительныи покойко и кромѣ Всакаго стѹженія припатія, и ли смѹщенія
 ѹпотребляти, ползоватиса, ѹживати, и Радѡвати допѹстатъ, и в тѣхъ наипаче час
 тѡ Реченнаго Архі-Епископа, и егѡ наслѣдники в ѹнѡритетѣ и, нѹждныи Црѣвей зда
 ніа Власти, на сщениками, и дѡвными, Лициже и, имѣніаи, и Вещми Свѡими ѹпо
 требляемомъ дослѣ Правѹ, и наказованіи, Запрѣтивше Всѣхъ койлибѣ, Вѣрѡвной ѡбаче
 Нашей, и Реченнаго Архі-Епископа Юрисдикціи Всегда Невредимой Стоащей, такожде в десѣ
 тѡ, Знаменательнѣ ѡ Собственныа Сщениковѣ и дѡвныи економѣ изискованныи, и Военныи
 Квартіроѡ, Личныи тоестъ дѡнодааніи Свободѣ содержатъ, и Рѹкодержатъ, и Ничѣго прѣтивъ
 Реченныи Привилегіи содержанія, Мыслиже, и Мѣтивѣишіа Воли Нашея свѡхъ прѣреченныа Кмѹ
 зѹли сими изіюженныа, и изасненныа, на шкодѹ, и ли ѹнѣтѡкѣ Реченнаго Намъ Благоговѣй
 наго Нарѡда покушатса, и ли творатъ, и ли ѿ прочіи Койи либѣ образѡ покушатиса и твори
 ти допѹстатъ. Иначе въ Наше и наслѣдникѡ Нашей тажчайшее Негодованіе, и кромѣ въ
 ничѣтоженія дѣла дѣіе щѣрафѣ тридѣсѣть Марки Злата чиста, половинѹ фишкѹ, и ли Со
 кровищѹ Нашему, а дѡругѹю ѡбѣдѹ терпѣвшимъ платити, вѣласти имѹще. Свидѣтельствомъ
 Граммѣтъ сѣи Рѹкою Нашею подписанныи, и Печатѣи Нашея Вѣщшіа привѣщкіемъ ѹкрѣплен
 ныи. Данно в Градѣ Нашемъ Вѣннѣ днѣ 10го Мѣа апрѣліа, лѣта ѡбновленнаго Спасенія
 на тысящѹ сем-сотѣ Пѣтѣа десѣтаго. Царствѣ Нашей, Римскаго четвѣртаго, Хиншпан
 скій 12го Мажарскаго же и Бохемскаго такожде 4го.

КАРОЛЪ

Филиппъ Лѹдовикъ Графъ ѿ Синцендорфа

На повелѣніе ѡбщѣи: Цесарскаго и
 Кралѣвскаго Вѣлѣ: Собственное.
 Іакѡ Ернестъ Б. Г. ѿ Плѣскѡръ Каваліеръ.

Разсуждающе убо мѣтивъ помянутыя Патріарха, Архі-єписпа, и Митрополи-
та ІРСЕНІА ІОАННОВИЧА, и всего народа Імѣріческаго предобрѣйшіа заслуги,
что онъ тоестъ въ недавней Врані Турской на примѣръ предна своего ІРСЕНІА ЧЕРНО-
ЕВИЧА Патріарха и Митрополита, ѿстѣнивъ свой престолъ Патріаршескій Пекискій
съ Народомъ Імѣріческимъ ему повѣренныи изъ Турскіа въ нашиа предѣли прейшелъ, и
тойже Народъ Вѣрныа и полезныа Намъ, и Августному дому Нашему служби
творити по ошралъ, тойже пакы Народъ изведеннымъ изъ Кралевинъ Хунгаріи,
Хорватскіа, и Славоніи въ великомъ числѣ урѣжати Войнствомъ бѣгоустроены, и во-
инскіа потреби за собственныа новыи какъ надлежитъ пристара къ полку Нашу въ Бав-
ріи, Бохеміи, и Італіи намѣщеннымъ, противъ Непріятелей всакихъ Крѣпко и храбро во-
свалъ, и такъ Вѣрныи подданныи и положении Должность добру исполнилъ, и донос-
лѣдѣа исполнати обѣщаетъ и желаетъ. Ѿ сѣи узрокъ, и Вещехъ добру и похвалы
учинены въ дѣлѣ искушени, и Ѿ себѣ бѣвыи смиреннѣйшему прѣреченныи Молебникъ
прошенію Мѣтивъ вѣншае, и того ради Ѿ собственныа Нашеа Вѣдомости, здрав-
го совѣта, бѣго Разсудныа же Воли и Кралевскіа Власти Нашеа Полности и ауто-
ритета прѣисчитанныа Привилегіи, Свободы, и преимуществы чрезъ Августинѣи,
шаго Гдѣина, и дѣла Нашеа Мѣтивѣйше дарованныа, Ѿ Возлюбленнѣйшаго же
Гдѣина Стрыа, и Славнѣйшаго Родителя Нашеа, какъ же Речѣа, сопотвержден-
ныа Царскіа Граммоты Свободныа по всѣхъ и ѿсобиѣи и Содержаніи сими Мѣти-
во за пріятныа имѣемъ, и во всѣхъ, и чрезъ вса Мѣтивъ апровержѣемъ, и сопотвер-
ждемъ.

Чесоради всѣмъ и ѿсобиѣимъ Нашимъ судилищѣмъ такъ Црковныи какъ и Мирскыи,
и всѣмъ напослѣдокъ Цртважителемъ Нашимъ, Министромъ и Ѿффиціаломъ всакаго
Степенѣ, Чина, Достояинства, и имени, и прочи подданнымъ Нашимъ Вѣрнымъ и Любезнымъ
симѣи остро Заповѣдуе, и повелѣвае, да помянутыя Патріарха, Митрополита, и Архі-єписко-
па, и весь Реченныи Народъ Нашъ Россіанскій всѣми и ѿсобиѣими прѣнаведенными Приви-
лѣгіями преимуществы, Свободами, Властями, Мѣтми, доущеніи, и правами чрезъ сіа ѿворен-
ныа Граммоты Наша признакныа и сопотвержденныа покойно и крѣпко всакаго стуженіа,
приплатіа или сущеніа уживати, пользоатиса, и Радоватѣ ѿставати, и вѣтѣхъ рукодержати,
кѣтомъ и противъ всѣхъ насилныи прѣпимателеи, смутителеи, и убитко творцевъ толиж,
ди, елиж ди Ѿ прѣреченнаго Архі-єпископа, и ему подчиненныхъ возпрошныи Бѣдѣ, или нѣто
Ѿ Бѣа возпрошенъ Бѣдетъ, дождеже Нарѣ сѣи Россіанскій въ непоколебимой къ Намъ, и Август-
стному дому Нашему Аустрійскому вѣрѣ и бѣгоустроеніи пребѣдетъ, Защищаютъ, и ничто
противъ и Содержаніа покушуютсѣ, или творятъ, или Ѿ инѣи кой либѣи образомъ поку-
шатиса и творити доущатъ. Иначе въ Наше и Наслѣдникъ Нашѣи тажчійше Него
дованіе, и кромѣ вничтоженіа дѣла аѣеи щрафа, тридесатѣ Марки Злата чиста, половику
фишкѣ или сокровищу Нашему, а доугую окиду терпѣвши платити, впасти имѣше.
Свидѣтствомъ сѣи Граммотѣ Рѣкою Нашею подписанныи, и Печаты Нашеа вѣщшіа приѣ-
шеніемъ укрѣпленныи. Данно въ Градѣ Нашемъ Вѣннѣ, днѣ 24. Мѣа Априліа, лѣта
1745. Царства Нашѣи третіаго.

МАРІА АЕРЄЗІА

К. Графъ Ѿ ѹлфелдѣ.

На повелѣніе ѿ сѣеннаго
Кралѣ : Вели : Сѣственнаго.

Іоа# Христофоръ Бартенщайн.

ПРИВИЛЕГІИ

ЧРЕЗЪ

БЛАЖЕННЫЯ ІМПЕРАТОРЫ
ЛЕОПОЛДА
ІОСИФА

И

КАРОЛА ШЕСТАГО

СЛАВНѢЙШАГО ПОМИНАНІА

ТАКЪЖЕ

ННѢ ЦАРСТВУЮЩЕЕ ВЕЛИЧЕСТВО

МАРІЮ

ОЄРЄЗІЮ

СЛАВНОМУ НАРОДУ ІМПЕРІИ РОССИЙСКОМУ

ЧРЕЗЪ СЛѢДУЮЩІА ДЕПУТИИ, И

ПОЛНОМОЩНИКИ

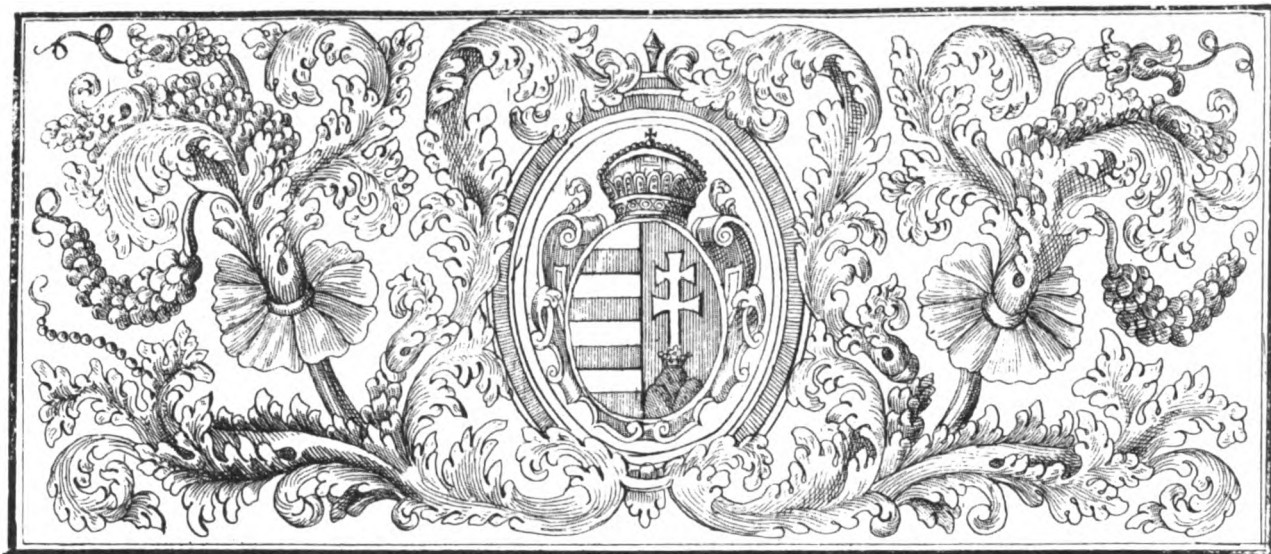
ТОЕСТЬ

ПАВЛА ПЕНАДОВИЧА, ЕПІСКАПА ІКАРШЕДСКАГО, И ПАТРІАРШЕСКАГО ГЕНЕРАЛ-ВИКАРА,
ІОАННА ГЕОРГІЕВИЧА, АРХІ-ДІАКОНА ПАТРІАРШЕСКАГО, АРСЕНІА ВУИЧА, ОБРІСТАЛИ,
ТЕНАНТА І КРАЛЕВСКАГО ѿ Крайини Потискіа, АНДРЕА АНДРЕЕВИЧА, КРАЛЕВСКАГО ПОСТ-
ФЕРВАЛТЕРА ПЕТРОВГРАДИНСКАГО, И ХЕРШОФИ УФФЕЛОВА КАРЛОВЧАКАГО АДМИНИСТРАТОРА.

СРѢСТВІЕМЪ

ВЫСОКОСЛАВНЫА КАНЦЕЛЛАРІИ ДВОРНЫА МАЖАРСКІА МЛТИВѢЙШЕ
ДЛЮВАННЫА, И СОПОТВЕРЖДЕННЫА.

ДНЕ 18 МАІА, ЛѢТА 1743.

МЫ МАРІА АБРЕЗІА БЖІЕЮ МЛТІЮ КРАЛИЦА ХУНГАРІН,
 БОХЕМІИ, ДАЛМАЦІИ, ХОРВАТСКІА, СЛАВОНІИ, РАМИ, СЕРВІИ, ГАЛИЦІИ,
 ЛОДОМЕРІИ, КУМАНІИ, БОЛГАРІИ; АРХІ-ДУКЕССА АУСТРІЙСКАА, ДУКЕССА БУРГУН-
 ДІИ, БРАБАНЦІИ, ГОРНЫА И НИЖНЫА СИЛЕЗІИ, МАЙЛОНДА, ШАЕРСКІА, КАРИНТИИ, КАРНИО-
 ЛІИ, МАНДАВИ, ПАРИИ, ПЛАКЕНІИ, ЛЕМБУРГА, ЛУЦЕМБУРГА, ГЕЛДРИИ, И БИРТЕМБЕРГА; ПРИН-
 ЦЕЗА ШВАБСКІА; МАРХІО ѿЩЕННАГО ІМПЕРІУМА РІМСКАГО, БУРГОВІИ, МОРАВЫ, ГОРНЫА И НИЖ-
 НЫА ЛУЗАЦІИ; ГРАФИНА ХАВСЕБЪРГА, ФЛАНДРИИ, ТҮРОЛСКІА, ФЕРРЕТА, КҮБЪРГА, ГОРИЦІЕ,
 ГРАДИШКОГЪ, И АРТЕЗИИ; ЗЕМЛИ Г҃ЖА У ЛУЗАЦІИ, ГРАФИНА НАМЪРКА; Г҃ЖА МАРХІИ СЛАВО-
 НІЙСКІА, ПРИСТАНИЩА НАОНСКАГО, САЛИНЪ, И МЕХЛИНИИ: ѿБРУЧЕННАА КНЕГИНА ЛОТАРИ-
 ГІИ, И БАРРА, ВЕЛИКА КНЕГИНА ТОШКАНСКАА, И ПРѢО: ПАМАТИ ВРУЧЕНІА СОДЕРЖАНІЕМЪ СІИХЪ
 ЗНАННОТВОРАЩЕ, ИМЖЕ НАЛЕЖИТЬ, ВСѢМЪ: КІАКО ВѢРНЫИ НАШЪ ЧТ҃НЫИ АРСЕНІИ ІОАННО-
 ВИЧЪ ВОСТОЧНЫА ЦР҃КВЕ ГРЕЧЕННАГО ЗАКОНА ПАТРІАРХЪ, И РАССІАНОВЪ ВЪ ЗЕМЛѢ И ДЕРЖАВѢ
 НАШЕЙ ѿБРУЧЕННЫХЪ МИТРОПОЛИТЪ И АРХІ-ЕПІКОПЪ ТАКО СВОИМЪ, ИКѢ И ВСЕГѢ РОДА И
 НАРОДА РАССІАНСКАГО ПРѢПОМАНУТАГО ИМЕНѢ, И ВЪ ЛИЦѢ ПРЕДѢ, И ПРЕЛОЖИ НАМЪ БѢВНЫА КНѢКІА
 СВѢТЛѢЙШАГО ИНОГДА КНАЗА, Г҃ДИНА КАРЛА БО РІМСКАГО ІМПЕРАТОРА, И ГЕРМАНИИ, ХИСПА-
 НИИ, ХУНГАРИИ, БОХЕМИИ, ДАЛМАЦІИ, ХОРВАТСКІА, И СЛАВОНІИ, И ПРѢО: ЦАРА, НЕСРѢСТВЕННАГО ТО-
 БѢТЬ ПРЕДЦЕССОРА, И РОДИТЕЛА НАШЕГО СЛАВНАГО ПОМІНАІА ВОЖДЕЛЕННѢЙШАГО, ПРИВИЛЕГІАЛ-
 НЫА ГРАММАТЫ ЛАТІНСКІИ ДІАЛЕКТѢ СЛОЖЕННЫА, И ВЪ СЕМЪ АРХІ-ДУКАІНО ГРАДѢ НАШЕМЪ
 БѢВНѢ АУСТРІЙСКОЙ ПО ДАТѢМО ДНѢ 8Ѣ МІА ОКТѢМВРІА, ЛѢТА Г҃ДИНА 1713Ѣ, УГОТОВАНЫА
 СОБСТВЕННЫАЖЕ ЕГѢ РУКѢ ПОПИСѢ, И ТАЙНЫА ПЕЧАТИ ЮЖЕ АКИ ЦАРЬ ХУНГАРИИ УПОТРЕБЛАЛ,
 ПРИВѢЩЕНІЕМЪ УКРѢПЛЕННЫА, СРЕДСТВІЕМЪ КОИХЪ ВЫСОКОУРЕЧЕННЫИ ИНОГДА РОДИТЕЛЪ НАШЪ
 БѢВНЫА КНѢКІА ѿЩЕННѢЙШАГО ИНОГДА КНАЗА, И Г҃ДИНА ІОСИФА ІЗЪ РАВНО РІМСКАГО ІМ-
 ПЕРАТОРА И ГЕРМАНИИ, ХУНГАРИИ, БОХЕМИИ, ДАЛМАЦІИ, ХОРВАТСКІА, И СЛАВОНІИ ЦАРА, СТРАНА
 И ПОДОБНѢ ПРЕДЦЕССОРА НАШЕГО БЛ҃ГОЧЕСТИВѢЙШАГО ПОМИНАІА ГРАММАТИ ПРИВИЛЕГІАЛ-
 НЫА, СОПОТВѢРДИТЕЛНЫА, ИМЖЕ ТОБѢСТЬ ТОЙЖЕ СТРИИ, И ПРЕДЦЕССОРЪ НАШЪ, БѢВНЫА ТРИ
 ѿЩЕННѢЙШАГО ПРИНЦА ИНОГДА И Г҃ДИНА АБѢПОЛДА РАВНО ОБРАЗНѢ РІМСКАГО ІМПЕРАТО-
 РА, И ГЕРМАНИИ, ХУНГАРИИ, БОХЕМИИ, ДАЛМАЦІИ, ХОРВАТСКІА, И СЛАВОНІИ ЦАРА, ДѢДА НАШЕ-
 ГО, КУПНОЖЕ БЛАЖЕННѢЙШИА ПАМАТИ ПРЕДЦЕССОРА ГРАММАТИ ПРИВИЛЕГІАЛНЫА, И ПОКРОВИ-
 ТЕЛНЫА, ЧЕРЕЗЪ УГОТОВАНІЕ КАНЦЕЛЛАРИИ НАШЕА КРАЛЕВСКІА ДВОРНЫА МАЖАРСКІА НА СТРАНѢ
 И ПРОШЕНІЕ ЧТ҃НАГО ИНОГДА АРСЕНІА ЧЕРНОВИЧА ПРѢРЕЧЕННЫА ВОСТОЧНЫА ГРЕЧЕСКАГО
 ЗАКОНА ЦР҃КВИ ТОГДА ПАТРІАРХА, МИТРОПОЛИТА И АРХІ-ЕПІКОПА, СЛѢДОВАТЕЛНѢ ПРЕДПОМЕН-
 ТАГО АРСЕНІА ІОАННОВИЧА ПРЕДЦЕССОРА ЗА И СВѢРХЪ ѿ И СВѢРХЪ МИТРОПОЛИТСКАГО И
 АРХІ-ЕПІКОПСКАГО ЕГѢ АУТОРИТЕТА, И ЗАКОНА ПРѢРЕЧЕННАГО РОДА И НАРОДА РАССІАНСКА-
 ГО ЦѢЛО И НЕВРЕДИМО СОДЕРЖАВАТИСЯ ИМУЩИХЪ ИКѢ И ЗВАНІИ ТѢХЪЖЕ УРАДОВЛЕН-
 НЫ, И УСТРОЕННЫ, И ИНИ РАЗЛИЧНЫ ПРЕИМУЩЕСТВЪ МЛТІИ, ДОПУЩЕНІИ, ПРАВЪ, И СВОЕѢ
 СВОИМЪ ОБРАЗѢМЪ БЗПЕДИРАЮХЪ ПРЕДПОМАНУТОМУ ИНОГДА АРХІ-ЕПІКОПУ И МИТРОПОЛИТУ
 И ВСЕМЪ ПРѢРЕЧЕННОМУ НАРОДУ РАССІАНСКОМУ МЛТІВО ДАРОВАННЫХЪ, И ВЪ ПРѢ БЫВЛЕННЫ ТРѢ-
 ДѢДА ИНОГДА НАШЕГО ГРАММАТАХЪ ШИРШЕ ИЗЛОЖЕННЫ, ИЗДАННЫА МЛТІВО ПОТВѢРДИ
 ПОЗНАЛСА СОДЕРЖАНІА НИЗУПИСАННАГО: ПРОСА ВЕЛИЧЕСТВО НАШЕ ПОМАНУТИИ АРСЕНІИ

16.
ІОАННОВИЧЪ ТАКЪ СВОИМЪ, ТАКЪ И ПРЕРЕЧЕННАГО НАРОДА РАССІАНСКАГО ИМЕНЕМЪ
ДОЛЖНЫМЪ МОЛЕНІЕМЪ СМЕРЕННѢЙШЕ ДА БЫХОМЪ И МЫ ПРЕ-НАВЕДЕННЫЯ ГДІНА ИНОГ-
ДА РОДИТЕЛЯ, И СТРІЯ ПРЕКОВЪ НАШИХЪ ГРАММАТИ СОПОТВЕРДИТЕЛЬНЫЯ, ПРИВИЛЕГІАЛНЫЯ,
ВСАЖЕ И ОСОБЛИВАА ВЪ НИ СОДЕРЖИМА, ДОБРА, И ПРИАТНА ИМѢВШЕ, И ГРАММАТИКА НАШИМЪ
РАВНѢ ПРИВИЛЕГІАЛНЫ СОПОТВЕРДИТЕЛЬНЫ ВЪМѢСТИТИ И ВЪПИСАТИ СОТВОРИШЕ, АВТОРИТЕТО НАШЕ
КРАЛЕВСКИМЪ АППРОВІРАТИ, УКРѢПИТИ, БЛГОПРИМИТИ, И ЗА ПРЕРЕЧЕННАГО МИТРОПОЛИТА И АРХІ-
ЕПІСКОПА ГРЕЧЕСКАГО ЗАКОНА АРСЕНІА ІОАННОВИЧА, И НАРОДА РАССІАНСКОЙ МЛТИВѢ СОПОТВЕР-
ДИТИ ИЗВОЛИИ. ИХЪ ГРАММАТИ ПРИВИЛЕГІАЛНЫХЪ СОПОТВЕРДИТЕЛЬНЫ СОДЕРЖАНІЕ СЛѢДУЕТЪ
СКИМЪ ОБРАЗОМЪ:

МЫ КАРОЛЪ ШЕСТІЙ БЖІЕЮ МЛТІЮ ИЗБРАННЫЙ РІМСКОЙ ІМПЕРАТОРЪ ВСЕГДА ПРИВАВН-
ТЕЛЬ, И ЦАРЬ ГЕРМАНИИ, ХИСПАНІИ, КАСТЕЛЛИ, АРАГОНИ, ЛЕГІОНА, ОБОИ СИЦИЛІИ, ІЕРУСАЛИМА,
ХУНГАРИИ, БОХЕМИИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКИА, СЛАВОНІИ, РАМИ, СЕРВИИ, ГАЛЛИЦИИ, ЛОДОМЕРИИ, ІКУ-
МАНИИ, БОЛГАРИИ, НАВАРРИ, ГРАНАТЕ, ТОЛЕТА, ВАЛЕНТИИ, ГАЛЛЕЦИИ, МАЈОРИИ, ХИСПАЛА, САДНИ-
ИЕ, КОРДУБЕ, КОРСИКИ, МЮРЦИИ, ГІЕННА, АЛГАРИИ, АЛГЕРИИ, ГИБРАЛТАРА, ОСТРОВЪ КАНАР-
СКОЙ, ВОСТОЧНЫИ ІНДІИ, И ЗАПАДНЫХЪ, ОСТРОВЪ, И ЗЕМЛИ ТВЕРДЫА, МОРА ОКИАНСКАГО
И ПРѢ: АРХІ-ДУКА АУСТРИИ, ДУКА БУРГУНДИИ, БРАБАНЦИИ, МАЙЛОНДА, ШТАЕРСКИА, КАРИН-
ТИИ, КАРНІОЛИИ, АУЦЕМБЕРГА, ВИРТЕМБЕРГА, И ФІЕКИ, ГОРНЫА И НИЖНЫА СИЛЕЗИИ, ААХЕН-
И НЕОПАТРИИ, ПРИНЦЪ ШВАБСКИА, МАРХІУ ОЩЕННАГО ЦАРСТВА РІМСКАГО, БУРГОВИИ,
МОРАВЫ, ГОРНЫА И НИЖНЫА ЛУЗАЦИИ, ГРАФЪ ХАЕСБЕРГА, ФЛАНДРИИ, ТЮРОЛСКИА, БАРИ-
НОНЕ, ФЕРРЕТА, ІКУБЕРГА, ГОРИЦЕ, РОССИЛОНА, И КЕРИТАНИИ, ЛАНДГРАФЪ АЛЗАЦИИ, МАР-
ХІУ ОРИСТАНА, И ГРАФЪ ГОЦЕАНА, ГДІНА МАРХІИ СЛАВОНІЙСКИА, ПРИСТАНИЩА ЛАОНСКА-
ГО, БИСКИИ, МОЛИНА, САЛИНЫ, ТРИПОЛА, И МЕХЛИНИИ И ПРѢ: ПАМЯТИ ВРУЧАЕМЪ СОДЕР-
ЖАНІЕМЪ НАСТОАЩИ ЗНАННОТВОРАЩЕ ИМЖЕ НАЛЕЖИТЬ ВСѢМЪ; КАКЪ ВѢРНЫЙ НАШЪ
ЧТѢНЫЙ ВИКЕНТИЙ ПОПОВИЧЪ ВОСТОЧНЫА ЦРКВЕ ГРЕЧЕСКАГО ЗАКОНА МИТРОПОЛИТА
И АРХІ-ЕПІСКОПЪ ТАКЪ СВОИ, ТАКЪ И ВСЕГЪ РОДА РАССІАНСКАГО, И НАРОДА СЕРЕСКАГО
ИМЕНЕМЪ, И ВЪ ЛИЦѢ ПРЕДАДА, И ПРЕЛОЖИ НАМЪ ЯВНЫА ИСКІА СВѢТАБІИШАГО ИНОГ-
ДА КНАЗА, ГДІНА ІОСИФА ПЕРВАГО РІМСКАГО ІМПЕРАТОРА, И ГЕРМАНИИ, ХУНГАРИИ, БО-
ХЕМИИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКИА, И СЛАВОНІИ И ПРѢ: ЦАРѢ НЕСРѢСТВЕННАГО ЧОЕШЕ ПРЕДЕ-
ЦЕССОРА И БРАТА НАШЕГО ВОЖДЕЛЕННѢЙШАГО СЛАВНАГО ПОМИНАНІА ПРИВИЛЕГІАЛНЫА
ЛАТИНСКИ ДІАЛЕКТО СЛОЖЕННЫА И ВЪ СЕМЪ ГРАДѢ НАШЕМЪ ВІЕННѢ АУСТРИЙСКОЙ ПО ДАТѢМО-
ДНЕ 29 МІА СЕПТЕМВРИА ВЪЛѢТѢ ГДІНИ 1706 УГОТОВАНЫА, ИСОБСТВЕННЫА ЕГО РУКИ
ПОПИСОМЪ, И ТАЙНЫА ПЕЧАТИ, ЮЖЕ АКИ ЦАРЬ ХУНГАРИИ УПОТРЕБАЛЪ, ПРИВѢЩЕНІЕМЪ
УКРѢПЛЕННЫА: СРѢСТВІЕМЪ КОТОРИХЪ ННѢРЧЕННЫИ ИНОГДА БРАТЪ, И НЕСРѢСТВЕННЫЙ
ПРЕДЕЦЕССОРЪ НАШЪ ІОСИФЪ ЯВНЫА ИСКІА ТРИ ОЩЕННѢЙШИАГО ИНОГДА КНА-
ЗА И ГДІНА АБСОПОЛА РАВНО РІМСКАГО ІМПЕРАТОРА, И ГЕРМАНИИ, ХУНГАРИИ, БО-
ХЕМИИ, ДАЛМАТІИ, ХОРВАТСКИА, И СЛАВОНІИ И ПРѢ: ЦАРѢ, РОДИТЕЛЯ, И ПОДОБНѢ ПРЕ-
ДЕЦЕССОРА НАШЕГО БЛАЖЕННѢЙШИА ПАМЯТИ ВОЖДЕЛЕННѢЙШАГО ГРАМАТИ РАВНО
ОБРАЗНѢ ПРИВИЛЕГІАЛНЫА, И ІКУПНО ПОКРОВИТЕЛЬНЫА ЧРЕЗЪ УГОТОВАНІЕ КАНЦЕЛАРИИ
НАШЕА КРАЛЕВСКИА ДВОРНЫА МАЈАРСКИА НА СТРАНУ И ПРОШЕНІЕ ЧТѢНАГО ИНОГДА АР-
СЕНІА ЧЕРНОЕВИЧА ПРЕРЕЧЕННЫА ВОСТОЧНЫА ЦРКВЕ ГРЕЧЕСКАГО ЗАКОНА ТОГДА АРХІ-
ЕПІСКОПА И РАССІАНСКАГО ПАТРИАРХА, СЛѢДОВАТЕЛНѢ ПРЕНАВЕДЕННАГО ВИКЕНТИА ПОПО-
ВИЧА ПРЕДЕЦЕССОРА О-И-СВОХЪ АВТОРИТЕТА ЕГО, И ЗАКОНА ПРЕРЕЧЕННАГО РОДА И НА-
РОДА РАССІАНСКАГО ЦБЛЮ И НЕВРЕДИМО ОБДЕРЖАВАТИСЯ ИМУЩАГО, ТАКЪ И ЗВАНІИ ТѢ-
ЖЕ УРАДОВАННЫХЪ, И УСТРОЕННЫХЪ, И ИНИ РАЗЛИЧНЫХЪ ПРЕИМУЩЕСТВЪ, МЛТЕН, ДОПУЩЕ-
НИИ, ПРАВЪ, И СВОИ СВОИМЪ ОБРАЗОМЪ ИЗДАНЫА, ПРЕПОМАНУТЪ МЖЕ АРХІ-ЕПІСКОПЪ И МИ-
ТРОПОЛИТЪ СЛѢДОВАТЕЛНѢЖЕ И ВСЕМЪ ПРЕРЕЧЕННОМУ ЛЮДСТВУ, РАССІАНСКОМУ, И НАРОДУ СРѢСКО-
МУ МЛТИВѢ ДОПУЩЕННЫХЪ, И ВЪ ПРЕДЪВЛЕННЫИ ТРЕХЪ ОТЕЧЕСКАГО НАШЕГО ВЕЛИЧЕСТВА ГРАМ-
МАТИ ИШРШЕ ИЗЛОЖЕННЫИ МЛТИВѢ ПОТВЕРДИ, И ЕЩЕ КТОМУ ГОРБНАВЕДЕННАГО ИНОГДА АРСЕ-
НІА ЧЕРНОВИЧА, И ВСЕ ПРЕРЕЧЕННЫИ НАРОДЪ РАССІАНСКОЙ СКОХЪ ЯВНЫ ИХЪ ТОГДА ЗНАТЕ-
ВАНІИ БУДУЩИ СПОСОБНЫМЪ ВРЕМЕНЕМЪ НАПОЛНИТИСЯ ИМУЩИХЪ ОБРАЗИ, ВИДИ, И НАЧИНИ
ВЪ ПРЕНАВЕДЕННЫИ ГДІНА ИНОГДА БРАТА НАШЕГО ГРАММАТАХЪ СОПОТВЕРДИТЕЛЬНЫИ ИЗВѢ-
ЩЕННЫИ МЛТИВѢ ОБНАДЕЖЛИВЪ ПОЗНАЛСА, СОДЕРЖАНІА НИЗЪ ПИСАТИ: ДОСА ВЕЛИ-
ЧЕСТВО НАШЕ ПОМАНУТЫИ ВИКЕНТИЙ ПОПОВИЧЪ ТАКЪ СВОИ, ТАКЪ И ПРЕРЕЧЕННАГО
РОДА РАССІАНСКАГО, И НАРОДА СРБСКАГО ИМЕНЕМЪ ДОЛЖНЫМЪ МОЛЕНІЕМЪ СМЕРЕННѢЙШЕ,
ДАБЫХОМЪ И МЫ ПРЕДНАВЕДЕННЫА ГДІНА ИНОГДА БРАТА, И НЕСРѢСТВЕННАГО ПРЕДЕ-
ЦЕССОРА НАШЕГО ГРАММАТИ СОПОТВЕРДИТЕЛЬНЫА ПРИВИЛЕГІАЛНЫА, ВСАЖЕ И ОСОБЛИВАА

в тѣхъ содержима добра, и пріятна имѣвшие, и Грамматѣ Нашей Равно Привилегіальнымъ вѣстити, и вписати сотворше, авторитетомъ нашимъ Цесаро-Кралевскій аппробирати, укрѣпити, благопримити, и за прѣреченнаго Митрополита, и архі-епископа Греческаго Закона, Родъ же и Народъ Россіанскій Мѣтиво Сопотвердити изволили. Ихъ же Грамматъ Привилегіальныхъ Сопотвердителей Содержаніе слѣдуетъ симъ образомъ :

Мы Іосифъ Вжівю Мѣтиво Избранный Римскій Императоръ Всегда Прибавитель, и Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далматіи, Хорватскіа, Славоніи, и прѣо: Царъ, архі-дукъ Австріи, дукъ Бургундіи, Брабантіи, Штаерскіа, Каринтіи, Карніоліи, Мархѣ Моравы, Принца Луцсембурге, и Горныа и Нижныа Силезіи, Виртемберга, и Фекіи; Принца Швабскіа, Графъ Хабсбурга, Тѣролскіа, Феррета, Кѣвурга, и Горнице и прѣо: Памаги вѣручаемъ содержаніе Настоящихъ Знаннотвораще, имъ же нѣлжитъ всѣмъ; Ико вѣрныи Нашъ Чтныи **Арсеній Черноевичъ** Восточныа Цркви Греческаго Закона архі-епископъ, и Россіанскій Патріархъ тако Своимъ Бже Всего Людства Россіанскаго, и Народа Срѣскаго Именѣ и Лици предаде и прѣложи Величеству Нашему Явныа нѣкіа Три Грамматы Привилегіальныа купно и Покровительныа ѡщеннѣйшаго Иногда Принца и Гдѣина **Юполда** Римскаго Императора, и Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далматіи, Хорватскіа, и Славоніи и прѣо: Царя Всегда Прибавителя, Родителя и предѣссора Нашего Славнаго поминанія Бождееннѣйшаго: Первыа тоестъ 11го Декаврія влѣтѣ Гдѣи 1690го Вторыа влѣтѣ 1691го дне 20го Августа: Третья же по датумо 4го Мѣа Марта влѣтѣ Гдѣи 1695го Вся вса чѣска в сѣихъ Градѣ Нашемъ Виеннѣ Австрійской чрезъ уготованіе Канцелларіи Нашеа Кралевскіа дворныа Мажарскіа Латинскимъ діалектомъ сложенныа, и изданныа, и Собственною Рѣкою тогожде Отчеческаго Величества Нашего пописаныа, и тайною печатію, бже аки Царъ Хунгаріи употреבלа, укрѣпленныа; Средствомъ Которыхъ тожде Иногда Отчеческое Величество Наше не токмо древныи тогожде архі-епископи и Патріарха авторитетъ, и именованнаго Людства и Народа Россіанскаго Законъ цѣло и полно заѡставивше, Но такожде Явныа и ныа Свогоди, Преймущѣва, Мѣти, допущенія, и Права прѣ именовакому архі-епископу и Патріарху, Народу же и Людству Россіанскому или Сербскому даровавше, и прочаа такожде званія таможе Явнѣйше содержаема, и ѡписанна Явныи рай вѣзорѣ, причинѣ, образѣ, Видѣи, и начинѣ в тѣхъ же трехъ Грамматѣ Бснѣ, и ширше изложенныи Мѣтиво урядише, и Разположше, к томъ же архі-епископа и Патріарха, и Людство Россіанское на толико по Мѣтивѣйше Цесаро-Кралевское Свое Покровительство Пріемше, купно же и всѣхъ вѣрныхъ Своей Реченнаго Царства Хунгаріи, странъ же и Разпредѣловъ емѣ надлежащихъ и положнѣи Статей и Чинѣвъ Рѣкодержанію и Защищенію ѡсовликомъ препоручивше позналоса, Содержанія низу писаннаго: Просѣ Величество Наше, смиреннѣйше, дабыхомъ и Мы прѣнаведенныа Благопомаиутаго Отчеческаго Величества Нашего Три Грамматы Привилегіальныа, вса же и ѡсоблива в тѣхъ же содержимыа, добра и пріятна имѣвшие, и Грамматѣ Нашимъ Равно Привилегіальныи вѣстити и вписати сотворше, авторитетѣмъ нашимъ Цесаро-Кралевскимъ аппробирати, укрѣпити, благопримити, и за прѣреченнаго архі-епископа и Патріарха Греческаго Закона, и Людство, или Нарѣ Россіанскій Мѣтиво Сопотвердити изволили.

Ихъ же Грамматъ Первыи Горѣреченнаго дне 11го Мѣа Декѣ: лѣта прѣдѣ именованнаго 1690го прѣдѣ уготованныи, и изданныи Глагольное Содержаніе и Рѣзумъ слѣдуетъ, симъ образомъ :

Августинъ Вжівю Мѣтиво Избранный Римскій Императоръ Всегда Прибавитель, и Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далматіи, Хорватскіа, Славоніи, Босны, Сербіи, Булгаріи и прѣо: Царъ, архі-дукъ Австріи, дукъ Бургундіи, Брабантіи, Штаерскіа, Каринтіи, Карніоліи, Луцсембурга, и Горныа и Нижныа Силезіи, Виртемберга, и Фекіи, Принца Швабскіа, Мархѣ ѡщеннаго Царства Римскаго, Бурговин, Моравѣ, Горныа и Нижныа Алзаціи, Графъ Хабсбурга, Тѣролскіа, Феррета, Кѣвурга, и Горнице; Ланд-Графъ Алзаціи, Гдѣаръ мархѣи Славонійскіа, пристанища Наонскаго, и Салинь, и прѣо: Всѣмъ и ѡсобитѣи вѣрнымъ нашимъ, Гдѣамъ Прелатомъ

Баронѣмъ, Велможамъ, и Намешѣмъ Іакѡ и Верховнымъ = и Вице-Испанѡ, коихъ
 либѡ Комитатѡ, Барошей паки Нашихъ, и инъ Весеи и сель Судіамъ Бургерманс-
 терѡ, управителемъ Градо-Началникомъ къ тому Нашей, обер- и Вице-Капитаномъ, и
 прочимъ Всякаго состоянія, степенѣ, чѣти, и Воинственнаго Равнѡ Іакѡ и Камер-
 скаго Званія Людѣмъ гдѣлибѡ въ назначенныя Царствѣ Нашей Хунгаріи тобѣ, Дал-
 маціи, Хорватской, Славоніи, Сербіи, Рацин, Болгаріи, Босни, и странѣ имъ принадлежащихъ
 Іакѡ въ Херцеговинѣ, Ієнополіу, и Подгоріи, пребывающихъ и поставленнымъ Настояща
 Наша /: Граммати / Видѣти, Читати, или читаема слышати имущи здравіе и мѣтѣ:
 Понеже чѣтному, Бѣгоговѣйному Намъ Возлюбленному Арсѣнію Черновичу Восточныя
 Цркви Закона Греческаго Рацианскому Архі-Епископу, Епископомъ также и прочимъ Црков-
 нымъ и Мирскимъ Стѣтемъ, Капитанѡ, Вице-Капитаномъ, и всему вѣконцѣ обществу того-
 де Греческаго Закона и Народа Рацианскаго чрѣ Греческую, Болгарію, Рацию, Херцеговинѣ,
 Далмацію, Подгорію, Ієнополию, и прочая прѣреченныя принадлежаща мѣста бывающимъ, и
 же тобѣ изъ устѣ Барварскаго Турскаго Туранства и исторгнуты, Правѣ Нашемъ
 себѣ, и своа потомки вса, и вѣнѣдро мѣти и Бѣгодати Нашеа, аки Гдѣара, и Цара
 своего правилинаго полагающе, по сѣбѣ покровительства Нашего посемъ жити и ум-
 рети похвалною Великодушія Крѣпостію Іавиша, не токмо Іавныя Привилегіи, и сво-
 боде силою Мѣтивыа Дипломи Нашеа днѣ 21: мѣа Аугуста, лѣта нѣбѣтенущаго
 доуписаннаго по собственныа Рѣки Нашеа пописомъ издатыа позволить, и да-
 ровати; Но тѣхъ же всѣхъ сѣ Цѣлою фамилією, вѣщми и имѣніями коимилибѡ в На-
 ше Кралевское Защищеніе, ѡсобливѡ ѡбранѣ, и Покровительство прійимити, кѣтому
 и Вашему Защищенію, ѡбранѣ, и ѡсобливому покровительству препорѣчити судихѡ.
 Того ради Вамъ, имже верху, всѣмъ сими Нарочинѡ Крѣпко повелѣвающе и Заповѣ-
 дуемъ, Іакѡ да ѡ кнѣ и допослѣдка прѣименованныа, Архі-Епископа, Епископи, и вса прѣ-
 чіа Црковныа и Мирскіа Всякаго состоянія, и чина предповѣданнаго Восточныа Цркви
 Греческаго Закона Люди со всею фамилією, вѣщми и имѣніями всѣми въ прѣнаведенны
 и Привилегіяхъ, и свобода вѣ прѣписанной мѣтивѣй Нашей Дипломи ширше на знаменов-
 ны и изложенны противъ всѣхъ Насилны и Препинателей, смутителей и убиткотворце
 вѣмѣсто и вѣ лицѣ Нашемъ защищати, Бранити, и Рѣнодержати, и вѣтѣхъ такѡ сами вы
 содержати, Іакѡ и ѡ кнѣхъ содержаватиса творити; вѣ Концѣ прѣсказандѡ мѣтѣ Нашей
 имъ прѣсимъ мѣтивѣише данною уживати, употреблати, и радѡватиса доуслити и
 и имъ во всяку помощь и дѣсистенцію да будете, и за *salvum conductum* /: За Пра-
 ню /: или паже прѣпомандѡмъ Архі-Епископу иногда и за повозѣ /: или форшпо-
 провидѣти всякими образи должны будете. Ауторитѣтомъ Нашимъ Кралевскимъ
 Вамъ вѣсемъ сими полнѡ данною и доушченною, иначе не створше; сѣа прочетше, и
 давшемъ Возвративше. Данно вѣ Градѣ Нашемъ Вѣннѣ Австрійской днѣ 11: мѣа де-
 кемъ: лѣта Гдѣна 1690. Царствѣ Нашей, Рацискаго 33: Хунгаріи и прочи 36: Бохеміи же 35:
 лѣта

ЛЕОПОЛДЪ

Блаژیісѣ Іакѡмъ епископъ Ничѣрскіи.
 Іакѡмъ Махолани.

Вторыхъ же сложеніе сицево естъ:

ЛЕОПОЛДЪ Бѣією мѣтѣю Избранный Рацискій Императоръ всегдѣ Прибавитель, и Гер-
 маніи, Хунгаріи, Бохеміи, Далмаціи, Хорватскіа, Славоніи, Босны, Сербіи, Болгаріи,
 и прѡ: Царѣ, Архі-Дукѣ Австрій, Дукѣ Бургундіи, Бранантин, Шверскіа, Каринтіи,
 Карніоліи, Лухембурга, и Горныа и Нижныа Силезіи, Виртембергѣ, и Аѣки, Принциа Швар-

снѣа, Мархѣи Морави, и оѡой Лузаціи, Графъ Хабсбургъ, Тѣролскіа, Ферретъ, Кѣнѣур-
га, и Горици, Мархѣи ѡсѣненнаго Царства Римскаго на Анзонахъ вѣ Бургови, Инд-Графъ
Анзацин, Гдѣръ Мархѣи Славѣнскіа, Пристанища Наѡнскаго и Салинъ, и прѡ: Чтѣномъ, Бѣго-
говѣиномъ Намъ Возлюбленному АРСЕНІЮ ЧЕРНОВИЧУ Вѡсточнаго Црѣкѣнаго Зако-
на Россіанскому архі-епікопу, епископу, и Всѣмъ Прѡчимъ Црѣковнымъ и Мірскимъ, Капита-
номъ, Вице Капитаномъ, и Всемъ ѡбществу тогожде Греческаго Закона и Народа Россіанскаго
чрезъ Хунгарію, Славонію, Илѣврію, Мѣссію, Албанію, Греческую, Болгарію, Херцеговину,
Далмацию, Подгорію, Ієнополію, и прѡчаа принадлежаща мѣста, и коимъ ни бѣ прѡ-
чимъ Настоящія: Граммати: | Наша Видѣти, читати, или слышати имущимъ Мѣ-
намъ Цесарскѣ и Кралевскѣ, и Бсѣмъ добро. Нетоимъ изъ смиреннаго Лѣста Намъ и
менѣ Всѣхъ Васъ чрезъ посланнаго къ Намъ епископа Ієнополскаго Ісѣію Діаковича,
ко и ѡ глаголааго бгѣ изложеніа Именъ Мѣтѣишѣ пріахѡмъ Понижное Бѣгодареніе
Ваше, что Васъ изъ устѣ Барварскаго Тѣранства Тѣрскаго изторгше впрѣдѣ пос-
тѣвнѣхъ Свободѣ, и ѡбвѣзаніе Вѣсѣдѣише, ниже Намъ за толикаго Бѣгодѣанія дѣластво
пѡбвѣзанна Васъ и Потомки Ваши исповѣдѣте, по должности аки Вашей, за Наше ѡбвѣ-
толикѡ Вашше довлѣтвореніе, іакѡ познавше Правѡ Наше, Васъ вѣ нѣдро Мѣти и Бѣго-
дѣти Нашеа, аки Гдѣра и Цѣра Вашего Законнаго, повергающе по сѣнію Покровитѣлѣа
Нашего живѣти Вамъ и умирати похваіаіа Великодѣшійа Крѣпостію Ивлѣте. Вѣзоромъ Ко-
торого Намъ бѣло пріаіааго засвидѣтелствованія, и Показованія Васъ Всѣхъ и ѡсѡбиты
вѣ Застѣпленіе Наше Цесаро-Кралѣвское Нетоимъ прієіаіае, но іакѡ и дѣ Бѣго знаменитѡе
Намѣреніе вѣ срѣдѣ Ваши воглѣбитсѣ, и Сынѡвомъ Вѣсѣдѣа возвѣщаіае, и во Всѣхъ стѣицѣиахъ
Вещественными доказѣтелствѣи Вашше и Вашше соутѣвердитсѣ; ѡрѣжіа того ради про-
тивъ Славѣишѣаго Имене Хрѣтіанскаго Непрѣіаіаа, и Гонитѣла Вашего подѣ указѣи
Нашими, и Нашей Вое-воѣ управитѣлѣи пріаіаи, ѡбидѣе, бѣди, и Нѣжди Вамъ бѣзъ,
Законѣишѣе и жесточайше Намешѣкныа прогонѣти ѡтечѣски уѣвѣщаіае. Паіаи дѣ
Мѣтѣишѣи и сладоствѣ Царства и Гдѣртѣа Нашего вѣ сѣмомъ Началѣ: или вѣходѣ: | ѡшѣ-
титѣ, прошенія Вашими Бѣгѡчѣстїємъ Намъ сопріодѣнимъ сѣнисходѣише Мѣтѣишѣише
устѣавишѣмъ дѣ по Вѡсточнаго Црѣкѣ Греческаго Закона Россіанскому ѡбикѡвеніи, и устѣ-
ву Вѣтѣаго Календѣра Свободно со держѣвѣтсѣа, и іакѡже дослѣ тако и вѣ Напрѣдѣ
ни ѡ кѣиже Црѣковнѣхъ или Мірскѣи Стѣтѣи Коимѣиѡ ѡѡиѡвлѣтсѣа стѣженіємъ. Свѡбѡ-
но бѣди Вамъ Мѣжду Вами собственною Влѣстїю ѡ Нарѡда и Языка Россіанскаго постав-
лати архі-епікопа, бгѡже стѣти Црѣковнѣи и Мірскѣи Мѣжду соѡю и зѣверѣти. Той же
архі-епікопъ Вашъ Свободно дѣ имѣтѣ Влѣствѡ во Всѣхъ Вѡсточнаго Греческаго Закона
Црѣкѣахъ разпѡлагати, епископи посѣіати, Сѣщенники вѣ Мѣтѣишѣи урѣждѣти, Црѣкѣи, гдѣ тре-
бѣ бѣдѣтѣ, собственною Влѣстїю созы-лати, вѣ Варѡшахъ и сѣлѣхъ Россіанскіа сѣщенники по-
чиновлѣти, Слѡвомъ: іакѡже дослѣ, Греческаго Закона Црѣкѣамъ, и тогожде исповѣдѣ-
ніа ѡбществу прѣдѣстѣлѣствовати можѣтѣ ѡ собственнаго аѣторитѣта Црѣковнаго силою
Привилѣгій ѡ Прѣдѣссѡрѡ Нашей Блаженнѣи іногда Хунгаріи Царѣи Вамъ дѣимы, во Всѣи Гречес-
кой, Россіи, Болгаріи, Далмѣтѣи, Босни, Ієнополіи, и Херцеговинѣи Хунгаріи же и Хорватской,
Мѣссіи и Илѣвріи, и дѣе же нѣиѣ прѣбываіаутѣ, іаіако, и дѡнѣлѣе Намъ Всѣи и ѡсѡбиты вѣи-
ны и Бѣгоговѣины бѣдѣтѣ, Влѣсти урѣждѣніа дѣ радѣтсѣа. Стѣтѣемъ іаѣ томѣ Црѣковнѣи,
іакѡже архі-епікопъ, епископѣмъ, Мѡнахѡмъ, и Бсѣааго Рѡда Сѣщенникѡмъ Закона Греческаго
вѣ Мѣтѣишѣи, и Црѣкѣа дѣ ѡстѣнѣтѣ собственнаа Влѣствѡ Прѣвлѣніа, тѣко, дѣ никтѡже вѣ прѣ-
рѣченнѣи Мѣтѣишѣи, Црѣкѣа, и Резидѣнціахъ Вашѣхъ Насіаи тѣворити можѣтѣ: Но вѣ десѣтѣ-
цѣ, дѣмѡдѣаніахъ, и Кѣвѣртирѣ дѣревнѣи Свѡбѡдѣ дѣ радѣутсѣа, ниже сѣрѣхъ Црѣковнаго
Стѣта ктѡ ѡ Мірскѣи, кромѣ Насъ, Влѣствѡ дѣ имѣтѣ аррѣстѣирати, или Зѣимати Коѡго
Но архі-епікопъ тѣкоѡыа ѡ Нѣго Дѣпендѣирующіа Црѣковники, вѣ погрѣшеніе нѣіакоѡе вѣ падѣшіа
правѡмъ Црѣковнѣи, или Канѡнскимъ казнити дѣ можѣтѣ. Дѣрѣемъ тѣкожде и сопѡтѣверж-
дѣемъ Греческаго Закона Црѣкѣи, Мѣтѣишѣи, и іаѣ Нимъ налѣжаща, іакѡже архі-епікопскаа, и
епископскаа дѡбра, каѡѡѡа ѡи бѣдѣтѣ, по дарѡваніи Прѣдѣковъ Нашѣхъ дѣ прѣіажаіаи. Ко-
торіа же Црѣкѣи Хрѣтіанскаго Имене сѡпѡстѣтѣ Тѣрчинѣа Вамъ ѡалѣ, тѣяа повратѣи-
ше, Рѣіаіаи Вашими возвратити повѣлѣшѡмъ. Напѡслѣдѡиѣ архі-епікопъ, и еп-
копѣи Вашии, нѣждѣ тѣко іаіако іаіако, Мѣтѣишѣи, и Црѣкѣи вѣ Варѡшахъ или сѣлѣхъ по-
сѣщаіаи, или тѣкожде Сѣщенники и ѡбѣици поучѣаишѣи нѣи іаѡже, тѣко Црѣко-
ваго Бѣко Мірскаго досѣа дѣ тѣворитсѣа, нѣ потѣрпѣишѣа. Потѣишѣа ктѡмѣ по всѣакой
Вѡзможности, дѣ Бѣшѡмъ чрѣ Пѡбѣдѡноснаа ѡрѣжіа Наша Бгѣи помагаіащѣ, пома-
нѣтѣи Нарѡдъ Россіанскіи іаіако скорше вѣ Зѣмлі, или ѡбѣіаіаишѣа прѣсѣишѣа прѣіажаіаи

19
на пики вождести, и супостати шонду прогнати возможи. Хошем же, да по Правн
телством и управленіемъ Собственнаго Магістрата тойже Народъ Россіанскій пре
вывати, и древныя Привилегіи, емоу Величества Нашего Милостию дарованныя не
мущенно уживати можетъ. Сверхъ того соизволяемъ и в то, аще бы и Греческаго
Закона кто безъ остана чадъ и сродниковъ починулъ, тогда такова вса существіа
на архі-епископа, и црковъ, не иначе, аще архі-епископъ и епископъ Которій умретъ, та
кова подобно существіа на архі-епископъ да припаднеть. В конце, да вси архі-
епископа, и епископа, и глави своеа црковныа, такъ в духовны какъ мірскихъ деппендрю
или висатъ: Все милостивіише хоше, и заповѣдемъ. Еже даротвореніише и блго
устроениіише допущеніе наше о васъ всакимъ тщаніемъ и силами о слугиваемо,
вѣрность же и блгоговѣиство Ваше непоколебимо сохранимо всегда, и ни кони бу
рами разбитиса имущее намъ твердо обѣщаемъ, и во прочемъ Вамъ всемо и оособно мѣ
нашу Цесарскую, и Кралеvскую блгодатниіише сопотверждаемъ. Данно в Градѣ Наше
Віеннѣ Австрійской днѣ 20го мѣа августа, лѣта Гдѣна 1691го. Цртва Нашя Римскаго 34го
Хунгаріи и прѣ: 37го. Бохеміи же 35го.

ЛЕОПОЛДЪ.

Блаژیусъ Ёклинь епископъ Нитрскій
Іоаннъ Махолани.

Трѣтихъ содержаніа сѣтъ сицева:

МЫ ЛЕОПОЛДЪ БЖІЕЮ МЛТІЮ ИЗБРАННЫЙ Римскій Императоръ, Всегда прибавитель, и
Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далмаціи, Хорватскіа, и Славоніи и прѣ: Царь. архі-дукъ
Австріи, дукъ Бургундіи, Брабанціи, Шверскіа, Каринтіи, Карніоліи, Мархіа Морави,
дукъ Авцелевурга, и Горныа и Нижныа Силезіи, Виртемберга, и Фекки, Принцъ Шваб
скій, Графъ Хассебурга, Түролскіа, Феррета, Кувурга, и Горнице, и прѣ: Вѣрными Нашя
всемъ и оособитимъ Гдѣмъ Прелатомъ Барономъ, и Вельможамъ, Знаменателимъ же Б
дущемъ Острогонскіа, и Калачкіа, и Бачкіа цркви архі-епископомъ, Принцъ реченна
го Царства Нашего Хунгаріи Палатинъ; к томъ Графомъ, Судинъ Совѣтныа
Палаты Нашеа Кралеvскіа, какъ такъ же Верховному Странъ прѣпоменутаго
Царства Нашего Хунгаріи Горныа Генералъ, и Царствъ Нашихъ Далматинъ, Хорват
скіа, и Славоніи Банъ, и прѣ: Совѣтникомъ Нашимъ Внутреннимъ; еще лична
го: Персоналошу: / присутствіа Нашего Кралеv: в Судехъ Мѣсто-державелеви, и Со
вѣтникамъ Нашемъ, и Магарскіа, и Сцепускіа Камаръ Нашя Прѣфектушъ, Админис
траторъ, и Прочіимъ совѣтникамъ; Кромѣ того Верховнымъ, и Вице-Комитомъ,
Солгабировомъ, и Заислѣтѣ ассессоромъ, Коихъ лиѣво прѣпо-вторенны Хунгаріи, Дал
матинъ, Хорватскіа, и Славоніи Царствъ Нашя Комитатей; к томъ Градовъ Нашя
кой лиѣво обр-и Вице-Капитанъ, и прочимъ Оффиціалъ Воинственны Конич
каго Равно какъ и пѣшаго чина ннѣшны и будущи, вѣно, или Раздѣленъ с
ущимъ, иже настоящимъ возпросатся, Здравіе, и Млть Наша. Смирениіише прѣ
ставилъ Величество Нашемъ чѣтныи АРСЕНІИ ЧЕРНОВЕЧИ СЕРВІАНОВЪ Греческа
го Закона архі-епископъ какъ, аще онъ недаяно протекишими лѣти по ннѣшныа то
есть протѣи Заислѣтаго Имене Хртіанскаго Враги, и днѣ Горациа Браки Влеченіе,
повѣдоносныи орджи Нашихъ постыжѣ возвѣждень, и Евни БЖІАГО Блгосло
веніа Сили Наша уикожаяущаго примѣро подвижнута ко извнтію Түранства от
томанскаго Ига купно с Народи Россіанскими в Работѣ Варварской давно сте
нашими и извоили, и ка той Конецъ негоиѣмо Нашемъ, какъ Закононаго Царя, Пра
вѣ, Млти, и блгодати Цесарской себѣ и Потомки Своа положенныа, но такъ же
оставивше в Түрскій Земля домовини своа, швергше имѣніа, и добра, и зъ Земли и
отечества бѣглецы, в Царства Нашего Хунгаріи Краини премѣщенныа За о

[illegible]

му Покровительству препоручити | ослонити | хотѣхушъ. Сего ради Бѣрностемъ
Вашимъ, имже Верху, Вѣрѣмъ, и осовитимъ Вамъ сими крѣпкою повелѣвающе Мѣтиво
препоручаемъ, и Заповѣдаемъ, да егда и Когда и елики въ реченны, Арх-Епископа,
и Епископо еишъ починенныхъ въ преположенны Купно, или Раздѣлко возпрошенны будѣ-
те, ихъ противъ Всяки Неправильныхъ и Насилны Препинателей, Смутителей, и усилкотвор-
цевъ, Веще, итакже речеса, стоащихъ, Бранити, Покровительствовать, и Защищать, въ
прѣреченныже допущенія и дарованія Нашей содержать, и рѣкодержати Вѣрныи обра-
зи Должны будѣте; Авторитетомъ Нашимъ Царскимъ Вамъ полно допущеннымъ и дѣннымъ сре-
ствуюшъ праву и правдѣ: Иначе несотворше. Настояща прочѣтше, и дашемъ Возвраще-
ше. Дано въ Градѣ Нашемъ Вѣннѣ Австрійской Днѣ 4^м Мѣа Марта, лѣта Г^дна 1695^м цѣты
Нашихъ, Римскаго 37^м, Хунгаріи и прочіихъ 40^м Божіимъ же лѣта 59^м.

ЛЕОПОЛДЪ

Блаژیусъ Іакобъ Епископъ Нитрскій.
Навѣвъ Меднакскій.

Мы того ради, иже ничтогающе желаетъ Іакобъ вожделемъ бѣишаго иногда Родителя,
Нашего стопамъ слѣдовать, и Мѣтиво бѣишаа допущенія, Наражденія и о дарова-
ніа егѣ, За Прейзраднаа дѣйства Вѣрными своимъ Мѣтиво издавнаа Всякимъ
тщаніемъ рѣкодержати и Сохранати; и елико Сего ради, толико Мѣтиво възираю-
ще, и Разсудяюще поманутаго Патріарха и Арх-Епископа ЧЕРНОВИЧА и Народа Рас-
сійскаго прейзраднаа Заслуги о Августинаго | привилегіаго | Дома Нашего Австри-
йскаго себѣ снискавныа, егда тоестъ Реченный Народъ или Націонъ чрезъ Вся Вещи противъ
кости въ горащихъ сѣ свирѣпимъ Непріателемъ Турчиномъ Ратехъ и такжде нѣбшн
чрезъ некоторые о чѣхъ дившіася | ометники | Мажари двигнѣти Междубоныхъ
Бранѣ и Бунтѣ, и прочіихъ противны Случаевъ Матехъ въ непоколебимой и Намъ Вѣ-
рности прѣвѣвающе Нарочкю Бѣгоговѣишества и послушанія ревность въ Множайшій прии-
ка, въ дальніи готовѣ Помощей, и поемлемъ тагутахъ общій готовою Волею показа и при-
ложн, и до послѣдка равною вѣрою и охотою показовати, и прилагати обѣщаетъ: Сми-
реннѣйшее Сицево прошеніе ихъ Нашему образу, имже Верху, прѣложенное Величеству,
Мѣтиво Кралевиною услышавше, и Бѣгодатнѣ пріемше, прѣреченныа Тры Граммати При-
вилегіалныа и Покровительныа Блаженнаго Поминанія Цесаро-Кралевицкаго Отечес-
каго Величества Нашего не стрѣганныа, не замазанныа, ниже въ коеилибо своемъ час-
ти подозрительныа, Но всякаго Всачески порока и подозрѣнія лишайшася, симъ
Грамматамъ такжде Привилегіалнымъ о слова до слова безъ умаленія и уяпоженія
коего либо въ мѣщенныа и въ писанныа по вѣсѣхъ и Содержаніихъ Кладула, и Артинкулахъ
тако, ѣко тыажеде право и правильно обрѣтаются издавныа, и сицею тѣхъ истинна
утверждаетца, За Крѣпкіа и Пріятныа имѣще, такжде посила Мѣтивоа Резолюціи На-
шеа чрезъ Комору Нашу дворскую по датумомъ днѣ 10^м Сентября, лѣта нѣбшн истекаю-
щаго низу писатаго, Кралевицкой Мажарской равно дворской Канцелларіи Нашей Возвѣ-
щенныа, прѣ Бѣвленнимъ Авторитетомъ Нашимъ Царскимъ искусихушъ, укрѣпихушъ, бѣго-
пріахушъ, и Сопотвердихушъ. Кромѣ сего прѣреченнаго Патріарха и Арх-Епископа и Всѣхъ
Народъ Россійскій Крѣпко оиваждяюще, и въ Глаголѣ Царскомъ увѣрающе, ѣко възо-
ромъ прѣписатѣ Вѣрныхъ службъ, и о тѣхъ присписанныхъ Заслугъ ихъ, сверху и нѣ-
такжде смиреннѣйше прошенны, За нѣбшн: За сѣ / ради нѣбшнаго смутнаго реченнаго
Царства Нашего Хунгаріи Состоянія, не тако Легкоу резолюиратца Могущихъ, ка прѣво
Царство тоежеде примиритца, Мѣтиво устави, и тѣмъ / по елику службамъ Нашимъ, и
Царства уставомъ не будѣть противна: Бѣгодѣтвеннѣ вышнѣти хошемъ. Задержавше
сверху того Намъ полню Влать Возвратившейся чрезъ бѣгость Бѣжю, прѣреченны же
Россійновъ, и иныи Вѣрныхъ поданныхъ Нашей сосложное тщаніе Реченному Кралевицству
Нашему Хунгаріи, и о крайнимъ Провинціамъ Нашимъ пожелаемой тишинѣ, тыажеде Свободѣ,
Примѣшества, и Привилегіи даише толковати, и въ Болшій по Качеству Времении обра по-
ставити, купно и Наклоню Нашу къ Народу Россійскому Волю ширше показати, ѣкожего
есть къ Нашей, Црствѣ же и Провинціи Нашихъ, и такжде Самаго егѣ прѣреченнаго Народа
Сербскаго, или Россійскаго ползе и добру быти выдѣлоса будѣть: пачеже пріемлѣ укрѣпил

сь, пріятно імами, і сопотверждаємь, ѿбнадеждиваємь, і задержавємь образи і види
 Їкѡже речеся, пространнѣе знаменникми, Кромѣ поврежденія Права чуждаго. Сіхъ
 Нашихъ тайною Печатію Нашею, Юже аки Царь Хунгаріи употребаємь, привѣщенною
 ўкрѣпленнихъ Крѣпостію і свидѣтельствомъ Посре ствующимъ. Сего рдѣ всімъ
 і ѡсобитимъ Вѣрнымъ Нашимъ толики реченнаго Царства Нашего Хунгаріи і стрѣ
 ємъ надлежащій Статемъ і чинѡмъ Црковнымъ Равно і Мірскимъ і инимъ Цртва
 жителемъ і ѡффиціаломъ і Подданнымъ Нашимъ Всякаго Стата, Степенѣ, чести,
 достоинства і Преймущества гдѣниѣ поставленны і пребывающимъ сими крѣпко
 повелѣюще препоручаємь, і заповѣдаємь, Їкѡ да частѡ повѣтореннаго Патріарха
 і Архі-єпископа Арсенія Черновѣнча родъ же і Народъ Россійскій Вся прѣположенныя
 Привилегіи Преймущества, Свободности, Мѣти, позволенія, права і Свободы поко
 ино і Кромѣ Всякаго стуженія і препатствія употребаати, ѹживати, і и rado
 ватиса ѡставати, і вѣтѣхъ Рѹководятъ, і защищаютъ, і ничто протѣ і Соде
 жанія по правилии наказаніемъ і Немѣтїю Нашею держаютъ, или творятъ, или ѡ ии
 держатиса, і творити допѣстатъ. Дано чрезъ Рѹки Вѣрнаго Нашего Намъ Возлю
 леннаго Бѣгозрачнаго і прейзащнаго Графа Николла Имишхазі ѡ Имишхазі
 Наслѣднаго ў Тренчинѹ, тогѡжде і Липтовскаго Комитатѡвъ Верховнаго і
 Всегдашнаго Графа, Коморника, і Советника, і дворнаго Мажарскаго Канцел
 лара Нашего въ Градѣ Нашемъ Виеннѣ Австрійской днѣ 29^а Мѣа Септемвриа, лѣтъ
 Гдѣа 1706^а Цртва Наші, Римскаго 17^а, Хунгаріи і прочіи 19^а, Бохеміи же лѣтъ 2^а.

ІѡСИФЪ

Графъ Николай Имишхазі.
 Ладисла Хунјади.

Мы тогѡ рдѣ смиреннѣйше Сицевое повѣтореннаго Викентіа Поповича Митропо
 літа і Архі-єпископа, і всегѡ прѣпоманутаго Рода Россійскаго, і Народъ Сервскаго прошеніе
 величеству Нашему, образомъ, Їкѡже Берѹ, данное, Царскою Мѣтїю ў слышавше, і Бѣ
 годѣтнѣ пріемше, прѣ явленныя Гдѣра Иногдѣ Брата, і Нерѣственнаго Прѣдѣссора На
 шего Граммати Сопотвердителныя, Привилегіалныя не стрѹганкыя, не замазанныя,
 ниже вѣ Коеилигѡ Своей части подѣ ѡзрителныя, Но Всякаго Всѣчески Порока, і Подѣ ѡз
 рѣнія лишающіася, симъ Грамматамъ Нашимъ такѡжде Привилегіалнымъ ѡ слова до сло
 ва безъ ѹмленія, і ѹмноженія коегѡ лигѡ вѣмѣщенныя, і вѣписанныя по Всѣхъ і Соде
 ржаніяхъ, Кладѹзла, і Артикулѣтѣхъ, Їкѡ тѣмъже правѡ і правилинѡ обрѣтаются изданныя,
 і силою тѣхъ истинна ѹтверждается, За Крѣпкіа, і пріятныа имѹще, Прѣ явленный
 Аѹторитетѡмъ Нашимъ Царскимъ икусіхѡмъ, ѹкрѣпихѡмъ, Бѣгопріахѡмъ, і За по вѣ
 реннаго Митрополіта, і Архі-єпископа Викентіа Поповича родъ же или Народъ Россійскій
 Греческаго Закона Мѣтивѡ і Равно обрѣзѣ Сопотвердихѡмъ, паче же апробирѣмъ, ѹкрѣп
 лаемъ, Бѣгопріемлемъ, і Сопотверждаемъ: Кромѣ поврежденія Права чуждаго. Сіхъ Наши
 тайною Ващшею Печатію Нашею, Юже аки Царь Хунгаріи употребаємъ привѣщенною
 ўкрѣпленныхъ Крѣпостію і свидѣтельствомъ Граматъ. Дано чрезъ рѹки Вѣрнаго Наш
 го, Намъ Искренно-Возлюбленнаго Бѣгозрачнаго і прейзащнаго Графа Николла И
 мѣшхазі ѡ тогѡжде, Наслѣдна ў Тренчинѹ, тогѡжде Їкѡ і Липтовскаго Комитатѡвъ
 Верховнаго і Всегдашнаго Графа, дѣйствителнаго тайнаго Советника, і дворнаго Мажарск
 го Канцеллара Нашего, въ Архі-ѹфіціалѡмъ Градѣ Нашемъ Виеннѣ Австрійской днѣ 8^а Мѣа
 Ѳктомвриа, лѣтъ Гдѣа 1713^а. Царствъ Наші, Римскаго 3^а. Шпанскій 11^а, Хунгаріи же,
 Бохеміи і прочіи лѣтъ подобно 3^а.

КАРОЛЪ.

Графъ Николай Имишхазі.
 Ладисла Хунјади.

Мы того ради в милостивѣйшее призорѣніе пріемше такоу горѣпомянутого Патріарха, Митрополита и Архі-епископа АРСЕНІА Іоанновича, ѣкѡ и прѣмыведеннаго Людства и Народа Россійскаго и ѡсѣ-
ной Царства Хунгаріи Корони, Августному такожде дому Нашему Аустрійскому, и уже Величеству Наш-
му прензрядныя Заслуги, ѣкѡже: что онъ прѣреченный Архі-епископъ в послѣдней Брани Турской на примѣ-
предecessора своего АРСЕНІА инокѡ Черновенца Патріарха Равно Митрополита и Архі-епископа ѡста-
вивъ подобно Престолу Своему Патріаршескій Пекскій с Народоу Правительствъ бѣго повѣренный изъ
Турскія в Наши державы прейде, и тойже Народоу къ Вѣрны и полезны помянутой ѡсѣщенной Цар-
ства Хунгаріи Корони, и Августному дому Нашему творимыя служба по ѡстри, Горѣ реченныйже Рода
Россійскаго Народу изведъ изъ Краевъ Хунгаріи, Хорватскія и Славоніи Воинство, и Воинствен-
наа требованія собственныи Новцемъ купивъ, должнѡ устроень по нѣмъ Горашю Бранию къ полкомъ
Нашимъ в Баваріи, Бохеміи и Італіи, противъ Нашимъ, и Царствъ Нашихъ Борющій Непріателей крѣпко
и мужественно воюеть, и такоу Вѣрность и Подданническое Блгоговѣнство къ Намъ и Августному
Дому Нашему Вещественно и дѣло свидѣтельствуютъ, и: ѣкѡже Мѣтѣмъ Вѣрдемъ: в Бѣдущее дол-
говременныи Всегдашнѣе и Ревностію Засвидѣтельствовать бѣдуть: и смиреннѣйшее таковое
повтореннаго АРСЕНІА Іоанновича Патріарха Митрополита, и Архі-епископа, и Всеѣго прѣреченнаго
Рода Россійскаго, и Народа Сербскаго прошеніе Нашему Величеству, образоу, имже верху, предан-
ное Царскою Мѣтѣю услышавше, и Блгоустроень пріемше, прѣбывающа Гдѣина инокѡ Родителя и Стрѣ-
Нашего Граматы Сопотвердителныя, и и вѣщенныя Привилегіалныя, не стрѣтанныя, не замѣзанныя,
ниже в Коемълибѣ Своеи части подозрительныя, но Всякаго Всачески порока и по ѡзрѣніа Лишавшася,
и сѣ Граматы Нашимъ такожде Привилегіалны Сопотвердителныи ѡ слова до слова во умаленіи и у-
множеніи Коеголибѣ вѣщенныя и в писанныя по Всѣхъ и содержанія, Кладули, и Архиславу тако,
ѣкѡ тыажеде правѡ и правилно ѡбрѣтаются изданныя, и силою тѣхъ истинныи утверждаются за
Крѣпкія, и пріятныя имѣюще Предѣланныи Авторитетѡ Нашимъ Царскимъ исксѣхъ, укрѣпихъ, блго-
пріяхъ, и за повтореннаго Патріарха, Митрополита, и Архі-епископа АРСЕНІА Іоанновича, Родъ же и На-
родъ Россійскій Греческаго Закона Мѣтѣмъ и Равнообразнѣ Сопотвердихомъ: Пачеже пріемлемъ,
укрѣпимъ, пріятно имѣемъ, и Сопотверждае: Кромѣ поврежденія права чуждаго. Сіихъ Нашимъ Честоу
Блженною Печатію Нашею, юже аки Царица Хунгаріи употреблаемъ, привѣщенною укрѣпленныи Крѣпо-
стію и Свидѣтельствомъ Граматы. Сего ради Всѣмъ и ѡсѡбитимъ Вѣрны Нашимъ частѡ Реченнаго Царства
Нашего Хунгаріи и Странъ емоу Належашій Статѣ и чинѡ Црковныи равно и Мирскій, и инѣ Цртважителе-
лемъ, и ѡффиціалѡ, и Подданникѡ Нашимъ Всякаго Стата, Степенѣ, чти, достоинства, и Преймущес-
тва гдѣнибѣ поставленныи, и прѣывающій сими Крѣпкоу повелѣвающе налагаемъ и заповѣдуе, ѣкѡ
да частѡ повтореннаго Патріарха, Митрополита, и Архі-епископа АРСЕНІА Іоанновича, Родъ же и На-
родъ Россійскій и Сербскій Вса прѣдположенныя Привилегіи, Преймущества, Свѡводности, Мѣтѣ, По-
воленія, Права и Свѡбоды дондеже Народъ сей Россійскій, и Сербскій в Непоколебимой къ Намъ, и Августно-
му Дому Нашему Аустрійскому Вѣрѣ, и Блгоговѣніи прѣвдѣть, покойно, и Кромѣ Всякаго стѣ-
женія и прѣпатствія употреблати, уживати, притажати, и и радоватиса ѡстабати, и в тѣхъ тако-
де протѣи онѣи, и такови, аще кой ѡ устроена Кладули в потвержденіе Привилегіи Дне 29го Сентября
лѣта 1706го в Горѣ реченнаго Возлюбленнѣйшаго Гдѣина Стрѣя Нашего полученное, ѣкѡже ѡ прѣ-
повѣданаго бѣго изложенія ѣвствуется вѣщенныя: Задержающе сверху того Намъ полнѡю Вла-
Возвратившейся чрезъ Блгостѣ Бжїю, прѣреченныи же Россійѡ и инѣ Вѣрныи поданныи Нашии со-
ложное тщаніе реченноу Царствѡ Нашему Хунгаріи, и ѡкраиннии Провинціямъ Нашимъ пожеланной
тишинѣ, тыажеде Свѡбоды, Преймущества, и Привилегіи дѣлше толковать, и в Болшіи по Качес-
тва Времени обра поставити, и прѡ: и ѡ нѣмъ реченныя Кладули Неправѡго толкованія прѣреченно-
му Роду и Народу Россійскому убѣтѣи Каковыя устроковали бы, рукодержати и защищають, и ничѡ
протѣи и содержанію по правилнии Наказаніе и не мѣтѣю Нашею дерзаютъ, или творятъ, или ѡ инѣ тво-
ритиса и дерзати допѣстятъ. Дано чрезъ руки Вѣрнаго Нашего Намъ искренно Любезнаго Блгозрѣ-
наго и Прейзащиаго Графа Лудовика ѡ Батѣанъ Всегдашнаго у Нимет-уиварѡ, Комитата Шарьарска-
го Верховнаго и Всегдашнаго Графа, вѣночерпій Нашимъ Крѣпкѣмъ чрезъ Хунгарію Магістра, Собѣтѣника Наше-
го дѣйствителнаго тайнаго, и чрезъ помянутое Црѣво Наше Хунгаріи двѡра Нашего Канцеллара, в Крѣ-
пости Нашей Прагской Дне 18го Мѣа Маіа, лѣта Гдѣна 1743го. Црѣво Нашимъ Хунгаріи, Бохеміи, и прочи лѣта
Третіаго.

МАРІА ѦЕРЕЗІА.

Графъ Лудовикъ ѡ Батѣанъ.

Францишко Коллеръ.

СВЩЕННѢЙШАГО
ЦЕСАРСКАГО и КРАЛЕВСКАГО
ВЕЛИЧЕСТВА
СЛАВНѢЙШАГО ПОМИНАНІА
КАРОЛА ШЕСТАГО

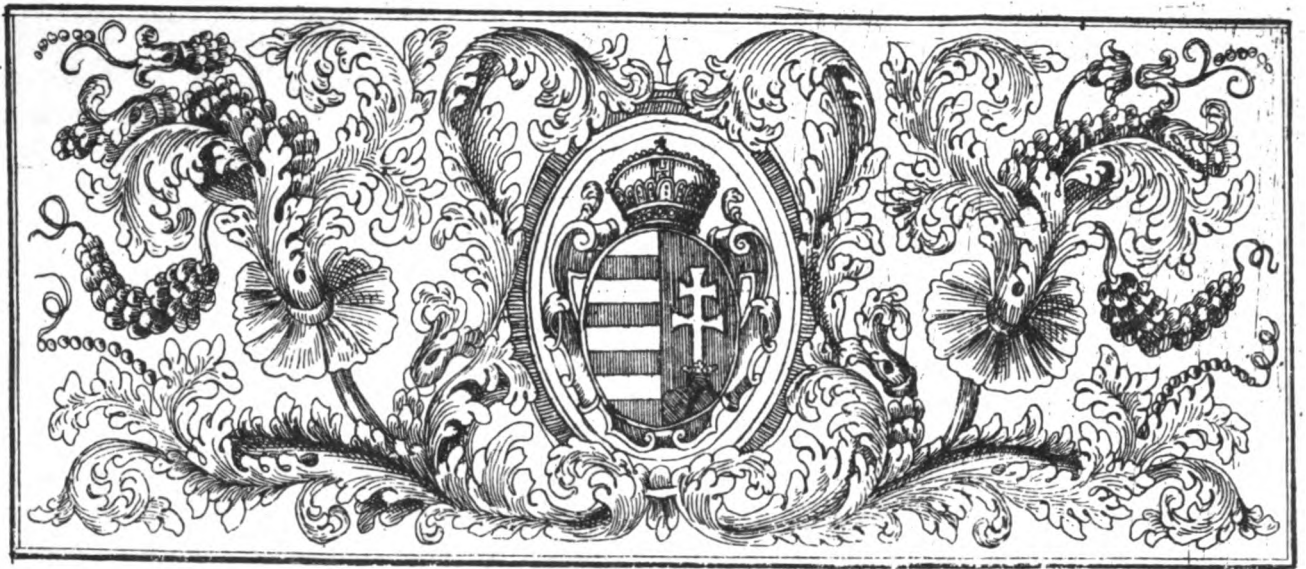
и
ННѢ ЦАРСТВУЮЩАГО
ВЕЛИЧЕСТВА
МАРІИ ТЕРЕЗІИ

ВСѢХЪ
ДРЕВЛЕ
СЛАВНОМУ
НАРОДУ ІМЛѢРИЧЕСКОМУ
МЛТІВѢ ДАРОВАННЫХЪ
ПРИВИЛЕГІИ
ДИПЛОМА ПОКРОВИТЕЛНАА
чрезъ слѣдующіа
ДЕПУТИИ и ПОЛНОМОЩНИКИ
ТОБѢ :

ПАВЛА ПЕНАДОВИЧА епісѹпа Карлошадскаго, и Патріаршескаго Генераль-Викара;
ІОАННА ГЕОРГІЕВИЧА Архі-Діакона Патріаршескаго, АРСЕНІА ВУЙЧА Обріст-Лейтенанта
Кралевакаго Ш-Крѣпости Потискіа, АНДРЕА АНДРЕЕВИЧА Кралевакаго Пост-Фервалтера, и
Хершофта Уффелова Карловачкаго Администратора, и сходятайствованнаа.

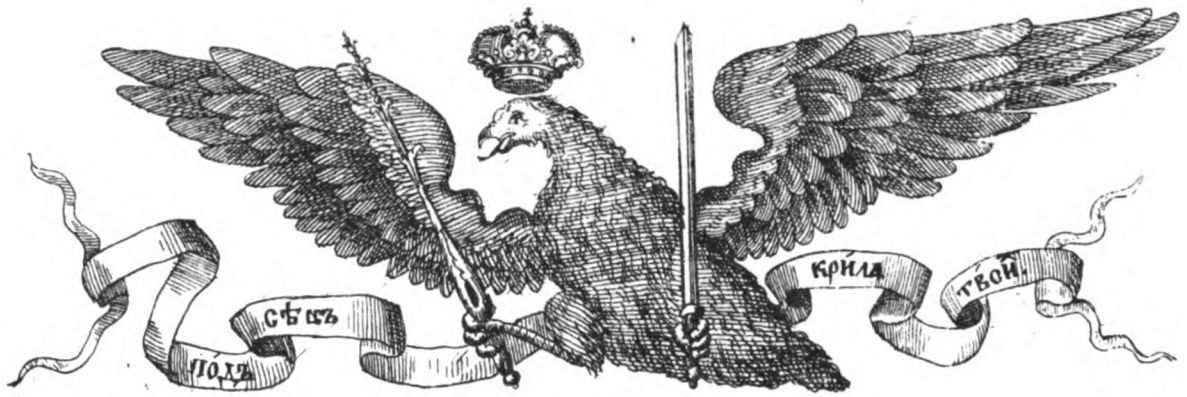
чрезъ

ВЫСОКОСЛАВНУЮ КАНЦЕЛЛАРІЮ
ІМПЕРАТОРСКУЮ ДВОРО-ВОИНСТВЕННУЮ
ИЗШЕДШАА :

МЫ МАРІА ФЕРЕЗІА БЖІЮ ПОСПІШАЮЩЕЮ МЛТІЮ ЦАРИЦА ХУНГАРІН, І БОХЕМІН, АРХІ-ДУКЕССА АУСТРІН, ДУКЕССА БУРГУНДІН, ШЛЕРСКІА, КАРИНІАІН, І КАРНІОЛІН, ГРАФІНА ФЛАНДРІН, ТІРОЛСКІА, І ГОРИЦЕ, І ПРІО: ШВЕРЧЕННАА ДУКЕССА ЛОТАРИНГІН, І БАВРІА, ВЕЛІ, І КІНЕГІНА ТОШКАНСКАА.

Всѣмъ и особитимъ Генералъ Нашему Намѣстнику, Фелъ-Маршаломъ, Генераломъ Кончикомъ, Генерал-фелъ-Цанг-Майстеромъ, Генерал-фелъ-Маршал-Лантенантомъ, Генерал-фелъ-Бахт-Майстеромъ, Обрістаремъ, Обріст-Лантенантомъ, Обріст-Бахт-Майстеромъ, Капитаномъ, и Лантенантомъ, Заставникомъ, Барантаремъ: / Десято начальникомъ, Корпоралемъ: Квартіер-Майстеромъ, и инымъ ко, емъ Милитарскомъ званіи по сімъ, и будучимъ безвѣдніимъ сущимъ, Наипаче Нашимъ чрезъ Царства Нашу Хунгарію, Далмацію, Хорватскія, Славонію, и тожде Хунгарію Короны сосѣзанныя страны и мѣста ширіи поставленнымъ Генераломъ, и Командантомъ Коего нибѣ Народа, Стата, Степеня, Чина, Достоинства, и Преймущества Бѣхуть, сіа Наші Граммати видѣшны, читающіи, или чтѡмы слышашіи Спасеніе и Млтъ и Всяко Добро, Вамъ Млтивъ Знаннотворяще. Какъ Намъ смъ, реннѣише впервы писменно чрезъ Молельны листъ Бѣрныи Нашъ Возлюбленныи Чтныи АРСЕНІИ ІОАННОВИЧЪ Восточныи Цркѣ Греческаго Закона Патріархъ, Архі-Епископъ, и Митрополитъ Россі, анскій, потомъ же ѹстменно чрезъ Нѣкоторіа къ двору Нашему Всего Народа Посланники: депутаты: предложилъ, Яко въ Августнаго Блгочестивыа Памати ГДІна Дѣда Нашего Почтеннѣйшаго 160- ПОЛДА Римскаго Императора, и Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далмаціи, Хорватскія, Славоніи, и пріо: Царя, Архі-Дукіа Аустріи Славнѣйшаго, Днѣ 6: Мѣа Априліа, и Днѣ 21: Мѣа Августа лѣта давнѡ истекшаго 1690: имъ бѣвала позволенія, Проклегии, Свободи, и Преймущества вѣзбромъ постоан, ныа и вѣрности вѣ Множайшій приликъ истышеннаа, и за Многѡ швразныа августному Дому Нашему ш Реченнаго Народа и Націона Россіанскаго противъ общаго Имене Хртіанскаго непріагела ѹчиненія вѣрныа равно и полезныа службы всеалтнѣише данна потомъ же ш Возлюблен, нѣишаго ГДІна стрія Нашего Блгополучнѣйшаго Поминанія Іосифа Римскаго такожъ де Импе, ратора, Германіи, Хунгаріи, Бохеміи, Далмаціи, Хорватскія, Славоніи, и пріо: Царя Днѣ 7: Августа, лѣта 1706: и вѣ конецъ ш Блаженнаго Иногда ГДІна Родителя Нашего Августнѣйшаго Равно Им, ператора КАРОЛА Шестаго славнѣйшаго Поминанія Днѣ 2: Августа, лѣта 1713: и Днѣ 10: Мѣа Априліа, лѣта 1715: потвержденна, и кромѣ сѣ, тогѡже лѣта Днѣ 22: Іюніа Покрѣпительныа Грам, мати: салва гвардіа: / такожъ де Цесарскія чрезъ совѣтъ дворо-Военный ѹготованныа Бѣши, смирен, нѣише, и неѡстѣпно просѣща, да Бѣхѡмъ и Мы чрезъ БЖІЮ МЛТЪ Наслѣднимъ Наслѣдіа правѡмъ Царѣи и Провинціи Нашихъ Правительство пріемше, Нетокомъ вишше повѣданныа Привилегіалныа, Права, Свободы, и Преймущества, Но такожъ де предсказанныа скорѡ реченнаго лѣта 1715: сверхъ и дірованныа Покро, пительныа Граммати Авторитетомъ Нашимъ и Млтію Кралѣвскою Блгѡутробнѣише апробирати, и со, потвердити и звалии: Ихъ же Покровительныхъ Грамматъ Содержаніе слѣдующее естъ:

МЫ КАРОЛЪ Бжїею Поспѣшающею Млтію, избранный Римскій Императоръ Всег-
да Прикавителъ, Германіи, Испаніи, Хунгаріи, Бохеміи, Далмации, Хорватскіа, и Слав-
оніи Царъ, и прѡ: Архі-Дукъ Австріи, Дукъ Бургундіи, Шверскіа, Кариніи, Карніоліи,
и Биртенберга, Горныа и Нижныа Лужици, Графа Хасбургъ, Тврискіа, и Горлицъ и прѡ: и прѡ:

Всѣмъ и особитымъ Генералъ Нашему Намѣстникъ, Фел-Маршалломъ, Генераломъ Коничиъ,
Генерал-Фел-Цант-Майстеромъ, Генерал-Фел-Маршал-Лейтенантомъ, Генерал-Фел-Вахт-Майстеромъ,
Оберстарею, Оберст-Лейтенантомъ, Оберст-Вахт-Майстеромъ, Капитаномъ, ихъ Лейтенантомъ,
Застѣвникомъ, | врантаромъ: | десато начальникомъ, | корпоралемъ: | Квартир-Майстеромъ, и инымъ въ
военномъ Институтномъ званіи по сѣмъ, и будущимъ бѣдѣдичіаи сѣмъ, Наймиче Нашимъ чре Царс-
тва Наша Хунгаріи, Далмации, Хорватскіа, Славоніи, и тоаждѣ Хунгаріи Корони сосвѣданныа
странн и мѣста оукрайна поставленныа Генераломъ, и Коюндантомъ Коего ниеу Народа,
Стати, Стенне, Чина, Достоинства, и Преймущества Будуть, сіа Наша Граммати выдадимъ, чита-
ющимъ, или чтомъа слышашимъ спасеніе и млтѣ и всако добро, Бамъ Млтіюу Знаннотвораше Ка-
коу Намъ смиреннѣше прѣставилъ Вѣрный Намъ Возлюбленный, Чтныи Викентій Поповичъ Восточна
Цркви Греческаго Закона Архі-Епископъ и Митрополитъ Россійскій своимъ и Всего Рода Россійскаго, и На-
рода Сербскаго именемъ, яко, аще прѣжде истекшими Времени ѿ Всесвятѣйшаго иногда, Принца,
Гдина ЛЕОПОЛДА Римскаго Императора, и Хунгаріи Царя, Гдина, и Родителя, и Предсessorа Нашего
Славнѣйшаго поминаніа Почтеннѣйшаго, Чтныи иногда АРСЕНІИ ЧЕРНОВНИЧЪ прѣреченныа Цркви
Греческаго Закона, и прѣддеченнаго Прѣдлагателя Предсessorъ, повнегда тоестъ тойждѣ по дѣйстви-
телнѣа тогда противъ Заклатата Хртіанскаго Имене Непрїателя горація Брани Временемъ побѣдоу
нхъ Цесаро-Кравескихъ отеческаго иногда Величества Нашего оружіи поступкомъ возбуданъ, и Блгоу
Блгости Бжїа тааждѣ оружіа Блго словація извѣстїемъ подвигнутъ, ко извѣстїю оттоман-
скаго Тврнства ига, купно с' Народа Россійскими по Работою Варварскою стѣнашимъ, усердіе
положи, и в'той Конечъ не токмо прѣупомандатъ иногда Гдина Родителя Нашего, аки тогдашнаго
Законнаго Царствъ ѡщенныа Царства Хунгаріи Корони положныхъ, и принадлежащихъ Царъ несѣ-
мѣнному праву, Млти, и Блгодати Цесаро-Кравеской сее и потомки своя положныа, но тааждѣ не-
брѣгше в'Земля Тврскіа доювниа, ѡставше илѣнія, отечества удалившеса, и в'Царствъ Нашего Хун-
гаріи и странъ ея сосвѣданныа Краини пресѣлшеса, и Разсѣлшеса ко ѡищанію дѣлшамъ и прогнанію по бл-
честву Времени Непрїизменнаго Непрїателя свирѣства, по августнаго дома Нашего, и Цесаро-Кра-
левскаго Покрова сѣнїю жити и умирати Готовыа извѣсти, и того рдѣ тааждѣ различнаа Млти
ва доущеніа, позволеніа, привилегіи и дипломи в'лѣтѣхъ кайпачѣ 1690го и 1691го уа давнѣ
прешшхъ в'данныа, свооди тааждѣ и Преймущества в'нихъ содержимъ за и, и потомки своя
Архі-Епископи, и прочаа Црковнаа и Мірскаа лица, и Капитани, Вице-Капитани, и вса напоследокъ
тогождѣ Греческаго Закона и Народа Россійскаго чрезу Греческую, Болгарію, Рссію, Херцеговину,
Далмацию, Подгорію, Іеновалъ, и прочаа в'предупомандатъ Царствъ Нашего Хунгаріи, и странъ ея сосвѣ-
данныа Краинихъ мѣста Блващшеса, или пресѣлающимъ истодоташтвомъ; Которихъ содержаніемъ не-
токмо обычнѣи дровле Архі-Епископу, и в'тоу Наслѣдникомъ авторитетъ, и своѣго Закона Епископи,
и Сщеники поставлати, согрѣшающіа исправлати, и по заслуженномъ наказовати, Цркви, гдѣ
требѣ будеть, свооднѣ здати, сакимъ Епископомъ и Сщеникомъ, ни когѣ инаго, токнѣ Нашей
Блсти положныхъ, слѣдователнѣ всакіа иніа Форисдикци изатимъ, но прѣреченнаго и Архі-
Епископа исправленію, и наказанію подлежащихъ, дхобнаа своя званіа совершати, уроки и приходн
Црковныа имъ по закону и древнемъ обычаю належашіа прїимати, и званіе своѣ ѡ правлати: Народу
в' Конечъ тогождѣ Греческаго Закона Россійскому в' Градѣхъ Варошхъ, Краинихъ, и Землахъ нашихъ,
в' мѣстѣхъ тоестъ бмъ чрезу Совѣтъ Нашъ Цесарскій дворо Военнымъ доущенныхъ гдѣнибдѣхъ

Нашему свободное своего Закона и исповѣданія дѣйство, кромѣ всякаго боязни, страха, тѣ-
лаже или вещи своей убытка держати, и имѣти, к томѣ, и ѿ десятиковъ: Бже оны Народъ За своего
Закона епископы прешитая, и приходи, никомъ Прелатовъ нашихъ, или Камералскій Офиціаловъ пре-
патствіамъ на противостоающимъ, да ѡбратитъ, и приложитъ: Древняя свобода дарованна бы-
и таковыя Мѣстныя Привилегіи, по Зволенью, дарованія преемущества, и свободы Мѣстныя Кр-
левскою Нашею Властію аппровирхуемъ: соискующимъ: укрѣпимъ, за еликоуимъ и за преемни-
го нѣбшаго архі-епископа и митрополита, и преемполанитый Народъ Россійскій Греческаго Закона
Благотѣи сопотвердимъ: Понеже бже нѣкогда бже Црковнаго тоестъ, и Мирскаго стата ли-
ца ѡбрътаются, бже неперѣше ѿ преемленны Мѣстныя Привилегіи, дарованія, Позволенья, и
Свободы чреъ насъ сопотвердимъ: напомнимъ архі-епископа, и еликоуимъ епископи,
и сщеники, в Народъ Сербскій в древнелъ своего Закона дѣйствъ сдѣлать, нѣднѣ Цркви и Зданію
припатствовать, сщеники и монахи тогоже Закона аррестовать, кѣ непростокномъ, наипче
Црковна и монашеска ихъ лица, ѿ соественныя такожде економіи и зискованны десятико
дданію, или Воинственныя кыртири терпѣти, усиловать, и нагонати дерзуютъ, не бѣ та-
кы Мѣстныя Привилегіи Крлевскихъ и Позволень нашихъ вреда, и и Преемудіи, и убытка
быны: Просимъ того ради насъ чиствореченный архі-епископъ своимъ, и всего Народъ Серб-
скаго имени смирнѣише, да бѣхуемъ ихъ в преемзанны ихъ Привилегіи, дарованія, по-
воленья, и свободы Крлевскимъ дѣторитетомъ имъ и зданнымъ, и чреъ насъ Благотѣи со-
верденныхъ со-и-руко-держати, и нѣтолько по Цесаро-Крлевскій Покровъ нашъ преемти и з-
воили: Ихъ же смирнѣише прошеніе Благотѣи услышавше, и преемше, понеже и бже сего бы-
и вса вѣрныя подданики наша в своихъ Привилегіи, свободахъ, и преемуществахъ неосидимо
содержавлемыя имѣти, тако и преемчанный такожде Народъ Сербскій: иже и зымы ита Тѣр-
скаго по сѣнь покровы августнаго дома нашего сенѣ и потомки своа положи, вѣрныяже и полѣны
уже бы: дому австрійскому: по различіи вѣремъ, и приимъ сотвори служен. За то ѿ славнаго пом-
ннѣи Предсessorовъ нашихъ такова Позволенья, дарованія, и Привилегіи помачити заслужилъ: в
тѣхъ же ихъ Привилегіи рукодержати ходемъ, пред напомнимъ митрополита и архі-епископа ви-
кентія попоница, епископи, сщеники, и Народъ Сербскій ѿ Тѣрскія тоестъ Власти и зторнудный по
наше Крлевское защищеніе охранѣ, и покровъ преемти, и воспреемти, еще и вашему защищенію,
охранѣже и нѣрочитому наблюденію препорудити сдѣлхуемъ, сего ради вамъ, имже верхъ, вѣмъ,
и особитимъ вамъ, сими Крѣпко побелѣвающе налагаемъ, и запосѣдуемъ, бже да преемполаниты
митрополита и архі-епископа, епископи, и прочія сщеники, и монахи, и Мирскія коего ннѣхъ стата и
состоама Восточныя Цркви Греческаго Закона люди, Народъ тоестъ Сербскій ѿ ита Тѣрскаго истор-
жудый, и в Грѣдахъ, Варошахъ, Краинахъ, и земляхъ нашихъ, в мѣстехъ тоестъ чреъ совѣтъ нашъ
Цесарскій Дворо-Военный допущенны намѣщенны в преемленны ихъ Привилегіи, Свобо-
мостехъ свободахъ, и преемуществахъ в преемведенной Дипломи такожде Нашей сопотвердительнои на-
ше сказанны со-и-руко-держати, и противъ всѣхъ насилныхъ в преемложенныхъ ихъ, преемчатымъ
смутителѣмъ, и убытокотворецѣмъ толкати, бже и преемчаннымъ архі-епископа, и еликоуимъ
воспрошенъ бѣдете, или единѣ ѿ насъ воспрошенъ бѣдетъ вѣщемъ, бжеже речеса, стоающимъ и до-
нелѣже Народъ сей Россійскій в неперелесной к вамъ, и августному дому австрійскому вѣрѣ и бже
говѣни постоятъ, Бранити и защищати, и преемполанную Мѣсть нашу преемполанную бже
имъ дарованную употреблати, уживати, и тою радостиса, допущити, должны бѣдете, дѣторн-
томъ нашимъ Цесаро-Крлевскимъ вамъ в сей вѣнѣ сими полнѣ допущеннымъ, и наравденнымъ,
иначе несотворше: прочетше сіа дабымъ повративше. Дадѣса в Грѣдѣ нашихъ вѣннѣ ав-
стрійской днѣ 22 Мѣа Юніа, лѣта ГДНА 1715. Царствъ нашихъ Римскаго 4, Хиспанскихъ 12,
Хунгарійже и Бохеміи 5.

ЦАРОЛЪ.

Евгеній ѿ Сабавдин.

На повелѣніе Императорскаго и
Крлевскаго Величества Собственное.

Дигитоніи Іосифъ ѿ 67717.

ЕЗТРАКТЪ или ИЗБОДЪ

Пунктъвъ Привилегіалныѣ, Нѣшже : Личныѣ, Вещественныхъ, покровителныѣ, и дарователныѣ, Чтѣномъ Греческаго Закона Клеръ, и Всемъ Славномъ Народъ Илѣрїко-Рассїанскомъ чрезъ блаженнаго иногда Римскаго Императора ЛЕОПОЛДА вѣдѣхъ 1690^м 1691^м 1695^м благодѣйше дарованныхъ. ІОСИФА же 1706^м и КАРОЛА шестаго 1713^м и 1715^м славноѣйшаго помѣнїа Равно Римскїа Императори, и нѣтъ Блгополучно Царствующее Кралевское Величество МАРІЮ ФЕРВЗІЮ, лѣта нѣтъ истекающаго 1743^м Мѣтивѣйше Потвержденныѣ, и срсѣтвїемъ Високославныѣ Канцелларїи, Внутреннѣйша, дворъ-Военныа, и Кралевскїа Мажарскїа уготованныхъ на помизное прошенїе Блаженнѣйшаго Патріарха, Митрополїта, и Архі-ѣпїкопа АРСЕНІА ІОАННОВЧА, Всегѣ же Клеръ, и Народъ Греческаго Закона чрезъ слѣдующїа депутїрти, и Полномощники, именемъ Всегѣ Реченнаго Народъ Рассїанскаго на то нарочно избранныа, Тоестъ : ПАВЛА НЕНАДОВИЧА ѣпїкопа Карлошадскаго, и Патріаршескаго Генерал-Викара ; ІОАННА ГЕОРГІЕВИЧА, Архі-дїакона Патріаршескаго ; АРСЕНІА ВУИЧА оберїст-Лейтенанта Кралевскаго въ Краини Потѣскїа ; АНДРЕА АНДРЕЕВИЧА Кралевскаго Пост-фервалтера, и хершофта Уффелова Администратора ; исходатайствованныхъ, сочиненъ .

Блгословенїемъ Горѣ-Номанѣтаго Егѣ Блаженства, Великаго оца и Гдїна Нашего, Архі-ѣпїкопа, и Патріарха АРСЕНІА ІОАННОВИЧА

Превѣденъ : Латїнскаго Языка ПАВЛОМЪ
НЕНАДОВИЧЕМЪ иногда Патріаршїи Писаромъ.

напечатѣса, въ Хрѣ : жесфаровѣча,
Іал : раѣс : обѣщ : Звѣграфа .

Диплома Привилегіалнаа Леополдова чрезъ Внутреннѣйшъ Дворнъ Канцелларїю лѣта 1690^м изданнаа, содержитъ слѣдующаа :

и во **Мѣ** ЛЕОПОЛДЪ Бжїею Мѣтїю Римскїи Императоръ Всегдѣ прибавїтель Гермакїи, Хунгарїи, и Бохемїи Кралъ, и прѣ : обѣщаемя Вамъ Вѣбма предреченныа Народомъ и Провїнціамя Намъ, аки Кралю Мажарскомъ по правѣ подложнымъ, и Законъ .

ны подложитиса и жилища, сохранише в первыи Всѣмъ Благочестіа своего, и Воеводи изъерани, Свободы, Привилегіи же и Права, изятіе ѿ Всакаго Бремене публичнаго, и даноданія, изъемлемыхъ обаче древныи и обыкновеннии прежде Всакаго Турскаго нахожденія, Кралей и Господей Правдахъ, двинувши такожде в тѣхъ Всакомъ Sloeупотребленіе, чрезъ Господство Турско воеденное, развѣ в слушай требованія Браней, въ которыхъ За Ваше собственное спасеніе и защищеніе во образѣ добровольнаго даанія по возможности потребна съпоможенія воздасте чимъже Воинства Наши содержатиса, Защищати Провинціи, и тѣлоти Браней держати возмозгутъ, и збѣиже иту турскомъ, вса въ Начинъ становити и подобающій чинъ въ Бѣдѣшее по желанію, и на довлетвореніе Ваше возпоставимъ, Всѣмъ, и ѿсобитымъ Правдахъ сотворимъ, Всѣмъ Мѣти, Благодати, Благонаклонности, и ѿческаго Нашего Покровительства ширшаа доказательства дати хотѣши.

2го Обѣщаемъ сврхъ того, даемъ, и допущаемъ Всѣмъ и ѿсобитымъ свободное добра, Буди движимо, или Недвижимо, или Туркомъ на Границѣ своихъ шали Бѣдѣ, притѣжаніе. 3го Сотворите убо За Бѣ, За Благочестіе, За спасеніе, За ѿсвожденіе, За ѿтишіе Ваше по вранити, безъ возни въ страни Наша ступайте ѿчестство Ваше, и Земледѣліа не ѿставляйте, дѣлѣи Ваша стопамъ Вашимъ послѣдовати зовите, и приимѣтею ѿ Бѣ и насъ данно Вамъ, и вышѣ нимои же возврати примите, аще Вамъ, аще сыномъ Вашимъ, аще на послѣдокъ возлюбленномъ ѿчестствъ и спасенію Благочестіа хотите. Бѣда Вамъ во прочемъ ѿбще и ѿсобити мѣти Нашу Царскую, и Кралевскую Бѣмъ предносимъ.

Вторая Диплома Лешпольдова чрезъ Канцелярію Кралѣ: Магарскѣ дворну лѣта 1691го изданная, имать слѣдующаа:

4го Нотомъ изъ Покръзнаго Листа Вашего и именемъ Всѣхъ Васъ чрезъ посланнаго къ Намъ епископа Іекопскаго Ісакію Діаковича, но и ѿ устменнаго его изложенія Бывшеи Вселѣтивѣише прияхомъ покръзное благодареніе Ваше, что Васъ изъ устѣ Варварскіа Туркства Турскаго изторжиса древнюю возвратихомъ Свободу, Вездѣшнее же ѿбѣ, иже Намъ За толикаго благоданія дааніе обѣдающа Бѣ, и потомки Ваша исподѣдете, по должности в правду Вашей, на Наше ѿбще толикаго Вашше довлетвореніе, что познаемъ право Наше, Васъ в мѣдѣро Мѣти, и Благодати Нашеа, аки Гдѣи и Краля Вашего Законнаго побергающе по сѣбѣю покровительства Нашего посѣ мѣти Вамъ и укрети по хвалномъ Великодѣи хрѣбостію Являете.

5го Котораго Намъ Бѣмъ приѣтнаго Засвидѣтелствованія, и покоеванія Вашего взоръ, Васъ Всѣхъ, и Всакаго по Кровъ Нашу Царю Кралевскій Вселѣтивѣише нотомъ приимѣ. Но во ѿмѣ икраднои Намѣреніе срдцѣмъ Вашимъ водвзѣити, и сыновѣ Вездѣ вогабѣлати, и во Всѣхъ приѣлѣченіяхъ вѣщѣстными доказательствѣи вышѣ, сопотвѣрждати.

6го Оружіа и вѣнапрѣ противъ Глѣнѣишаго или хрѣтіанскаго Сѣпостати, и Гюкѣтѣла Вашего по Застѣпленіи Нашими, Нашихъ же Воеводъ Правителствѣ приѣти, и прогнати напѣсти, Бѣди, и напѣи Вамъ воззѣмонѣише и снѣрѣпѣише дослѣ напѣшенія, ѿтѣски советѣи.

7го Пѣки да Мѣтѣише и сѣдѣише Царствѣиши, и ѿсподствѣиши Нашего при самѣмъ входе ѿшѣтѣише, прошеніемъ Вашимъ Бѣгоговѣиши Намъ сопріодѣи вышѣише, Мѣтивѣише устѣвишѣ.

8го Да, по обычаю Восточнаго Цркви Греческаго Закона Рассіанѣи на устѣвѣ Вѣтѣхъ Кален, дѣра свободнѣо содѣрѣваѣтѣсѣа, и Бѣмъ дослѣ, тѣко и вѣ напѣрѣ ѿ нѣиѣи же Црковнѣи или Мѣрскѣи Сѣтѣи или едиѣиѣ ѿ словѣтѣсѣа додѣдою.

9го Свобднѣо Вамъ да Нѣдетъ Мѣждѣ Вами собственною Влѣстію ѿ Нарѣда, и Изъика Рассіанскаго поставѣати Архѣ епископа, его же Стѣтѣ Црковнѣи, и Мѣрскѣи Мѣждѣ собою изѣберѣтѣ.

10го Онѣ же Архѣ епископъ Вашъ свободнѣо да имѣтѣ Влѣстѣ со Всѣми Восточнаго Греческаго Закона Црквиами урѣждати, епископи посѣтѣи.

11. Сѣенники в Мѣтѣишѣ урѣждати.

12. Цркви, гдѣ потреба Нѣдетъ, собственною Влѣстію созидѣти.

13го Въ Варошѣ и сѣлѣхъ Рассіанскѣа Сѣенники пѣчиновѣлати.

14го Словѣише: Бѣмъ же дослѣ, Греческаго Закона Цркви, и тогожде исповѣданія ѿбществѣ прѣстѣтѣлствѣиши Мѣжѣтѣ.

15. Ш собственнаго Авторитета Црковнаго, силою Привилегій, Ш Предсessorовъ Нишихъ, Благенныхъ иногда Кралеи Мажарскій, Вѣкъ дѣлалъ во Всей Греческой, Россіи, Болгаріи, Далмачіи, Босны, Ієнополіи, и Херцеговини, Хунгаріи же и Хорватской, Мѣстѣ, и Іавріи, и дѣже нѣбѣ сѣтъ, и по Бѣлѣ, и донелѣже Намъ Всѣ и всакій Вѣрны и Бѣгоговѣнны Бѣдѣтъ, Властію Правленія да Радѣся.

16. Ешеже статемъ Црковни, икоже же архі-єпископъ, єпископъ, монахъ, и всакого Рода Сѣенниковаго Закона Греческаго в Мѣтѣрѣ и Црквахъ собственна да останѣтъ Властію Правленія.

17. Такъ, да никто в предъ Реченны Мѣтѣрѣ, Цркви и Резиденціи Вашей Насилии творити немоетъ.

18. Но в десатѣ, дѣмоданіи, и Квартірѣ древнюю свободу да Радѣются, кѣмъ сверху Црковнаго статѣ кто ш мирскі, развѣ Мѣстѣ, Власті да имать арестирати, или затворити кого.

19. Но архі-єпископъ тѣловѣ ш его депендируюшія Црковники в казна каковы падающіа, правомъ Црковнымъ или Кѣнонскимъ казнити можетъ.

20. Дарѣмъ такожде и сопотверждаемъ Греческаго Закона Цркви, Мѣтѣри и кѣ Нимъ Надлежѣща, икоже такожде архі-єпископскѣ, и єпископскѣ добра, каковыянибѣ ома бѣдѣтъ по шдѣ рованіи Предсessorовъ Нишихъ да прѣтѣжѣма бѣдѣтъ.

21. А иже Цркви хртіанскаго Имене сопостѣтъ, Турчинѣ, Вѣмъ шалѣ, тѣа на Задѣ повращѣе Рѣкамъ Вашимъ прѣдати повелѣхъомъ.

22. Да бы на послѣдокъ архі-єпископъ или єпископъ Ваши, кѣмъ дѣтѣко ищѣиши, Мѣтѣри, и Цркви по Варошѣхъ и селѣ посѣщающіи, или такожде Парохи и общини повѣщающіи ш когѣ бѣди Црковнаго или Мирскаго досадѣ имѣли, не потерпимъ.

23. По всакой Возможности, всакѣ силѣ приложити бѣдѣ да чѣ побѣдителна оубѣа Наша, Бѣгу помощевующѣ, Поманутый Народъ Россіанскій, чѣ скорше в Зѣмли и шѣтѣлища и прѣсимъ прѣтѣжанна пики вѣвести, и сопостѣти ш ою прѣтѣжѣти возможемъ.

24. и Хоцѣмъ, да по правитѣльствомъ, и управленіемъ собственнаго Магістрата тѣмъ Народъ Россіанскій прѣвѣмѣти, и древніа Привилегіи, емо ш Величества Нашего Мѣтѣри допущеніа и егѣ обѣщаніа Неслаженно уживати можетъ.

25. Кѣ томѣ соизволамъ, и в томѣ аще ш Греческаго Закона безъ ш-стѣнна дѣтей, и сроднико кѣмъ умрѣлъ бы, тогда всѣ такожде сѣстѣнціи на архі-єпископѣ, и Црковѣ; не иначе дѣе архі-єпископъ или єпископъ Кѣномъ умрѣтъ тѣмѣ такожде сѣстѣнціи на архі-єпископѣ да прѣтѣжѣ.

26. На послѣдокъ да Всѣ ш архі-єпископъ или Кѣмъ своѣ Црковныя такъ в дѣховныхъ икоже и Мирскихъ депендируютъ Всѣмѣтѣнѣе хоцѣмъ, и повелѣваемъ.

27. Еже даротворѣнѣе, и Бѣготворѣнѣе допущеніе Наше ш всѣ всакій тѣланіемъ и силѣми шладѣнѣемо, Вѣрности же и Бѣготворѣнѣе Ваше непоколебимо сохранили всѣа, и никѣмъ Бѣрѣмъ развитѣа нѣмѣе, Намъ тѣмѣ обѣщавѣмъ, и во прочѣмъ Вѣмъ всѣмъ, и шсѣмъ Мѣтѣ Нашѣ Цесарскѣ и Крѣлевскѣ Бѣготворѣнѣе сопотверждаѣ.

Диплома третіа такъже Лѣопольдова чрезъ Канцѣларію Рѣвно Мажарскѣ двѣрѣ лѣтъ 1695 - изданна, содержитъ сіа:

28. Мѣтѣмъ уставхъомъ, да и поманутѣмъ архі-єпископъ, древнее достоинство, и єпископъ своѣго Закона производити Властію: Зѣмѣ емо по правѣ и обѣмѣю тѣмѣ же Закономъ своимъ примѣнѣе Цѣмъ останѣтъ, и поставленіи чрезъ егѣ єпископѣ, знаменѣнѣе Пѣтѣнни, Ісѣа Дѣковичѣ Темѣшварскій, Ієнополскій, и архі-маѣрѣ Мѣтѣри Крѣшедалскій, Стефанъ Мѣтохѣдѣ Карлоушскій, и Зринѣполскій, вѣюмѣи Дрѣвнакѣ Сѣгѣдинскій, вѣюмѣи Поправѣ Бѣдинскій, и Стоанѣ-Бѣградскій, вѣюмѣи Тѣтовѣцѣ Моуѣичѣ, Сѣтѣтскій Сѣпѣри Дѣонѣшѣтѣнѣа Вѣрѣчкѣи, и Бѣрѣмъ Нѣнанѣи Вѣладѣнскѣ, и Бѣгарскій; кѣторѣа тѣмѣ Мѣ силѣю Настояще прѣнѣстѣти, и поносѣти судѣхъомъ / чрезъ Мѣзѣнѣнѣа своѣ дѣищѣнѣи вѣ Кѣомъ тѣмѣа число подѣмѣющихъ Россіанскаго Нарѣда, ш Ига Рѣнѣтѣ Тѣрѣнѣа, икоже помѣнка вѣ порѣчѣстѣ Нашѣ дѣмѣмѣгѣа Фамѣлѣнѣи и зѣмѣнѣи Нашѣмъ Совѣтѣ Дѣрѣ-Вѣнѣстѣнѣаго сѣдѣща, и намѣстѣнѣи сѣвѣ дѣховна своѣ зѣнѣа творити, сопѣнѣнѣища исправѣати, и по Зѣслѣженѣмъ кѣнѣити уроки и Приходи Црковныя по Закѣну и древнѣ обѣмѣю сѣвѣ нѣдѣнѣи прѣнѣ.

29. Народъ на послѣдокъ всѣа в Градѣхъ, Варошѣ, Крѣпінѣ, и Зѣмѣа Нашѣи, в мѣстѣ тѣмѣ емо чрезъ поманутѣмъ Совѣтѣа Нашѣго двѣровѣнѣстѣнѣаго Комѣссію допущѣнѣи гѣнѣнѣи Намѣстѣнѣа своѣоднѣи своѣго Закона и Исповѣданіа дѣйствіѣе крѣмѣ всѣаа воѣзны, страха, тѣмѣа и имѣнѣи уѣнѣтѣа радовѣтѣа; древнѣе же, и уже древнѣе силѣю МАТѢІА Крѣла дѣкрѣта Пѣтѣаго,

Digitized by Google

DIE SERBISCHEN PRIVILEGIEN DES KAISERLICHEN HABSBURGERHAUSES

Zusammenfassung

Mit dem österreichisch-türkischen Krieg Ende des 17. Jahrhunderts, der in die Geschichte als der "Große Wiener Krieg" eingegangen ist, hat sich schlagartig die politische und demographische Landkarte Ungarns und des südöstlichen Europa gewandelt. Dem österreichischen Heer unter dem Befehl des Generals Enea Silvio Piccolomini gelang ein gewaltiger Durchbruch, so daß es bis Peč im Kosovo-gebiet und danach bis Skopje vorgedrungen ist. Im Laufe dieses Feldzuges wurde das kaiserliche Heer seitens der serbischen orthodoxen Bevölkerung mit Sympathie aufgenommen, da sie im Sieg der christlichen Waffen eine reale Voraussetzung für ihre endgültige Befreiung von dem Jahrhunderte andauernden türkischen Joch erblickte. Die Verhandlungen zwischen dem serbischen Patriarchen von Peč, Arsenije III Čarnojević, und dem General Piccolomini, sowie auch die Teilnahme der serbischen Aufständischen auf österreichischer Seite waren auch dem Kaiser Leopold I wohl bekannt. Ende 1689 und Anfang 1690 sah es so aus, als ob die Niederlage der Türken auf dem Balkan gewiß sei. Dies hatte General Ludwig Veterani optimistisch dem Kaiser angedeutet, indem er meinte, daß er "mit den aufständischen Christen und einem 12000 Mann starken regulären Heer den Feind besiegen, ja ihn sogar vom Balkan vertreiben könnte". Mit der Hilfe des serbischen Volkes und des Patriarchen von Peč rechnend, unterzeichnete Leopold I am 6. April 1690 das bekannte Invitatorium — einen Einladungsbrief an das serbische Volk — und stellte es dem Patriarchen Arsenije III zu. Im Grunde handelte es sich um eine Anregung zu einer zahlreicheren Teilnahme der "aufständischen Christen", ja geradezu um einen Mobilisierungsauftrag, wobei zugleich nach dem endgültigen Sieg dem serbischen Volk die "hohe kaiserliche und königliche Gnade" in Aussicht gestellt wurde. Indessen hat sich aber das Kriegsglück geändert und auf die türkische Seite geschlagen. Nun begann ein rascher Rückzug des österreichischen Heers aus den südlichen Gebieten in Richtung Beograd. Mit dem Heer setzte sich, von Agnst vor der türkischen Rache angetrieben, auch eine große Masse des serbischen Volkes in Bewegung, angeführt von seinen geistlichen und militärischen Oberhäuptern. Im Herbst 1690 stand das türkische Heer in der Nähe der Festungswälle von Beograd. Mit dem kaiserlichen Heer setzten auch etwa 40.000 serbische Familien über die Sava. Das war, wie sie in die Geschichte eingegangen ist, die Große Wanderung der Serben oder die Wanderung unter dem Patriarchen Arsenije III Čarnojević. Das serbische Volk hat sich damals in vielen Dörfern, aber auch in Städten Ungarns angesiedelt und zwar bis in die Gegenden von Pest, Ofen, Stuhlweißenburg, Komoran und Győr. In diesen Ortschaften, besonders im Donaugebiet und auf der Insel Csepel (Ratzenmark), befand sich schon eine stattliche serbische Bevölkerung, die sich in Ungarn bereits im 15. Jahrhundert und später zur Zeit der türkischen Herrschaft in diesen Gegenden niedergelassen hatte ("königliche Schajkaschen"). Das belegen auch die Bezeichnungen dieser Gebiete, da man auf alten Landkarten die Bezeichnung "Ratzenland" findet.

Nach der Großen Wanderung galt es den politischen Status des serbischen Volkes auf dem Territorium der Habsburgermonarchie zu regeln bzw. festzulegen. Zu diesem Zweck wurde als serbischer Vertreter der Erzbischof Isaija Đaković nach Wien entsandt. Das Ergebnis der Verhandlungen war das erste dem serbischen Volke seitens des Kaisers Leopold I erteilte Privilegium vom 21. August 1690. In Wien rechnete man mit der Teilnahme von serbischen Kämpfern (Rascianae Militiae) an den

Schlachten mit den Türken, so daß man den Untertanen die von ihnen geforderten Rechte gewährte. In dem ersten Privilegium wendet sich der Kaiser an den serbischen Patriarchen und das serbische Volk in einer festlich anmutenden Tonart: "An den ehrwürdigen getreuen, Uns liebenswürdigen Arsenije Čarnojević, den Erzbischof der Serben der östlichen Kirche des griechischen Ritus, an die Bischöfe und alle geistlichen und weltlichen Stände, an die Hauptleute und Unterhauptleute, und zuletzt an die Gesamtheit der Anhänger dieses Ritus und des serbischen Volkes..." In der Tatsache, daß der Kaiser sich an militärische Anführer wendet und wiederholt zum Waffengang gegen den "größten und fürchterlichsten Feind des Christentums" aufruft, ist wohl auch der Grund für den Umstand zu sehen, daß das erste, äußerst wichtige Versprechungen beinhaltende Privilegium mit dem kaiserlichen Siegel bestätigt wurde. Im Text dieses ersten Privilegiums verdient besonders folgende Stelle hervorgehoben zu werden: "Zugleich erklärt der Kaiser, daß er der serbischen Bitte Genüge tun will und daher beschlossen hat: daß die Serben weiterhin die Bräuche der serbischen orthodoxen Kirche pflegen und sich des alten Kalenders bedienen dürfen; daß sie diesbezüglich von niemandem — weder seitens der weltlichen noch der geistlichen Behörden — beeinträchtigt werden; daß sie frei und eigenmächtig ihren von kirschlichen und weltlichen Behörden gewählten Erzbischof einsetzen können, wobei dieser Erzbischof nach eigenem Befinden über alle orthodoxe Kirchen verfügen, Bischöfe einweihen und Mönche in Klöster zuweisen wird; daß er nach seinem Befinden, wo immer es notwendig sein sollte, Tempel errichten und serbische Pfarrer einsetzen kann; daß er wie bisher das Oberhaupt der orthodoxen Kirche und der gesamten serbischen Glaubensgemeinschaft bleibt und ihm die gesamte Verfügungsgewalt zusteht... und zwar auf Grund der von den früheren ungarischen Königen erhaltenen Privilegien (hervorgehoben von mir — DD) in ganz Griechenland, Rascien, Bulgarien, Dalmatien, Bosnien, Janopolis und der Herzegowina, sowie auch in Ungarn und Kroatien, wo immer es Serben gibt und solange sie treu und ergeben sind; daß dem kirchlichen Stande (dem orthodoxen Erzbischof, den Bischöfen, den Mönchen und anderweitigen Geistlichen) das Recht verbleibt, über Kirchen und Klöster zu verfügen, ohne daß ihnen dieses Recht von jemandem abgesprochen werden darf; daß der kirchliche Stand von der Zehnten — und Tributpflicht, sowie auch der Unterbringungspflicht freigesprochen bleibt; daß abgesehen vom Kaiser keine weltliche Behörde Mitglieder des kirchlichen Standes festnehmen oder einsperren lassen kann, sondern daß dieses Recht, falls sich jemand schuldig gemacht haben soll, einzig und alleine dem Erzbischof zusteht, der den Schuldigen belangen und mit kirchlichen Strafen behängen kann... letztendlich darf kein weltlicher oder geistlicher Herr dem serbischen Erzbischof oder den Bischöfen bei ihrem Ansinnen Klöster und Kirchen zwecks Aufklärung der Gemeinden und des Volkes zu besuchen hindernd entgegen zu treten..."

Mit dem ersten kaiserlichen Privilegium wurde die vollkommene kirchliche Autonomie erlangt. Es fällt in die Augen, daß nur der kirschliche Stand vom Zehnten und anderen Tributen freigesprochen wurde, während das Volk, besonders auf dem Lande, schutzlos geblieben ist. Daher entschieden sich die Serben im 18. Jahrhundert gerne für den Pfarrerberuf und seit der Gründung der Militärgrenze für die Offizierslaufbahn.

Im großen und ganzen belegen die schriftlich vorgelegten Forderungen und die von Isaija Đaković in Wien geführten Verhandlungen, daß es zu der Großen Wanderung der Serben und der Erteilung der kaiserlichen Privilegien *per modum facti* gekommen ist, also auf Grund eines Vertrags, der die Bedeutung eines Staatsaktes hatte. Die Serben sind somit nicht nach Ungarn als "ungebetene Gäste" gekommen — wie dies einige Geschichtsforscher meinen — sondern als Teil einer Nation die gleichberechtigt mit der

Krone verhandelte. Der serbische mit den seitens des österreichischen Kaisers – und ungarischen Königs – erlassenen Privilegien festgelegte Status hatte einen typisch feudalen Charakter. Dieser Status hat sich aus mehreren Gründen allmählich gewandelt, aber auch deswegen weil die Habsburgermonarchie etappenweise die Form eines absolutistischen Herrschaftssystems annahm. Die serbischen Oberhäupter haben das erste Privilegium mit großer Erleichterung aufgenommen, aber sie sahen sich zugleich mit großen Unbilden konfrontiert, da, obwohl sie einen privilegierten Status erhalten hatten, die ungarischen Komitatsbehörden und die römisch-katholische Kirche, vor allem der Erzbischof von Esztergom und Primas von Ungarn, Leopold Graf Kolonić, immer wieder beträchtliche Schwierigkeiten machten.

Trotz der kaiserlichen Privilegien wollten die führenden Katholiken im Staate, aber auch die ungarischen Magistratsbehörden, von einem Sonderstatus der serbischen Kirche und des serbischen Volkes nichts wissen. Um sich von den ungarischen Lokalbehörden und Kongregationen zu sichern, wandten sich die Serben an den Kaiser mit der Bitte, die Privilegien auch von der Ungarischen Hofkanzlei bestätigen zu lassen. Dieser Bitte wurde mit einem Sonderpatent, dem sogenannten Protektionsdiplom (Diploma protentionale) vom 21. Dezember 1690 entsprochen. Mit diesem Diplom wurde eigentlich das erste kaiserliche Privilegium vom 21. August 1690 bestätigt, indem hervorgehoben wurde, daß "Leopold I die Serben... unter seinen Schutz, seine Fürsorge und Schirmherrschaft aufgenommen und sie daher dem Schutz, der Fürsorge und Schirmherrschaft der ungarischen Stände empfehle, vielmehr diesen Ständen anordne, daß sie künftig anstelle des Königs und in seinem Namen den Erzbischof, die Bischöfe, die Geistlichen und die Gläubigen der orthodoxen Kirche von jeder Unbill in Schutz nehmen mögen..." Das war das Meiste, was die Serben im Jahr der Großen Wanderung formal vom Herrscher zu erhalten vermochten, dessen Untertanen sie eben geworden waren.

Die *formalen Rechte* bildeten die eine Seite, die *wirklichen Rechte* die andere Seite den serbischen Lage in der Habsburgermonarchie. Zwischen diesen zwei Seiten tat sich oft eine unüberbrückbare Kluft auf. Es ergaben sich Probleme auch aus dem Umstand, daß das serbische Volk auf dem Territorium Ungarns planlos angesiedelt, bzw. in mehrere Komitate verstreut wurde. Daher stellte sich vom ersten Tag an die Frage eines einheitlichen Territoriums, so daß die Serben den Wunsch äußerten, man möge ihnen das Gebiet von Slavonien und Syrmien zur Verfügung stellen, aber diesem Wunsch wurde auch nach mehrmals wiederholten Forderungen nicht entsprochen.

Das zweite Privilegium vom 20. August 1691, das von der Ungarischen Hofkanzlei erlassen wurde, wiederholt im ersten Teil den Text des ersten Privilegiums, wobei sich im zweiten Teil folgender wichtige Zusatz befindet: "Leopold gewährt den geflüchteten serbischen Ständen folgende neue Zusagen und Privilegien: man werde sich allenfalls bemühen, damit die Serben nach siegreichen Kämpfen womöglich eher in ihre alten Länder und Wohnstätten zurückkehren mögen; zugleich äußert er den Wunsch, daß die Serben weiterhin von ihren eigenen Oberhäuptern angeführt werden und ungehindert die vom Herrscher erhaltenen Privilegien hinsichtlich der Ausübung ihrer Sitten und Bräuche genießen... letztendlich wird angeordnet, daß alle orthodoxen Serben unter der Oberhoheit ihres Kirchenoberhauptes verbleiben, und dies sowohl in bezug auf kirchliche wie auch weltliche Dinge." Somit wurde mit dem zweiten Privilegium unter anderem eine Art von serbischer Lokalthokratie eingerichtet, was gewissermaßen den Erwartungen der Volksführer und Offiziere widersprach.

Der Patriarch hat den Kaiser über die Einstellung von neuen Bischöfen verständigt und ihn gebeten, ihre Einsetzung in den jeweiligen Eparchien zu bestätigen. Der Kardinal Kolonić, aber auch andere Bischöfe, leistete heftigen Widerstand gegenüber der Vorstellung des Patriarchen vom 28. Juni 1694, da man mit der gegen die Union gerichtete Tätigkeit der orthodoxen Hierarchie unzufrieden war. Kardinal Kolonić trat sogar mit der Behauptung auf, daß die erfolgreiche Tätigkeit des Patriarchen nicht nur die Arbeit der römisch-katholischen Kirche beeinträchtige und ihre Mission unter den "Schismatikern" erschwere, sondern darüber hinaus auch die politischen Interessen der Monarchie bedrohe! Er leistete heftigen Widerstand gegenüber der Einsetzung von orthodoxen Bischöfen in den nichtbesetzten Eparchien, da es – wie er meinte – dazu kommen könnte, daß in derselben Stadt zwei Bischöfe amtieren: ein römisch-katholischer und ein orthodoxer. Am Ende seiner Vorstellung macht Kardinal Kolonić den Vorschlag, den Patriarchen mit "großen Versprechungen" für die Union zu gewinnen; im Falle einer ablehnenden Haltung jedoch sollte man seine erzbischöflichen Rechte nur auf die Umgebung von Szentendre begrenzen. Die Stellungnahme des Kardinals Kolonić stand im völligen Widerspruch zu den der serbischen orthodoxen Kirche gewährten und mit den Privilegien festgesetzten Rechten. In diesen Jahren wurden vielerorts die gewährten serbischen Rechte und Privilegien mißachtet, ja gebrochen. Und dies zu einer Zeit als die Serben sich große Verdienste erwarben, namentlich in der siegreichen Schlacht bei Slankamen (1691). Obwohl er im allgemeinen die Ansichten seines hervorragendsten Geistlichen und Ratgebers Kardinal Kolonić teilte, kam der Kaiser wegen der erneut aufsteigenden türkischen Gefahr, die nur mit Hilfe von serbischen Grenzern zu bändigen war, bestimmten Forderungen des serbischen Patriarchen entgegen.

Da dritte kaiserliche Privilegium vom 4. März 1695 wurde als eine Art Rundschreiben an kirchliche, zivile und militärische österreichische und ungarische Persönlichkeiten und Institutionen gerichtet und entsandt. Mit diesem Schreiben teilte der Kaiser allen angesehenen und verantwortlichen Persönlichkeiten mit, daß sich der serbische Patriarch an ihn mit einer Vorstellung über die gefährdete Lage der serbischen Kirche und des serbischen Volkes gewandt habe, wobei er zugleich auch auf die serbischen Kriegsverdienste hinwies. In diesem Schreiben betont der Kaiser, daß er die Serben "wegen ihres schönen und edlen Werkes" mit den Privilegien aus den Jahren 1690 und 1691 unter seinen Schutz genommen habe. Trotz des höchsten Schutzes, betont Leopold I, "wagen es einige Vertreter beider Stände des Königs Willen zu mißachten und den Erzbischof und das serbische Volk in der Ausübung seiner Bräuche zu hindern, in seinem Rechten zu beeinträchtigen, indem man es zur Zahlung des Zehnten zwingt, was nicht nur zum Schaden der Serben gerät sondern auch die Interessen des Königs gefährdet." Wie aus dem dritten Privilegium zu ersehen ist, hat der Kaiser tatsächlich einen scharfen Verweis allen jenen erteilt, die es wagten, die der serbischen Kirche gewährten Rechte bzw. kaiserlichen Privilegien zu mißachten.

Vergleicht man die Vorstellungen des Patriarchen und das dritte kaiserliche Privilegium, dann wird man feststellen können, daß man den Druck der römisch-katholischen Kirchenoberhäupter und der ungarischen Stände *de iure* zu verhindern suchte. Doch die Wirklichkeit sah anders aus, denn auch in diesem gönnerhaft und wohlwollend intonierten Text gab es in rechtlicher und politischer Hinsicht zweideutige

Stellen. Die auf dem Kriegsfelde erworbenen und fest versprochenen serbischen Privilegien wurden in dem erwähnten Privilegium mit der Bestimmung "wenn dies nicht den geistlichen Würdenträgern und den Interessen der römisch-katholischen Kirche schadet" gewissermaßen relativiert bzw. eingeschränkt. Diese Stelle bot der römisch-katholischen Kirche die Gelegenheit zu bestimmen, was *für sie von Schaden sein könnte* und somit auch die Rechte der "Schismatiker" und "Raitzen" zu mißachten, mit welchen abfälligen Termini man nun die orthodoxen Serben zu bezeichnen pflegte. Für die geistlichen Würdenträger der römisch-katholischen Kirche war alleine die Existenz der Orthodoxen in Ungarn an und für sich unakzeptabel, was sie in ihren dem Herrscher unterbreiteten Vorstellungen auch ganz offen aussprechen. Die Möglichkeit für verschiedene und ungünstige Deutungen der Privilegien war schon mit der abschließenden und allgemeinen Formulierung "so lange die Dinge in dieser Form bestehen" gegeben. Diese geschickt formulierten "Klauseln relativierten den Wert aller Zusagen und Versprechungen und verdunkelten den vorbehaltlosen Sinn der Privilegien." Aber man muß daran erinnern, daß ein ähnlicher Vorbehalt bereits im ersten Privilegium zu finden ist, da es an einer Stelle heißt, daß die Serben alle ihnen gewährten Rechte genießen werden "solange sie treu und ergeben bleiben", womit sie nicht nur einer ständigen Prüfung sondern auch einer völlig relativen und willkürlichen Beurteilung ihrer Treue und Ergebenheit unterlagen.

Die drei Privilegien Leopold I bilden die staatsrechtliche Grundlage der Lage des serbischen Volkes in der Habsburgermonarchie. Trotz allem sah sich das serbische Volk mit erheblichen Schwierigkeiten konfrontiert, wenn es um die Verwirklichung seiner Rechte ging. Der Staat war durch Kriege, innere administrative Änderungen und Reformen derart belastet, daß sich das zwangsmäßig vielfacherweise auf das Leben der orthodoxen Untertanen auswirken mußte. Nach dem dritten Privilegium hat Leopold I in den nächsten zehn Jahren bis zu seinem Tode 1705 den Serben kein Dokument ähnlichen Inhalts mehr ausgestellt. Die nachfolgenden Thronerben haben sich mit einer Bestätigung oder Konfirmierung der Leopoldinischen Privilegien begnügt. Joseph I hat seine Konfirmierung 1706, Karl IV 1713 und Maria Theresia 1743 geleistet.

Anläßlich der Konfirmierung seitens der Kaiserin Maria Theresia wurde ein diesbezüglich spezielles

Buch veröffentlicht unter dem Titel: PRIVILEGIA PER DIVOS IMPERATORES, LEOPOLDUM, JOSEPHUM, CAROLUM VI, GLORISSIMAE REMINISCENTIAE MODERNAM REGNATEM MAJESTATEM MARIAM THERESIAM, INCLYTAE NATIONI ILLYRICO-RASCIANAE... Anno 1743. Das Buch wurde in 200 Exemplaren in der Druckerei Leopold I. Kalivodas auf Kosten der damals in Wien weilenden serbischen Deputation veröffentlicht. Inzwischen wurde festgestellt, daß der Text mit den Originalen der kaiserlichen Privilegien kollationiert worden ist. Heute bildet diese Ausgabe eine wahre Rarität.

Im Auftrag des Patriarchen Arsenije IV Čarnojević hat der Sekretär des Patriarchats Pavle Nenadović den Text der Privilegien aus dem Lateinischen in das "Slavonoserbische" übersetzt. Da die Serben zu dieser Zeit über keine eigene Druckerei verfügten, so hat der serbische Kupferstecher Hristofor Žefarović das Buch auf Kupferplatten gestochen und es 1745 in der Wiener Typographie von Thomas Mössmer drucken lassen. Diese Ausgabe wird hier als Fototypie veröffentlicht.

Die serbischen Privilegien bilden ein unumgängliches Thema jener serbischen, zum Teil auch österreichischen und ungarischen Geschichtsschreibung, deren Gegenstand die politischen und gesellschaftlichen Verhältnisse der Habsburgermonarchie Ende des 17. und Anfang des 18. Jahrhunderts sind. Auf die diesbezüglich betreffenden Forschungsergebnisse lehnt sich auch dieses Buch an.

Das was den wesentlichen Teil der kaiserlichen Privilegien bildet, ist nicht nur aus dem Text sondern zu gutem Teil auch aus dem Kontext zu erfassen. Das belegt wohl am besten die vertrauliche Information, die der Kardinal Leopold Graf Kolonić 1707 dem Kaiser Joseph I vorgelegt hat. In dieser heißt es: "Bei der Bestätigung solcher und ähnlicher Privilegien... sollte man, besonders wenn es sich um Glaubensdinge handelt, äußerst vorsichtig vorgehen. Wenn nämlich diese Privilegien schon nicht geändert oder gekürzt werden können, dann sollten sie wenigstens wortwörtlich bestätigt und mit solchen dunklen Ausdrücken und zweideutigen Begriffen ausgelegt werden, daß man sie zu verschiedenen Zeitpunkten mal so mal so verstehen und deuten kann; dazu sollte man das Ganze nur vorläufig und mit bestimmten Klauseln bestätigen, damit diese Schismatiker, sowie auch die anderen Nichtkatholiken, zu einem späteren günstigen Zeitpunkt, in dem ähnliche Privilegien nicht als ein störender Faktor zu wirken vermögen, leichter und gegen ihren Willen mit der katholischen Kirche vereinigt werden könnten."

(Übersetzt von Tomislav Bekić)

РЕГИСТАР ИМЕНА И ПОЈМОВА

- Адамовић, Јова 70, 81,
A Dunai hajohadak története 80
 акатолици 9, 41
 Албанија 16, 46, 93, 100
 Албанци 92
 Алгабрија 92, 98
 Алжир 92, 98
 Алзас 92, 93, 94, 98, 99, 100
 Андрејевић, Андрија 53, 60,
 61, 84, 89, 98, 105
 Андрић, Љ. 81
 антиправославна
 политика 54
 антихабсбуршки устанак „ку-
 руца” 37
Appendice 72
Apendix privilegiorum 73
 апсолутистичко законодав-
 ство 73
 апсолутистички систем вла-
 давине 22
 Арагон 92, 98
 Арад 66
 Арбанаси 16, 18
 Арнаути 14
 Арсеније IV Јовановић Ша-
 кабента 10, 11, 12, 13, 36, 44,
 45, 46, 47, 48, 49, 53, 56, 57,
 58, 59, 61, 62, 63, 77, 81, 84,
 92, 97, 98, 103, 104, 105, 107
Арсеније III Црнојевић у
историји... 73, 79, 81
 Арсеније III Чарнојевић 11,
 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21,
 26, 27, 29, 31, 32, 33, 36, 39,
 40, 43, 45, 47, 51, 56, 69, 73,
 76, 78, 79, 81, 92, 93, 94, 97,
 98, 99, 100, 103
 Арто 92, 98
 Архив за историју српске
 православне цркве... 80, 81
 Архив САНУ у Сремским
 Карловцима 76, 80
 архијерејска јурисдикција 35
 Атина 92, 98
 Аустрија 33, 34, 37, 45, 46,
 72, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100,
 101, 103, 104
 Аустријска дворска канце-
 ларија 42, 43, 77
 аустријска државна политика
 74
 аустријска империја 74
 аутономија Српске цркве 18
- Баварска 53, 97
 Баја 28, 55
 Балкан 9, 14, 19, 33, 72
 Балканолошки институт СА-
 НУ 89
Balkanica 78
- Банат 33
 Бањанин, Јефрем 102, 106
 Бар 92, 98, 104
 Барања 19, 21, 33, 39
Барања Од најстаријих вре-
мена... 78, 79
 барањски Срби 77
 Барселонет 98
 Бартенштајн, Јозеф Х. (*Bar-*
thenstein, Chr. J.) 35, 67, 68,
 70, 97
 Батјан, Људевит 104, 105
 Бегеј 33
 Бела Црква 35
 Београд 16, 17, 21, 28, 35, 45,
 47, 71, 78, 79
 Београдска митрополија 45
 Београдски мир 47
 Београдски сабор 16, 17, 18,
 20, 21, 28
 Београдско-карловачка ми-
 трополија 45
 Берат 60
 Берчењи, Миклош 37
 Беч 9, 11, 14, 16, 18, 19, 22,
 24, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34,
 35, 36, 44, 53, 55, 57, 60, 61,
 62, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71,
 72, 76, 79, 94, 97, 100, 103,
 104
 Бечки преговори о приви-
 легији 19
 Бечки рат 33, 35
 Библиотека Матице српске
 77, 80
 Библиотечки годишњак Вој-
 водине 80
 Бискаја 92, 98
 Бјеловар 34
 Благовештенски сабор 68, 80
Благовештенски сабор 71
 Богојављенски манастир 64
Богородица извор живота
 77
 Бођани 57
Борба за аутономна права...
 74
Борба за одбрану привиле-
гијских права... 75
 Босна 19, 21, 46, 69, 92, 93,
 94, 96, 99, 101, 105
 Брабант 92, 93, 94, 98, 99,
 100, 101, 104
 Бранковић, Ђорђе 14, 15, 16,
 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 31,
 33, 34, 71, 73, 78, 81
 Брод 34
 Бугарска 18, 19, 21, 46, 92,
 93, 94, 96, 99, 100, 101, 106
 Будим 9, 21, 24, 25, 26, 30,
 53, 64
- Будимска субделегована ко-
 мисија 36
 Будимци 53
 Буковац, Влахо 71
 Бургундија 92, 93, 94, 96, 98,
 99, 100, 101, 104
- Валенсија 92
 Вараждински генералат 53
 вармеђе 67
 Ваш 104
 Велика сеоба Срба 11, 14,
 16, 18, 19, 22, 23, 29, 44, 68,
 69, 72, 73, 78, 79
 Велики Варадин 55
 Венд 92, 93, 94, 98, 99, 100
 Венеција 9
 Верденбург, Стеф. Анд. 92,
 94
 верска права Расцијана 12
 Веселинов, И. 80
 Веселиновић, Рајко 73, 74,
 79, 81
 Вијена, в. Беч
 Винковци 34
 Вировитица 34
 Виртемберг 92, 93, 94, 96,
 98, 99, 100
 Витезовић, Ритер Павао 48,
 49, 52
 Витковић, Г. 76
 Витковић, Секула 36, 39, 58
 Владислав 30
Вознесење Христово 58, 61
 Возњицин, Богданович Про-
 копије 32, 33
 Војна граница 21, 35, 54, 77
Војна граница 81
Војводина I 78
Војводина II 78, 79
Војводина од Велике се-
обе... 73, 78, 81
 Врдник 64
 Вршац 35
 Вујић, Арсеније 53, 58, 84,
 89, 98, 105
 Вуковар 35
- Гавриловић, Славко 12, 75,
 79, 81
 Галерија Матице српске 80
 Галиција 92, 98
 Гелдерн 92, 98
 Генерални синод 36
 Георгијевић, Јован 53, 58,
 61, 84
Geschichte der Serbischen Lite-
ratur 68, 80
 Гершић, Григорије 70, 81

- Гибралтар 92, 98
Главни народни одбор 67
Гласник историјског друштва... 81
Гласник СУД 78
Глина 34
Годишњак Библиотеке Матице српске 80
Головин, Федор А. 43
Горица 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 104
Горњи Карловац 69
(Горњо) Карловачки генералат 53
Горњокарловачка епархија 69
Госијан 92, 98
Госпић 34
Грабовац 19, 79
Грабовачки летопис 39
Град, в. Будим
Градишка 92, 98
Гранада 92
Граница, в. Војна граница
Грко-Цинцари 64
Гроф Ђ. Бранковић и његово време 71
Грујић, Никанор 68
Грујић, Радослав 76, 78, 79, 80
Грци 28
Грци у Угарској 59
Грчка 19, 21, 96, 100, 101, 106
- Давидов, Динко 78, 79, 80, 81
Далмација 19, 21, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 104, 105
Даљ 14, 21, 46
Das Rechtsverhältnis der serb. Niederlassungen zum Staate... 80
Дворец, Хонеш Бернард 107
дворске комисије 55
Дворска тајна канцеларија 89, 105, 107
Дворска ратна канцеларија 105, 107
Дворски ратни савет 28, 29, 30, 33, 53, 63, 73, 77, 102, 106, 107
Деклараторија 55, 73
Деклараторни рескрипт, в. Деклараторија
Деклараторијални рескрипт, в. Деклараторија
деклараторије 44, 72
депутација 11, 12, 36, 53, 54, 55, 60, 61, 70
De regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Notitiae Praeliminares 65, 66, 80
- Десет година из историје српског народа... 81
Dissertatio brevis ac sincera Hungari Auctoris... 65, 67, 68, 73, 80
десетак 17, 21, 29, 30, 55
Дечани 61
Димитријевић, Василије 62
Динара 33
дистрикт 30
Дојран 59
Доња Славонија 53
досељење Срба у Угарску 70
Додатак 68, 69
Доситеј 13
Драва 34
Државни архив у Бечу 76
Дробњак, Јефимије 102, 106
Друга Леополдова диплома ... 1691. 105
Друга сеоба (Срба) 13, 45, 47, 48, 70
Друга царска привилегија 26, 27, 29, 76, 105
други период српског „привилегијалног доба” 55
други превод привилегија 56
Други светски рат 73
Дунав 19, 21, 35
Духовни живот 78, 80
- Ђаковић, Исаија 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 31, 32, 43, 71, 72, 94, 100, 102, 105, 106
Ђорђе Бранковић 79
Ђорђевић, Јован 68, 69, 71, 74, 80, 89, 98, 105
Ђорђе Христијан од Холштајна 78
Ђулинско поље 29
Ђур 59
- Европа 71
европска равнотежа моћи 74
Екстракт, в. Изводи
Енциклопедија СХС 79
Елбасан 60
Енгелбрехт, Мартин 30
Енглсхофен 53, 85
Енс 100
Епархијска библиотека у Н. Саду 77
епархије 56, 62, 64
епархијске библиотеке 66
Епир 60
епископије 79
Ердељ 92
- Einographie der oesterr. Monarchie* 82
Extractum, в. Изводи
- Жефаровић, Христофор 9, 10, 12, 13, 45, 48, 49, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 77, 80, 81, 84
Жефаровићева писма 62
Живановић, Синесије 58
жупанија 12, 24, 39
жупанијске власти 29
жупанијска јурисдикција 53
- Захвално писмо 18
Заштитна диплома, в. Заштитно писмо
Заштитна диплома и писмо цара Леополда I... 1690. 99
Заштитна диплома Карла VI... 1715. 96
Заштитна потврдна диплома... 1743. 107
Заштитно писмо 44, 45, 74, 95, 99, 107
Зага, Ареј 26
Загреб 64, 65, 71, 81
Задубровље 38, 39
Зборник Матице српске за историју 81
Зборник Матице српске за књижевност и језик 79
земаљске дикастерије 55
Земун 35, 79
- Ивић, Алекса 72, 81
Извод из привилегија даних српском народу 80, 81
Изводи (из привилегија) 11, 56, 57, 65, 71, 74, 77, 80, 105
Из прошлости барањских Срба 79
Илешхази, Никола 109
Илир (Србин) 75
Илирија 16, 49, 93, 100, 101, 106
Илирик 16, 17, 58
Илирска дворска депутација 34, 55, 67, 70
Илирска дворска комисија, в. Илир. дворска депутација
Илирска дворска канцеларија 62
илирски народ 46
Илић, Чешљар Теодор 13
Илићи – Ненадовићи 56
Инвитуторија, в. Позивно писмо
Индијска острва 92, 98
Исаковић, Вук 58, 63

- Исаковичи 9, 12
Историја архиепископско-митрополитско-патријарашке библиотеке... 81
Историја Београда 78
Историја Петра Великог 13
Историја разних славенских народо 13, 65, 68
Историја Срба у Војводини 72, 81
Историја српске књижевности барокног доба 80
Историја српског народа 74, 78, 79, 81
 Италија 53, 97
- Јазак 64
 Јаклин, Блаж 100, 101, 102
 Јакшић, Милутин 12, 69, 70, 71, 79, 80, 81
 Јанковић, Емануел 65, 68, 80
 Јањево 45
 Јегра 55
 језуитска акција 28
 језуитска мисија 9
 језуитски мисионари 21
 језуитски насртаји 19
 Јеленек, Матеј 24, 56, 77
 Јенопоље 19, 21, 94, 100, 101, 106
 Јерусалим 63, 92, 98
 Јоановић, Аврам 24, 56, 77
 Јовановић, Вићентије 44, 45, 71, 104
 Јосиф I 10, 11, 14, 32, 39, 40, 42, 43, 44, 52, 56, 62, 84, 85, 89, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 105
 Josephus I, в. Јосиф I
 Јулинац, Павле 65, 67, 80
Juresprudenz und Politik 68
- Ка изучавању Х. Жефаровића 71, 80
Како се поступало са српским молбама... 89
 Калабрија 92
 Каливода, Леополд J. 53, 62
Калиграфија 13
 Калоча 55
 Канарска острва 92, 98
Канон Воскресни 59
 канонска визитација 27, 29, 35
 Караншебеш 35
 Карло VI 10, 11, 32, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 52, 56, 62, 73, 74, 84, 85, 89, 92, 95, 96, 98, 105
 Карловац 34, 80
 Карловачка архива 67
- Карловачка богословија 12, 70
Карловачко владичанство... 80
 карловачки културни круг 63
 Карловачки мир 33, 34, 35
 Карловачка митрополија 13, 28, 31, 43, 45, 48, 50, 57, 62, 64, 70, 74, 77, 80, 81
 Кастиља 92, 98
 Каталонија 92
 Католичка црква, в. Римокатоличка црква
 Качаник 14
 Келн 81
 Кечкемет 59
 Кибург 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Кијев 56, 77
 клаузуле 9, 21, 32, 41, 43, 94, 95, 97, 101
 Књижевни одбор Матице српске 67
 Ковиље 66, 73, 74, 76
 Ковин 35
 Козачински, Емануел 56, 80
 Колендић, Петар 72, 81
 Колер, Фрања 104, 105
 Колонић, Леополд 7, 14, 23, 25, 28, 29, 35, 36, 39, 40, 41, 53, 54, 56, 73, 79
 Комоговина 61
 Коморан 22, 26, 29, 78
 коморански християни Срби 21, 78
 конгрегација 23
 Конзисторијална система 55
 Конфирмација Јосифа I 41, 76, 93, 99
 Конфирмација Карла VI 76, 77, 92, 98
 Конфирмација Марије Терезије 54, 77, 92, 98, 107
 конфирмације 12, 13, 32, 33, 40, 42, 43, 44, 45, 53, 65, 70, 72
 Кордоба 92, 98
 Корзика 92, 98
 Корушка 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 104
 Костић, Мита 72, 73, 78, 79, 81
 Краљевина Србија 72
 Крањска 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 104
 Красић, В. 79
Кратак извештај о стању илирског народа 67, 78
Краткое введеније в историју... 65, 80
 Крбава 66
- Креденционал Београдског сабора 11, 16, 17
 Крачун, Теодор 13
 Крушедол 31, 64, 73
 Крушедолска митрополија 31, 34, 43
 Крчелић, Балтазар Адам 65, 66, 80
 Кувеждин 68
 Куманија 98
 Купа 34
 куруци 39
Kurzegefaste Abhandlung ueber die Verdienste... 80
Kurzer Bericht von der Beschaffenheit... 80
- Ладислав 102, 106
 Лајпциг 9, 70, 77, 78
 Латинска школа Е. Козачинског 56
 Леон 92, 98
 Леополд I, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 32, 33, 35, 38, 44, 46, 52, 62, 68, 70, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 102, 105
Леополдова привилегијална диплома... 1690. 105
 Леополдове привилегије 32, 45, 55, 56, 71, 73
 Лепавина 27, 28
 Летопис Матице српске 68, 78, 79, 81
 Лимбург 92, 98
 Липтовска жупанија 103
 Лично писмо Леополда I патријарху... 76
Litterae invitatoriae, в. Позивно писмо
 Лодомерија 98
 Лотарингија 92, 98, 104
 Лужице 92, 93, 94, 98, 99, 100
 Луксембург 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
- Љубостиња 45
- Мађари 73, 77
 мађарска феудална опозиција 74
 Мајорка 92, 98
 Мајска скупштина 67, 68
Мајска скупштина 75
 Македонија 16, 93
 Мала Влашка 28
 Манастир Грабовац 79
 Мантова 92, 98
 Марија Терезија 10, 11, 12, 32, 36, 44, 45, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55, 62, 69, 73, 74, 77,

- 84, 85, 89, 92, 97, 98, 104, 105, 107
Марија Терезија потврђује Арсенија Јовановића у патријаршијском достојанству ... 1743. 104
 Маринковић, Б. 80
 Марсиљо, Лудвик Ф. 15, 16
 Матија 30, 102, 106
 Матица српска 68
 Махолањ, Јован 100, 101
 Медаковић, Дејан 10, 74, 78, 79
 Меморандум цару Карлу VI 45, 46
 Меморијал о успостави Илирског краљевства 15, 78
 Меморијал Л. Ф. Марсиљија 15, 16, 78
 Месија 33
 Месмер, Томас 9, 10, 57, 60, 62, 77
 Метоксијац, Стефан 100, 104
 Мехелен 92, 98
 Мизија 16, 93, 100, 101, 106
 Миладиновић, Жарко 69
 Милано 92, 98
 Мировна конференција у Паризу 72
 Минерва 49
 Митровица, в. Сремска Митровица
 Михалцић С. 78, 79
 Михаиловић, Георгије 73, 74, 81
 Млетачка Далмација 33
Мојсије Петровић... 81
 Монархија, в. Хабсбуршка монархија
 Монастерлија, Јован 26, 28, 33, 39, 79
 Монастерлија, Јосиф 58
 Моравска 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Мориш 29, 33
 Мосхопољ 60
 Мохач 55
 Музеј СПЦ 76, 77
 Мулен 92, 98
 Мушички, Лукијан 66
- Навара 92
 Намир 92, 98
 Наон 92, 100
 народ илирски 92
 народ илирско-расцијански 10, 62, 84, 89
 народ илирско-српски 85
 народна благајна 54
 народна власт 59
 народно-политичка аутономија Срба у Угарској 73
- народно-црквена аутономија 80
Народноцрквена и привилегијска питања Срба... 74
 народ расцијански 92, 96, 97, 105
 национална црквена политика 48
 национални магистрат 54
 национално-политичка права 18
Небески Јерусалим 64
 Немачка 92, 93, 94, 96, 98, 100
 Немет-Ујвар 102
 Ненадовић, Павле 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 84, 89, 98, 105
 Ненадовић, Павле Млађи 10, 11, 45, 53, 55, 56, 57, 58, 65, 71, 72, 73, 74, 78, 85
 Неопатрија 92, 98
 Николић, Петар 71
 Новаковић, Дионисије 58
 Новаковић, Стојан 69, 78
 Новаковићева бечка штампарија 13
 Нова Србија 12
 Нови Сад 35, 78, 79, 80, 81
- О Арсенију Јовановићу Шакабенти* 69, 79, 81
О борби Срба у Хабсбуршкој монархији... 81
 Огулин 34
Одломци о грофу Ђорђу Бранковићу 70, 78
О Манојлу Грбићу... 82
Описаније Јерусалима 9, 13, 64
 Опросно писмо 20
 Ораховица 28
 организација српске цркве 73
 Оршава 35
Опис Славоније и Срема 79
О постанку и значењу тзв. „Инвитуторија“... 78
 општенародне привилегије 61
Оригинал уговора о Унији у Печују 78
 Ористан 92, 98
 Орфелин, Захарије 13, 31
 Осијек 45, 79
 Османлије 12
 Османска империја 18
 Отворено писмо патријархово 56
 Оточац 34
Очевици о великој сеоби 79
- Павић, Милорад 80
 Павловић, Висарион 56, 58, 77
 Павловић, Драгољуб 69, 71, 78
 Павловић, Партеније 88
 Панонија 33, 72, 74
 Пакра 28
 Паорија 35
 Пандуровић В. 77
 Пантић, Мирослав 78
 Парма 92, 98
 Панчево 35
 Патачић, Александар 53
 Патријархово писмо цару 17, 18
 Патријаршија 28
 Патријаршија Пекскаја, в. Пећка патријаршија
Patrimonium domus Austriacae 35
 Петар I Алексијевић 32, 34, 43
per modum расти 68, 70
 Петроварадин 12, 53
 Петроварадински Шанац 58
 Петровић, Мојсије 45, 77, 81
 Пећ 97, 104, 105
 Пећка патријаршија 28, 34, 43, 45
 Печуј 35, 39
 Печујска бискупија 28
 Печујско-сечујско-сигетско-мохачка епархија 28
 Пешта 27, 69
 Пико, Емил 69, 71, 78
 Пиколомини, Енеја Силвио 14, 16
Писмо цара Леополда I српском патријарху Арсенију III Чарнојевићу... 1690. 92
 Плекнер, Јакоб Ернест 96, 97
 Пјаченца 92, 98
 Подвојвода Јован Монастерлија 79
 Подгорје 92, 100
 Пожега 34
 Пожунски сабор 52, 70
 Позивно писмо 14, 15, 16, 17, 65, 72, 80, 90, 91
 покрет против уније 27
Politische Geschichte der Serben in Ungarn 80
Политички, правни и друштвени односи код Срба... 75
 Поморишје 12, 38, 53
 Поморишка граница 53
 Поповић, Д. 77
 Поповић, Јефтимије 102, 106

- Поповић, Хаџилавић Вићентије 43, 45, 56, 92, 95, 96, 98, 99, 103
 populis rascianis 30
После педесет година 79
последње српско позивање на царске привилегије 68
Потврда српских привилегија... 1706. 99
Потврда српских привилегија... 1743. 98
 потврде српских привилегија, в. конфирмације
 Потисје 12, 53
 Потиска војна граница 53, 54
 Потиско-поморишка војна граница 34
Поученије светителскоје 57, 69
 Праг 34, 104
 Прва привилегија 11, 14, 19, 20, 21, 22, 26, 29, 71, 76, 105
Прва привилегија цара Леополда I... 1690. 94
 Прва сеоба Срба, в. Велика сеоба Срба
 први превод привилегија 56
 први превод привилегија на савремени српски језик 68
 први период српског „привилегијалног доба” 55
Преводи привилегија с латинског језика на српски 74
 Предисловије (Жефаровићево) 12, 13, 84, 85
Прибавленије... 80
Privilegia (изворници) 53, 55, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 72, 74, 76, 77
Привилегија цара Леополда I... 1691. 100
Привилегија цара Леополда I... 1695. 101
Privilegien and Acten 82
 привилегијално доба 10, 67, 75
 привилегијална права 34, 40, 75
 Привилегије (Жефаровића и Ненадовића Млаћег) 9, 10, 12, 13, 55, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 68, 72, 73, 74, 80, 81
Привилегије српског народа у Угарској 81
 привилегије феудалног права 73
Прилози за историју Срба у Угарској... 79
 Прилози за КИФ 80
 приморска Крајина 61
Природа преласка Срба у Угарску 1690. 70, 79
 Провинцијал 35
 Проглас (Ракоцијев) 37
Проглас (тзв. „Инвитуарија”) цара Леополда I... 1690. 93
 прозелитизам 19, 43
 Протекциона диплома 23
Proteccionale 53
 проширење привилегијалних повластица 77
Прошлост установа и споменици угарских краљева 80
 Пунктови (Београдског сабора) 17, 18, 20, 21
 Раваничанин, Михаило 29
 Рад и имена Матице српске 80
 Радојчић, Никола 9
 Радонић, Јован 7, 71, 72, 75, 78, 79, 81
Радња Благовештенског сабора... 68, 78
 Raitzen Stadt – Raczvaros, в. Табан
 Рајачић, Јосиф 67, 68
 Рајачић, Јован 13, 65, 67, 68, 69, 73, 80
 Рајна 33
 Раковац 60
 Ракоци, Ференц II 36, 37, 79
 Ракоцијев устанак 39, 43
 Рама 98
 Расција 16, 19
 Расцијани 12, 13, 50, 92, 97, 103, 107
Rácorság (Raitzenland), в. Задунавље
 Раци 31, 39, 48
 рашка милиција 24
 Рачани 13
 Рашка 93, 94, 100, 101, 106
 Рашковић, Атанасије 58
 Рашковић, Јован 16
 Рашковић, Хаџи Мојсије 38
 рашки народ 7, 45
 регуламенти 72
 резервишућа клаузула, в. клаузуле
 рескрипти 44, 72, 73, 74
Rescriptum Deklaratorium Illiricae Nationis 73
 реформе Марије Терезије 10
 Римокатоличка црква 7, 12, 13, 23, 27, 28, 30, 31, 35, 36, 40
 Римска курија 40
Римска курија и јужнословенске земље 78
 Римска црква, в. Римокатоличка црква
 Рождествено-Богородичина школа... 77
 Русија, в. Русија
 Росиљон 92, 98
 Руварац, Димитрије 71, 79, 80, 81
 Руварац, Илирион 70, 78, 79, 81
 рукописни преводи привилегија 24
 Рума 35
 Румуни 28
 Русија 12, 33, 64
 сабови 56
 Сава 19, 21, 33, 34
 Савојски, Евгеније 33
 Сабор у Сремским Карловцима 45
 Салаи, Ладислав 68, 70, 80
 Салин 92, 93, 94, 98, 100
 Самарцић, Радован 10, 79
 Самоуправа Српске православне цркве 18, 46
 Сандић, Александар 67, 76, 79
 Сардинија 92, 98
Св. Ана са Богородицом 58
Св. Гелерт (будимско брдо) 26
 Света земља 63, 64, 69
Св. Јован Владимир Мироточиви 60
Св. кнез Лазар 64
Св. Кузман и Дамјан 59, 61
Св. Наум Охридски 60
Св. Никола 59
Св. Сава први архиепископ српски... 51
Свети Сава са српским светитељима... 48, 51, 52, 57
Св. Стефан Штиљановић 63
Св. Теодор Тирони Стратилат 59
 Свето Римско Царство Бургау 99, 100
Свечана потврда српских привилегија... 1706. 93
Свечана потврда српских привилегија... 1743. 92
 свитак (стола) 30
 Севиља 92
Седам смртних грехова 57
 Сексард 39
 Сента 12, 33
 Сентандреја 14, 28, 79
 Сењ 34
 сеоба, в. Велика сеоба Срба
Сеоба Срба 81
Сеобе у споровима 81
separatum territorium 29
Serbischer Barock 74, 81
 Сердања 92, 98
 Сечуј, 55

- Szentklarái, J. 78
 Силазак у Ад 59
 Силистрија 16, 93
 Симеоновић, Чокић Стеван 72, 73, 74, 78, 79, 81
 Сисак 34
 Сицилија 92, 98
 Скерлић, Јован 71, 79
 Славјаносербија 12
 Славјаносрпски магазин 13
 Славонија 19, 26, 27, 28, 29, 33, 53, 77, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104
Slavonien und zum Theil Croatien 67
 Сланкамен 12, 26, 33
 Словени 72
 Словенци 72
Собраније наравоучително 13
solius Diaboli filius 40
 Солун 59
 Споменик СКА 34, 93
 Срби из Старе Србије 79
 Србија 16, 17, 25, 45, 46, 47, 79, 92, 93, 94, 96, 98, 100
Срби под турском влашћу 81
 Срби у Барањи 19, 28
Срби у Коморану... 78
Срби у XVIII веку 81
 Срби у Подунављу 67
 Срби у Старој Хрватској и Славонији 78
 Срби у Турском царству 45
 Срби у Угарској 7, 11, 26, 34, 39, 47, 52, 59, 68, 70, 73, 78, 80, 81
Срби у Угарској 78
 Срби у Хабсбуршкој монархији 45, 47, 75, 79
Срби у Хабсбуршкој монархији... 79
 Срби у Хрватској 53, 69, 71
 Срби староседеоци 19, 39
Србљак, римнички и венецијански 13
 Српски Дневник 68
 Срем 16, 28, 29, 33, 53, 69, 79
 Сремски Карловци 9, 33, 45, 48, 53, 57, 58, 64, 68, 79, 80, 81, 85
Сремски светитељи Бранковићи 64
 Сремска Митровица 33, 34
 Српска академија наука 73, 81
Српска библиографија за новију књижевност 80
Српска библиографија XVIII века 74, 81
Српска варош Табан... 78
Српска графика у XVIII веку 74, 79, 80, 81
Српска књижевност у XVIII веку 71, 81
 српска локална теократија 27
 Српска народна скупштина 67
 српска права 13, 39, 68
 српска политичка територија 68
 Српска православна црква 28, 30, 40, 78, 80
 српска привилегијална права 33, 45
Српска уметност у XIX веку 80
 српска црквено-народна самоуправа 40
 српске привилегије, 11, 33, 39, 41, 44, 48, 62, 65, 69, 70, 72, 73, 74
Српске привилегије од 1690. до 1792. 73, 78, 79, 91
Српске привилегије 78
Српске ћирилске књиге... 78
Српски национални програм... 79
 српски официри 35, 38, 54
 Стара Хрватска 69
Стари Сланкамен 79
Стематологија 9, 11, 13, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 57, 59, 69, 71, 80
Stematographia sive armorum Illyricorum... 48
Стефан Немања Свети Симеон, Стефан Првовенчани Свети Симон 50
 Стојачковић, Александар 67, 70, 80
 Стратимировић, Стефан 13, 65
 Суботић, К. 78
 сужавање привилегија 73, 74
 Суботица 54
 Табан 21, 26, 30, 56, 78
 Тамишки Банат 53
 Таубе, Фридрих Вилхелм 35, 79
 Тека 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Текелија, Поповић Јован 36, 38
 Текелија, 66, 80
 Теодосије, Димитрије 67
 Темншвар 33, 64
 Темишварски сабор 13
 Тетовац, Јефимије 102, 106
 Тирол 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 104, 105
 Тиса 33, 35
 Тител 35
 Тодоровић, Дарко 89
 Токај 64
 Толедо 92
 Томић, Јаша 70, 81
 Томић, Јован 70, 81
 Тоскана 92, 98, 104, 105
Трећа Леополдова диплома издата године 1695... 106
 Трећа царска привилегија 27, 29, 31, 32, 76, 101, 106
Траседомедија 80
 Триполис 92, 98
 Трифуновић, Ђорђе 80
Тумач повластица, закона и уредаба... 80
 турократија 9
 Турска 20, 33, 70, 97
 турско ратиште 33
 Турско царство 45
 Турци 11, 14, 15, 17, 18, 19, 25, 26, 34, 35, 36, 47, 52, 69, 78, 91, 92, 93
 Ћесаровина 11, 12
 Ћуприлић, Мустафа 14
Уводне белешке за једну студију о П. Ненадовићу Млађем 80
 Угарска 7, 12, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 33, 37, 38, 39, 43, 44, 45, 46, 51, 53, 59, 64, 68, 70, 73, 78, 79, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101
 Угарска дворска канцеларија 23, 26, 42, 43, 53, 54, 65, 67, 73, 77, 79, 98, 101, 106, 107
 Угарска краљевина 78
 Угарски краљевски савет 54
 угарске жупанијске власти 23
Уговори између Леополда I и српског народа 78
 уконочавање 17, 21
 Уна 33, 34
 Универзитетска библиотека у Београду 77
 Унија 33
 унијаћење 9, 40
 унутрашњи рат 39
 феудални карактер (привилегија) 22
 Фландрија 92, 96, 98, 104
 формална права 25
 формално поубијањени Срби 21
 Форишковић, Александар 75, 77
 Франкфурт 80

- Хабсбург 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101
 Хабсбуршка империја 12
 Хабсбуршка монархија 11, 12, 13, 22, 23, 25, 32, 33, 40, 45, 46, 65, 75, 76, 77
 Хаен 92
 Хаџи, Светић Јован 67
 Хеб 34
 Хенегау 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Херцеговина 19, 21, 46, 94, 100, 101, 106
 Хетин 33
 хијерархија 18, 19, 74
Histoire des Serbes de Hongarie 72, 79
Historische und geographische Beschreibung des Königreiches 81
 Хлапец, Ђорђевић Ј. 79
 Хрвати 72
 Хрватска 19, 20, 21, 27, 53, 69, 70, 71, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 106
 Хронос 49
 Хронике 33
 Хуњади, Ладислав 101
 Цар Душан 49
 Цар Карло VI потврђује раније српске привилегије..., 1713. 92
 Цар Карло VI потврђује у целини привилегије својих претходника... 1713. 96
 Царево заштитно писмо, в. Заштитно писмо
 Carolus VI, в. Карло VI
 Царска дворска канцеларија 53, 73
 Царска диплома, 26
 Царске привилегије 35, 43, 53, 67, 68
 Царски проглас 15
 црквена аутономија 21
 Црквено-народни сабор у Баји 28
 Црквено-народни сабор у Београду, в. Београдски сабор
 Црквено-народни сабор у Сремским Карловцима 53, 57
 црквено-школска аутономија 73
 Црњански, Милош 12
 Чапловић, Јован 67, 68, 69
 Черинг, Карл 68, 78
 Черте из живота народа србског... 67, 78
 Чешка 53, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 104
 Цефаровић, Христофор, в. Жефаровић, Христофор
 Цефаровић и његови бакорези
 Шафарик, Павел Ј. 68, 78
 Швапска 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Швикер, Хајнрик Ј. 71
 шиизматици 7, 31, 35, 36, 41, 48
 Шлеска 90, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 101
 Шиклош 39
 Симонτροња 39
 Шишатовач 36, 63, 64, 66
 Шмуцер, Јакоб 58
 Шопрон 56
 Шпанија 96, 98
 Штајерска 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 104
 штампане привилегије 45
 Штибица, Спиридон 102, 106
 Штратман, Хенр. Т. А. 92, 94

СРПСКЕ ПРИВИЛЕГИЈЕ
ЦАРСКОГ
ДОМА ХАБЗБУРШКОГ
прво издање

За издавача
Јован Зивлак, директор
ИП Светови
мр Лепосава Шелмић, управник
галерије М. С.
др Никола Тасић, директор
Балканолошког института САНУ

Рецензенти
Академик Дејан Медаковић
Јован Зивлак

Опрема
С.Т.

решење слова на корицама
и иницијалних слова
проф. Александар Додиг

ИП СВЕТОВИ
Нови Сад
Арсе Теодоровића 11

Галерија Матице српске
Нови Сад
Трг галерија 1

Балканолошки институт САНУ
Кнез Михајлова 35

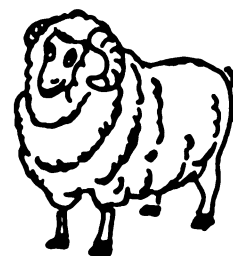
Штампа
„ЛДИ“
Ветерник
1994.

DD KULSKI ŠTOFOVI

Josipa Kramera 27
Kula - Yugoslavia

Telefoni:
Centrala: 025/722-444
Direktor: 025/723-620
Telefax: 025/722-204
Žiro račun: 46710-601-8-1765, SPP Kula

Prijatelji lepoq

Штампу ове књиге помогао је Општински
секретаријат за културу и образовање Новог Сада

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

347.236(436–89=861),,17”

943.6 –89(=861),,17”

ДАВИДОВ, Динко

Српске привилегије царског дома хабзбуршког /
Динко Давидов. – Нови Сад: Галерија Матице
српске: Светови; Београд: Балканолошки институт,
1994 (Ветерник: LDI). – 149 стр.: илустр.; 34 см. –
(Посебна издања / Галерија Матице српске)

Индекс.

ISBN 86–7047–138–8

а) Срби – Аустрија – привилегије, 18.В

245, 0

PRIVILEGIA

PER
DIVOS IMPERATORES,
LEOPOLDUM,
JOSEPHUM,
ET
CAROLUM VI.

GLORIOSISSIMÆ REMINISCENTIÆ,
NEC NON
MODERNAM REGNANTEM
MAJESTATEM

 MARIAM
 HERESIAM,

INCLYTÆ
NATIONI ILLYRICO-RASCIANÆ,

PER SEQUENTES
DEPUTATOS & PLENIPOTENTIARIOS,

NEMPE:

PAULUM NENADOVICH, Episcopum Carolostadiensem, & Patriarchalem
Vicarium Generalem. JOANNEM GEORGIEVICH, Archi-Diaconum Patriarchalem.
ARSENIUM WUISCH, Vice-Colonellum Regium, & Confinia Tybisciana. ANDREAM
ANDREOVICH, Regium Postæ-Directorem Petrovaradiensem, & Domini Uffeliani
Carlovitii Administratorem, impetrata.

MEDIO
EXCELSÆ CANCELLARIÆ AULICO-HUNGARICÆ
CLEMENTISSIMÆ CONCESSA & CONFIRMATA
DIE 18. MAJI, ANNO 1743.

ПРИ І Є Г І И

ЧРЕЗЪ

БЛАЖЕННЫЯ ІМПЕРАТОРЫ
АЛЕКСАНДРА
ІОСИФА

И

КАРОЛА ШЕСТАГО

СЛАВНѢЙШАГО ПОМИНАНІА:

ТАКЖЕ

НѢ ЦАРСТВУЮЩЕЕ БЕЛИЧЕСТВО

МАРІЮ

ТЕРЕЗІЮ

СЛАВНОМУ НАРОДУ ІМПЕРІИ РОССИЙСКОМУ

ЧРЕЗЪ СЛѢДУЮЩІА ДЕПУТИИ, И

ПОЛНОМОЩНИКИ

ТО ЕСТЬ

ПАВЛА ПЕНАДОВИЧА, бѣны Карлскаго, и Патріаршескаго Генерал-Вискара, ІО-
АННА ГЕОРГІЕВИЧА, архі-діакона Патріаршескаго, АРСЕНІА ВУИЧА, оберістлейтенанта
Кралевскаго ѿ Крайни Потискіа, АНДРЕА АНДРЕЕВИЧА, Кралескаго Постфервалтера Петро-
варадинскаго, и Хершофа уффелова Карловачкаго Администратора.

ИСХОДАТІЙСТВОВАНЫЯ

СРЕСТВІЕМЪ ВЫСОКЫА КАЦЕЛАРІИ ДВОРОВНУТРЕННѢЙШІА, БѢГОУТРОБ-
НѢЙШЕ

ДАРОВАННЫА, и ПОТВЕ

ДНЕ 24. апріліа. лѣт

